Rok XIII. **Nr. 39.**

DZIENNIK URZĘDOWY

c. k. Rady szkolnej krajowej w Galicyi.

Redagowany w c. k. Radzie szkolnej krajowej.

Wydany dnia 27. grudnia 1909.

Wiadomości osobiste.

JE. Pan Minister Wyznań i Oświaty zamianował Henryka Rozwadowskiego, zastępcę nauczyciela w c. k. seminaryum nauczycielskiem męskiem w Krakowie, nauczycielem głównym w tym zakładzie.

JE. Pan Minister Wyznań i Oświaty przyznał VII. klasę rangi następującym profesorom państwowych szkół średnich:

Janowi Pelczarowi gimnazyum św. Jacka w Krakowie; dr. Janowi Pawlikowskiemu gimnazyum III. w Krakowie; Romanowi Ceglińskiemu gimnazyum akademickiego we Lwowie; Wojciechowi Hessemu i Salomonowi Mandlowi gimnazyum II. we Lwowie; Władysławowi Bojarskiemu gimnazyum IV. we Lwowie; ks. Michałowi Nowickiemu gimnazyum I. w Nowym Sączu; Janowi Sędzimirowi gimnazyum I. w Rzeszowie; Wilhelmowi Kuczerze gimnazyum II. w Rzeszowie; dr. Franciszkowi Tonderze II. szkoły realnej w Krakowie; Józefowi Grünbergowi i Emilowi Bernhardtowi I. szkoły realnej we Lwowie; Adolfowi Arendtowi szkoły realnej w Tarnowie.

C. k. Rada szkolna krajowa zatwierdziła wybór:

ks. Franciszka Wołoszyńskiego na duchownego członka obrz. rzym. kat. do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Zaleszczykach;

dr. Włodzimierza Maciulskiego na delegata Rady miejskiej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Żółkwi;

Stanisława Orłowskiego nauczyciela kierującego 5-klasowej szkoły w Bołszowcach na reprezentanta zawodu nauczycielskiego do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Rohatynie.

C. k. Rada szkolna krajowa wyznaczyła Stanisława Pardyaka dyrektora c. k. gimnazyum w Myślenicach na trzeciego reprezentanta zawodu nauczycielskiego do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Myślenicach.

C. k. Rada szkolna krajowa zamianowała zastępcami nauczycieli w szkołach średnich:

Tadeusza Gajewskiego dla filii gimnazyum IV. we Lwowie; Aleksandra Stesłowicza i Ignacego Łańcuckiego w gimnazyum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu; Teodora Korostila w gimnazyum z ruskim językiem wykładowym w Przemyślu; Adolfa Musianowicza w gimnazyum im. Franciszka Józefa w Tarnopolu; dr. Izaaka Leissnera w gimnazyum z polskim językiem wykładowym w Kołomyi.

C. k. Rada szkolna krajowa zamianowała w szkołach ludowych:

Jana Tryszczyłę dyrektorem 3-klasowej szkoły wydziałowej męskiej połączonej z 4-klasową pospolitą im. Piramowicza w Kołomyi;
Stanisława Ziembę nauczycielem 3-klasowej szkoły wydziałowej męskiej im. Ces. Fr. Józefa w Krakowie;
Macieja Kuchciaka, Jana Jaśnikowskiego i Aleksandra Wołoszczuka nauczycielami 6-klasowej szkoły męskiej w Czortkowie;
Michała Binkiewicza nauczycielem 5-klasowej szkoły męskiej w Przeworsku;
Władysławę Kozłowską nauczycielką 4-klasowej szkoły pospolitej żeńskiej połączonej z wydziałową w Krośnie;
Franciszka Malczyńskiego, Macieja Młyńca nauczycielami i Genowefę Gołębiowską nauczycielką 4-klasowej szkoły w Padwi narodowej;
Mendla Auerbacha nauczycielem religii izraelickiej 4-klasowej szkoły im. św. Józefa w Knihininie wsi;
Kaliksta Stolfa nauczycielem 4-klasowej szkoły w Koropcu;
Antoniego Jaworskiego nauczycielem kierującym 2-klasowej szkoły w Siemakowcach.

Nauczycielami i nauczycielkami szkół 2-klasowych:

Julię Soczyńską w Dobrowlanach; Paulinę Grochowalską w Krechowie; S. Pelagię Wojciechowską w Dobropolu; Eleonorę Petrowiczównę w Jezierzanach; Józefa Trzpisa w Borowej; Wandę Gwiazdoniową w Wasylkowcach.

Nauczycielami i nauczycielkami szkół 1-klasowych:

Paulinę Jaworską w Porudenku; S. Praksedę Kaszyńską w Żnibrodach; Maryę Sąsiedzką w Snowidowie; Bazylego Musija w Bogrówce; Bazylego Słobodziana w Ściance; Michała Kozaka w Ćwitowej; Wandę Dutkiewiczównę w Hucie starej; Michała Panka w Łanowicach; S. Ludwikę Szublównę w Nosówce; Jana Juszczyszyna w Hniliczkach; Józefa Posłusznego w Przyłęku; Seweryna Smolińskiego w Załokciu.

C. k. Rada szkolna krajowa przeniosła:

Karola Notza nauczyciela 5-klasowej szkoły męskiej w Turce na równorzędną posadę do 5-klasowej szkoły w Cieszanowie; Stefanię Szypajłównę nauczycielkę 2-klasowej szkoły w Demni na równorzędną posadę do 2-klasowej szkoły w Werbiążu niżnym; Helenę Grzybowską nauczycielkę 1-klasowej szkoły w Sierakowie na równorzędną posadę do szkoły w Brzegach; Eleonorę Rześnikową nauczycielkę 1-klasowej szkoły w Zwardoniu na równorzędną posadę do szkoły

w Podczerwonem; Józefę Füllerównę nauczycielkę 1-klasowej szkoły w Wróblówce na równorzędną posadę do 1-klasowej szkoły w Wieprzu; Jana Przygrodzkiego nauczyciela 1-klasowej szkoły w Stopczatowie na równorzędną posadę do szkoły w Chudyjowcach.

C. k. Rada szkolna krajowa przeniosła w stan spoczynku:

Herminę Giżowską nauczycielkę 2-klasowej szkoły w Medenicach; Eustachego Krupę nauczyciela 1-klasowej szkoły w Ortynicach; Augustę Zającową nauczycielkę 1-klasowej szkoły w Podczerwonem; Jakóba Smula nauczyciela 1-klasowej szkoły w Stryszawie.

Zmarli:

Michał Wagilewicz dyrektor c. k. seminaryum nauczycielskiego męskiego w Sokalu urodzony w Bolechowie w r. 1851 zmarł dnia 15. grudnia b. r. w 31. roku służby;

ks. Jan Jaworski stały nauczyciel religii rzym. kat. 3-klasowej szkoły wydziałowej męskiej połączonej z pospolitą w Sokalu zmarł dnia 23. listopada b. r. w 60. roku życia;

Bronisław Łopuszański stały nauczyciel kierujący 2-klasowej szkoły w Krogulcu w okręgu husiatyńskim zmarł dnia 6. grudnia b. r. w 41. roku życia a w 21. roku służby;

Jadwiga Ryziewiczówna tymczasowa nauczycielka 4-klasowej szkoły żeńskiej im. Kochanowskiego w Stryju, zmarła dnia 15. grudnia b. r.;

Helena Malikówna tymczasowa nauczycielka 1-klasowej szkoły w Wieprzu w okręgu żywieckim zmarła dnia 8. października b. r. w 21. roku życia a w 1. roku służby;

Stanisława Widlarzówna tymczasowa nauczycielka 6-klasowej szkoły męskiej w Żywcu zmarła w 23. roku życia a 3. roku służby.

Organizacya szkół.

J. E. Pan Minister Wyznań i Oświaty reskryptem z dnia 15. listopada 1909 l. 49.414 nadał prywatnej 2-klasowej szkole ludowej, utrzymywanej przez firmę Josias Eissler i Synowie w Worochcie w okręgu nadwórniańskim, po myśli § 72. państwowej ustawy szkolnej z 14. maja 1869 Dz. p. p. Nr. 62 prawo publiczności począwszy od roku szkolnego 1909/10.

C. k. Rada szkolna krajowa zorganizowała orzeczeniem do l. 68.085 1-klasową szkołę w Gembiczynie w okręgu pilźnieńskim a zarazem włączyła gminę Połomyję do zakresu szkolnego w Dobrkowie.

C. k. Rada szkolna krajowa zorganizowała 1-klasowe szkoły ludowe orzeczeniami:

l. 70.191 w Smerecznem w okręgu dolińskim;
l. 70.206 w Duńkowiczkach w okręgu przemyskim;
l. 70.656 w Rudence w okręgu liskim;
l. 70.840 w Hulskiem w okręgu liskim;

l. 70.843 w Caryńskiem w okręgu liskim;
l. 70.866 w Chmielowej w okręgu horodeńskim;
l. 70.963 w Będziemyślu w okręgu ropczyckim;
l. 70.965 w Klęczanach w okręgu ropczyckim.

C. k. Rada szkolna krajowa przekształciła orzeczeniami:
l. 70.287 2-klasową szkołę w Stawczanach w okręgu gródeckim na 4-klasową;
l. 70.846 1-klasową szkołę w Czańcu w okręgu bialskim na 4-klasową.

Książki szkolne.

C. k. Rada szkolna krajowa postanowiła zaliczyć książkę p. t.: „Dr. Ludwik Bruner. Ćwiczenia chemiczne dla użytku klas wyższych. Warszawa. Wydawnictwo M. Arcta, 1909“ — w poczet książek pomocniczych, dozwolonych do użytku w szkołach średnich.

Konkursa.

a) *ogłoszone po raz pierwszy:*

L. 70.004. Celem obsadzenia posady dyrektora c. k. gimnazyum VI. we Lwowie, ewentualnie posady dyrektora w innym zakładzie równorzędnym ogłasza się niniejszem konkurs.

Do posady tej przywiązaną jest płaca wraz z dodatkiem funkcyjnym wliczalnym do emerytury w myśl ustawy z dnia 19. września 1898 Dz. p. p. Nr. 173 i z 24. lutego 1907 Dz. p. p. Nr. 55, relutum na mieszkanie i połowa dodatku aktywalnego.

Podania zaopatrzone w potrzebne dokumenty i dokładnie wypełnioną tabelę kwalifikacyjną wnosić należy za pośrednictwem włady przełożonej najpóźniej do dnia 15. stycznia 1910 do Prezydyum c. k. Rady szkolnej krajowej.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

Lwów, dnia 12. grudnia 1909.

L. 71.141. Celem obsadzenia posady dyrektora c. k. gimnazyum w Kamionce strumiłowej ogłasza się niniejszem konkurs.

Do posady tej przywiązaną jest płaca wraz z dodatkiem funkcyjnym wliczalnyn do emerytury w myśl ustawy z dnia 19. września 1898 Dz. p. p. Nr. 173 i z 24. lutego 1907 Dz. p. p. Nr. 55.

Podania zaopatrzone w potrzebne dokumenty i dokładnie wypełnioną tabelę kwalifikacyjną wnosić należy za pośrednictwem swej władzy przełożonej najpóźniej do dnia 15. stycznia 1910 do Prezydyum c. k. Rady szkolnej krajowej.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

Lwów, dnia 16. grudnia 1909.

L. 71.144. Niniejszem ogłasza się konkurs na posadę rzeczywistego nauczyciela nauk przyrodniczych w c. k. gimnazyum w Trembowli, tudzież historyi powszechnej i geografii w c. k. gimnazyum w Jarosławiu.

Do posad tych przywiązane są pobory w myśl ustawy z dnia 19. września 1898 Dz. p. p. Nr. 173 i z dnia 24. lutego 1907 Dz. u. p. Nr. 55.

Kandydaci ubiegający się o te posady, winni wnieść podania zaopatrzone w potrzebne dokumenty za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej krajowej najpóźniej do dnia 15. stycznia 1910.

Kandydaci, którzy po uzyskaniu pełnej kwalifikacyi nauczycielskiej pełnili w szkołach średnich obowiązki zastępców nauczycieli a pragną, aby ta ich służba była im policzoną, mają wykazać w tabelach kwalifikacyjnych jak najdokładniej, podając daty i liczby dekretów, od którego czasu, jak długo i w jakiej liczbie godzin tygodniowo pełnili w tym czasie obowiązki nauczycielskie.

Kadydaci którzy nie wyszli jeszcze z wieku obowiązującego do służby wojskowej mają wykazać czy uczynili już zadość temu obowiązkowi.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

Lwów, dnia 16. grudnia 1909.

L. 71.607. C. k. Rada szkolna krajowa ogłasza niniejszem konkurs celem obsadzenia dwóch posad nauczycielskich w IX. klasie rangi w c. k. szkole przemysłowej we Lwowie, a mianowicie jednej posady nauczyciela języka polskiego jako przedmiotu głównego i jednej posady nauczyciela języka niemieckiego jako przedmiotu głównego

Od kandydatów wymaga się kwalifikacyi przepisanej dla szkół średnich.

Do każdej z tych posad przywiązane są pobory unormowane ustawą z 19. września 1898 Dz. p. p. Nr. 175 tudzież ustawą z 24. lutego 1907 Dz. p. p. Nr. 55.

Kandydaci ubiegający się o te posady, winni wnieść podania zaopatrzone w potrzebne dokumenty przepisaną drogą służbową za pośrednictwem Dyrekcyi c. k. szkoły przemysłowej we Lwowie najpóźniej do 15. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

Lwów, dnia 17. grudnia 1909.

L. 5537. C. k. Rada szkolna okręgowa w Bochni ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

I. Z poborami II. klasy płac:

a) Na posadę nauczyciela kierującego w szkole 4-klasowej męskiej im. Brodzińskiego w Bochni.

b) Na posadę nauczyciela w szkole 4-klasowej męskiej im. Kazimierza Wielkiego w Bochni.

II. Z poborami III. klasy płac:

a) Na posadę nauczyciela w szkole 5-klasowej mieszanej w Wiśniczu nowym. Pierwszeństwo zastrzega się kompetentowi z egzaminem wydziałowym.

b) Na posadę nauczyciela w szkole 4-klasowej męskiej w Niepołomicach.

c) Na posadę nauczyciela religii rzymsko-katolickiej w szkole 4-klasowej męskiej w Niepołomicach z obowiązkiem udzielania nauki religii także w szkole 4-klasowej żeńskiej w Niepołomicach, 1-klasowej w Niepołomicach „na Podgrabiu“ 2-klasowych męskiej i żeńskiej w Kłaju i Woli batorskiej i w 2-klasowej mieszanej w Podłężu.

III. Z poborami IV. klasy płac:

a) Na posadę nauczyciela (lki) w szkole 4-klasowej w Łapanowie.

b) Na posady nauczycieli kierujących w szkołach 2-klasowych w Buczkowie i Chrości.

c) Na posady nauczycieli w szkołach 2-klasowych męskich w Kłaju i Woli batorskiej, tudzież nauczycielki w szkole 2-klasowej żeńskiej w Kłaju.

d) Na posady nauczycieli samoistnych w szkołach 1-klasowych w Barczkowie, Bełdnie, Chrostowej, Gawłowie, Lubomierzu, Nieprześni, Stradomce i Woli nieszkowskiej.

Podania udokumentowane, zaopatrzone w tabelę kwalifikacyjną i wykaz lat służby przedetatowej, należy wnosić przez władzę przełożoną do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Bochni najpóźniej do 15. lutego 1910.

Kompetenci, starający się o kilka z wymienionych posad, mają wnieść o każdą posadę osobne podanie zaopatrzone w tabelę kwalifikacyjną.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Bochni, dnia 16. grudnia 1909.

L. 5093. C. k. Rada szkolna okręgowa w Rzeszowie ogłasza niniejszem konkurs celem obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

A. Z poborami II. klasy płac:

Na posadę dyrektora 3-klasowej szkoły wydziałowej męskiej połączonej z 4-klasową pospolitą im. Mickiewicza w Rzeszowie. Kandydaci ubiegający się o tę posadę winni się wykazać kwalifikacyą do szkół wydziałowych.

B. Z poborami III. klasy płac:

1. Na posady nauczycieli religii rzymsko-katolickiej: a) w 5-klasowej szkole mieszanej w Tyczynie, b) w 4-klasowej szkole mieszanej w Błażowej; z obowiązkiem udzielania nauki religii także w innych szkołach należących do parafii. O te posady mogą ubiegać się tylko kanonicznie ordynowani kapłani świeccy lub zakonni: posad tych nie można zajmować równocześnie z posadą duszpasterską.

2. Na posadę nauczyciela 4-klasowej szkoły mieszanej w Głogowie. Kandydaci ubiegający się o tę posadę winni wykazać się uzdolnieniem do nauczania języka niemieckiego.

C. Z poborami IV. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela kierującego i trzy posady nauczycieli (lek) w 4-klasowej szkole mieszanej w Zaczerniu.

2. Na posady nauczycieli kierujących 2-klasowych szkół w Bratkowicach i w Hyżnem.

3. Na posady samoistnych nauczycieli w szkołach 1-klasowych: a) w Białce, b) Lecce, c) Rudnie wielkiej na przysiołku „Pogwizdów“, d) Szklarach.

Kandydaci ubiegający się o posady w Zaczerniu, Bratkowicach i Hyżnem winni wykazać się uzdolnieniem do nauczania języka niemieckiego.

We wszystkich szkołach jest język wykładowy polski.

Podania udokumentowane należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Rzeszowie w terminie do 15. lutego 1910.

Kompetujący równocześnie o kilka posad winni o każdą posadę wnieść osobne podanie z dołączeniem tabeli kwalifikacyjnej.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Rzeszowie, dnia 11. grudnia 1909.

L. 8700. C. k. Rada szkolna okręgowa w Chrzanowie ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

A. Z poborami III. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela w szkole 5-klasowej męskiej w Jaworznie z zastrzeżeniem pierwszeństwa nauczycielowi z egzaminem wydziałowym z grupy I.

B. Z poborami IV. klasy płac:

2. Na trzy posady nauczycieli (lek) w szkole 4-klasowej mieszanej w Byczynie.

3. Na posady nauczycieli samoistnych w szkołach 1-klasowych w Nielepicach i w Trzebionce.

We wszystkich szkołach jest język wykładowy polski.

Od kandydatów (tek) o posady pod 2. wymaga się kwalifikacyi do udzielania języka niemieckiego w szkołach ludowych pospolitych.

Podania udokumentowane należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Chrzanowie w terminie do dnia 15. lutego 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Chrzanów, dnia 11. grudnia 1909.

L. 2269. C. k. Rada szkolna okręgowa w Trembowli ogłasza niniejszem konkurs celem obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

I. Z poborami II. klasy płac:

1. Na posadę nauczycielki 6-klasowej szkoły żeńskiej w Trembowli.

II. Z poborami IV. klasy płac:

2. Na trzy posady nauczycieli w 4-klasowej szkole w Janowie.

3. Na posadę nauczyciela w 4-klasowej szkole w Łoszniowie.

4. Na posadę nauczyciela w 4-klasowej szkole w Strusowie.

5. Na posady nauczycieli w 2-klasowych szkołach w Hleszczawie i Mogilnicy starej.

6. Na posadę samoistnego nauczyciela 1-klasowej szkoły w Tyczynie nowym.

W szkołach pod 5 jest język wykładowy ruski w innych polski.

Kompetentki ubiegające się o posadę pod 1. które wykażą się egzaminem wydziałowym z I. grupy z uzdolnieniem do udzielania języka niemieckiego w szkołach wydziałowych będą miały pierwszeństwo.

Od kandydatów ubiegających się o posady pod 2, 3, 4, wymagane jest uzdolnienie do nauczania języka niemieckiego w szkołach ludowych.

Podania udokumentowane należy wnosić za pośrednictwem władz przełożonych do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Trembowli najpóźniej do 15. lutego 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Trembowla, dnia 5. grudnia 1909.

Ogłoszenia wolnych posad

dla nauczycieli i nauczycielek tymczasowych w szkołach ludowych.

a) *ogłoszone po raz pierwszy:*

L. 2452. W okręgu szkolnym liskim jest kilka tymczasowych posad nauczycielskich z językiem wykładowym polskim i ruskim do obsadzenia.

Podania wnosić należy zazaz do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Lisku.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Lisko, dnia 16. grudnia 1909.

L. 3153. W okręgu szkolnym mieleckim jest z powodu wprowadzenia w życie nowozorganizowanych szkół kilka posad tymczasowych nauczycieli względnie nauczycielek do obsadzenia.

Podania z dołączeniem świadectwa dojrzałości należy wnosić zaraz do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Mielcu.

---

b) *ogłoszone po raz drugi:*

W okręgu tarnowskim są dwie posady tymczasowych nauczycieli (lek) zaraz, a jedna od 1. lutego 1910 do obsadzenia.

W okręgu łancuckim jest do obsadzenia kilka posad tymczasowych niesamoistnych względnie samoistnych w szkołach z językiem wykładowym polskim a dwie posady z językiem ruskim. Posady te zastrzeżone jedynie dla nauczycieli, mogą być obsadzone zaraz.

Konkursa.

b) *ogłoszone po raz drugi:*

L. 68.225. Niniejszem ogłasza się konkurs na posady rzeczywistych nauczycieli filologii klasycznej w c. k. gimnazyach w Samborze i Sanoku, tudzież na posadę rzeczywistego nauczyciela matematyki i fizyki w c. k. gimnazyum z ruskim językiem wykładowym w Tarnopolu.

Do posad tych przywiązane są pobory w myśl ustawy z dnia 24. lutego 1907 (Dz. u. p. Nr. 55).

Kandydaci ubiegający się o te posady, winni wnieść podania zaopatrzone w potrzebne dokumenta za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej krajowej najpóźniej do dnia 31. grudnia 1909.

Kandydaci, którzy po uzyskaniu pełnej kwalifikacyi nauczycielskiej pełnili w szkołach średnich obowiązki zastępców nauczycieli a pragną, aby ta ich służba była policzoną, mają wykazać w tabelach kwalifikacyjnych jak najdokładniej, podając daty i liczby dekretów, od którego czasu, jak długo i w jakiej liczbie godzin tygodniowo pełnili w tym czasie obowiązki nauczycielskie.

Kandydaci, którzy nie wyszli jeszcze z wieku obowiązującego do służby wojskowej, mają wykazać czy uczynili już zadość temu obowiązkowi.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

Lwów, dnia 6. grudnia 1909.

Wskutek prośby c. k. Rady szkolnej krajowej w Opawie ogłasza się następujący konkurs:

L. 1233. W c. k. gimnazyum z polskim językiem wykładowym w Cieszynie jest do obsadzenia posada stałego nauczyciela historyi naturalnej jako przedmiotu głównego a matematyki i fizyki jako przedmiotów pobocznych.

Do posady tej przywiązane są unormowane ustawami pobory.

Podania należycie udokumentowane, skierowane do c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty, wnieść należy drogą służbową najpóźniej do końca grudnia b. r. do c. k. Rady szkolnej krajowej w Opawie.

Kompetenci którzy pragną, aby lata służby spędzone w charakterze zastępców nauczycieli były im policzone w myśl § 9. ustęp 1. ustawy z 24. lutego 1907 Dz. p. p. Nr. 55, winni dołączyć do podania przepisane dowody czasu służby.

Nieudokumentowane lub spóźnione podania nie będą uwzględnione.

Z c. k. Rady szkolnej krajowej.

W Opawie, dnia 30. listopada 1909.

L. 5712. Celem stałego obsadzenia posad nauczycielskich ogłasza się niniejszem konkurs:

Z poborami II. klasy płac:

Na posadę nauczycielki w szkole 5-klasowej wydziałowej żeńskiej w Wadowicach z egzaminem wydziałowym dla przedmiotów objętych grupą przyrodniczą.

Z poborami III klasy płac:

Na posadę nauczycielki w szkole 5-klasowej żeńskiej w Andrychowie. Pierwszeństwo będą miały kandydatki z egzaminem wydziałowym z grupy II.

Z poborami IV. klasy płac:

Na posady nauczycieli kierujących 4-klasowych szkół mieszanych w Lanckoronie i w Zebrzydowicach.

Po dwie posady nauczycieli (lek) w 4-klasowych szkołach w Spytkowicach i w Zembrzycach.

Na trzy posady nauczycieli (lek) w 4-klasowej szkole w Zebrzydowicach

Na posady nauczycieli (po jednej posadzie) w 4-klasowych szkołach w Izdebniku i Przeciszowie.

Na posady nauczycieli (lek) w 2-klasowych szkołach w Piotrowicach i Przytkowicach.

Na posady nauczycieli samoistnych w szkołach 1-klasowych w Brzezince ad Kopytówka, Chrząstowicach, Kaczynie, Kozińcu, Miejscu, Palczy, Piotrowicach na przysiołku „Bugaj", Przeciszowie na przysiołku „Podlesie", Rokowie, Śleszowicach, Świnnej Porębie, Sosnowicach i Zachełmnie.

Kompetenci ubiegający się o posady w 4-klasowych szkołach winni wykazać się kwalifikacyą do udzielania języka niemieckiego. Posadę kierownika szkoły w Lanckoronie zastrzega się kandydatowi ukwalifikowanemu do prowadzenia kursu dopełniającego sadowniczo-pszczelniczego.

Podania udokumentowane należy wnosić w drodze urzędowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Wadowicach w terminie do końca stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Wadowice, dnia 3. grudnia 1909.

L. 5721. C. k. Rada szkolna okręgowa w Jarosławiu ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

Z poborami II. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela religii rzymsko-katolickiej 4-klasowej szkoły męskiej im. Konarskiego w Jarosławiu z obowiązkiem udzielania tego przedmiotu w 4-klasowej szkole żeńskiej im św. Kingi w Jarosławiu i w 2-klasowej szkole w Tuczempach.

2. Na posadę nauczyciela 4-klasowej szkoły męskiej im. Konarskiego w Jarosławiu. Język wykładowy polski.

3. Na posadę nauczycielki 4-klasowej szkoły pospolitej żeńskiej połączonej z 5-klasową szkołą wydziałową żeńską im. św. Jadwigi w Jarosławiu. Język wykładowy polski.

Z poborami III. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela religii rzymsko-katolickiej w 5-klasowej szkole męskiej w Sieniawie z obowiązkiem udzielania tego przedmiotu w 5-klasowej szkole żeńskiej w Sieniawie.

Z poborami IV. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela religii rzymsko-katolickiej 4-klasowej szkoły mieszanej w Pruchniku z obowiązkiem udzielania tego przedmiotu w 1-klasowych szkołach w Rozborzu okrągłym, Rozborzu długim, Rzeplinie i w 2-klasowej szkole w Kramarzówce.

2. Na dwie posady nauczycieli 4-klasowej szkoły mieszanej w Pruchniku. Język wykładowy polski, a ruski nadobowiązkowy. Ubiegający się o tę posadę kandydaci winni wykazać się kwalifikacyą do udzielania nauki języka niemieckiego. Jedna z tych posad zastrzeżona jest wyłącznie dla mężczyzn.

3. Na posady nauczycieli kierujących 2-klasowych szkół w Kramarzówce (język wykładowy polski), w Majdanie sieniawskim (język wykładowy polski) i w Wysocku (język wykładowy ruski a polski obowiązkowy).

4. Na posady nauczycieli szkół 1-klasowych: a) z językiem wykładowym wyłącznie polskim w Czelatycach i Końskiej Ulicy; b) z językiem wykładowym polskim a ruskim obowiązkowym w Rzeplinie, Hawłowicach, Zamojscach i Rozborzu długim; c) z językiem wykładowym ruskim a polskim obowiązkowym w Dąbrowicy, Miękiszu nowym, Zaleskiej Woli, Surmaczówce i w Pawłowej.

Podania udokumentowane należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Jarosławiu w terminie do końca stycznia 1910.

Jarosław, dnia 2. grudnia 1909.

L. 2840. Niniejszem ogłasza się konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad:

A. Z poborami II. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela religii rzymsko-katolickiej w 4-klasowej szkole męskiej w Drohobyczu z obowiązkiem udzielania tego przedmiotu w miejscowej 4-klasowej szkole żeńskiej.

2. Na posadę nauczyciela w 4-klasowej szkole mieszanej na przedmieściu zwaryckiem w Drohobyczu.

B. Z poborami III. klasy płac:

Na trzy posady nauczycieli w 5-klasowej szkole męskiej w Borysławiu. Pierwszeństwo mają nauczyciele z kwalifikacyą do szkół wydziałowych.

C. Z poborami IV. klasy płac:

1. Na dwie posady nauczycieli (lek) w 4-klasowej szkole mieszanej w Schodnicy.

2. Na posady nauczycieli kierujących 2-klasowych szkół w Jasienicy solnej i w Lityni.

3. Na posady nauczycieli samoistnych w 1-klasowych szkołach w Bystrzycy, Dołhem ad Medenice, Gajach wyżnych, Oparach, Radeliczu, Rybniku, Słońsku, Tynowie, Uniatyczach, Poczajowicach i w Wacowicach.

4. Na posady nauczycieli (lek) w 2-klasowych szkołach w Horucku i Lityni.

W szkołach w Drohobyczu, Borysławiu, Schodnicy i Słońsku jest język polski wykładowym, w innych ruski. We wszystkich szkołach obowiązkowym jest drugi język krajowy. Kompetenci o posady w szkołach cztero- i więcejklasowych winni wykazać się uzdolnieniem do nauczania języka niemieckiego.

Termin wnoszenia podań do końca stycznia 1910.

Drohobycz, dnia 23. listopada 1909.

L. 2518. W celu stałego obsadzenia posady nauczyciela kierującego i nauczyciela podwładnego szkoły 4-klasowej mieszanej połączonej z kursem dopełniającym rolniczym w Jaćmierzu ogłasza się niniejszem konkurs.

Do posad tych przywiązane są pobory IV. klasy płac. Językiem wykładowym w tej szkole jest język polski.

Od kompetującego o posadę kierownika żąda się uzdolnienia do prowadzenia kursu dopełniającego rolniczego.

Podania zaopatrzone w potrzebne załączniki należy przedkładać w drodze służbowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Sanoku najpóźniej do dnia 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Sanok, dnia 23. listopada 1909.

L. 2041. C. k. Rada szkolna okręgowa w Zaleszczykach ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia posad nauczycielskich z poborami IV. klasy płac:

a) Na posady nauczycieli (lek) 2-klasowych szkół w Lisowcach i Nyrkowie.

b) Na posady nauczycieli 1-klasowych szkół w Bedrykowcach, Chartanowcach i Swierzkowcach.

W szkole w Nyrkowie jest język wykładowy polski; w Bedrykowcach, Chartanowcach, Lisowcach i Swierzkowcach ruski. Drugi język krajowy jest w tych szkołach obowiązkowym przedmiotem nauki.

Podania udokumentowane, zaopatrzone w tabelę kwalifikacyjną i wykaz lat służby przedetatowej, należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Zaleszczykach w terminie do 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Zaleszczyki, dnia 23. listopada 1909.

L. 3623. Celem stałego obsadzenia posady nauczyciela kierującego szkoły 4-klasowej w Czchowie ogłasza się niniejszem konkurs.

Do tej posady przywiązane są pobory IV. klasy płac.

Podania udokumentowane należy wnosić za pośrednictwem władz przełożonych do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Brzesku do dnia 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Brzesku, dnia 28. października 1909.

L. 4514. C. k. Rada szkolna okręgowa w Żółkwi ogłasza niniejszem konkurs na następujące posady nauczycielskie z poborami IV. klasy płac:

1. Na posady samoistnych nauczycieli w jednoklasowych szkołach w Różance, Wolicy i Batiatyczach.

2. Na posadę nauczyciela (lki) w 2-klasowej szkole w Woli wysockiej,

Językiem wykładowym w Różance i Wolicy jest język polski, w Woli wysockiej i Batiatyczach ruski.

Podania udokumentowane wraz z tabelą kwalifikacyjną i wykazem lat służby przedetatowej, względnie dekretem policzenia lat służby do emerytury, należy wnosić za pośrednictwem władzy przełożonej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Żółkwi w terminie do końca stycznia 1910.

Żółkiew, dnia 26. listopada 1909.

L. 3247. C. k. Rada szkolna okręgowa w Horodence ogłasza konkurs na następujące posady nauczycielskie:

A. Z poborami III. klasy płac.

1. Na posadę nauczyciela kierującego 4-klasowej szkoły mieszanej w Horodence na przedmieściu Kąt folwarkowy.

B. Z poborami IV. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela samoistnego w szkole 1-klasowej w Kunisowcach.

2 Na posadę nauczyciela (lki) podwładnego w szkole 2-klasowej w Targowicy.

W szkole pod A. jest język wykładowy polski, w innych ruski, we wszystkich zaś szkołach drugi język krajowy jest obowiązkowym przedmiotem nauki.

Termin wnoszenia podań do 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Horodenka dnia 22. listopada 1909.

L. 2224. C. k. Rada szkolna okręgowa w Krośnie ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad nauczycielskich:

Z poborami IV. klasy płac.

1. Na posadę nauczyciela (lki) kierującego (ej) i nauczycielki 4-klasowej szkoły żeńskiej w Korczynie. Wymagany egzamin kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych z uzdolnieniem do udzielania języka niemieckiego jako przedmiotu.

2. Na dwie posady nauczycieli 4-klasowej szkoły w Lubatowej. Wymagane uzdolnienie do udzielania języka niemieckiego.

3. Na posadę nauczyciela 1-klasowej szkoły w Łękach.

4. Na posady nauczycieli (lek) szkół 2-klasowych: męskiej w Iwoniczu, mieszanych: w Głowience. Bóbrce i Krasnej.

W szkole w Krasnej językiem wykładowym jest język ruski, a polski obowiązkowym przedmiotem nauki, we wszystkich innych polski.

Podania należy wnosić za pośrednictwem przełożonej władzy do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Krośnie w terminie do 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Krośnie, dnia 25. listopada 1909.

L. 4433. C. k. Rada szkolna okręgowa w Kolbuszowej ogłasza niniejszem konkurs celem stałego obsadzenia następujących posad:

Z poborami III. klasy płac:

1. Na posadę nauczyciela religii izraelickiej w 5-klasowej szkole męskiej w Sokołowie z obowiązkiem udzielania tego przedmiotu w 5-klasowej szkole żeńskiej w Sokołowie. Kandydaci o tę posadę mają się wykazać kwalifikacyą przepisaną §. 3. ustawy z dnia 1. grudnia 1889 Dz. u. kr. N. 71.

2. Na posadę nauczyciela 5-klasowej szkoły męskiej w Sokołowie. Pierwszeństwo będą mieli kandydaci z egzaminem do szkół wydziałowych z grupy II. lub III.

Z poborami IV. klasy płac:

Na posadę nauczyciela samoistnego w szkole 1-klasowej w Ostrowach baranowskich.

We wszystkich szkołach jest język wykładowy polski.

Podania udokumentowane należy wnosić do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Kolbuszowej w terminie do dnia 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Kolbuszowa, dnia 26. listopada 1909.

L. 3777. C. k. Rada szkolna okręgowa w Nowym Sączu ogłasza niniejszem konkurs na następujące posady nauczycielskie.

Z poborami II. klasy płac:

1) Na posadę nauczycielki 4-klasowej szkoły pospolitej żeńskiej połączonej z 5-klasową szkołą wydziałową im. św. Jadwigi w Nowym Sączu. O posadę tę ubiegać się mogą kandydatki z kwalifikacyą do szkół ludowych z prawem udzielania języka niemieckiego. Pierwszeństwo będą miały nauczycielki posiadające egzamin do szkół wydziałowych.

Z poborami IV. klasy płac:

A) Na posadę nauczyciela (ki) 2-klasowej szkoły w Nawojowej; język wykładowy polski.

B) Na posady nauczycieli 1-klasowych szkół:

1) w Andrzejówce, 2) Czaczowie, 3) Dubnem, 4) Homrzyskach, 5) Janczowej, 6) Jastrzębiku, 7) Kadczy, 8) Kicznej, 9) Kobylu-Gródku, 10) Łyczanej, 11) Miliku, 12) Miłkowej, 13) Mochnaczce wyżnej, 14) Mokrej Wsi, 15) Moszczenicy wyżnej, 16) Muszynce, 17) Słotwinach, 18) Stankowej, 19) Tropiu, 20) Uhrynie, 21) Wojkowej, 22) Woli kurowskiej, 23) Zabełczu, 24) Zawadzie, 25) Znamirowicach, 26) Zubrzyku.

W szkołach pod 1), 3), 7), 12), 14), 17), 19), 22), 23), 28) jest język wykładowy ruski a język polski obowiązkowym przedmiotem nauki, w innych zaś polski.

C. k. Rada szkolna okręgowa oznajmia zarazem, że szkoły pod 2), 5), 6), 8), 10), 11), 13), 14), 16), 19), 20), 22), 24), 25), 26), 27), nie mają własnego budynku.

Podania udokumentowane wnosić należy w przepisanej drodze służbowej do końca stycznia 1910.

Nowy Sącz, dnia 29. października 1909.

L. 4283. Celem stałego obsadzenia posady nauczyciela religii izraelickiej w 3-klasowej szkole wydziałowej żeńskiej połączonej z pospolitą w Brzeżanach ogłasza się niniejszem konkurs.

Do posady tej przywiązane są pobory II. klasy płac. Językiem wykładowym jest język polski.

Kandydaci reflektujący o tę posadę winni wykazać się kwalifikacyą określoną § 3. c ustawy z 1. grudnia 1899 Dz. u. kr. Nr. 71.

Podania zaopatrzone w dokumenta kwalifikacyjne, w wykaz lat służby i tabelę kwalifikacyjną, wnosić należy w przepisanej drodze służbowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Brzeżanach do dnia 31. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

Brzeżany, dnia 18. listopada 1909.

L. 1664. C. k. Rada szkolna okręgowa w Przeworsku ogłasza konkurs celem stałego obsadzenia posady nauczyciela religii rzymsko-katolickiej w 5-klasowej szkole męskiej w Przeworsku, z poborami III. klasy płac.

Kandydaci o tę posadę, kanonicznie ordynowani świeccy lub zakonni kapłani, winni wnieść należycie udokumentowane podania za pośrednictwem przełożonej władzy do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Przeworsku do 15. stycznia 1910.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Przeworsku, dnia 12. listopada 1909.

Ogłoszenie licytacyi.

L. 4465. Celem oddania w przedsiębiorstwo budowy szkół:

a) w Rajbrocie budynek murowany, piątrowy, o sześciu salach naukowych, kancelaryi i mieszkaniu dla nauczyciela kierującego z piwnicą; cena kosztorysowa 40.100 K;

b) w Lipnicy dolnej budynek murowany, parterowy o trzech salach naukowych i mieszkaniu dla nauczyciela kierującego z piwnicą; cena kosztorysowa 21.938 K 10 h;

c) w Szczytnikach, budynek murowany, parterowy o dwóch salach naukowych i mieszkaniu dla nauczyciela kierującego z piwnicą; cena kosztorysowa 19 988 K 14 h. ogłasza c. k. Rada szkolna okręgowa w Bochni ustną licytacyę, która się odbędzie w biurze c. k. Rady szkolnej okręgowej w Bochni dnia 20. stycznia 1910 o godz. 10 rano.

Oferenci złożą wadyum wynoszące 5% ceny kosztorysowej i deklaracyę, iż znane im są szczegółowe i ogólne warunki budowy tudzież plan i kosztorys i że zobowiązują się ściśle do nich zastosować.

Oferenci mogą się zgłaszać albo o wszystkie trzy budowy albo o każdą z osobna. Budowa będzie oddaną tym, którzy podadzą najwyższy opust z ceny kosztorysowej i zasługiwać będą na zaufanie.

Plany i kosztorysy można przejrzeć w biurze c. k. Rady szkolnej okręgowej w godzinach urzędowych.

Z c. k. Rady szkolnej okręgowej.

W Bochni, dnia 13. grudnia 1909.

Ogłoszenia.

Egzamina kwalifikacyjne dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych przed c. k. Komisyą egzaminacyjną w Bochni rozpoczną się dnia 7. lutego 1910.

Podania, zaopatrzone w przepisane dokumenta, należy wnosić przez c. k. Radę szkolną okręgową najpóźniej do dnia 31. stycznia 1910.

C. k. Rada szkolna okręgowa w Wiedniu urządza dla nauczycieli szkół ludowych w czasie od 13. lutego do 20. marca 1910 w c. k. seminaryum nauczycielskiem męskiem i w trzech szkołach ludowych publicznych w Wiedniu kursa lecznicze jąkających się dzieci według metody prof. Berquanda wyłącznie środkami pedagogicznymi i ćwiczeniami w mówieniu.

Nauczyciele którzy pragną wziąć udział w tych bezpłatnych kursach winni zobowiązać się do uczestnictwa w kursie przez cały czas pięciu tygodni; tylko w przypadkach zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie, mógłby uczestnik kursu być zwolniony od wzięcia udziału w kursie w ostatnim tygodniu.

Podania o przyjęcie na kurs wnosić należy w drodze służbowej do c. k. Rady szkolnej okręgowej w Wiedniu najpóźniej do końca stycznia 1910. Każdy zgłaszający się na kurs może liczyć na przyjęcie, jeżeli do prośby dołączy poświadczenie swej władzy, że otrzyma urlop na czas trwania kursu.

Nakładem funduszu szkolnego krajowego.

Z drukarni Władysława Łozińskiego we Lwowie pod zarządem J. Niedopada.

Dodatek do „Dziennika urzędowego".

PRZEPISY

O KSZTAŁCENIU NAUCZYCIELI,

ORAZ

O UZDOLNIENIU DO NAUCZANIA W SZKOŁACH LUDOWYCH

W GALICYI.

TREŚĆ:

I. Statut Seminaryów nauczycielskich.
II. Statut kursów wydziałowych i kursów nauczycielskich rolniczych.
III. Przepisy, dotyczące egzaminów kwalifikacyjnych.

WE LWOWIE.
Nakładem c. k. Rady szkolnej krajowej.
Z drukarni Wł. Łozińskiego.
1909.

Treść.

	str.
Statut organizacyjny seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich	1
I. Postanowienia ogólne	1
II. Przygotowanie i przyjęcie	5
Klasa przygotowawcza	5
III. Nauka	12
A. Plany naukowe:	
a) dla seminaryów nauczycielskich męskich o kierunku językowo-rysunkowym	12
b) dla seminaryów nauczycielskich męskich o kierunku przyrodniczo-gospodarskim	32
c) dla seminaryów nauczycielskich żeńskich	51
B. Podział godzin	72
C. Metoda i podręczniki	72
D. Środki naukowe	73
IV. Młodzież: Karność szkolna	75
Zapomogi	76
Klasyfikacya i świadectwa	77
Egzamin dojrzałości	78
V. Nauczyciele	84
A. Mianowanie, stosunki służbowe i obowiązki nauczycieli	84
B. Gospodarz klasy	85
C. Dyrektor	86
D. Konferencye nauczycielskie	87
VI. Szkoła ćwiczeń	89
VII. Kursa dla kształcenia nauczycielek robót ręcznych kobiecych	90
VIII. Kursa dla kształcenia nauczycielek ogródków dziecięcych	94
IX. Stosunki seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich na zewnątrz	98
Statut kursów wydziałowych	110
Statut kursów nauczycielskich rolniczych	112
Przepisy, dotyczące egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych	114

Rysunki odręczne.
Nauka muzyki i śpiewu.
Gra na skrzypcach.
Gimnastyka.

Prócz tego należy zaznajomić wychowanków, gdzie ku temu znajdzie się sposobność, z metodą nauczania głuchoniemych i ciemnych, tudzież z organizacyą ogródków dziecięcych i zakładów wychowawczych dla dziatwy umysłowo upośledzonej i moralnie zaniedbanej.

Jako przedmioty nadobowiązkowe mogą być udzielane i inne nowożytne języki za zezwoleniem Ministra wyznań i oświaty.

Ażeby wykształcić siły nauczycielskie, przysposobione specyalnie tak dla szkół ludowych wiejskich, jakoteż i dla ludowych miejskich, będą plany naukowe poszczególnych seminaryów nauczycielskich uwzględniać specyalne potrzeby jednej lub drugiej z tych kategoryi szkół i dlatego kłaść osobliwszy nacisk albo na nauki przyrodniczo-rolnicze, albo też na naukę języków, jakoteż naukę rysunków.

W planach nauczania tych seminaryów męskich, które w myśl tego uwzględniać mają specyalne potrzeby szkół miejskich, nauka gospodarstwa rolnego ograniczy się do sadownictwa i ogrodnictwa, a nauka języka niemieckiego będzie udzielaną w obszerniejszym zakresie.

Nauka historyi uwzględni historyę powszechną, austryacką i kraju ojczystego.

Ogólna nauka muzyki i śpiew, oraz gra na skrzypcach stanowią we wszystkich seminaryach męskich i żeńskich przedmiot nauki obowiązkowej, gra na fortepianie i na organach przedmiot nauki nadobowiązkowej.

Nauka przyrody uwzględniać będzie także potrzeby hygieny szkolnej.

Nauczanie somatologii i hygieny powierzone będzie lekarzowi specyalnie do tego uzdolnionemu, któremu także, jako lekarzowi szkolnemu, poruczony będzie nadzór nad ogólnymi stosunkami zdrowia wychowanków i nad hygienicznem utrzymaniem lokalów szkolnych. Odpowiednie przepisy wydaje Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu krajowej Rady zdrowia z przyzwoleniem Ministerstwa oświaty.

b) Przedmiotami nauki w seminaryach nauczycielskich żeńskich są:

Religia,
Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi,
Język wykładowy, względnie języki wykładowe,
Język niemiecki,
Geografia,
Historya,
Arytmetyka i nauka form geometrycznych.
Historya naturalna.
Fizyka,
Kaligrafia,
Rysunki odręczne,
Nauka muzyki i śpiewu,

Gra na skrzypcach,
Roboty ręczne kobiece,
Gimnastyka.

Gdzie po temu jest sposobność, należy prócz tego zaznajomić uczenice z organizacyą ogródków dziecięcych.

Nauka historyi uwzględni historyę powszechną, austryacką i kraju ojczystego.

We wszystkich seminaryach nauczycielskich żeńskich udziela się nauki gry na fortepianie i organach jako przedmiotu nadobowiązkowego.

Nauka przyrody uwzględniać także będzie potrzeby hygieny szkolnej.

Nauczanie somatologii i hygieny powierzone będzie lekarzowi specyalnie do tego uzdolnionemu, któremu także, jako lekarzowi szkolnemu, poruczony będzie nadzór nad ogólnymi stosunkami zdrowia wychowanków i nad hygienicznem utrzymaniem lokalów szkolnych. Odpowiednie przepisy wydaje Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu krajowej Rady zdrowia z przyzwoleniem Ministerstwa oświaty.

W seminaryach żeńskich przy nauce przyrody uwzględniać się będzie specyalnie warzywnictwo i ogrodnictwo.

Nadobowiązkowymi przedmiotami nauki mogą być i inne języki żyjące za zezwoleniem Ministra wyznań i oświaty.

Kształcenie nauczycielek robót ręcznych kobiecych odbywa się albo w seminaryach nauczycielskich żeńskich, albo też na osobnych kursach naukowych. To samo dotyczy kształcenia nauczycielek dla ogródków dziecięcych.

Plany naukowe, rozkład przedmiotów na poszczególne kursa roczne i liczbę godzin nauki dla seminaryów, oraz dla połączonych z niemi klas przygotowawczych, ogródków dziecięcych i specyalnych kursów nauczania ustanawia Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty, biorąc za podstawę postanowienia ustawy państwowej o szkołach ludowych, oraz szczegółowe wskazówki, podane w ustawie krajowej z 12. czerwca 1907 Dz. u. kr. Nr. 101.

Minister oświaty postanawia na wniosek Rady szkolnej krajowej, który plan naukowy ma być zaprowadzony w poszczególnych seminaryach męskich.

§ 3. Język wykładowy każdego seminaryum męskiego i żeńskiego ustanawia Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty w myśl obowiązujących przepisów.

Obok seminaryów z językiem wykładowym polskim, względnie polskim i ruskim może dla przysposobienia nauczycieli języka niemieckiego być założone jedno seminaryum męskie z językiem wykładowym polskim i niemieckim.

Gdzie tego potrzeba wymaga, należy wychowankom seminaryów męskich i żeńskich z polskim językiem wykładowym dać także sposobność wykształcenia się w języku ruskim.

Przy nauce języka niemieckiego, która we wszystkich seminaryach jest obowiązkową, jest język niemiecki wykładowym.

Bliższe postanowienia o językowem urządzeniu seminaryów utrakwistycznych wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

§ 4. Każde zupełne seminaryum męskie lub żeńskie składa się z reguły z czterech kursów rocznych i szkoły ćwiczeń. Gdzie się okazuje potrzeba, może w seminaryum męskiem być urządzona klasa przygotowawcza. Z seminaryami żeńskiemi połączone być mogą ogródki dziecięce i specyalne kursa dla kształcenia nauczycielek robót ręcznych kobiecych i nauczycielek ogródków dziecięcych.

Wszystkie kursa roczne seminaryum nauczycielskiego, szkoła ćwiczeń, klasa przygotowawcza, ogródek dziecięcy i specyalne kursa nauczania tworzą jeden organizm szkolny z jednolitem kierownictwem.

Liczba uczniów w klasie przygotowawczej nie może przekraczać 50, liczba wychowanków na jednym kursie rocznym oraz na specyalnych kursach seminaryów i w poszczególnych klasach państwowych szkół ćwiczeń 40.

W razie potrzeby mogą być na kursach rocznych seminaryów utworzone oddziały równorzędne.

Do kształcenia sił nauczycielskich mogą być urządzone także takie seminarya, które obejmują tylko pewne części pełnego seminaryum. Do zakładów takich odnoszą się te przepisy, które postanowione są dla odnośnych części pełnych zakładów.

§ 5. Nauka w seminaryach nauczycielskich męskich i żeńskich, oraz w klasach przygotowawczych i na specyalnych kursach naukowych jest bezpłatna.

W państwowych szkołach ćwiczeń i ogródkach dziecięcych będzie pobierana opłata szkolna, od której uiszczania ubodzy uczniowie mogą być uwolnieni.

Bliższe o tem postanowienia wydaje Minister oświaty.

§ 6. Co się tyczy roku szkolnego, trwania półroczy i feryi we wszystkich oddziałach seminaryów włącznie z państwowemi szkołami ćwiczeń obowiązują przepisy, wydane dla szkół średnich, o ile nie są wydane specyalne przepisy.

§ 7. Regulamin szkolny i naukowy dla seminaryów wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

§ 8. Zakładanie i utrzymywanie seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich wraz z potrzebnemi szkołami ćwiczeń jest rzeczą Państwa. Zarządza je na wniosek Rady szkolnej krajowej Minister oświaty, który także przyzwala na urządzenie oddziałów równorzędnych na kursach, oraz klas przygotowawczych, ogródków dziecięcych i specyalnych kursów naukowych.

Założone i utrzymywane przez Państwo zakłady są publicznymi i przystępne dla wszystkich bez różnicy wyznania, którzy wykażą się potrzebnymi do przyjęcia do zakładu dokumentami.

§ 9. Zakładanie prywatnych seminaryów męskich i żeńskich jest dozwolone pod następującymi warunkami:

1. Statut i plan naukowy, jakoteż każda ich zmiana wymagają zatwierdzenia Ministra oświaty.

2. Dyrektorami i nauczycielami (nauczycielkami) mogą być tylko te osoby, które wykazały zupełne uzdolnienie do kształcenia kandydatów stanu nauczyciel-

skiego. Do tego jest potrzebne wykazanie się co najmniej świadectwem kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół wydziałowych i trzyletnią praktyką w służbie szkolnej. Na wyjątki może zezwalać Minister oświaty, jeżeli odpowiednie uzdolnienie nauczycielskie w inny sposób zupełnie jest udowodnione.

Pod tymi samymi warunkami dozwolone jest tworzenie zakładów, w których kandydaci nauczycielscy oprócz nauki mają mieszkanie i utrzymanie.

§ 10. Prywatne seminarya mogą otrzymać od Ministra oświaty prawo wydawania swym wychowankom świadectw państwowo ważnych (prawo publiczności), pod tym dalszym warunkiem, aby plan naukowy nie różnił się istotnie od planu państwowych seminaryów nauczycielskich, żeby dyrektor i nauczyciele (nauczycielki) byli zatwierdzani przez Radę szkolną krajową i żeby końcowy egzamin odbywał się pod przewodnictwem jej delegata, bez którego zgody świadectwo dojrzałości nie może być przyznane.

Prawo publiczności prywatnego seminaryum uprawnia do wydawania świadectw tylko jego własnym wychowankom.

Postanowienia powyższe odnoszą się również do niezupełnych, prywatnych seminaryów i prywatnych kursów naukowych dla nauczycielek ogródków dziecięcych i dla nauczycielek robót ręcznych kobiecych.

§ 11. Zakłady prywatne pozostają pod nadzorem państwowym. Przełożeni tychże są za ich prawidłowy stan wobec władz odpowiedzialni.

Prawo publiczności może być prywatnemu zakładowi odjęte, skoro braknie warunków, pod jakimi go udzielono.

Zakłady prywatne, w których ustawy nie są przestrzegane, lub w których wychodzą na jaw moralne braki, winny być przez władzę szkolną krajową zamknięte.

II. Przygotowanie i przyjęcie.

§ 12. Przygotowania do wstąpienia na pierwszy kurs seminaryum nauczycielskiego można nabyć w klasach przygotowawczych, umyślnie na to urządzonych, w szkołach wydziałowych, albo w inny sposób. Chodzi przedewszystkiem o należyte przygotowanie z języka wykładowego (względnie języków wykładowych) i z rachunków.

Klasa przygotowawcza.

A. Postanowienia ogólne.

§ 13. Klasa przygotowawcza ma przedewszystkiem dążyć do należytego przygotowania uczniów w języku i wyrobienia pewności w rachunkach.

O przyjęcie należy się zgłaszać w dyrekcyi zakładu ustnie lub pisemnie.

Do przyjęcia jest wymagane:

a) fizyczne uzdolnienie i moralna nieskazitelność;

b) odpowiednie przygotowanie naukowe.

Ze względu na postanowienie § 32 państwowej ustawy szkolnej i § 18 Statutu organizacyjnego wymaga się do przyjęcia do klasy przygotowawczej ukończenia 14 roku życia.

Dyspenzy od przepisanego wieku aż do sześciu miesięcy może udzielić na podstawie analogii § 18 Statutu organizacyjnego władza szkolna krajowa.

Przy przyjęciu uwzględnia się przedewszystkiem tych kandydatów, którzy z dobrym skutkiem ukończyli szkołę wydziałową; pozatem ma pierwszeństwo, kto się wpierw zgłosił.

Egzamin wstępny do klasy przygotowawczej obejmuje naukę religii, język wykładowy, względnie języki wykładowe, język niemiecki i rachunki. Przy tym egzaminie mają egzaminowani okazać, że opanowali materyał naukowy zupełnej szkoły ludowej pospolitej. Należy jednakże kłaść nacisk na to, czy w języku wykładowym, języku niemieckim i w rachunkach osiągnęli cel, wytknięty sześcioklasowej szkole ludowej pospolitej.

Uczniów, którzy w ciągu trzech pierwszych miesięcy roku szkolnego zdaniem grona nauczycielskiego okazali się niezdolnymi, należy z zakładu usunąć.

B. Plan naukowy.

1. Nauka religii. (2 godziny tygodniowo).

Cel nauki określają zwierzchnicze władze kościelne (dla uczniów izraelickich przełożeństwa gmin wyznaniowych), a przepisuje go władza szkolna krajowa.

2. Język wykładowy. (6 godzin tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych dla obu języków wykładowych po 5 godzin w tygodniu). Podstawą nauki są odpowiewiednie „wypisy“.

a) Czytanie.

Czytanie prozaicznych i poetycznych ustępów; należy dążyć do biegłego, poprawnego, wyrazistego, tudzież ile można, pięknego czytania.

Krótkie objaśnienia treści, następstwa myśli (dyspozycyi), myśli głównej, oraz formy czytanego ustępu. Wypisy powinny uwzględniać materyał naukowy z geografii, historyi, historyi naturalnej i fizyki jako materyał do lektury.

b) Ćwiczenia pamięciowe i ćwiczenia ustne.

Odpowiednie ustępy poetyczne i prozaiczne, poprzednio opracowane, uczniowie memorują i stosownie wygłaszają.

Wygłaszanie obejmuje także swobodne, gładkie opowiadanie czytanego ustępu.

Dla podniesienia samodzielności językowej uczniów poleci także nauczyciel uczniom wygłaszać z pamięci ich własne prace piśmienne, zwłaszcza treści opowiadającej i opisowej.

c) Gramatyka.

Na podstawie stosownych ustępów prozaicznych zapoznają się uczniowie w sposób analityczny z najważniejszemi wiadomościami z zakresu składni, nauki o formach i tworzenia wyrazów (etymologii).

d) Ortografia.

Za pomocą analizy zdań, wyrazów i zgłosek, przez szeregowanie wyrazów, tudzież za pomocą dyktatów należy ćwiczyć w ortografii i interpunkcyi.

e) Wypracowania piśmienne.

W miesiącu 1 wypracowanie domowe i 2 szkolne, z tych 1 dyktat.

Materyał ma pochodzić z lektury, z innej nauki i znajomych uczniom wyobrażeń.

Wypracowania są ze względu na formę streszczeniami, opowiadaniami, opisami, porównaniami; pod względem zaś metodycznym mogą być przerobieniami, przekształceniami, wyciągami, rozszerzeniami, a w pomyślnych razach samodzielnemi opracowaniami.

3. Język ruski.

Gdzie tego wymagają stosunki lokalne, może język ruski w poszczególnych zakładach z językiem wykładowym polskim być obowiązkowym przedmiotem nauki obok języka wykładowego.

Plan naukowy projektuje grono nauczycielskie, a ustanawia Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

4. Język niemiecki. (4 godziny tygodniowo).

a) Ćwiczenia w mówieniu o przedmiotach z codziennego życia w związku z lekturą;

b) płynne i logiczne czytanie; objaśnianie wyrazów i treści, początkowo mniejszych, następnie coraz większych ustępów;

c) reprodukcya rzeczy przeczytanej, przyczem należy uczniów skłaniać do coraz większej samodzielności; memorowanie;

d) gramatyka. Na podstawie ćwiczeń w mówieniu i odpowiednich ustępów z wypisów należy w sposób analityczny najważniejsze zasady z gramatyki praktycznie opracować i w nich wyćwiczyć (części mowy, odmiana rzeczowników, przymiotników, zaimków, liczebników i czasowników, stopniowanie przymiotników, szyk wyrazów w zdaniu głównem i pobocznem);

e) ortografia. W ortografii i interpunkcyi ćwiczyć zapomocą dyktatów i omawiania błędów ortograficznych w ćwiczeniach piśmiennych;

f) wypracowania piśmienne (miesięcznie 1 wypracowanie domowe i 2 szkolne, między temi 1 dyktat). Materyał, zaczerpnięty z lektury i ćwiczeń ustnych, ma być opracowany przeważnie podług danej dyspozycyi.

Zadania ograniczają się pod względem formy do streszczeń, opowiadań i opisów.

5. Rachunki. (4 godziny tygodniowo).

Główne działania rachunkowe na liczbach całkowitych i na ułamkach, rachunki praktyczne metodą wnioskowania.

Na rachunki z pamięci należy kłaść szczególniejszy nacisk.

Krótkie wypracowania domowe z lekcyi na lekcyę; jedno wypracowanie szkolne w miesiącu.

6. Nauka form geometrycznych. (1 godzina tygodniowo).

Rozwinięcie najważniejszych pojęć z nauki o formach geometrycznych.

7. Rysunki odręczne. (2 godziny tygodniowo; obie razem).

Rozmachowe rysowanie linii krzywych, oraz ich kombinacye w monogramach. Rysowanie kształtów płaskich krzywo- i prostoliniowych *), swobodnych i geomemetrycznych na podstawie fragmentów ornamentalnych, liści i takich prostych przedmiotów z otoczenia, których charakter, rozmiary i proporcye w widoku głównym można wyrazić bez skróceń, jako kształt płaski. Rysowanie tych kształtów z pamięci i na tablicy szkolnej.

Wszystkie ćwiczenia rysunkowe na tym stopniu nauki mają na celu wprawę uczniów w ocenianiu i porównywaniu rozmiarów, oraz w uchwyceniu całości kształtów płaskich, tudzież w śmiałem i pewnem kreśleniu linii.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba.

8. Kaligrafia. (2 godziny tygodniowo).

Mały i wielki alfabet pismem polskiem, względnie ruskiem i niemieckiem w genetycznym porządku; ćwiczenia w osobnych literach i w związku. Pisanie za dyktatem. Pisanie cyfr.

9. Śpiew. (1 godzina tygodniowo).

Ćwiczenia w śpiewaniu ze słuchu. Ćwiczenia w czytaniu i pisaniu nut. Ćwiczenia w kształceniu głosu i trafianiu nut głosem, o ile na to zezwala zdolność uczniów do śpiewu ze względu na mutacyę głosu; wyrabianie poczucia rytmicznego. Pieśni ludowe i kościelne.

10. Gra na skrzypcach. (2 godziny tygodniowo). Nauka jest klasową, przyczem dzieli się uczniów na grupy (od 20 do 25).

Trzymanie skrzypiec, ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Wprawa w poszczególnych strunach w zakresie pierwszej pozycyi.

Małe ćwiczenia i utwory do wprawy. Zwrot smyczka (ze struny na strunę). Najłatwiejsze ćwiczenia w tonacyach i interwalach.

11. Gimnastyka. (2 godziny tygodniowo).

Ćwiczenia rzędowe, wolne i ćwiczenia na przyrządach, zastosowane do wieku, przygotowania i fizycznego rozwoju młodzieży. Gry i zabawy gimnastyczne.

---

*) Ze względów metodycznych kształty, ujęte w linie krzywe, należy rysować przed kształtami ograniczonymi prostoliniowo, kształty zaś swobodne przed kształtami geometrycznymi.

Wykaz godzin.

Liczba porz.	Przedmiot	W zakładach z polskim językiem wykładowym	W zakładach z polskim i ruskim językiem wykładowym
1	Nauka religii	2	2
2	Język polski	6	5
3	Język ruski	.	5
4	Język niemiecki	4	4
5	Rachunki	4	4
6	Nauka form geometrycznych .	1	1
7	Rysunki odręczne	2	2
8	Kaligrafia	2	2
9	Śpiew	1	1
10	Gra na skrzypcach	2	2
11	Gimnastyka	2	2
	Razem . . .	26	30

Uwaga. Na geografię, historyę, historyę naturalną i fizykę nie wyznacza się osobnych godzin. Materyał naukowy z tych przedmiotów w odpowiednim wyborze i opracowaniu ma wchodzić do wypisów jako materyał do czytania.

Dla klasy przygotowawczej w seminaryum nauczycielskiem męskiem z językiem wykładowym polskim i niemieckim ustanowi Rada szkolna krajowa osobny plan naukowy za przyzwoleniem Ministra Oświaty.

C. Nauczyciele.

§ 15. Naukę w klasie przygotowawczej należy, o ile możności, koncentrować; zwłaszcza język wykładowy i drugi język powinien być w jednych rękach.

D. Wskazówki dydaktyczne.

§ 16. Skutkiem poglądowej i analitycznej metody uczenia, skutkiem ciągłego przypominania i ćwiczenia każda godzina nauki powinna się zamienić na godzinę uczenia się, a materyał naukowy być jak najzupełniej przerobiony.

Materyał, opracowany w czasie jednej lekcyi, należy zapomocą przystępnych wyrażeń streszczających ugrupować i z końcem godziny zebrać w całość.

Do uzupełnienia, pogłębienia i utwierdzenia w pamięci tego, czego się już uczniowie nauczyli, należy dążyć zapomocą lektury prywatnej, którą nauczyciel powinien stosownie obmyśleć i uregulować, a następnie kontrolować.

Na poprawne wyrażanie myśli, na poprawną należytą wymowę, na poprawny i wolny od naleciałości dyalektycznych język należy nieustannie zwracać jak największą uwagę tak na wszystkich godzinach szkolnych, jakoteż przy każdej innej sposobności w obcowaniu z uczniami.

Klasyfikacya i świadectwa.

§ 17. Przy końcu pierwszego półrocza otrzymują uczniowie klasy przygotowawczej świadectwa półroczne, z końcem roku szkolnego roczne podług formularzy, przepisanych i umieszczonych w dodatku.

W świadectwach należy używać cenzur, przepisanych dla seminaryów nauczycielskich.

Przyjmowanie do seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich.

§ 18. Do przyjęcia na pierwszy rok seminaryum wymaga się ukończonego z początkiem roku szkolnego 15-go roku życia, fizycznego uzdolnienia i moralnej nieskazitelności, tudzież odpowiedniego przygotowania naukowego.

Władza szkolna krajowa aż do dalszego zarządzenia jest upoważniona do udzielania w razach, zasługujących na uwzględnienie, dyspenzy od wieku najwyżej do sześciu miesięcy. Dalej idące uwzględnienia są niedopuszczalne.

Co do świadectwa fizycznego uzdolnienia, to ma być ono wystawione albo przez lekarza szkolnego, albo urzędowego, przyczem nie jest wykluczona rozstrzygająca decyzya grona nauczycielskiego, powzięta na podstawie własnych spostrzeżeń. Kandydaci (kandydatki), umysłowo upośledzeni, albo dotknięci uderzającymi brakami w organach mownych, nie mogą uzyskać przyjęcia do seminaryów nauczycielskich.

Za dowód przygotowania naukowego służyć ma ścisły egzamin wstępny, albo też ukończenie klasy przygotowawczej z dobrym postępem.

Wpisy odbywają się zwyczajnie z końcem roku szkolnego, ewentualnie także bezpośrednio przed rozpoczęciem roku szkolnego, jeżeli z końcem roku nie osiągnięto liczby maksymalnej.

Dyrekcye ogłaszają w odpowiedni sposób termin przyjęć.

Zgłoszenia o przyjęcie ustne lub pisemne przyjmuje Dyrekcya zakładu; przy zgłoszeniu należy przedłożyć:

a) metrykę chrztu lub urodzenia;
b) ostatnie świadectwo szkolne;
c) świadectwo fizycznego uzdolnienia, wystawione przez lekarza szkolnego lub urzędowego.

Podczas roku szkolnego jest przyjęcie nowych wychowanków z reguły niedozwolone: w wyjątkowych razach rozstrzyga konferencya nauczycielska.

Przyjmowanie uczniów nadzwyczajnych jest niedozwolone.

§ 19. Do egzaminu wstępnego należy przypuścić wszystkich kandydatów, którzy przepisanym warunkom zadość uczynili.

Zarządzenie egzaminu wstępnego należy do Dyrektora, który w tym celu w razie potrzeby tworzy sekcye egzaminacyjne z grona nauczycielskiego.

Przedmiotami egzaminu wstępnego na kurs pierwszy są:

Religia,
Język wykładowy, w zakładach utrakwistycznych oba języki wykładowe.
Język niemiecki,
Rachunki i nauka o formach geometrycznych.
Kaligrafia.

Celem stwierdzenia nabytej wprawy w rysunkach, a u dziewcząt także w robotach ręcznych, należy przedłożyć gotowe rysunki, względnie roboty ręczne.

Należy również i na to zważać, czy i jak dalece kandydat przygotowany w muzyce, czy przy jego muzykalnym słuchu i rytmicznem poczuciu można oczekiwać wystarczających postępów w nauce muzyki i czy wobec tego wśród innych równych warunków zasługuje na szczególniejsze uwzględnienie.

Z języka wykładowego, z rachunków i z języka niemieckiego ma się odbyć piśmienny i ustny egzamin wstępny.

Przy egzaminie wstępnym należy stawiać takie wymagania, jakie odpowiadają zadaniu naukowemu klasy przygotowawczej.

Przy egzaminie z języka wykładowego (z języków wykładowych) należy uwzględnić także najważniejsze wiadomości z realiów w zakresie nauki w szkole ludowej.

O przyjęciu rozstrzyga konferencya nauczycielska, przyczem należy ściśle przestrzegać ograniczeń, zawartych w § 4 Statutu, co do liczby wychowanków.

Przedłożone świadectwa szkolne i rysunki, względnie roboty ręczne kobiece, a w szczególności piśmienne wypracowania przy egzaminie wstępnym i sprawozdania egzaminatorów z ustnego egzaminu stanowią, wykluczając wszelki szablon, podstawę oceny, tak, że przyjęcie nie zależy od wyniku egzaminu z poszczególnych przedmiotów lub od zdania poszczególnych egzaminatorów.

Przy równym wyniku egzaminu należy się pierwszeństwo przyjęcia kandydatom, którzy osiągnęli całkowicie wiek przepisany.

Kandydatów, którzy w ciągu pierwszych trzech miesięcy po przyjęciu na pierwszy rok seminaryum okazali się zdaniem grona nauczycielskiego niezdolnymi, należy z zakładu usunąć.

§ 20. Jeżeli kandydat wykaże się wyższem przygotowaniem i odpowiednim wiekiem, może grono nauczycielskie uchwalić przyjęcie go na kurs wyższy. Ale w takim razie po ścisłym egzaminie musi się okazać, że kandydat posiada potrzebne wiadomości w stopniu, który pozwala oczekiwać na pewne, że podoła dalszej nauce.

Kandydatów, którzy się wykażą świadectwem dojrzałości ze szkoły średniej, a osiągnęli wiek przepisany, przyjmuje się jako uczniów bez egzaminu wstępnego na kurs najwyższy.

W razie zgłaszania się o przyjęcie uczniów z innych seminaryów nauczycielskich powinna Dyrekcya zasięgnąć szczegółowych wiadomości o ich zachowaniu się w zakładzie, do którego uczęszczali, ażeby powstrzymać bezcelowe wędrówki uczniów z jednego zakładu do drugiego. Przejście ucznia do innego zakładu może tedy nastąpić tylko wyjątkowo i to na podstawie ważnych powodów.

Uczniowie, którzy ukończyli III. kurs seminaryum nauczycielskiego z kierunkiem językowo-rysunkowym i z powodów szczególnie ważnych starają się o przyjęcie na kurs IV. seminaryum o kierunku przyrodniczo-gospodarczym, muszą się poddać egzaminowi uzupełniającemu z historyi naturalnej i gospodarstwa wiejskiego.

Z uczniami zaś, którzy po ukończeniu kursu III. w seminaryum o kierunku przyrodniczo-gospodarczym starają się o przyjęcie na kurs IV. w seminaryum o kierunku językowo-rysunkowym, należy przeprowadzić egzamin uzupełniający z języka niemieckiego i rysunków odręcznych.

Z wyniku egzaminów wstępnych nie wystawia się zgoła żadnych poświadczeń.

III. Nauka.

A. Plany naukowe.

a) Dla seminaryów nauczycielskich męskich o kierunku językowo-rysunkowym.

Religia.

(Osobno dla każdego wyznania).

§ 21. Cel nauki określa zwierzchnicza władza kościelna (dla uczniów izraelickich przełożeństwa gmin wyznaniowych) a przepisuje władza szkolna krajowa.

Liczba godzin: Na każdym kursie dwie godziny tygodniowo. Godziny na kursie IV. są przeznaczone tylko na powtórzenie materyału naukowego, na specyalną metodykę przedmiotu i na odpowiednie ćwiczenia praktyczne w szkole ćwiczeń.

Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi.

§ 22. Cel nauki: Poglądowa znajomość władz ducha ludzkiego i środków do ich rozwoju i kształcenia; znajomość zasad wychowawczego nauczania wogóle, a metodyki poszczególnych przedmiotów nauki w szkołach ludowych pospolitych w szczególności; zaznajomienie z książkami, używanemi w szkołach ludowych pospolitych i z poszczególnymi podręcznikami metodycznymi; znajomość najistotniejszych momentów z historyi pedagogiki ze szczególnem uwzględnieniem history-

cznego rozwoju szkoły ludowej; znajomość najważniejszych dla praktyki szkolnej przepisów; wystarczająca do objęcia urzędu nauczycielskiego wprawa w praktycznem nauczaniu.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Pedagogika ogólna. Nauka ta ma się ograniczyć do ogólnego wprowadzenia w naukę wychowania, do poznania celów, środków, zasad i metody wychowania, wychowawców i urządzeń wychowawczych, a uwzględnić także wychowanie upośledzonych umysłowo i słabo rozwiniętych, tudzież zaniedbanych dzieci.

Najniezbędniejsze pouczenia psychologiczne mają wyprzedzać poszczególne części pedagogiki.

Naukę wspiera i uzupełnia lektura ustępów z wypisów pedagogicznych.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo.

P ó ł r o c z e I.

Dydaktyka ogólna. We wstępie należy przerobić najpotrzebniejsze i najłatwiejsze pojęcia logiczne na przykładach, wziętych z zakresu wyobrażeń kandydatów. Zresztą obejmie nauka dydaktyki metody, formy i środki nauczania, zasady nauczania wychowawczego, nauczycieli i szkoły. (2 godziny tygodniowo).

P ó ł r o c z e II.

Metodyka specyalna. Nauka, której punkt ciężkości spoczywa w hospitowaniu klas szkoły ćwiczeń, ogranicza się do metodycznego traktowania przedmiotów nauki klasy elementarnej, posługując się ciągle książkami, używanemi w szkole ludowej i wskazując najlepsze środki naukowe i prace metodyczne w zakresie nauki elementarnej. (2 godziny tygodniowo).

H o s p i t a c y e.

Przez cały rok odbywają uczniowie hospitacye w szkole ćwiczeń (1 godzina tygodniowo).

Hospitowanie rozpoczyna się od klasy najniższej i przechodzi kolejno przez wszystkie stopnie nauki. O ile to rzecz możliwa, powinien, zwłaszcza z początku, cały kurs odbywać hospitacye w tej samej klasie równocześnie.

Co tydzień odbywa się z uczniami konferencya hospitacyjna (1 godzina) pod kierownictwem dyrektora przy udziale dotyczących nauczycieli szkoły ćwiczeń, nauczyciela dydaktyki ogólnej, a w drugiem półroczu także przy udziale nauczyciela specyalnej metodyki klasy elementarnej. W pierwszych początkach roku szkolnego otrzymują uczniowie na takiej konferencyi potrzebne pouczenia o zachowywanym toku nauki na lekcyach hospitowanych tudzież o innych wydarzeniach z praktyki szkolnej, przyczem wdraża się ich w obserwowanie i notowanie tego, co widzą. W dalszym ciągu roku szkolnego podstawą tych konferencyi stają się zwięźle naszkicowane przez uczniów sprawozdania z odbytych hospitacyi.

W drugiem półroczu należy hospitujących uczniów brać do pomocy w nauczaniu.

Lektura z wypisów pedagogicznych, jak na kursie II.

Kurs IV.

9 godzin, w utrakwistycznych seminaryach 8 godzin tygodniowo.

Historya wychowania i nauczania. Najistotniejsze wiadomości z historyi wychowania i nauczania w poglądowych obrazach najwybitniejszych postaci, najważniejszych epok i najdonioślejszych postępów w dziedzinie szkolnictwa ludowego z uwzględnieniem historycznego rozwoju szkoły ludowej w Austryi, a zwłaszcza w kraju ojczystym na podstawie lektury z wypisów pedagogicznych, przystosowanych do potrzeb historyi wychowania i nauczania. Powtarzanie pedagogiki i dydaktyki. Najważniejsze przepisy praktyki szkolnej w Galicyi, a w szczególności Regulamin szkolny. (2 godziny tygodniowo).

Praktyka szkolna.

Ta łączy się najpierw ze specyalną metodyką klasy elementarnej, traktowaną na kursie III., następnie z nauką specyalnej metodyki, traktowanej na kursie IV. przy nauce poszczególnych przedmiotów, a udziela się jej przez cały rok:

a) za pomocą konferencyi przygotowawczych;

b) za pomocą ćwiczeń praktycznych, odbywanych przez kandydatów w szkole ćwiczeń;

c) za pomocą następujących po nich konferencyi krytycznych.

Na konferencyi przygotowawczej ustanawia się pod przewodnictwem dyrektora, przy udziale nauczycieli specyalnej metodyki, jak również nauczycieli szkoły ćwiczeń na cały tydzień plan ćwiczeń praktycznych, które mają łączyć się ze zwykłym tokiem nauki w szkole ćwiczeń. Ćwiczenia te powinny być tak urządzone, żeby równocześnie jak najwięcej uczniów było zajętych i żeby w ciągu roku szkolnego każdemu uczniowi była dana sposobność ćwiczyć się praktycznie na różnych stopniach nauki i we wszystkich przedmiotach. Przygotowanie uczniów do ćwiczeń praktycznych ma się także w razie potrzeby odbywać i pisemnie. Osobno ma dyrektor w porozumieniu z nauczycielem religii postarać się o ćwiczenia praktyczne dla uczniów z nauki religii w obrębie liczby godzin, na ten przedmiot wyznaczonych (§ 21).

Praktyczne ćwiczenia uczniów w nauczaniu innych przedmiotów naukowych odbywają się grupami pod kierownictwem nauczycieli szkoły ćwiczeń, którzy są obowiązani udzielać kandydatom z końcem lekcyi swych spostrzeżeń i odpowiednich uwag (5 godzin, w seminaryach utrakwistycznych 4 godziny tygodniowo).

W każdym tygodniu odbywają się takie ćwiczenia praktyczne jako lekcye próbne w obecności wszystkich uczniów pod kierownictwem dyrektora, a przy współudziale dotyczącego nauczyciela specyalnej metodyki, tudzież dotyczącego nauczyciela szkoły ćwiczeń (2 godziny tygodniowo).

Przy ćwiczeniach praktycznych, które powinny się odbywać corocznie ze wszystkich przedmiotów nauki w szkole ćwiczeń, należy zachować tę zasadę, ażeby liczba ich z języka wykładowego i z rachunków przewyższała znacznie liczbę ćwiczeń z innych przedmiotów i żeby uczniowie wyćwiczyli się dostatecznie w nauczaniu różnych stopni nauki równocześnie.

Przy ćwiczeniach tych należy uwzględnić i kaligrafię: kandydaci otrzymują wskazówki do metodycznego traktowania tego przedmiotu, przyczem zwraca się ich uwagę na to, jakie powinny być zeszyty, jaki lineament, jaki system ławek i t. p.

Lekcye próbne stanowią z końcem tygodnia przedmiot szczegółowych, krytycznych rozpraw na osobnej konferencyi, w której biorą udział tak kandydaci, jak i dotyczący członkowie grona nauczycielskiego. Z tą konferencyą łączy się także omówienie najważniejszych wydarzeń szkolnych z ubiegłego tygodnia, a to w tym celu, ażeby uczniów wprowadzić praktycznie w sprawę wychowania i administracyi szkolnej i obznajomić ich z zakresem obowiązków nauczycielskich. (Na przygotowawcze i krytyczne konferencye 2 godziny tygodniowo).

Gdzie na to pozwalają stosunki, powinni uczniowie pod kierownictwem nauczycieli zwiedzać także inne szkoły ludowe, miejscowe i w okolicy.

Na wszystkich stopniach należy wspierać naukę pedagogiki lekturą prywatną. W tym celu należy dawać kandydatom do czytania stosowne książki treści ogólnie pedagogicznej, dydaktycznej i specyalnie metodycznej, w szczególności książki, zawierające opracowania wzorowych lekcyi próbnych i zniewalać ich do samodzielnego przerobienia tych książek i sprawozdania z nich ustnego lub pisemnego.

Język wykładowy.

(W zakładach utrakwistycznych oba języki wykładowe).

§ 23. Cel nauki: Znajomość gramatyki, o ile ona potrzebna do poprawnego wyrażania się w słowie i piśmie: poprawność, jasność i jak największa biegłość w używaniu języka ustnie i na piśmie.

Znajomość głównych rodzajów i form artystycznych prozy i poezyi, zdobyta na podstawie wzorowych przykładów.

Poznanie najcelniejszych dzieł literatury ojczystej na podstawie lektury. Łącznie z tem poznanie głównych momentów rozwoju literatury ojczystej.

Kurs I.

4 godziny tygodniowo, w utrakwistycznych zakładach 3 godziny.

a) Gramatyka.

Nauka o formach z uwzględnieniem najważniejszych zjawisk z głosowni i uwydatnieniem właściwości ortograficznych: zdanie pojedyńcze z szczególnem uwzględnieniem składni rządu.

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianiu ustępów wzorowych pod względem treści i formy przy pomocy stosownych wypisów szkolnych. Ćwiczenia w opowiadaniu i w gładkiem, ustnem podawaniu treści i toku myśli z ustępów czytanych, tudzież w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Nauka ta łączy się ściśle z lekturą, ale temat do prac piśmiennych może być zaczerpnięty także z innych przedmiotów nauki. Na wzorowych przykładach

należy omówić, a potem najpierw na wzorach, następnie więcej samodzielnie ćwiczyć: w opowiadaniu, opisywaniu, w pisaniu listów, w pisemnem przedstawianiu toku myśli i układaniu dyspozycyi ustępów czytanych, w łatwiejszych definicyach. Wdrażanie w sztukę streszczania.

Co miesiąc 1 praca szkolna i co drugi miesiąc 1 praca domowa.

Kurs II.

4 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 3 godziny.

a) Gramatyka.

Zdanie złożone, ściągnięte, skrócone: uzupełnienie nauki o formach, uzupełnienie wiadomości z głosowni: najgłówniejsze zasady z tworzenia wyrazów (etymologii).

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie trudniejszych ustępów pod względem treści i formy, jak na kursie I. Ćwiczenia w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Ciąg dalszy ćwiczeń w dyspozycyach i innych działach tej nauki, jak na kursie I. ze zwiększonemi wymaganiami: wypracowania w zakresie stylu praktycznego.

Co miesiąc 1 wypracowanie szkolne, co drugi miesiąc domowe.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 3 godziny.

a) Gramatyka.

Systematyczna nauka gramatyki.

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie przeczytanych ustępów pod względem treści i formy w dalszym ciągu; łącznie z tem wprowadzenie w literaturę na podstawie antologii, chronologicznie ułożonej: okresy literatury i najwybitniejsze postaci literackie omawia się w związku z lekturą; ćwiczenia w swobodnem wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Ćwiczenia w pisaniu obszerniejszych dyspozycyi: przejście do samodzielniejszych wypracowań po uprzedniem omówieniu zadania.

Co miesiąc jedno zadanie; w każdem półroczu 3 zadania domowe, a 2 szkolne.

Kurs IV.

4 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 3 godziny.

a) Specyalna metodyka języka wykładowego, nawiązując do tejże nauki na kursie III.

Nauka ta obejmuje traktowanie wszystkich gałęzi nauki języka wykładowego na różnych stopniach nauki podług planów naukowych, przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych z pomocą książek, używanych w tychże szkołach. Należy przytem zaznajomić uczniów z najlepszemi metodycznemi pracami w zakresie języka wykładowego, tudzież z najcelniejszemi książkami dla młodzieży (1 godzina tygodniowo).

b) Lektura:

Lektura najcelniejszych dzieł z literatury ojczystej. Łącznie z tem zwięzły zarys historyi literatury.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne:

Ciąg dalszy ćwiczeń w układaniu dyspozycyi, rozprawki na dane temata i o całych dziełach.

Co miesiąc 1 zadanie: 3 prace domowe i 2 szkolne w każdem półroczu.

Na wszystkich stopniach lektura prywatna ma wspierać naukę szkolną. Należy mianowicie zaprawiać uczniów do czytania z pożytkiem dzieł wyborowych, a lekturę tę zużytkowywać przy nauce szkolnej (w formie przeglądów, wykładów, prac piśmiennnych i t. d.).

Na ustne wyrażanie myśli należy szczególniejszy kłaść nacisk, pielęgnując troskliwie sztukę opowiadania.

Przy lekturze udziela się, szczególniej na kursie I. i II., odpowiednich pouczeń o głównych rodzajach form artystycznych w prozie i poezyi.

W zakładach utrakwistycznych należy ciągle przy nauce gramatyki zwracać uwagę na analogiczne zjawiska gramatyczne w drugim języku wykładowym.

Drugi język.

§ 24. Gdzie zachodzi potrzeba, należy uczniom seminaryów nauczycielskich z polskim językiem wykładowym dać również sposobność wyuczenia się języka ruskiego.

Plan nauki układa grono nauczycielskie, a wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

Język niemiecki.

§ 25. Cel nauki: Rozumienie dzisiejszego literackiego języka niemieckiego: możliwie największa wprawa w używaniu języka potocznego; znajomość gramatyki, o ile jest konieczna do poprawnego wyrażania się ustnie i piśmiennie.

Kurs I.

4 godziny tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 3 godziny.

a) Rozmowy o przedmiotach z życia codziennego podług obrazów poglądowych i w związku z lekturą.

b) Lektura: Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya czytanych prozaicznych i niektórych łatwiejszych poetycznych ustępów wzorowych z wypisów. Memorowanie.

c) *Gramatyka:* Rzeczy najważniejsze z głosowni, ćwiczenia w pisowni za pomocą dyktatów; nauka o formach, zdanie pojedyncze.

d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Dyktaty, piśmienna reprodukcya rzeczy przeczytanych, opowiadania, opisy.

Miesięcznie 1 wypracowanie domowe i 1 szkolne, nie wliczając w to dyktatów.

Kurs II.

4 godziny tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 3 godziny.

a) *Rozmowy* o przedmiotach z życia codziennego podług obrazów poglądowych i w związku z lekturą; opisy podług własnych spostrzeżeń i łatwe opowiadania wydarzeń z własnego życia.

b) *Lektura:* Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i swobodniejsza reprodukcya przeczytanych prozaicznych i poetycznych ustępów wzorowych z wypisów. Memorowanie.

c) *Gramatyka:* Powtórzenie nauki o formach, zdanie rozwinięte i złożone.

d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Reprodukcya przeczytanych ustępów. opowiadania, opisy, listy.

Co miesiąc 1 wypracowanie domowe i 1 szkolne.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 3 godziny.

a) *Rozmowy i lektura:* Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya trudniejszych poetycznych i prozaicznych ustępów, których treść może być zaczerpnięta także z innych przedmiotów nauki, a uwzględnia także obrazki z literatury niemieckiej; ćwiczenia w swobodniejszem opowiadaniu i dalsze rozmowy w związku z lekturą, obrazami poglądowymi, z wydarzeniami i stosunkami z życia codziennego.

b) *Gramatyka:* Powtórzenie i uzupełnienie nauki o zdaniu.

c) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Swobodniejsza reprodukcya rzeczy przeczytanych, opowiadania i opisy podług własnych spostrzeżeń. Listy i inne ważniejsze pisma z zakresu stylu praktycznego. Ćwiczenia w układaniu dyspozycyi.

Co miesiąc 1 zadanie; wogóle 3 zadania szkolne i 2 domowe w każdem półroczu.

Kurs IV.

3 godziny tygodniowo.

a) *Rozmowy i lektura:* Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya ustępów czytanych, jak na kursie III. Dalsze ćwiczenia w swobodniejszem opowiadaniu i rozmowy, jak na kursie III.

b) *Gramatyka:* Zwięzłe powtórzenie materyału gramatycznego z poprzednich kursów.

c) *Wskazówki metodyczne* do udzielania nauki języka niemieckiego na podstawie planów i książek, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Zaznajomienie uczniów z najlepszymi, metodycznymi podręcznikami do nauki języka niemieckiego.

d) Stylistyka i wypracowania piśmienne: Ciąg dalszy ćwiczeń, jak na kursie III. z większemi tylko wymaganiami.

Co miesiąc 1 zadanie; wogóle 3 wypracowania szkolne i 2 domowe w każdem półroczu.

Na wszystkich stopniach nauki należy zdążać do dobrej i poprawnej wymowy i należytej w niej wprawy; należy nadto zwracać szczególną uwagę na zasadnicze różnice w wyrażaniu się i budowie między językiem ojczystym, a niemieckim.

Na wszystkich stopniach nauki powinna lektura prywatna, stosownie urządzona i kontrolowana, wspierać naukę szkolną.

Geografia.

§ 26. Cel nauki: Rozumienie mapy, globusu i zasad fizycznej i matematycznej geografii; ogólne poznanie powierzchni ziemi podług naturalnego i politycznego ugrupowania: znajomość Europy, mianowicie środkowej i wschodniej, szczegółowa znajomość Monarchii austryacko-węgierskiej z uwydatnieniem kraju ojczystego: ćwiczenia kartograficzne i ćwiczenia w porównywaniu stosunków geograficznych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Globus i linie na nim, o ile to potrzebne do oznaczania położenia geograficznego: rozmieszczenie stałego lądu i obszaru wód na powierzchni ziemi: części świata i oceany, granice ich i wielkość. Azya, Afryka i Europa ogólnie; kraje nad Morzem Śródziemnem szczegółowiej.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Środkowa i wschodnia Europa szczegółowo z wyłączeniem Austro-Węgier; Ameryka i Australia przeglądowo.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Geografia Austro-Węgier, a w szczególności kraju ojczystego.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki geografii podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Należy przytem zaznajomić uczniów z najlepszemi, metodycznemi dziełami i z najcelniejszemi książkami dla młodzieży.

Zebranie i uzupełnienie zasadniczych wiadomości z geografii fizycznej i matematycznej. Porównawcze powtórzenie całego materyału naukowego.

Czytanie mapy i żywe zwięzywanie geograficznego i historycznego materyału naukowego należy uprawiać na wszystkich stopniach nauki.

Ćwiczenia kartograficzne łączą się z nauką na wszystkich stopniach, ale są wykluczone jako prace domowe.

Historya i znajomość konstytucyi państwa i kraju.

§ 27. Cel nauki: Ogólna znajomość najważniejszych wydarzeń z dziejów powszechnych, zwłaszcza z dziejów cywilizacyi: dzieje Monarchii austryacko-węgierskiej, jej ustrój i urządzenia państwowe. Dzieje kraju ojczystego.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne do początku wieku odkryć w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi, uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne od początku wieku odkryć aż po czasy najnowsze w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi, uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Historya austryacko-węgierskiej Monarchii. Rzeczy najistotniejsze o ustroju państwa i urządzeniach państwowych (1 godzina). Historya kraju ojczystego (1 godzina tygodniowo).

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Zwięzłe powtórzenie materyału historycznego, osobliwie z historyi austryackiej i kraju ojczystego.

Należy ciągle mieć to na oku, ażeby nauka historyi i geografii wzajemnie się wspierały na każdym stopniu nauki, dlatego też potrzeba przy nauce historyi nieustannie używać mapy.

Na wszystkich stopniach nauki należy starannie pielęgnować swobodne, barwne i gładkie opowiadanie, tudzież lekturę prywatną wartościowych, popularnych opisów historycznych, a osobliwie pism dla młodzieży.

Matematyka i rysunki geometryczne.

§ 28. Cel nauki: Zrozumienie działań arytmetycznych na liczbach szczególnych i ogólnych, tudzież nauki o równaniach stopnia pierwszego. Biegłość w rachunkach z pamięci i rachunkach praktycznych, wprowadzając uczniów w dokładne zrozumienie sposobu postępowania.

Zrozumienie najważniejszych zasad planimetryi i stereometryi; odpowiednia wprawa w rozwiązywaniu zadań konstrukcyjnych.

Kurs I.

4 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Pojęcie wielkości i liczb; cztery główne działania na liczbach szczególnych, ogólnych, bezwzględnych i względnych, na jednomianach i wielomianach: własności liczb układu dziesiątkowego, uważanych jako wielomiany o zasadzie 10; rozkładanie liczb na czynniki pierwsze; największa wspólna miara, najmniejsza wspólna wielokrotność. Działania na ułamkach zwyczajnych. Najważniejsze wiadomości o stosunkach i proporcyach. Potęgowanie i pierwiastkowanie. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Linie, kąty, trójkąty i wielokąty: przystawanie i obliczanie powierzchni figur prostoliniowych.

Dotyczące konstrukcye mają uczniowie wykonywać czysto przy pomocy przyrządów rysunkowych.

Częste, krótkie ćwiczenia domowe w związku z przerobionym materyałem; co miesiąc 1 wypracowanie szkolne.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Krótkie powtórzenie działań algebraicznych ze szczególnem uwzględnieniem działań na wyrazach złożonych (iloczynach, ilorazach, ułamkach, potęgach i pierwiastkach). Rozwiązywanie równań stopnia pierwszego o jednej i dwu niewiadomych. Układanie zagadnień w równania i zastosowanie ich do rozwiązywania zagadnień z geometryi i rachunków praktycznych. Proporcyonalność prosta i odwrotna. Reguła trzech prosta i złożona. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Podobieństwo figur prostoliniowych, nauka o kole, najważniejsze własności elipsy, paraboli i hyperboli.

Zagadnienia konstrukcyjne w związku z dotyczącemi twierdzeniami geometrycznemi. Wypracowania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Równania pierwszego stopnia w zastosowaniu do rozwiązywania zadań praktycznych. Najpotrzebniejsze rachunki kupieckie i w zakresie zagadnień życia praktycznego. Zasady buchalteryi pojedynczej w zastosowaniu do interesu drobiazgowego. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Stereometrya, konstrukcya siatek w związku z tą nauką: pomiar nieruchomości (pól i budynków) najprostszymi środkami: rysowanie łatwych planów sytuacyjnych.

Wypracowania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

Powtórzenie całego materyału naukowego z arytmetyki i geometryi, a szczególniej zapomocą rozwiazywania zadań praktycznych. Specyalna metodyka nauki arytmetyki i geometryi na różnych stopniach nauki podług planów naukowych i książek szkolnych, przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych. przyczem należy kandydatów zaznajamiać z najlepszymi, metodycznymi podręcznikami. Ćwiczenia piśmienne, jak na kursie I.

Głównie należy dążyć do zrozumienia działań na liczbach szczególnych; rachowanie liczbami ogólnemi powinno się uprawiać tylko ze względu na cel powyższy.

Historya naturalna.

§ 29. Cel nauki: Znajomość wewnętrznej budowy i funkcyi życiowych ciała ludzkiego. Ogólne poznanie trzech królestw przyrody i budowy skorupy ziemskiej.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: 2 godziny tygodniowo: Zoologia ze szczególnem uwzględnieniem pożytecznych i szkodliwych zwierząt (uczy nauczyciel fachowy).

Półrocze drugie: *a)* 1 godzina tygodniowo: Zoologia, j. w. (nauczyciel fachowy); *b)* 1 godzina tygodniowo: Budowa, funkcye życiowe i stosunki rozwoju ciała ludzkiego, przyczem uwzględnia się najważniejsze zasady pielęgnowania zdrowia (uczy lekarz szkolny).

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Najważniejsze minerały i skały pod względem ich znaczenia technicznego i gospodarczego.

Półrocze drugie: Najważniejsze wiadomości o budowie skorupy ziemskiej. Uwydatnienie geologicznych właściwości kraju ojczystego.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Budowa i czynności życiowe roślin.

Półrocze drugie: Poznanie i opisanie najważniejszych roślin na podstawie układu naturalnego, zwracając ciągle uwagę na rośliny najbliższej okolicy, tak uprawne jak i dziko rosnące, tak pożyteczne, jak i szkodliwe.

Ćwiczenia w oznaczaniu roślin.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo w półroczu pierwszem, 1 godzina w drugiem.

Półrocze pierwsze: Powtórzenie materyału z somatologii z kursu I. Zarys hygieny szkolnej podług ogólnych i szczegółowych przepisów hygieny, obowiązujących w szkołach ludowych galicyjskich. Pouczenie o niesieniu pierwszej pomocy przy uszkodzeniach cielesnych (uczy lekarz szkolny).

Półrocze drugie: Powtórzenie materyału naukowego, wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi naturalnej podług planów przepisanych dla szkół ludowych pospolitych, przyczem należy zaznajomić kandydatów z najlepszemi książkami dla młodzieży (uczy nauczyciel fachowy).

Nauka historyi naturalnej powinna przedewszystkiem objąć swojskie twory przyrody, a oprzeć się na poglądzie. Nauka ta nie powinna nigdy odbywać się bez dotyczących okazów lub obrazów, a wspierać ją ma ogród szkolny i wycieczki w każdem półroczu letniem. Należy także podać kandydatom wskazówki do zestawiania zbiorków przyrodniczych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej.

Fizyka.

§ 30. Cel nauki: Poznanie najważniejszych zjawisk fizycznych i chemicznych, spotykanych w życiu codziennem, tudzież ich praw na podstawie doświadczeń (eksperymentów). Wprawa w objaśnianiu tych zjawisk.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze wiadomości z chemii nieorganicznej (półrocze I.) i organicznej (półrocze II.), przyczem należy uwzględniać zjawiska z życia codziennego, tudzież technologię.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z mechaniki ogólnej. Dynamika ciał stałych, cieczy i gazów. Akustyka.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z nauki o cieple, elektryczności, magnetyzmu i optyki.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału naukowego, a szczególniej zapomocą wyjaśniania zjawisk przyrody. Wskazówki metodyczne do udzielania nauki fizyki i ćwiczenia w wykonywaniu najprostszych doświadczeń, które należy podług ustępów z książek szkolnych ludowych zestawić i przerobić.

Na wszystkich stopniach nauki należy wychodzić zawsze od spostrzeżenia i doświadczenia, a uwzględniać szczególniej wyjaśnianie zjawisk w przyrodzie.

Nauka gospodarstwa wiejskiego ze szczególnem uwzględnieniem stosunków gleby krajowej.

§ 31. Cel nauki: Zrozumienie najgłówniejszych zasad sadownictwa i warzywnictwa. Ćwiczenia w wykonywaniu najważniejszych robót w ogrodzie ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb ogrodu szkolnego.

Kurs III.

1 godzina w półroczu pierwszem, 2 godziny tygodniowo w półroczu drugiem.

Półrocze pierwsze: Najważniejsze wiadomości z uprawy roli w zastosowaniu do ogrodnictwa.

Półrocze drugie: Warzywnictwo i hodowla kwiatów.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo w półroczu pierwszem, 2 godziny w półroczu drugiem.

Półrocze pierwsze: Sadownictwo i zużytkowanie owoców.

Półrocze drugie: Pouczenie o zakładaniu ogrodów szkolnych i najważniejsze wiadomości z pszczelnictwa. Wskazówki do udzielania nauki sadownictwa i warzywnictwa.

Nauka zaczyna się od robót ogrodowych, w których biorą udział uczniowie kursu I. i II. we właściwej porze roku, w wymiarze po dwie godziny tygodniowo. Roboty praktyczne w ogrodzie szkolnym odbywają się podług planu, ułożonego przez fachowego nauczyciela, a zatwierdzonego przez Radę szkolną krajową.

Dla uczniów III. i IV. kursu ćwiczenia praktyczne w ogrodzie szkolnym odbywać się będą w trzech okresach, a mianowicie we wrześniu, kwietniu i czerwcu. W każdym z tych miesięcy mają uczniowie obu tych kursów, każdy przez jeden tydzień, codziennie po południu, po trzy godziny wykonywać roboty praktyczne w ogrodzie szkolnym podług wskazówek i pod nadzorem nauczyciela fachowego.

Nauka gospodarstwa wiejskiego jest przeważnie praktyczna i powinna obudzać u kandydatów zrozumienie rzeczy. oraz żywy interes dla sadownictwa i ogrodnictwa.

Przygotowanie i pomoc powinna ta nauka znaleźć w nauce historyi naturalnej.

Kaligrafia.

§ 32. Cel nauki: Wyraźne i kształtne pismo. Wprawa w pisaniu kredą na tablicy.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Kształty liter polskiego i niemieckiego pisma zwykłego w genetycznym porządku i związku ze sobą podług wzoru, napisanego przez nauczyciela na tablicy, przyczem należy przedewszystkiem wyuczyć tych kształtów liter, które są używane w elementarzach. Pismo rondowe i frakturowe należy ograniczyć do potrzeb nauki w szkołach ludowych. Pisanie kredą na tablicy.

W zakładach z językiem wykładowym polskim i ruskim także pismo ruskie.

Ćwiczenia w różnych rodzajach pisma mają się odbywać przez cały czas studyów zapomocą comiesięcznych wypracowań domowych. Celem dopilnowania ich i kontroli na kursie II., III. i IV. ma Dyrektor poczynić potrzebne zarządzenia.

Prócz tego są obowiązani wszyscy członkowie grona nauczycielskiego zważać z całą ścisłością przy wszelkiem pisaniu na prawidłowość, czystość i piękność pisma.

Do swobodnych ćwiczeń w pisaniu na tablicy należy uczniom dawać sposobność przez cały czas studyów.

Rysunki odręczne.

§ 33. Cel nauki: Kształcenie zdolności widzenia, spostrzegania, pamięci i wyobraźni w zakresie kształtów i kolorów. Kształcenie poczucia piękna. Sprawność w rysowaniu, malowaniu i szkicowaniu prostych przedmiotów z natury. Sprawność w rysowaniu na tablicy szkolnej. Znajomość typowych form stylowych zdobnictwa historycznego i współczesnego.

Kurs I.

3 godziny tygodniowo.

Rysowanie kształtów płaskich na kartkach rysunkowych ołówkiem, tudzież w dużym rozmiarze węglem na papierze do pakowania i kredą na tablicy szkolnej, jako wstęp do rysowania kształtów bryłowych. Te ćwiczenia należy wykonywać przeważnie z pamięci. Najpóźniej w czwartym miesiącu nauki należy rozpocząć naukę rysunku perspektywicznego z poglądu zapomocą rysowania kształtów bryłowych podług modeli i przedmiotów z otoczenia, przeważnie w konturach, również na kartkach rysunkowych, papierze do pakowania i na tablicy szkolnej.

Rysowanie pendzlem i kolorem obojętnym sylwet liści. owoców, kwiatów, gałązek, motyli i przedmiotów o charakterze płaskim. Ćwiczenia w trafianiu kolo-

rów zapomocą malowania sylwet wspomnianych przedmiotów z uwzględnieniem ich koloru miejscowego (właściwego).

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

Dalszy ciąg nauki rysunku perspektywicznego z poglądu, najpierw w konturach, bez użycia gumy do wycierania[1]), następnie z oznaczeniem mas oświetlenia, rozgraniczanych dobitnie, bez uwzględniania tonów (walorów) pośrednich. Rysowanie niepolewanych naczyń glinianych, naczyń drewnianych, narzędzi i innych przedmiotów z otoczenia o wyrazistych kształtach z ścisłem przestrzeganiem zasady podporządkowywania szczegółów na korzyść wrażenia całości.[2]) Dalszy ciąg nauki w trafianiu kolorów zapomocą rysowania roślin i kwiatów żywych, owoców, motyli, owadów i t. p.

Ciągłe ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i na tablicy szkolnej.

Przygodne ćwiczenia w piśmie ornamentalnem w celu estetycznego opisywania rysunków. Omawianie, a o ile czas pozwoli, i szkicowanie typowych form stylowego zdobnictwa historycznego na podstawie modeli i wzorowych wydawnictw tego zakresu.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba, kredka czarna i biała.

Kurs III.

3 godziny tygodniowo w pierwszem, 2 godziny w drugiem półroczu.

Rysowanie i malowanie natury martwej ze stopniowem uwzględnieniem walorów oświetlenia i koloru, przy równoczesnem dążeniu do zdecydowanego odgraniczania w płaszczyznach stopni świateł i cieniów. Na tym stopniu nauki należy już także dążyć zwolna do charakteryzowania materyałów, jak drzewa, metalu, szkła, porcelany i t. p.

Obok tego rysowanie podług ornamentalnych modeli gipsowych, zwłaszcza gotyckich, dla ćwiczenia w ciętem traktowaniu płaszczyzn.

Dalszy ciąg w rysowaniu i malowaniu roślin i kwiatów żywych. Próby w układaniu ornamentów na podstawie motywów geometrycznych, tudzież motywów zaczerpniętych z natury, przyczem należy zdawać sobie sprawę ze związku, jaki zachodzi między przeznaczeniem, wątkiem i kształtem ornamentu[3]).

---

[1]) Lekko, chociaż śmiało i swobodnie znaczonych zarysów nie wyciera się, ostateczny zaś kontur wyciąga się linią pełniejszą. Tak należy postępować czy to przy rysowaniu ołówkiem na kartce rysunkowej, czy też przy rysowaniu węglem na papierze do pakowania lub kredą na tablicy szkolnej.

[2]) Nie wyginać i nie miąć konturów. Nie brudzić papieru przez wrysowanie półtonów w świetle. Nie rozrywać cieniów refleksami.

[3]) Do tego celu niezbędne są liczne okazy przemysłu artystycznego z uwzględnieniem rzeczy swojskich, osobliwie zaś rodzimej sztuki ludowej.

Dalszy ciąg nauki poglądowej o stylowych historycznych formach zdobniczych, jak na kursie II. Ćwiczenia w szkicowaniu i rysowaniu na tablicy szkolnej.

Materyały rysunkowe: ołówek. węgiel, farba, pastele, kredki i ołówki kolorowe, pióro.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

Omawianie metody nauki rysunków i środków naukowych w zakresie szkoły ludowej przy pomocy szkiców. tudzież odpowiednich podręczników i okazów.

Dalszy ciąg ćwiczeń w rysowaniu i malowaniu z natury. w rysowaniu z pamięci, rysowaniu na tablicy szkolnej i w szkicowaniu.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba.

Nauka muzyki i śpiewu.

§ 34. Nauka ta jest klasowa.

Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Ton, nazwy tonów, gama, pisanie nut, klucze, ćwiczenia w pisaniu i czytaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym; wyprowadzanie dalszych gam, znaki transpozycyjne, interwale, rodzaje gam. tonacye, poznanie tonacyi durowych i ich pisanie: nauka o interwalach. wartość nut, pauzy, takt, rodzaje taktów, tempo.

Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut głosem, o ile to możliwe ze względu na mutacyę, należy łączyć z teoretycznemi wskazówkami. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs II.

1 godzina tygodniowo.

Tonacye molowe i ich pisanie, trójdźwięk, skrócenia w pisowni muzycznej. figury melizmatyczne, terminologia muzyczna, ćwiczenia w czytaniu i pisaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym.

Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut, o ile to możliwe ze względu na mutacyę. należy łączyć z teoretycznemi wskazówkami. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału nauki z kursu drugiego, akord septymowy, akord nonowy, rodzaje głosów, pozycye akordów, ćwiczenia w czytaniu i pisaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym. Ćwiczenia w trafianiu nut głosem i kształtowaniu głosu: wyuczenie pieśni ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej. Nieco o najwybitniejszych postaciach z historyi muzyki.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki śpiewu na różnych stopniach nauki w szkołach ludowych; ciąg dalszy ćwiczeń w trafianiu nut głosem i kształtowaniu głosu; śpiew choralny z uwzględnieniem pieśni kościelnych i łatwiejszych mszy.

. Kształcenie poczucia piękna należy mieć ciągle na oku. Poszczególne, zwłaszcza patryotyczne pieśni, należy utwierdzić w pamięci.

Gra na skrzypcach.

§ 35. Nauka jest klasową, przyczem kursa rozdziela się na grupy od 20 do 25 uczniów.

Cel nauki: Uzdolnienie do pewnego i poprawnego używania skrzypców przy nauce śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

2 godziny, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Zasady trzymania skrzypców; ćwiczenia w prowadzeniu smyczka, wprawa w poszczególnych strunach w zakresie pierwszej pozycyi. Łatwe ćwiczenia i mniejsze utwory do wprawy. Zwroty smyczka (ze struny na strunę). Gama C-dur, G-dur, D-dur, A-dur, E-dur, H-dur, F-dur, B-dur, Es-dur, As-dur; ćwiczenia interwalowe. Odpowiednie melodye ludowe i małe duety. Ćwiczenia z pamięci.

Kurs II.

2 godziny, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Ciąg dalszy ćwiczeń interwalowych. Gama A-moll, E-moll, H-moll, Fis-moll, D-moll, G-moll, C-moll, F-moll. Odpowiednie utwory do wprawy; ozdobniki i tryle. Pieśni ludowe i kościelne; niektórych należy wyuczyć na pamięć.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału nauki z kursu II. Gama E-dur, Cis-moll, H-dur, Gis-moll, Cis-dur, Dis-moll, Des-dur, B-moll, Ges-dur, Es-moll, Cis-dur, As-moll (utwory do wprawy w tych gamach zbyteczne). Trzecia pozycya. Utwory do wprawy w trzeciej pozycyi i duety. Gamy przez dwie oktawy aż do szóstej pozycyi. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Metodyczne wskazówki do używania skrzypców przy nauce śpiewu. W razie sprzyjających warunków ćwiczenia w transponowaniu i ćwiczenia ze zmianą pozycyi.

Ćwiczenia w gamach i akordach rozłożonych. Pieśni ludowe i kościelne.

Gimnastyka.

§ 36. Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki gimnastyki chłopcom i dziewczętom w szkołach ludowych, tudzież do urządzania i prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży. Zaznajomienie z wychowawczem zadaniem nauki gimnastyki w szkołach ludowych, z budową przyrządów gimnastycznych i przyborów do gier i zabaw, z urządzeniem boisk gimnastycznych, oraz miejsc do gier i zabaw.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Materyał ćwiczeń, objęty planem normalnym dla niższych i średnich stopni nauki w szkołach ludowych w kraju, należy tak teoretycznie jak i praktycznie uczynić pewną i zupełną własnością uczniów. Gry i zabawy dla młodzieży.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Cały materyał ćwiczeń, zakreślony planem naukowym dla wyższych stopni nauki szkół ludowych, należy tak praktycznie jak i teoretycznie uczynić pewną i zupełną własnością uczniów. Gry i zabawy dla młodzieży.

Zaznajomienie z budową przyrządów do gimnastyki, przyborów do gier i zabaw, z urządzeniem letnich i zimowych boisk gimnastycznych i miejsc do gier i zabaw.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

a) *Teorya:* Wskazówki metodyczne do udzielania nauki gimnastyki na różnych stopniach nauki w szkołach ludowych ze wskazaniem dotyczącej literatury i ze szczególnem uwydatnieniem różnicy między gimnastyką dla chłopców, a dziewcząt.

b) *Ćwiczenia praktyczne:* Dalsze rozwinięcie biegłości gimnastycznej kandydatów za pomocą nowych i do ich wieku zastosowanych ćwiczeń. Poruczanie prowadzenia ćwiczeń poszczególnym kandydatom. Wskazówki do urządzania gier i zabaw dla młodzieży. Wprowadzenie w ćwiczenia z zakresu gimnastyki dla dziewcząt.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

a) *Teorya:* Najważniejsze wiadomości o pedagogicznem zadaniu gimnastyki w szkole ludowej. Hygiena gimnastyki, gier i zabaw.

b) *Ćwiczenia praktyczne* w gimnastyce, gry i zabawy z uczniami szkoły ćwiczeń. Ciąg dalszy ćwiczeń gimnastycznych.

Na wszystkich stopniach nauki należy zdążać do wyrobienia wprawy gimnastycznej u kandydatów zapomocą ćwiczeń, zastosowanych do ich wieku, następnie do zrozumienia techniki ruchów ciała ludzkiego i do poprawnego używania wyrażeń gimnastycznych.

Uwolnień od nauki gimnastyki udziela Dyrektor jedynie na podstawie orzeczenia lekarza szkolnego, albo lekarza urzędowego i to tylko chwilowo i w ten sposób, że kandydaci mogą być uwolnieni od ćwiczeń, muszą jednakże przypatrywać się im i brać udział w dotyczących pouczeniach na godzinach wyznaczonych.

Uwolnienia od prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży są tylko bardzo wyjątkowo dopuszczalne.

Inne przedmioty nauki.

§ 37. Nauki gry na fortepianie i na organach udziela się jako przedmiotów nadobowiązkowych.

Gdzie po temu jest sposobność, należy uczniów kursu IV. zaznajomić praktycznie z metodą wychowania i nauczania dzieci głuchoniemych, ciemnych i umysłowo upośledzonych, celem przygotowania takich dzieci do przyjęcia do odpowiednich zakładów naukowych.

W tym celu zaprowadzi władza szkolna krajowa, gdzie tylko to rzecz możliwa, w dotyczących zakładach wychowawczych i naukowych krótkotrwałe kursa naukowe dla kandydatów.

Należy dalej kandydatów kursu IV., gdzie po temu jest sposobność, zaznajomić z organizacyą ogródków dziecięcych i zakładów wychowawczych dla dzieci moralnie zaniedbanych przez zwiedzanie takich zakładów.

Gdzie po temu są warunki, można w budynku szkolnym za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej zaprowadzić warsztat robót z kartonu, drzewa, gliny i t. p., tudzież odpowiednią naukę zręczności.

Ma wreszcie władza szkolna krajowa, o ile to możliwe, postarać się o to, żeby wszyscy uczniowie w czasie swych studyów mogli pobierać naukę pływania.

Zaprowadzenie innych nadobowiązkowych przedmiotów nauki może nastąpić za osobnem zezwoleniem Ministra oświaty.

Wykaz godzin.

Liczba porz.	Przedmiot naukowy	W seminaryach męskich z językiem wykładowym polskim				W seminaryach męskich z językiem wykładowym polskim i ruskim			
		I	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1	Religia	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi	.	2	4	9	.	2	4	8
3	Język polski	4	4	4	4	3	3	3	3
4	Język ruski	.	.	.	.	3	3	3	3
5	Język niemiecki	4	4	4	3	3	3	3	3
6	Geografia	2	2	2	1	2	2	2	1
7	Historya i znajomość konstytucyi państwa i kraju . . .	2	2	2	1	2	2	2	1
8	Matematyka i rysunki geometryczne	4	3	2	2	4	3	2	2
9	Historya naturalna	2	2	2	Plr. I. 2 Plr. II. 1	2	2	2	Plr. I. 2 Plr. II. 1
10	Fizyka	2	2	2	1	2	2	2	1
11	Gospodarstwo wiejskie (sadownictwo i ogrodnictwo) .	.	.	Plr. I. 1 Plr. II. 2	1 2	.	.	Plr. I. 1 Plr. II. 2	1 2
12	Kaligrafia	1	.	.	.	1	.	.	.
13	Rysunki odręczne	3	3	Plr. I. 3 Plr. II. 2	2	3	3	Plr. I. 3 Plr. II. 2	2
14	Nauka muzyki i śpiewu . . .	1	1	1	1	1	1	1	1
15	Gra na skrzypcach	2	2	1	1	1	1	1	1
16	Gimnastyka	2	2	2	2	2	2	1	1
	Godzin . . .	31	31	32	32	31	31	32	32

b) Dla seminaryów nauczycielskich męskich o kierunku przyrodniczo-gospodarczym.

Religia.

(Osobno dla każdego wyznania).

§ 38. Cel nauki określa zwierzchnicza władza kościelna (dla uczniów izraelickich przełożeństwa gmin wyznaniowych), a przepisuje władza szkolna krajowa.

Liczba godzin: Na każdym kursie 2 godziny tygodniowo. Godziny na kursie IV. są przeznaczone na powtórzenie materyału naukowego, na specyalną metodykę i na ćwiczenia praktyczne w szkole ćwiczeń.

Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi.

§ 39. Cel nauki: Poglądowa znajomość władz ducha ludzkiego i środków do ich rozwoju i kształcenia; znajomość zasad wychowawczego nauczania wogóle, a metodyki poszczególnych przedmiotów nauki w szkole ludowej pospolitej w szczególności: zaznajomienie z książkami, używanemi w szkołach ludowych pospolitych i z poszczególnymi podręcznikami metodycznymi; znajomość najistotniejszych momentów z historyi pedagogiki ze szczególnem uwzględnieniem historycznego rozwoju szkoły ludowej; znajomość najważniejszych dla praktyki szkolnej przepisów: wystarczająca do objęcia urzędu nauczycielskiego wprawa w praktycznem nauczaniu.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Pedagogika ogólna. Nauka ta ma się ograniczyć do ogólnego wprowadzenia w naukę wychowania, do poznania celów, środków, zasad i metody wychowania. wychowawców i urządzeń wychowawczych, a uwzględnić także wychowanie upośledzonych umysłowo i słabo rozwiniętych, tudzież zaniedbanych dzieci. Najniezbędniejsze pouczenia psychologiczne mają wyprzedzać poszczególne części pedagogiki.

Naukę wspiera i uzupełnia lektura ustępów z wypisów pedagogicznych.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo.

Półrocze I.

Dydaktyka ogólna. We wstępie należy przerobić najpotrzebniejsze i najłatwiejsze pojęcia logiczne na przykładach, wziętych z zakresu wyobrażeń kandydatów. Zresztą obejmie nauka dydaktyki metody, formy i środki nauczania, zasady wychowawczego nauczania. nauczycieli i szkoły (2 godziny tygodniowo).

Półrocze II.

Metodyka specyalna. Nauka, której punkt ciężkości spoczywa w hospitowaniu klas szkoły ćwiczeń, ogranicza się do metodycznego traktowania przedmiotów naukowych klasy elementarnej, posługując się ciągle używanymi w szkole ludowej podręcznikami i wskazując najlepsze środki naukowe i prace metodyczne w zakresie nauki elementarnej (1 godzina tygodniowo).

Hospitacye.

Przez cały rok odbywają uczniowie hospitacye w szkole ćwiczeń (1 godzina tygodniowo).

Hospitowanie rozpoczyna się od klasy najniższej i przechodzi kolejno przez wszystkie stopnie nauki. O ile to rzecz możliwa, powinien, zwłaszcza z początku, cały kurs odbywać hospitacye w tej samej klasie równocześnie.

Co tydzień odbywa się z uczniami konferencya hospitacyjna (1 godzina) pod kierownictwem Dyrektora, a przy udziale dotyczących nauczycieli szkoły ćwiczeń, nauczyciela dydaktyki ogólnej, a w drugiem półroczu także przy udziale nauczyciela specyalnej metodyki klasy elementarnej. W pierwszych początkach roku szkolnego otrzymują uczniowie na takiej konferencyi potrzebne pouczenia o zachowywanym toku nauki na lekcyach hospitowanych, tudzież o innych wydarzeniach z praktyki szkolnej, przyczem wdraża się ich w obserwowanie i notowanie tego, co widzą. W dalszym ciągu roku szkolnego podstawą tych konferencyi stają się zwięźle naszkicowane przez uczniów sprawozdania z odbytych hospitacyi.

W drugiem półroczu należy hospitujących uczniów brać do pomocy przy nauczaniu.

Lektura z wypisów pedagogicznych, jak na kursie II.

Kurs IV.

9 godzin, w seminaryach utrakwistycznych 8 godzin tygodniowo.

Historya wychowania i nauczania. Najistotniejsze wiadomości z historyi wychowania i nauczania w poglądowych obrazach najwybitniejszych postaci, najważniejszych epok i najdonioślejszych postępów w dziedzinie szkolnictwa ludowego z uwzględnieniem historycznego rozwoju szkoły ludowej w Austryi, a zwłaszcza w kraju ojczystym, na podstawie lektury z wypisów pedagogicznych, przystosowanych do potrzeb historyi wychowania i nauczania. Powtórzenie pedagogiki i dydaktyki. Najważniejsze przepisy praktyki szkolnej w Galicyi, w szczególności zaś Regulamin szkolny (2 godziny tygodniowo).

Praktyka szkolna.

Ta łączy się najpierw z metodyką specyalną klasy elementarnej, traktowaną na kursie III., następnie z nauką specyalnej metodyki, traktowaną na kursie IV. przy nauce poszczególnych przedmiotów, a udziela się jej przez cały rok szkolny:

a) za pomocą konferencyi przygotowawczych;

b) za pomocą ćwiczeń praktycznych, odbywanych przez kandydatów w szkole ćwiczeń;

c) za pomocą następujących po nich konferencyi krytycznych.

Na konferencyi przygotowawczej ustanawia się pod przewodnictwem Dyrektora, przy udziale nauczycieli specyalnej metodyki, jak również nauczycieli szkoły ćwiczeń na cały tydzień plan ćwiczeń praktycznych, które mają łączyć się ze zwykłym tokiem nauki w szkole ćwiczeń. Ćwiczenia te powinny być tak urządzone, żeby równocześnie jak najwięcej uczniów było zajętych i żeby w ciągu roku szkolnego każdemu uczniowi była dana sposobność ćwiczyć się praktycznie na różnych

stopniach nauki i we wszystkich przedmiotach. Przygotowanie uczniów do ćwiczeń praktycznych ma się także w razie potrzeby odbywać i pisemnie.

Osobno ma Dyrektor w porozumieniu z nauczycielem religii postarać się o ćwiczenia praktyczne z nauki religii w obrębie liczby godzin, dla tego przedmiotu wyznaczonych (§ 38).

Praktyczne ćwiczenia uczniów z innych przedmiotów naukowych odbywają się grupami pod kierunkiem nauczycieli szkoły ćwiczeń, którzy są obowiązani udzielać kandydatom z końcem lekcyi swych spostrzeżeń i odpowiednich uwag (5 godzin tygodniowo, w seminaryach utrakwistycznych 4 godziny tygodniowo).

Każdego tygodnia odbywają się takie ćwiczenia praktyczne jako lekcye próbne w obecności wszystkich uczniów pod kierownictwem Dyrektora, a przy udziale dotyczącego nauczyciela specyalnej metodyki, tudzież dotyczącego nauczyciela szkoły ćwiczeń (2 godziny tygodniowo).

Przy ćwiczeniach praktycznych, które powinny się odbywać corocznie ze wszystkich przedmiotów naukowych szkoły ćwiczeń, należy zachować tę zasadę, żeby liczba ich z języka wykładowego i rachunków przewyższała znacznie liczbę tych ćwiczeń z innych przedmiotów i żeby uczniowie wyćwiczyli się dostatecznie w nauczaniu różnych stopni nauki równocześnie.

Przy ćwiczeniach tych należy uwzględnić i kaligrafię; kandydaci otrzymują wskazówki metodyczne do udzielania tego przedmiotu, przyczem zwraca się ich uwagę na to, jakie powinny być zeszyty, jaki lineament, jaki system ławek i t. p.

Lekcye próbne stanowią z końcem tygodnia przedmiot szczegółowych rozpraw krytycznych na osobnej konferencyi, w której biorą udział tak kandydaci jak i dotyczący członkowie grona nauczycielskiego. Z tą konferencyą łączy się także omówienie najważniejszych wydarzeń szkolnych z ostatniego tygodnia, a to w tym celu, ażeby uczniów wprowadzić praktycznie w sprawę wychowania szkolnego i administracyi szkolnej i obznajomić ich z zakresem obowiązków nauczycielskich. (Na konferencye przygotowawcze i krytyczne wyznacza się 2 godziny tygodniowo).

Gdzie na to pozwalają stosunki, powinni uczniowie pod kierownictwem nauczycieli zwiedzać także inne szkoły ludowe w miejscu i w okolicy.

Na wszystkich stopniach należy wspierać naukę pedagogiki lekturą prywatną. W tym celu należy dawać kandydatom do czytania stosowne książki treści ogólnie pedagogicznej, dydaktycznej i specyalnie metodycznej, w szczególności książki, zawierające opracowania wzorowych lekcyi próbnych i zniewolić ich do samodzielnego przerabiania tych książek i zdawania z nich sprawy ustnego lub pisemnego.

Język wykładowy.

(W zakładach utrakwistycznych oba języki wykładowe).

§ 40. Cel nauki: Znajomość gramatyki, o ile ona potrzebna do poprawnego wyrażania się w słowie i piśmie; poprawność, jasność i jak największa biegłość w ustnem i pisemnem używaniu mowy.

Znajomość głównych rodzajów i form artystycznych prozy i poezyi, zdobyta na podstawie wzorowych przykładów.

Poznanie najcelniejszych dzieł literatury ojczystej na podstawie lektury. Łącznie z tem poznanie głównych momentów rozwoju literatury ojczystej.

Kurs I.

4 godziny tygodniowo, w utrakwistycznych zakładach 3 godziny.

a) Gramatyka.

Nauka o formach z uwzględnieniem najważniejszych zjawisk z głosowni i uwydatnieniem właściwości ortograficznych; zdanie pojedyncze ze szczególnem uwzględnieniem składni rządu.

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie ustępów wzorowych pod względem treści i formy z pomocą stosowych wypisów szkolnych. Ćwiczenia w opowiadaniu i gładkiem, ustnem podawaniu treści i toku myśli z ustępów czytanych, tudzież w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Nauka ta łączy się ściśle z lekturą, ale temat do prac pisemnych może być zaczerpnięty także z innych przedmiotów nauki.

Na wzorowych przykładach należy omówić, a potem najpierw na wzorach, następnie więcej samodzielnie ćwiczyć: w opowiadaniu, opisywaniu, w pisaniu listów, w pisemnem przedstawianiu toku mysli i układaniu dyspozycyi ustępów czytanych, w łatwiejszych definicyach. Wdrażanie w sztukę streszczania.

Co miesiac 1 zadanie szkolne, co drugi miesiac 1 zadanie domowe.

Kurs II.

4 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 3 godziny.

a) Gramatyka.

Zdanie złożone, ściągnięte i skrócone; uzupełnienie głosowni, tworzenie wyrazów (etymologia); uzupełnienie nauki o formach.

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie trudniejszych ustępów pod względem treści i formy, jak na kursie I. Ćwiczenia w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Ciąg dalszy ćwiczeń w dyspozycyach i innych działach tej nauki, jak na kursie I. ze zwiększonemi wymaganiami; wypracowania z zakresu stylu praktycznego.

Co miesiąc 1 zadanie szkolne, co drugi miesiąc 1 zadanie domowe.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 3 godziny tygodniowo.

a) Gramatyka.

Systematyczna nauka gramatyki.

b) Lektura.

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie przeczytanych ustępów pod względem treści i formy w dalszym ciągu; łącznie z tem wprowadzenie w literaturę na podstawie antologii. chronologicznie ułożonej; okresy literatury i najwybitniejsze postaci literackie omawia się w związku z lekturą; ćwiczenia w swobodnem wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Ćwiczenia w pisaniu obszerniejszych dyspozycyi; przejście do samodzielniejszych wypracowań po uprzedniem omówieniu zadania.

Co miesiąc 1 zadanie; 3 zadania domowe i 2 szkolne w każdem półroczu.

Kurs IV.

4 godziny tygodniowo, w utrakwistycznych zakładach 3 godziny.

a) Specyalna metodyka języka wykładowego, nawiązując do tej nauki na kursie III.

Nauka ta obejmuje traktowanie wszystkich gałęzi nauki języka wykładowego na różnych stopniach nauki podług planów naukowych, przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych przy pomocy książek, używanych w publicznych szkołach ludowych pospolitych. Należy przytem zaznajomić uczniów z najlepszemi pracami metodycznemi o nauce języka wykładowego, tudzież z najlepszemi książkami dla młodzieży (1 godzina tygodniowo).

b) Lektura.

Lektura najcelniejszych dzieł z literatury ojczystej. Łącznie z tem zwięzły zarys historyi literatury.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Ciąg dalszy ćwiczeń w układaniu dyspozycyi, rozprawki na dane temata i o całych dziełach.

Co miesiąc 1 zadanie; 3 zadania domowe, a 2 szkolne w każdem półroczu.

Na wszystkich stopniach lektura prywatna ma wspierać naukę szkolną. Należy mianowicie zaprawiać uczniów do czytania z pożytkiem dzieł wyborowych, a zużytkowywać tę lekturę przy nauce szkolnej (w formie przeglądów, wykładów, prac piśmiennych i t. d.).

Na ustne wyrażanie myśli należy szczególniejszy kłaść nacisk, pielęgnując troskliwie sztukę opowiadania.

Przy lekturze udziela się, zwłaszcza na I. i II. kursie, odpowiednich pouczeń o głównych rodzajach form artystycznych prozy i poezyi.

W zakładach utrakwistycznych należy przy nauce gramatyki zwracać ciągle uwagę na analogiczne zjawiska gramatyczne w drugim języku wykładowym.

Drugi język.

§ 41. Gdzie zachodzi potrzeba, należy uczniom seminaryów nauczycielskich z językiem wykładowym polskim dać również sposobność wyuczenia się języka ruskiego.

Plany nauki układa grono nauczycielskie, a wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

Język niemiecki.

§ 42. Cel nauki: Rozumienie niezbyt trudnych dzieł; niejaka wprawa w ustnem i piśmiennem używaniu mowy potocznej; znajomość gramatyki, o ile konieczna do poprawnego wyrażania się w mowie i piśmie.

Kurs I.

3 godziny tygodniowo.

a) *Rozmowy* o przedmiotach z codziennego życia, podług obrazów poglądowych i w związku z lekturą.
b) *Lektura:* Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya czytanych prozaicznych i kilku łatwiejszych poetyckich ustępów wzorowych z wypisów. Memorowanie.
c) *Gramatyka:* Najważniejsze wiadomości z głosowni; ćwiczenia w pisowni zapomocą dyktatów; nauka o formach; zdanie pojedyncze.
d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Dyktaty; reprodukcya ustępów czytanych; opowiadania.

Co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne, nie wliczając w to dyktatów.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

a) *Rozmowy*, jak na kursie I.
b) *Lektura,* jak na kursie I.
c) *Gramatyka:* Powtórzenie nauki o formach; zdanie rozwinięte i złożone.
d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Jak na kursie I., prócz tego opisy.

Co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne.

Kurs III.

3 godziny tygodniowo.

a) *Rozmowy,* jak na kursie I.
b) *Lektura:* Ćwiczenia w czytaniu; objaśnianie i swobodniejsza reprodukcya ustępów czytanych; memorowanie prozaicznych i poetycznych ustępów.
c) *Gramatyka:* Powtórzenie i uzupełnienie nauki o zdaniu.
d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Piśmienne podawanie treści ustępów czytanych, opowiadania, opisy, listy.

Co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

a) Rozmowy, jak na kursie I.

b) Lektura: Ćwiczenia w czytaniu; objaśnianie i swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów; ćwiczenia w swobodniejszem opowiadaniu.

c) Gramatyka: Powtarzanie materyału gramatycznego, szczególniej nauki o formach.

d) Wskazówki metodyczne do udzielania nauki języka niemieckiego na podstawie planu naukowego dla szkół ludowych trzy- i czteroklasowych.

e) Stylistyka i wypracowania piśmienne, jak na kursie III. Niektóre ważniejsze pisma z zakresu życia praktycznego.

Co miesiąc 1 zadanie, naprzemian domowe i szkolne.

Na wszystkich stopniach nauki należy dążyć do dobrej i poprawnej wymowy i należytej w niej wprawy; należy nadto zwracać szczególną uwagę na zasadnicze różnice w wyrażaniu się między językiem ojczystym, a niemieckim.

Geografia.

§ 43. Cel nauki: Rozumienie mapy, globusu i najważniejszych zasad z geografii fizycznej i matematycznej; ogólne poznanie powierzchni ziemi podług naturalnego i politycznego ugrupowania; znajomość Europy, mianowicie środkowej i wschodniej; szczegółowa znajomość Monarchii austryacko-węgierskiej z uwydatnieniem kraju ojczystego; ćwiczenia kartograficzne i ćwiczenia w porównywaniu stosunków geograficznych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Globus i linie na nim, o ile to potrzebne do oznaczania położenia geograficznego; rozmieszczenie stałego lądu i obszaru wód na powierzchni ziemi, części świata i oceany, ich granice i wielkość. Azya, Afryka i Europa ogólnie; kraje nad Morzem Śródziemnem szczegółowiej.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Europa środkowa i wschodnia szczegółowo z wyłączeniem Monarchii austryacko-węgierskiej; Ameryka i Australia przeglądowo.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Geografia Austro-Węgier, a w szczególności kraju ojczystego.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki geografii podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Należy przytem zaznajomić kandydatów z najlepszemi dziełami metodycznemi i najcelniejszemi książkami dla młodzieży.

Zebranie i uzupełnienie zasadniczych wiadomości z geografii fizycznej i matematycznej. Porównawcze powtórzenie całego materyału naukowego.

Czytanie mapy i żywe zwięzywanie geograficznego i historycznego materyału naukowego należy uprawiać na wszystkich stopniach nauki. Cwiczenia kartograficzne łączą się z nauką na wszystkich stopniach, ale są wykluczone jako prace domowe.

Historya i znajomość konstytucyi państwa i kraju.

§ 44. Cel nauki: Ogólna znajomość najważniejszych wydarzeń z dziejów powszechnych, zwłaszcza z dziejów cywilizacyi; dzieje Monarchii austryacko-węgierskiej, jej ustrój i urządzenia państwowe. Dzieje kraju ojczystego.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne do początku wieku odkryć w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi, uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne od wieku odkryć do chwili obecnej w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi. uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Historya Monarchii austryacko-węgierskiej. Rzeczy najistotniejsze o ustroju państwa i urządzeniach państwowych (1 godzina). Historya kraju ojczystego (1 godzina).

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Zwięzłe powtórzenie materyału historycznego, szczególniej z historyi austryackiej i kraju ojczystego.

Należy ciągle mieć to na oku, ażeby nauka geografii i historyi wzajemnie się wspierały na każdym stopniu nauki, dla tego też potrzeba przy nauce historyi nieustannie używać mapy.

Na wszystkich stopniach nauki należy starannie pielęgnować swobodne, barwne i gładkie opowiadanie, tudzież lekturę prywatną wartościowych, popularnych opisów historycznych, a w szczególności pism dla młodzieży.

Matematyka i rysunki geometryczne.

§ 45. Cel nauki: Zrozumienie działań arytmetycznych na liczbach szczególnych i ogólnych, tudzież nauki o równaniach pierwszego stopnia. Biegłość w rachunku z pamięci i w rachunkach praktycznych, wprowadzając uczniów w dokładne zrozumienie sposobu postępowania. Zrozumienie najważniejszych zasad planimetryi i stereometryi; odpowiednia wprawa w rozwiązywaniu zagadnień konstrukcyjnych.

Kurs I.

4 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Pojęcie wielkości i liczb; cztery główne działania na liczbach szczególnych i ogólnych, bezwzględnych i względnych; na jednomianach i wielomianach; własności liczb układu dziesiątkowego, uważanych jako wielomiany o zasadzie 10; rozkładanie liczb na czynniki pierwsze; największa wspólna miara, najmniejsza wspólna wielokrotność. Działania na ułamkach zwyczajnych. Najważniejsze wiadomości o stosunkach i proporcyach. Potęgowanie i pierwiastkowanie. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Linie, kąty, trójkąty i czworokąty; przystawanie i obliczanie powierzchni figur prostoliniowych.

Dotyczące konstrukcye odrysowują uczniowie czysto z pomocą przyrządów rysunkowych.

Częste, krótkie ćwiczenia domowe w związku z przerobionym materyałem; co miesiąc 1 zadanie szkolne.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Krótkie powtórzenie działań algebraicznych ze szczególnem uwzględnieniem działań na wyrazach złożonych (iloczynach, ilorazach, ułamkach, potęgach, pierwiastkach). Rozwiązywanie równań pierwszego stopnia o jednej i dwu niewiadomych. Układanie zagadnień w równania i zastosowanie ich do rozwiązywania zagadnień z geometryi i rachunków praktycznych. Proporcyonalność prosta i odwrotna. Reguła trzech prosta i złożona. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Podobieństwo figur prostoliniowych; nauka o kole; najważniejsze własności elipsy, paraboli i hyperboli.

Zagadnienia konstrukcyjne w związku z dotyczącemi twierdzeniami geometrycznemi. Zadania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Równania pierwszego stopnia w zastosowaniu do rozwiązywania zadań praktycznych. Najpotrzebniejsze rachunki kupieckie i w zakresie zagadnień życia codziennego. Zasady buchalteryi pojedynczej w zastosowaniu do interesu drobiazgowego. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Stereometrya, konstrukcya siatek w związku z tą nauką, pomiar nieruchomości (pól i budynków) środkami najprostszymi; rysowanie łatwych planów sytuacyjnych.

Zadania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

Powtórzenie całego materyału naukowego z arytmetyki i geometryi, a szczególniej zapomocą rozwiązywania zadań praktycznych. Specyalna metodyka nauki arytmetyki i geometryi na rozmaitych stopniach nauki podług planów i książek szkolnych, przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych, przyczem należy zaznajomić kandydatów z najlepszymi podręcznikami metodycznymi.

Zadania piśmienne, jak na kursie I.

Głównie należy dążyć do zrozumienia działań na liczbach szczególnych; rachowanie liczbami ogólnemi powinno się uprawiać tylko ze względu na ten cel.

Historya naturalna.

§ 46. Cel nauki: Znajomość wewnętrznej budowy i funkcyi życiowych ciała ludzkiego. Ogólne poznanie trzech królestw przyrody i budowy skorupy ziemskiej, uwzględniając nieustannie potrzeby gospodarstwa wiejskiego.

Kurs I.

3 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Zoologia: Zwierzęta pożyteczne i szkodliwe w gospodarstwie wiejskiem.

Półrocze drugie: *a)* 2 godziny tygodniowo: Zoologia, j. w. (nauczyciel fachowy); *b)* 1 godzina tygodniowo: Budowa, funkcye życiowe i stosunki rozwoju ciała ludzkiego, przyczem uwzględnia się najważniejsze zasady pielęgnowania zdrowia (uczy lekarz szkolny).

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Najważniejsze minerały i skały pod względem ich znaczenia gospodarczego i technicznego.

Półrocze drugie: Najważniejsze wiadomości o budowie skorupy ziemskiej. Uwydatnienie geologicznych właściwości kraju ojczystego pod względem rolniczym.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Budowa i czynności życiowe roślin.

Półrocze drugie: Poznanie i opisanie na podstawie układu naturalnego najważniejszych roślin gospodarskich, przemysłowych i lekarskich, głównie z flory kraju ojczystego. Ćwiczenia w oznaczaniu roślin.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze pierwsze: Powtórzenie materyału z somatologii z kursu I. Zarys hygieny szkolnej podług ogólnych i szczegółowych przepisów, obowiązujących w szkołach ludowych galicyjskich.

Pouczenie o niesieniu pierwszej pomocy przy uszkodzeniach cielesnych (uczy lekarz szkolny).

Półrocze drugie: Powtórzenie materyału naukowego; wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi naturalnej podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych, przyczem należy zaznajomić kandydatów z najlepszemi książkami dla młodzieży. (Uczy nauczyciel fachowy).

Nauka historyi naturalnej ma mieć ciągle przed oczyma potrzeby gospodarstwa wiejskiego i wykazywać ścisłą łączność tego przedmiotu z gospodarstwem wiejskiem.

Ma przedewszystkiem objąć swojskie twory przyrody, a oprzeć się na poglądzie. Nie powinna nigdy odbywać się bez dotyczących okazów lub obrazów, a wspierać ją ma ogród szkolny i pole doświadczalne, tudzież wycieczki w każdem półroczu letniem. Należy także podać kandydatom wskazówki do zestawiania zbiorków przyrodniczych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej.

Fizyka.

§ 47. Cel nauki: Poznanie najważniejszych zjawisk fizycznych i chemicznych, spotykanych w codziennem życiu, tudzież ich praw na podstawie doświadczeń (eksperymentów). Wprawa w objaśnianiu tych zjawisk.

Kurs I.

3 godziny tygodniowo.

Najważniejsze wiadomości z chemii nieorganicznej (półrocze I.) i organicznej (półrocze II.), przyczem należy uwzględniać zjawiska z życia codziennego, tudzież gospodarstwo wiejskie.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z mechaniki ogólnej. Dynamika ciał stałych, cieczy i gazów. Akustyka.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z nauki o cieple, elektryczności, magnetyzmu i optyki. Objaśnienie najważniejszych zjawisk meteorologicznych.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

a) Powtórzenie materyału naukowego, a szczególnie zapomocą wyjaśniania zjawisk przyrody.

b) Wskazowki metodyczne do udzielania nauki fizyki; ćwiczenia w wykonywaniu najprostszych doświadczeń, które podług ustępów w książkach szkolnych (zwłaszcza typu wiejskiego) należy zestawić i przerobić.

Na wszystkich stopniach nauki należy zawsze wychodzić od spostrzeżenia lub doświadczenia, a uwzględniać szczególniej objaśnianie zjawisk dla gospodarstwa wiejskiego najważniejszych.

Nauka gospodarstwa wiejskiego ze szczególnem uwzględnieniem stosunków gleby krajowej.

§ 48. Cel nauki: Zrozumienie najważniejszych zasad uprawy roślin, hodowli zwierząt i zarządu gospodarstwa wiejskiego. Poznanie ważniejszych działów produkcyi rolniczej w kraju i odnośnych ustaw.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze I. Najważniejsze wiadomości o glebie, o uprawie roli i o nawozach.

Półrocze II. Ogólna uprawa roślin, uprawa ważniejszych roślin gospodarskich z uwzględnieniem warunków miejscowych.

Kurs III.

3 godziny tygodniowo.

Półrocze I. Najważniejsze wiadomości z hodowli zwierząt ze szczególnem uwzględnieniem pielęgnowania zdrowia zwierząt domowych. Mleczarstwo.

Półrocze II. Ogrodnictwo, sadownictwo i warzywnictwo. Pouczenie o zakładaniu ogrodów szkolnych.

Kurs IV.

3 godziny tygodniowo.

Półrocze I. Zasady rachunkowości gospodarczej i zarządu gospodarczego ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb drobnej własności. Pouczenia z zakresu ustawodawstwa rolnego, tudzież o spółkach rolniczych, zastosowane do warunków i potrzeb drobnej własności.

Półrocze II. Pszczelnictwo. Zwięzłe powtórzenie materyału z nauki gospodarstwa wiejskiego.

Wskazówki metodyczne do nauczania gospodarstwa wiejskiego z uwzględnieniem potrzeb nauki dopełniającej w szkołach ludowych wiejskich.

Na wszystkich kursach, we właściwej porze roku, ćwiczenia praktyczne w ogrodzie szkolnym i na polu doświadczalnem, tudzież wycieczki. Ćwiczenia praktyczne nie zależą od swobodnego uznania nauczyciela, lecz mają się odbywać regularnie przez cały rok, w dwu godzinach nauki co tydzień. Zwyczajnie przeznacza się na nie popołudnie wolne od nauki szkolnej.

Przy ćwiczeniach praktycznych należy kandydatów zaprawiać do samodzielnego wykonywania wskazanych robót, oraz ćwiczyć ich w prowadzeniu i kontrolowaniu tychże, poruczając mianowicie kandydatom kursu IV., udzielanie kandydatom kursów I., II. i III. odpowiednich wskazówek i pouczeń pod nadzorem nauczyciela fachowego. Wycieczki należy urządzać według należycie obmyślanego planu w stosownej po temu porze roku co najmniej raz w miesiącu.

Nauka gospodarstwa wiejskiego powinna obudzać u kandydatów zrozumienie rzeczy, oraz żywy interes dla spraw i prac gospodarskich (komasacyi, melioracyi, hodowli zwierząt i t. d.), w szczególności zaś dla sadownictwa, ogrodnictwa i pszczelnictwa. Ma także przygotować ich do należytego i skutecznego udzielania nauki dopełniajacej w szkołach wiejskich.

Kaligrafia.

§ 49. Cel nauki: Wyraźne i kształtne pismo. Wprawa w pisaniu kredą na tablicy.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Kształty liter polskiego i niemieckiego pisma zwykłego w genetycznym porządku i związku ze sobą podług wzoru, napisanego przez nauczyciela na tablicy, przyczem należy przedewszystkiem wyuczyć tych kształtów liter, które są

używane w elementarzach. Pismo rondowe i frakturowe należy ograniczyć do potrzeb nauki w szkołach ludowych. Pisanie kredą na tablicy. W zakładach z językiem wykładowym polskim i ruskim także pismo ruskie.

Ćwiczenia w różnych rodzajach pisma mają się odbywać przez cały czas studyów zapomocą comiesięcznych wypracowań domowych. Celem dopilnowania ich i kontroli na kursie II., III. i IV. ma Dyrektor poczynić potrzebne zarządzenia.

Prócz tego są obowiązani wszyscy członkowie grona nauczycielskiego zważać z całą ścisłością przy wszelkiem pisaniu na prawidłowość, czystość i piękność pisma.

Do swobodnych ćwiczeń w pisaniu na tablicy należy uczniom dawać sposobność przez cały czas studyów.

Rysunki odręczne.

§ 50. Cel nauki: Kształcenie zdolności widzenia, spostrzegania, pamięci i wyobraźni w zakresie kształtów i kolorów. Kształcenie poczucia piękna. Sprawność w rysowaniu, malowaniu i szkicowaniu prostych przedmiotów z natury. Sprawność w rysowaniu na tablicy szkolnej.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Rysowanie kształtów płaskich na kartkach rysunkowych ołówkiem, tudzież w dużym rozmiarze węglem na papierze do pakowania i kredą na tablicy szkolnej. Rysowanie prostych kształtów bryłowych w konturach na kartkach rysunkowych, papierze do pakowania i na tablicy szkolnej.

Rysowanie pendzlem i kolorem obojętnym sylwet, liści, owoców, kwiatów, gałązek, motyli i przedmiotów o charakterze płaskim. Ćwiczenia w trafianiu kolorów zapomocą malowania sylwet wspomnianych przedmiotów z uwzględnieniem ich koloru miejscowego (właściwego).

Materyał rysunkowy: ołówek, węgiel, farba.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Dalszy ciąg rysowania kształtów bryłowych i przedmiotów z otoczenia na podstawie poglądu, najpierw w konturach, następnie z oznaczeniem mas oświetlenia, rozgraniczonych dobitnie, bez uwzględniania tonów (walorów) pośrednich.

Ciągłe ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i na tablicy szkolnej.

Omawianie, a o ile czas pozwoli, i szkicowanie typowych form stylowego zdobnictwa historycznego na podstawie modeli i wzorowych wydawnictw z tego zakresu, uwzględniając ojczystą sztukę ludową.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba, kredka czarna i biała.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Dalszy ciąg w rysowaniu przedmiotów z otoczenia, szczególnie przyrządów i narzędzi rolniczych w możliwie dużym formacie i malowaniu roślin i kwiatów żywych. Próby w układaniu ornamentów na podstawie motywów geometrycznych, tudzież motywów zaczerpniętych z natury, przyczem należy zdawać sobie sprawę ze związku, jaki zachodzi między przeznaczeniem, wątkiem i kształtem ornamentu[1]).

Ćwiczenia w szkicowaniu, rysowaniu z pamięci i rysowaniu na tablicy szkolnej.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba i pióro.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do nauki rysunków i omawianie środków naukowych w zakresie szkoły ludowej przy pomocy szkiców, tudzież odpowiednich podręczników i okazów.

Dalszy ciąg ćwiczeń w rysowaniu z natury, używając jako modeli przedewszystkiem wyrobów przemysłu domowego. Ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i rysowaniu na tablicy szkolnej.

Materyały rysunkowe jak na poprzednich kursach.

Nauka muzyki i śpiewu.

Nauka ta jest klasową.

§ 51. Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Ton, nazwy tonów, gama, pisanie nut, klucze, ćwiczenia w pisaniu i czytaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym; wyprowadzanie dalszych gam, znaki transpozycyjne, interwale, rodzaje gam, tonacye, poznanie tonacyi durowych i ich pisanie, nauka o interwalach, wartość nut, pauzy, takt, rodzaje taktów, tempo.

Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut głosem, o ile na to zezwala zdolność głosowa młodzieży ze względu na mutacyę głosu, należy łączyć z teoretycznemi wskazówkami i wyjaśnieniami. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs II.

1 godzina tygodniowo.

Tonacye molowe; przedstawienie rodzajów tonacyi molowej, trójdźwięk, skrócenia w pisowni muzycznej, figury melizmatyczne, terminologia muzyczna, ćwicze-

---

[1]) Do tego celu niezbędne są liczne okazy przemysłu artystycznego z uwzględnieniem rzeczy swojskich, osobliwie zaś rodzimej sztuki ludowej.

nia w czytaniu i pisaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym. Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut głosem, o ile na to zezwala zdolność głosowa młodzieży ze względu na mutacyę głosu, należy łączyć z teoretycznemi pouczeniami. Pieśni ludowe i kościelne

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału nauki z kursu drugiego, akord septymowy, akord nonowy, rodzaje głosów, pozycye akordów, ćwiczenia w czytaniu i pisaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym. Ćwiczenia w trafianiu nut głosem i kształtowanie głosu, ćwiczenia w śpiewaniu pieśni ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej. Nieco o najwybitniejszych postaciach z historyi muzyki.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki śpiewu na rozmaitych stopniach nauki w szkołach ludowych; ciąg dalszy ćwiczeń w trafianiu nut głosem i kształtowaniu głosu; śpiew choralny z uwzględnieniem pieśni kościelnych i łatwiejszych mszy.

Kształcenie poczucia piękna należy mieć ciągle na oku. Poszczególne pieśni, zwłaszcza patryotyczne, należy utwierdzić w pamięci.

Gra na skrzypcach.

§ 52. Nauka jest klasową, przyczem kursa rozdziela się na grupy od 20 do 25 uczniów.

Cel nauki: Uzdolnienie do pewnego i poprawnego używania skrzypców przy nauce śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Zasady trzymania skrzypców, ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Wprawa w poszczególnych strunach w zakresie pierwszej pozycyi. Łatwe ćwiczenia i mniejsze utwory do wprawy. Zwroty smyczka (ze struny na strunę). Gama C-dur, G-dur, D-dur, A-dur, E-dur, H-dur, F-dur, B-dur, Es-dur, As-dur; ćwiczenia interwalowe. Odpowiednie melodye ludowe i małe duety. Ćwiczenia z pamięci.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Ciąg dalszy ćwiczeń interwalowych. Gama A-moll, E-moll, H moll, Fis-moll, D-moll, G-moll, C-moll, E-moll. Odpowiednie utwory do wprawy: ozdobniki i tryle. Pieśni ludowe i kościelne; niektórych należy wyuczyć na pamięć.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału z kursu II. Gama E-dur, Cis-moll; H-dur, Gis-moll; Cis-dur, Dis-moll; Des-dur, B-moll; Ges-dur, Es-moll; Cis-dur, As-moll (utwory do wprawy w tych gamach zbyteczne). Trzecia pozycya. Utwory do wprawy w trzeciej pozycyi i duety. Gamy przez dwie oktawy aż do szóstej pozycyi. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Metodyczne wskazówki do używania skrzypców przy nauce śpiewu. W razie sprzyjających warunków ćwiczenia w transponowaniu, oraz ze zmianą pozycyi. Ćwiczenia w gamach i akordach rozłożonych. Pieśni ludowe i kościelne.

Gimnastyka.

§ 53. Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki gimnastyki chłopcom i dziewczętom w szkołach ludowych, tudzież do urządzania i prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży. Zaznajomienie z wychowawczem zadaniem gimnastyki w szkole ludowej, z budową przyrządów gimnastycznych i przyborów do gier i zabaw, z urządzeniem boisk gimnastycznych, oraz miejsc do gier i zbaw.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Materyał ćwiczeń, objęty planem normalnym dla niższych i średnich stopni nauki szkół ludowych w kraju, należy tak teoretycznie jak i praktycznie uczynić pewną i zupełną własnością uczniów.

Gry i zabawy dla młodzieży.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Cały materyał ćwiczeń, zakreślony planem normalnym dla wyższych stopni nauki szkół ludowych w kraju, należy tak teoretycznie jak i praktycznie uczynić pewną i zupełną własnością uczniów. Gry i zabawy. Zaznajomienie z budową przyrządów do gimnastyki, przyborów do gier i zabaw, z urządzeniem zimowych i letnich boisk gimnastycznych, oraz miejsc do gier i zabaw.

Kurs III.

2 godziny, w seminaryach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

a) Teorya: Wskazówki metodyczne do udzielania nauki gimnastyki na różnych stopniach nauki w szkołach ludowych ze wskazaniem dotyczącej literatury i ze szczególnem uwydatnieniem różnicy między gimnastyką dla chłopców, a dziewcząt.

b) Ćwiczenia praktyczne: Dalsze rozwinięcie wprawy gimnastycznej u kandydatów zapomocą nowych, do ich wieku zastosowanych ćwiczeń. Poruczanie prowadzenia ćwiczeń poszczególnym kandydatom. Wskazówki do urządzania gier i zabaw dla młodzieży. Wprowadzenie w ćwiczenia z zakresu gimnastyki dla dziewcząt.

Kurs IV.

2 godziny, w seminaryach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

a) Teorya: Najważniejsze wiadomości o pedagogicznem zadaniu gimnastyki w szkole ludowej. Hygiena gimnastyki, gier i zabaw.

b) Ćwiczenia praktyczne w gimnastyce, gry i zabawy dla młodzieży z uczniami szkoły ćwiczeń.

Ciąg dalszy ćwiczeń gimnastycznych.

Na wszystkich stopniach nauki należy zdążać do wyrobienia wprawy gimnastycznej u kandydatów za pomocą ćwiczeń, zastosowanych do ich wieku, następnie do zrozumienia techniki ruchów ciała ludzkiego i do poprawnego używania wyrażeń gimnastycznych.

Uwolnień od nauki gimnastyki udziela jedynie Dyrektor na podstawie orzeczenia lekarza szkolnego, albo lekarza urzędowego i to tylko chwilowo i w ten sposób, że kandydaci mogą być uwolnieni od ćwiczeń, muszą jednakże przypatrywać się im i brać udział w dotyczących pouczeniach na godzinach wyznaczonych.

Uwolnienia od prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży są tylko bardzo wyjątkowo dopuszczalne.

Inne przedmioty naukowe.

§ 54. Jako przedmiotów nadobowiązkowych udziela się nauki się gry na fortepianie i na organach.

Gdzie po temu nadarza się sposobność, należy uczniów kursu IV. zaznajomić praktycznie z metodą wychowania i nauczania głuchoniemych, ciemnych i umysłowo upośledzonych dzieci dla przygotowania ich do przyjęcia do odpowiednich zakładów naukowych.

W tym celu zaprowadzi władza szkolna krajowa w dotyczących zakładach wychowawczych i naukowych, gdzie tylko to rzecz możliwa, krótkotrwałe kursa naukowe dla kandydatów.

Należy dalej uczniów kursu IV., gdzie po temu jest sposobność, zaznajomić z organizacyą ogródków dziecięcych i zakładów wychowawczych dla dzieci moralnie zaniedbanych przez zwiedzanie takich zakładów.

Gdzie po temu są warunki, można za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej zaprowadzić w budynku szkolnym warsztat dla wyrobów z kartonu, drzewa, gliny i t. p., tudzież odpowiednią naukę zręczności.

Ma wreszcie władza szkolna krajowa, o ile to rzecz możliwa, postarać się o to, żeby wszyscy uczniowie w czasie swych studyów mogli pobierać naukę pływania.

Zaprowadzenie innych nadobowiązkowych przedmiotów nauki może nastąpić za osobnem zezwoleniem Ministra oświaty.

Wykaz godzin.

Liczba porz.	Przedmiot naukowy	W seminaryach męskich z językiem wykładowym polskim				W seminaryach męskich z językiem wykładowym polskim i ruskim			
		I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1	Religia	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi	.	2	4	9	.	2	4	8
3	Język polski	4	4	4	4	3	3	3	3
4	Język ruski	.	.	.	.	3	3	3	3
5	Język niemiecki	3	3	3	2	3	3	3	2
6	Geografia	2	2	2	1	2	2	2	1
7	Historya i znajomość konstytucyi państwa i kraju	2	2	2	1	2	2	2	1
8	Matematyka i rysunki geometryczne	4	3	2	2	4	3	2	2
9	Historya naturalna	3	2	2	2	3	2	2	2
10	Fizyka	3	2	2	1	3	2	2	1
11	Nauka gospodarstwa wiejskiego	.	2	3	3	.	2	3	3
12	Kaligrafia	1	.	.	.	1	.	.	.
13	Rysunki odręczne	2	2	1	1	2	2	1	1
14	Nauka muzyki i śpiewu	1	1	1	1	1	1	1	1
15	Gra na skrzypcach	2	2	1	1	1	1	1	1
16	Gimnastyka	2	2	2	2	2	2	1	1
	Godzin	31	31	31	32	32	32	32	32

c) Dla seminaryów nauczycielskich żeńskich.

Religia.

(Osobno dla każdego wyznania).

§ 55. Cel nauki określa zwierzchnicza władza kościelna (dla uczenic izraelickich przełożeństwa gmin wyznaniowych), a przepisuje władza szkolna krajowa.

Liczba godzin: Na każdym kursie 2 godziny tygodniowo. Godziny na kursie IV. są przeznaczone na powtórzenie materyału naukowego, na specyalną metodykę przedmiotu i na stosowne ćwiczenia praktyczne w szkole ćwiczeń.

Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi.

§ 56. Cel nauki: Poglądowa znajomość władz ducha ludzkiego i środków do ich rozwoju i kształcenia; znajomość zasad wychowawczego nauczania wogóle, a metodyki poszczególnych przedmiotów nauki w szkołach ludowych pospolitych w szczególności; zaznajomienie z książkami, używanemi w szkołach ludowych pospolitych i z poszczególnymi podręcznikami metodycznymi; znajomość najistotniejszych momentów z historyi pedagogiki ze szczególnem uwzględnieniem historycznego rozwoju szkoły ludowej: znajomość najważniejszych dla praktyki szkolnej przepisów; wystarczająca do objęcia urzędu nauczycielskiego wprawa w praktycznem nauczaniu.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Pedagogika ogólna. Nauka ma się ograniczyć do ogólnego wprowadzenia w naukę wychowania, do poznania celów, środków, zasad i metody wychowania. tudzież wychowawców i urządzeń wychowawczych, a uwzględnić także wychowanie głuchoniemych i ciemnych, umysłowo upośledzonych i słabo rozwiniętych, tudzież zaniedbanych dzieci.

Najniezbędniejsze pouczenia psychologiczne mają wyprzedzać poszczególne części pedagogiki.

Naukę wspiera i uzupełnia lektura z wypisów pedagogicznych.

Kurs III.

4 godziny tygodniowo.

P ó ł r o c z e I.

Dydaktyka ogólna. We wstępie należy przerobić najniezbędniejsze i najłatwiejsze pojęcia logiczne na przykładach, wziętych z zakresu wyobrażeń uczenic. Zresztą obejmie dydaktyka metody, formy i środki nauczania, zasady wychowawczego nauczania, nauczycieli i szkoły (2 godziny tygodniowo).

P ó ł r o c z e II.

Metodyka specyalna. Nauka, której punkt ciężkości spoczywa w hospitowaniu klas szkoły ćwiczeń, ogranicza się do metodyki przedmiotów naukowych klasy elementarnej posługując się ciągle używanymi w szkołach podręcznikami i wska-

zując najlepsze środki naukowe i prace metodyczne w zakresie nauki elementarnej (2 godziny tygodniowo).

Hospitacye.

Przez cały rok odbywają uczenice hospitacye w szkole ćwiczeń (1 godzina tygodniowo).

Hospitowanie zaczyna się od klasy najniższej i przechodzi kolejno przez wszystkie stopnie nauki. O ile to możliwe, powinien, zwłaszcza z początku, cały kurs odbywać hospitacye w tej samej klasie równocześnie.

Co tydzień odbywa się z uczenicami konferencya hospitacyjna (1 godzina) pod kierownictwem dyrektora przy udziale dotyczących nauczycielek szkoły ćwiczeń i nauczyciela dydaktyki ogólnej, a w drugiem półroczu także przy udziale nauczyciela specyalnej metodyki klasy elementarnej.

W pierwszych początkach roku szkolnego otrzymują uczenice na takiej konferencyi potrzebne pouczenia o zachowywanym toku nauki na lekcyach hospitowanych, tudzież o innych wydarzeniach z praktyki szkolnej, przyczem wdraża się je w obserwowanie i notowanie tego, co widzą. W dalszym ciągu roku szkolnego podstawą tych konferencyi stają się zwięzle przez uczenice naszkicowane sprawozdania pisemne z odbytych hospitacyi.

W półroczu drugiem należy hospitujące uczenice brać do pomocy w nauczaniu.

W seminaryach nauczycielskich żeńskich, z któremi są połączone ogródki dziecięce, powinny uczenice odbywać hospitacye w ogródku dziecięcym i za wskazówkami kierowniczki ogródka, brać wedle możności czynny udział w pracy, tam dokonywanej.

W tym celu mogą być uczenice podzielone na grupy, z których każda zajęta jest przez jedną godzinę tygodniowo w ogródku. I te hospitacye stanowią przedmiot rozpraw na zwyczajnej konferencyi pohospitacyjnej, mającej się odbywać przy udziale kierowniczki ogródka dziecięcego.

Lektura z wypisów pedagogicznych, jak na kursie II.

Kurs IV.

9 godzin tygodniowo.

Historya wychowania i nauczania. Najistotniejsze wiadomości z dziejów wychowania i nauczania w poglądowych obrazach najwybitniejszych postaci, najważniejszych epok i najdonioślejszych postępów w dziedzinie szkolnictwa ludowego z uwzględnieniem historycznego rozwoju szkoły ludowej w Austryi, a w szczególności w kraju ojczystym na podstawie lektury z wypisów pedagogicznych, zastosowanych do potrzeb historyi wychowania i nauczania. Powtórzenie pedagogiki i dydaktyki, najważniejsze przepisy praktyki szkolnej w Galicyi, w szczególności zaś Regulamin szkolny (2 godziny tygodniowo).

Praktyka szkolna.

Ta łączy się najpierw ze specyalną metodyką klasy elementarnej, traktowaną na kursie III., potem z nauką specyalnej metodyki, traktowaną przy nauce poszczególnych przedmiotów na kursie IV., a udziela się jej przez cały rok:

a) zapomocą konferencyi przygotowawczych;

b) zapomocą ćwiczeń praktycznych, odbywanych przez kandydatki w szkole ćwiczeń;

c) zapomocą następujących po nich konferencyi krytycznych.

Na konferencyi przygotowawczej ustanawia się pod przewodnictwem Dyrektora, przy udziale nauczycieli specyalnej metodyki i nauczycielek szkoły ćwiczeń na cały tydzień plan ćwiczeń praktycznych, które mają łączyć się ze zwykłym tokiem nauki w szkole ćwiczeń. Cwiczenia te powinny być tak urządzone, żeby równocześnie jak najwięcej uczenic było zajętych i żeby w ciągu roku każda miała sposobność odbyć ćwiczenia praktyczne na różnych stopniach nauki i we wszystkich przedmiotach. W razie potrzeby przygotowanie do ćwiczeń praktycznych ma się także odbywać pisemnie.

Osobno ma dyrektor w porozumieniu z nauczycielem religii postarać się o ćwiczenia praktyczne dla uczenic z nauki religii w obrębie liczby godzin, na ten przedmiot wyznaczonych (§ 55).

Ćwiczenia praktyczne kandydatek z innych przedmiotów odbywają się grupami pod kierownictwem nauczycielek szkoły ćwiczeń, które mają obowiązek udzielać kandydatkom przy końcu lekcyi swych spostrzeżeń i odpowiednich uwag (3 godziny tygodniowo).

Każdego tygodnia odbywają się takie ćwiczenia praktyczne jako lekcye próbne w obecności wszystkich kandydatek pod kierownictwem Dyrektora, a przy udziale dotyczącego nauczyciela specyalnej metodyki, tudzież nauczycielki szkoły ćwiczeń (2 godziny tygodniowo).

Przy ćwiczeniach praktycznych, które powinny się odbywać corocznie ze wszystkich przedmiotów naukowych szkoły ćwiczeń, należy zachować tę zasadę, ażeby liczba ich z języka wykładowego i z rachunków przewyższała znacznie liczbę tych ćwiczeń z innych przedmiotów i żeby uczenice wyćwiczyły się dostatecznie w nauczaniu różnych stopni nauki równocześnie.

Przy ćwiczeniach tych należy uwzględnić i kaligrafię; kandydatki otrzymują wskazówki metodyczne do udzielania tego przedmiotu, przyczem zwraca się ich uwagę na to, jakie powinny być zeszyty, jaki lineament, jaki system ławek i t. p.

Lekcye próbne stanowią z końcem tygodnia przedmiot szczegółowych rozpraw krytycznych na osobnej konferencyi, w której biorą udział tak kandydatki, jak i dotyczący członkowie grona nauczycielskiego. Z tą konferencyą łączy się także omówienie najważniejszych wydarzeń szkolnych z ubiegłego tygodnia celem praktycznego wprowadzenia uczenic w sprawę wychowania i administracyi szkolnej i zaznajomienia ich z zakresem obowiązków nauczycielskich. (Na konferencye przygotowawcze i krytyczne przeznacza się 2 godziny tygodniowo).

Gdzie na to pozwalają stosunki, powinny uczenice zwiedzać pod kierownictwem nauczycieli także inne szkoły miejscowe i w okolicy.

W seminaryach, z któremi połączone są ogródki dziecięce, powinny uczenice brać udział praktyczny w pracach ogródka za wskazówkami kierowniczki, w obrębie liczby godzin, na ćwiczenia praktyczne wogóle przeznaczonej.

Na wszystkich stopniach należy wspierać naukę pedagogiki lekturą prywatną. W tym celu należy dawać kandydatkom do czytania stosowne książki treści ogólnie pedagogicznej, dydaktycznej i specyalnie metodycznej, w szczególności książki, zawierające opracowania wzorowych lekcyi próbnych i zniewalać je do samodzielnego przerabiania tych książek i zdawania z nich sprawy ustnie lub pisemnie.

Język wykładowy.

(W zakładach utrakwistycznych oba języki wykładowe).

§ 57. Cel nauki: Znajomość gramatyki, o ile potrzebna do poprawnego wyrażania się w słowie i piśmie; poprawność, jasność i jak największa biegłość w używaniu języka ustnie i na piśmie.

Znajomość głównych rodzajów i form artystycznych prozy i poezyi, zdobyta na podstawie wzorowych przykładów.

Poznanie najcelniejszych dzieł literatury ojczystej na podstawie lektury. Łącznie z tem poznanie głównych momentów rozwoju literatury ojczystej.

Kurs 1.

4 godziny; w zakładach utrakwistycznych 3 godziny tygodniowo.

a) Gramatyka:

Nauka o formach i rzeczy najważniejsze z głosowni, z uwydatnianiem właściwości ortograficznych. Zdanie pojedyncze ze szczególnem uwzględnieniem składni rządu.

b) Lektura:

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie wzorowych ustępów pod względem formy i treści przy pomocy stosownych wypisów szkolnych. Ćwiczenia w opowiadaniu i w gładkiem ustnem podawaniu treści i toku myśli z ustępów czytanych, tudzież w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne.

Nauka ta łączy się ściśle z lekturą, ale temat do prac piśmiennych może być zaczerpnięty także z innych przedmiotów nauki. Na wzorowych przykładach należy omówić, a potem najpierw na wzorach, następnie więcej samodzielnie ćwiczyć w opowiadaniu, opisywaniu, w pisaniu listów, w pisemnem przedstawianiu toku myśli i dyspozycyi ustępów przeczytanych, w łatwiejszych definicyach. Wdrażanie w sztukę streszczania.

Co miesiąc 1 zadanie szkolne, co drugi miesiąc 1 zadanie domowe.

Kurs II.

4 godziny; w zakładach utrakwistycznych 3 godziny tygodniowo.

a) Gramatyka:

Zdanie złożone, ściągnięte i skrócone; uzupełnienie głosowni; nauka o tworzeniu wyrazów (etymologia); uzupełnienie nauki o formach.

b) Lektura:

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie trudniejszych ustępów pod względem treści i formy jak na kursie I.; ćwiczenia w wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne:

Ciąg dalszy ćwiczeń w układaniu dyspozycyi i innych działach tej nauki, jak na kursie I. ze zwiększonemi wymaganiami; wypracowania **w** zakresie stylu praktycznego.

Co miesiąc 1 zadanie szkolne, co 2 miesiące 1 zadanie domowe.

Kurs III.

4 godziny; w utrakwistycznych zakładach 3 godziny tygodniowo.

a) Gramatyka:

Systematyczna nauka gramatyki.

b) Lektura:

Ćwiczenia w czytaniu i objaśnianie ustępów przeczytanych pod względem treści i formy w dalszym ciągu; łącznie z tem wprowadzenie w literaturę na podstawie chronologicznie ułożonej antologii; okresy literatury i najwybitniejsze postaci literackie omawia się w związku z lekturą; ćwiczenia w swobodnem wygłaszaniu.

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne:

Ćwiczenia w pisaniu obszerniejszych dyspozycyi; przejście do samodzielniejszych wypracowań, po uprzedniem omówieniu zadania.

Co miesiąc 1 zadanie; w każdem półroczu 3 zadania domowe, 2 szkolne.

Kurs IV.

4 godziny; w zakładach utrakwistycznych 3 godziny tygodniowo.

a) *Specyalna metodyka języka wykładowego*, nawiązując do tej nauki na kursie III.

Nauka ta obejmuje traktowanie wszystkich gałęzi nauki języka wykładowego na różnych stopniach nauki podług planów. przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych z pomocą książek. używanych w tychże szkołach. Należy przytem zaznajomić uczenice z najlepszemi pracami metodycznemi w zakresie języka wykładowego, tudzież z najcelniejszemi książkami dla młodzieży (1 godzina tygodniowo).

b) *Lektura:* Lektura najcelniejszych dzieł z literatury ojczystej. Łącznie z tem zwięzły zarys historyi literatury.

c) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Ciąg dalszy ćwiczeń w układaniu dyspozycyi. Rozprawki na dane temata i o całych dziełach.
Co miesiąc 1 zadanie; 3 prace domowe i 2 szkolne w półroczu.

Na wszystkich stopniach lektura prywatna ma wspierać naukę szkolną. Należy mianowicie zaprawiać uczenice do czytania z pożytkiem dzieł wyborowych, a lekturę tę, zużytkowywać przy nauce szkolnej (w formie przeglądów, wykładów, prac piśmiennych i t. d).

Na ustne wyrażanie myśli należy szczególniejszy kłaść nacisk, pielęgnując troskliwie sztukę opowiadania.

Przy lekturze udziela się, szczególniej na kursie I. i II., odpowiednich pouczeń o głównych rodzajach form artystycznych w prozie i poezyi.

W zakładach utrakwistycznych należy przy nauce gramatyki zwracać uwagę przy każdej sposobności na analogiczne zjawiska gramatyczne w drugim języku wykładowym.

Drugi język.

§ 58. Gdzie zachodzi potrzeba, należy uczenicom seminaryów nauczycielskich żeńskich z polskim językiem wykładowym dać również sposobność wyuczenia się języka ruskiego. Plan nauki układa grono nauczycielskie, a wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

Język niemiecki.

§ 59. Cel nauki: Rozumienie dzisiejszego języka literackiego; możliwie największa wprawa w używaniu języka potocznego; znajomość gramatyki, o ile jest konieczna do poprawnego wyrażania się ustnie i piśmiennie.

Kurs I.

4 godziny, w utrakwistycznych zakładach 3 godziny tygodniowo.

a) *Rozmowy* o przedmiotach z codziennego życia podług obrazów poglądowych i w związku z lekturą;

b) *Lektura:* Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya czytanych prozaicznych i niektórych łatwiejszych poetycznych ustępów wzorowych z wypisów. Memorowanie;

c) *Gramatyka:* Rzeczy najważniejsze z głosowni; ćwiczenia w pisowni zapomocą dyktatów; nauka o formach, zdanie pojedyncze;

d) *Stylistyka i wypracowania piśmienne:* Dyktaty, piśmienna reprodukcya rzeczy przeczytanych, opowiadania, opisy.
Co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne, nie wliczając w to dyktatów.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

a) Rozmowy o przedmiotach z codziennego życia podług obrazów poglądowych i w związku z lekturą; opisy podług własnych spostrzeżeń i łatwe opowiadania wydarzeń z własnego życia:

b) Lektura: Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i swobodniejsza reprodukcya przeczytanych prozaicznych i poetycznych ustępów wzorowych z wypisów. Memorowanie;

c) Gramatyka: Powtórzenie nauki o formach, zdanie rozwinięte i złożone;

d) Stylistyka i wypracowania piśmienne: Reprodukcya czytanych ustępów, opowiadania, opisy, listy.

Co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne.

Kurs III.

3 godziny tygodniowo.

a) Rozmowy i lektura: Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya trudniejszych poetycznych i prozaicznych ustępów, których treść może być zaczerpnięta także z innych przedmiotów nauki, a uwzględnia również obrazki z literatury niemieckiej; ćwiczenia w swobodniejszem opowiadaniu i dalsze rozmowy w związku z lekturą, obrazami poglądowymi, z wydarzeniami i stosunkami z życia codziennego;

b) Gramatyka: Powtórzenie i uzupełnienie nauki o zdaniu;

c) Stylistyka i wypracowania piśmienne: Swobodniejsza reprodukcya rzeczy czytanych, opowiadania i opisy, podług własnych spostrzeżeń, listy i inne ważniejsze pisma z zakresu stylu praktycznego. Ćwiczenia w układaniu dyspozycyi.

Co miesiąc 1 zadanie; wogóle 3 szkolne zadania i 2 domowe w każdem półroczu.

Kurs IV.

3 godziny tygodniowo.

a) Rozmowy i lektura: Ćwiczenia w czytaniu, objaśnianie i reprodukcya ustępów czytanych, jak na kursie III. Dalsze ćwiczenia w swobodniejszem opowiadaniu i rozmowy, jak na kursie III.

b) Gramatyka: Zwięzłe powtórzenie materyału gramatycznego z poprzednich kursów.

c) Wskazówki metodyczne do udzielania nauki języka niemieckiego na podstawie planów i książek, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Zaznajomienie uczenic z najlepszymi, metodycznymi podręcznikami do nauki języka niemieckiego.

d) Stylistyka i wypracowania piśmienne: Ciąg dalszy ćwiczeń, jak na kursie III. z większemi tylko wymaganiami.

Co miesiąc 1 zadanie; wogóle 3 zadania szkolne, a 2 domowe w każdem półroczu.

Na wszystkich stopniach nauki należy zdążać do dobrej i poprawnej wymowy i należytej w niej wprawy; należy nadto zwracać szczególną uwagę na zasadnicze różnice w wyrażaniu się i w budowie między językiem ojczystym, a niemieckim.

Na wszystkich stopniach nauki powinna lektura prywatna, stosownie urządzona i kontrolowana, wspierać naukę szkolną.

Geografia.

§ 60. Cel nauki: Rozumienie mapy, globusu i najważniejszych zasad geografii fizycznej i matematycznej; ogólne poznanie powierzchni ziemi podług naturalnego i politycznego ugrupowania; znajomość Europy, mianowicie środkowej i wschodniej; szczegółowa znajomość Monarchii austryacko-węgierskiej z uwydatnieniem kraju ojczystego; ćwiczenia kartograficzne i ćwiczenia w porównywaniu stosunków geograficznych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Globus i linie na nim, o ile to potrzebne do oznaczania położenia geograficznego; rozmieszczenie lądu stałego i obszaru wód na powierzchni ziemi; części świata i oceany, granice ich i wielkość. Azya, Afryka i Europa ogólnie; kraje nad morzem Śródziemnem szczegółowiej.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Środkowa i wschodnia Europa szczegółowo z wyłączeniem Austro-Węgier; Ameryka i Australia przeglądowo.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Geografia Austro-Węgier, a w szczególności kraju ojczystego.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki geografii podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Należy przytem zaznajomić uczennice z najlepszemi, metodycznemi dziełami i z najcelniejszemi książkami dla młodzieży.

Zebranie i uzupełnienie zasadniczych wiadomości z geografii fizycznej i matematycznej. Porównawcze powtórzenie całego materyału naukowego.

Czytanie mapy i żywe zwięzywanie geograficznego i historycznego materyału naukowego należy uprawiać na wszystkich stopniach nauki. Ćwiczenia kartograficzne łączą się z nauką na wszystkich stopniach, ale są wykluczone jako prace domowe.

Historya.

§ 61. Cel nauki: Ogólna znajomość najważniejszych wydarzeń z dziejów powszechnych, zwłaszcza z dziejów cywilizacyi; dzieje Monarchii austryacko-węgierskiej i kraju ojczystego.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne do początku wieku odkryć w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi, uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Dzieje powszechne od początku wieku odkryć aż po czasy najnowsze w zaokrąglonych obrazach ze szczególnem uwzględnieniem osób i wydarzeń, mających znaczenie w dziejach cywilizacyi, uwydatniając związek powszechno-dziejowy.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Historya Monarchii austryacko-węgierskiej. Nieco o ustroju państwa i urządzeniach państwowych (1 godzina). Historya kraju ojczystego (1 godzina).

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych. Zwięzłe powtórzenie materyału historycznego, osobliwie z historyi austryackiej i kraju ojczystego.

Należy ciągle mieć to na oku, ażeby nauka historyi i geografii wzajemnie się wspierały na każdym stopniu nauki, dlatego też potrzeba przy nauce historyi nieustannie używać mapy.

Na wszystkich stopniach nauki należy starannie pielęgnować swobodne, barwne i gładkie opowiadanie, tudzież lekturę prywatną wartościowych, popularnych opisów historycznych, a osobliwie pism dla młodzieży.

Arytmetyka i nauka form geometrycznych.

§ 62. Cel nauki: Zrozumienie działań arytmetycznych na liczbach szczególnych i ogólnych, tudzież nauki o równaniach stopnia pierwszego. Biegłość w rachunkach z pamięci i znajomość najniezbędniejszych rachunków praktycznych, wprowadzając uczenice w dokładne zrozumienie sposobu postępowania.

Zrozumienie najważniejszych zasad planimetryi i stereometryi.

Kurs I.

3 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Pojęcie wielkości i liczb; cztery główne działania na liczbach szczególnych i ogólnych, bezwzględnych i względnych, na jednomianach i wielomianach; własności liczb układu dziesiątkowego, uważanych jako wielomiany o zasadzie 10; rozkładanie liczb na czynniki pierwsze; największa wspólna miara, najmniejsza wspólna wielokrotność. Działania na ułamkach zwyczajnych. Najważniejsze wiadomości o stosunkach i proporcyach. Potęgowanie i pierwiastkowanie. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Linie, kąty, trójkąty i wielokąty, przystawanie i obliczanie powierzchni figur prostoliniowych.

Częste, krótkie ćwiczenia domowe w związku z przerobionym materyałem; co miesiąc 1 zadanie szkolne.

Kurs II.

3 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Krótkie powtórzenie działań algebraicznych ze szczególnem uwzględnieniem działań na wyrazach złożonych (iloczynach, ilorazach, ułamkach, potęgach i pierwiastkach). Rozwiązywanie równań stopnia pierwszego o jednej i dwu niewiadomych. Układanie zagadnień w równania i zastosowanie ich do rozwiązywania zagadnień z geometryi i rachunków praktycznych. Proporcyonalność prosta i odwrotna. Reguła trzech prosta i złożona. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Podobieństwo figur prostoliniowych; nauka o kole, najważniejsze własności elipsy, paraboli i hyperboli.

Wypracowania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Arytmetyka (w obu półroczach): Równania pierwszego stopnia w zastosowaniu do rozwiązywania zadań praktycznych. Najpotrzebniejsze rachunki kupieckie i w zakresie zagadnień życia praktycznego. Zasady buchalteryi pojedynczej. Ćwiczenia w rachunku z pamięci.

Geometrya (w obu półroczach): Najważniejsze wiadomości ze stereometryi.

Wypracowania piśmienne, jak na kursie I.

Kurs IV.

W półroczu pierwszem 1 godzina, w drugiem 2 godziny tygodniowo.

Powtórzenie całego materyału naukowego z arytmetyki i geometryi, a szczególniej zapomocą rozwiązywania zadań praktycznych.

Specyalna metodyka nauki arytmetyki i geometryi na różnych stopniach nauki podług planów i książek, przepisanych dla galicyjskich szkół ludowych pospolitych, przyczem należy zaznajamiać uczenice z najlepszymi metodycznymi podręcznikami.

Wypracowania piśmienne, jak na kursie I.

Głównie należy dążyć do zrozumienia działań na liczbach szczególnych; rachowanie liczbami ogólnemi powinno się uprawiać tylko ze względu na cel powyższy.

Uczenice mają się ćwiczyć w używaniu cyrkla, lineału, kątomierza i podziałki.

Historya naturalna wraz z warzywnictwem i ogrodnictwem.

§ 63. Cel nauki: Znajomość wewnętrznej budowy i funkcyi życiowych ciała ludzkiego. Ogólne poznanie trzech królestw przyrody i budowy skorupy ziemskiej. Znajomość warzywnictwa i ogrodnictwa wogóle. Ćwiczenia w wykonywaniu najważniejszych prac ogrodniczych, a osobliwie z uwzględnieniem potrzeb ogrodu szkolnego.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze I., 2 godziny tygodniowo: Zoologia ze szczególnem uwzględnieniem pożytecznych i szkodliwych zwierząt. (Uczy nauczyciel fachowy).

Półrocze II., *a)* 1 godzina tygodniowo: Zoologia, j. w. (nauczyciel fachowy); *b)* 1 godzina tygodniowo: Budowa, funkcye życiowe i stosunki rozwoju ciała ludzkiego, przyczem uwzględnia się najważniejsze zasady pielęgnowania zdrowia. (Uczy lekarz szkolny).

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze I.: Najważniejsze minerały i skały pod względem ich znaczenia technicznego i gospodarczego.

Półrocze II.: Najważniejsze wiadomości o budowie skorupy ziemskiej. Uwydatnienie geologicznych właściwości kraju ojczystego.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Półrocze I.: Budowa i czynności życiowe roślin.

Półrocze II.: Poznanie i opisanie najważniejszych roślin na podstawie układu naturalnego, zwracając ciągle uwagę na rośliny najbliższej okolicy tak

uprawne, jak i dziko rosnące, tak pożyteczne, jak i szkodliwe. Ćwiczenia w oznaczaniu roślin.

W półroczu II.: Praktyczne pouczenia o warzywnictwie i ogrodnictwie. Należy zarazem uwzględnić hodowlę kwiatów.

Kurs IV.

2 godziny w półroczu pierwszem, 1 godzina w drugiem.

Półrocze I.: Powtórzenie materyału z somatologii z kursu I. Zarys hygieny szkolnej według ogólnych i szczegółowych przepisów hygieny, obowiązujących w galicyjskich szkołach ludowych.

Pouczenie o niesieniu pierwszej pomocy przy uszkodzeniach cielesnych. (Uczy lekarz szkolny).

Półrocze II.: Powtórzenie materyału naukowego; wskazówki metodyczne do udzielania nauki historyi naturalnej podług planów, przepisanych dla szkół ludowych pospolitych, przyczem należy zaznajomić kandydatki z najlepszemi książkami dla młodzieży.

W półroczu drugiem ciąg dalszy pouczeń praktycznych w zakresie warzywnictwa i ogrodnictwa, tudzież hodowli kwiatów. (Uczy nauczyciel fachowy).

Nauka historyi naturalnej powinna przedewszystkiem objąć swojskie twory przyrody i oprzeć się na poglądzie. Nauka nie powinna nigdy odbywać się bez dotyczących okazów lub obrazów, a wspierać ją ma ogród szkolny w każdem półroczu letniem. Należy także podać kandydatkom wskazówki do zestawiania zbiorków przyrodniczych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej.

Roboty praktyczne w ogrodzie szkolnym, do których należy także wzywać uczenice kursu I. i II., odbywają się dla kursu III. i IV. w wymiarze conajmniej dwu godzin tygodniowo i wykonują pod kierunkiem nauczyciela historyi naturalnej podług planu, przez niego ułożonego, a przez Radę szkolną krajową zatwierdzonego. Nauka warzywnictwa i ogrodnictwa jest przeważnie praktyczną i obudzać powinna u kandydatek zrozumienie rzeczy, oraz żywy interes dla tych działów gospodarstwa.

Przy nauce historyi naturalnej należy więc na tę okoliczność ciągle zwracać uwagę i udzielać kandydatkom w tym względzie potrzebnych wiadomości.

Fizyka.

§ 64. Cel nauki: Poznanie najważniejszych zjawisk fizycznych i chemicznych, spotykanych w życiu codziennem, tudzież ich praw na podstawie doświadczeń (eksperymentów). Wprawa w objaśnianiu tych zjawisk.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze wiadomości z chemii nieorganicznej (półrocze I.) i organicznej (półrocze II.), przyczem należy uwzględniać zjawiska z życia codziennego, szczególniej zaś gospodarstwo domowe.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z mechaniki ogólnej. Dynamika ciał stałych, cieczy i gazów. Akustyka.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Najważniejsze dla życia praktycznego wiadomości z nauki o cieple, elektryczności, magnetyzmu i optyki.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału naukowego, a szczególniej zapomocą wyjaśniania zjawisk przyrody. Wskazówki metodyczne do nauczania fizyki i ćwiczenia w wykonywaniu najprostszych doświadczeń, które należy podług ustępów z książek szkolnych ludowych zestawić i przerobić.

Na wszystkich stopniach nauki należy zawsze wychodzić od spostrzeżenia i doświadczenia, a uwzględniać szczególniej wyjaśnianie zjawisk w gospodarstwie domowem.

Kaligrafia.

§ 65. Cel nauki: Wyraźne i kształtne pismo. Wprawa w pisaniu kredą na tablicy.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Kształty liter polskiego i niemieckiego pisma zwykłego w genetycznym porządku i związku ze sobą, podług wzoru, napisanego przez nauczyciela na tablicy, przyczem należy przedewszystkiem wyuczyć tych kształtów liter, które są używane w elementarzach. Pismo rondowe i frakturowe należy ograniczyć do potrzeb nauki w szkołach ludowych. Pisanie kredą na tablicy.

W zakładach z językiem wykładowym polskim i ruskim także pismo ruskie.

Ćwiczenia w różnych rodzajach pisma mają się odbywać przez cały czas studyów zapomocą comiesięcznych wypracowań domowych. Celem dopilnowania ich i kontroli na kursie II., III. i IV. ma Dyrektor poczynić potrzebne zarządzenia.

Prócz tego są obowiązani wszyscy członkowie grona nauczycielskiego zważać z całą ścisłością przy wszelkiem pisaniu na prawidłowość, czystość i piękność pisma.

Do swobodnych ćwiczeń w pisaniu na tablicy należy uczenicom dawać sposobność przez cały czas studyów.

Rysunki odręczne.

§ 66. Cel nauki: Kształcenie zdolności widzenia, spostrzegania, pamięci i wyobraźni w zakresie kształtów i kolorów. Kształcenie poczucia piękna. Sprawność w rysowaniu, malowaniu i szkicowaniu prostych przedmiotów z natury. Sprawność w rysowaniu na tablicy szkolnej. Znajomość typowych form stylowych zdobnictwa historycznego i współczesnego.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Rysowanie kształtów płaskich na kartkach rysunkowych ołówkiem, tudzież w dużym rozmiarze węglem na papierze do pakowania i kredą na tablicy szkolnej, jako wstęp do rysowania kształtów bryłowych. Te ćwiczenia należy wykonywać przeważnie z pamięci. Najpóźniej w czwartym miesiącu nauki należy rozpocząć naukę rysunku perspektywicznego z poglądu zapomocą rysowania kształtów bryłowych podług modeli i przedmiotów z otoczenia, przeważnie w konturach, również na kartkach rysunkowych, papierze do pakowania i na tablicy szkolnej.

Rysowanie pendzlem i kolorem obojętnym sylwet liści, owoców, kwiatów, gałązek, motyli i przedmiotów o charakterze płaskim. Ćwiczenia w trafianiu kolorów zapomocą malowania sylwet wspomnianych przedmiotów z uwzględnieniem ich koloru miejscowego (właściwego).

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Dalszy ciąg nauki rysunku perspektywicznego z poglądu, najpierw w konturach, bez użycia gumy do wycierania [1]) następnie z oznaczeniem mas oświetlenia, rozgraniczanych dobitnie, bez uwzględniania tonów (walorów) pośrednich. Rysowanie niepolewanych naczyń glinianych, naczyń drewnianych, narzędzi i innych przedmiotów z otoczenia o wyrazistych kształtach z ścisłem przestrzeganiem zasady podporządkowywania szczegółów na korzyść wrażenia całości [2]). Dalszy ciąg nauki

---

[1]) Lekko, chociaż śmiało i swobodnie znaczonych zarysów nie wyciera się, ostateczny zaś kontur wyciąga się linią pełniejszą. Tak należy postępować czy to przy rysowaniu ołówkiem na kartce rysunkowej, czy też przy rysowaniu węglem na papierze do pakowania lub kredą na tablicy szkolnej.

[2]) Nie wyginać i nie miąć konturów. Nie brudzić papieru przez wrysowanie półtonów w świetle. Nie rozrywać cieniów refleksami.

w trafianiu kolorów zapomocą rysowania roślin i kwiatów żywych, owoców, motyli, owadów i t. p.

Ciągłe ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i na tablicy szkolnej.

Przygodne ćwiczenia w piśmie ornamentalnem w celu estetycznego opisywania rysunków. Omawianie, a o ile czas pozwoli, i szkicowanie typowych form stylowego zdobnictwa historycznego na podstawie modeli i wzorowych wydawnictw z tego zakresu.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba, kredka czarna i biała.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

Rysowanie i malowanie natury martwej ze stopniowem uwzględnieniem walorów oświetlenia i koloru przy równoczesnem dążeniu do zdecydowanego odgraniczania w płaszczyznach stopni świateł i cieniów. Na tym stopniu nauki należy już także dążyć zwolna do charakteryzowania materyałów, jak: drzewa, metalu, szkła, porcelany i t. p.

Obok tego rysowanie podług ornamentalnych modeli gipsowych, zwłaszcza gotyckich, dla ćwiczenia w ciętem traktowaniu płaszczyzn.

Dalszy ciąg ćwiczeń w rysowaniu i malowaniu roślin i kwiatów żywych. Próby w układaniu ornamentów na podstawie motywów geometrycznych, tudzież motywów, zaczerpniętych z natury, przyczem należy zdawać sobie sprawę ze związku, jaki zachodzi między przeznaczeniem, wątkiem i kształtem ornamentu.[1])

Dalszy ciąg nauki poglądowej o stylowych, historycznych formach zdobniczych, jak na kursie II. Ćwiczenia w szkicowaniu i rysowaniu na tablicy szkolnej.

Materyały rysunkowe: ołówek, węgiel, farba, pastele, kredki i ołówki kolorowe, pióro.

Kurs IV.

2 godziny, w seminaryach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Omawianie metody nauki rysunków i środków naukowych w zakresie szkoły ludowej przy pomocy szkiców, tudzież odpowiednich podręczników i okazów.

Dalszy ciąg ćwiczeń w rysowaniu i malowaniu z natury, w rysowaniu z pamięci, rysowaniu na tablicy szkolnej i w szkicowaniu.

Uwaga. Więcej czasu należy poświęcić nauce rysunku dekoracyjnego, zastosowanego do ręcznych robót kobiecych. Ćwiczenia w układaniu ornamentów odbywać się powinny zawsze na podstawie dokładnie określonego tematu z zakresu haftu białego i kolorowego, wyszywań na kanwie, aplikacyi, koronek, wyszywań taśmowych i t. p. Studya w rysowaniu i malowaniu roślin ornamentalnych będą przeto miały przewagę.

---

[1]) Do tego celu niezbędne są liczne okazy przemysłu artystycznego z uwzględnieniem rzeczy swojskich, osobliwie zaś rodzimej sztuki ludowej.

Nauka muzyki i śpiewu.

§ 67. Nauka jest klasową.

Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

1 godzina tygodniowo.

Ton, nazwy tonów, gama, pisanie nut, klucze, ćwiczenia muzyczne w pisaniu i czytaniu nut w kluczu wiolinowym i basowym; wyprowadzanie dalszych gam, znaki transpozycyjne, interwale, rodzaje gam, tonacye; poznanie tonacyi durowych i ich pisanie, nauka o interwalach, wartość nut, pauzy, takt, rodzaje taktów, tempo.

Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut głosem, o ile na to zezwala zdolność głosowa młodzieży ze względu na mutacyę głosu, należy łączyć z teoretycznemi wskazówkami. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs II.

1 godzina tygodniowo.

Tonacye molowe. Poznanie tonacyi molowych. Trójdźwięk. Skrócenia w pisowni muzycznej, figury melizmatyczne, terminologia muzyczna. Ozdobniki.

Ćwiczenia w zakresie kształtowania głosu i trafiania nut głosem.

Wyuczanie pieśni ludowych i kościelnych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału naukowego z kursu drugiego; akord septymowy, akord nonowy; rodzaje głosów, pozycye akordów.

Ćwiczenia w trafianiu nut i kształtowaniu głosu; wyuczanie pieśni ludowych i kościelnych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb szkoły ludowej. Nieco o najwybitniejszych postaciach z historyi muzyki.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki śpiewu na różnych stopniach nauki w szkole ludowej; ciąg dalszy ćwiczeń w trafianiu nut głosem. Kształtowanie głosu; śpiew choralny z uwzględnieniem pieśni kościelnych i łatwiejszych mszy.

Kształcenie poczucia piękna należy mieć ciągle na oku. Poszczególne, zwłaszcza patryotyczne pieśni, należy utwierdzać w pamięci.

Gra na skrzypcach.

§ 68. Nauka jest klasową, przyczem kursa rozdziela się na grupy od 20 do 25 uczniów.

Cel nauki: Uzdolnienie do pewnego i poprawnego używania skrzypców przy nauce śpiewu w szkołach ludowych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Zasady trzymania skrzypców, ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Wprawa w poszczególnych strunach w zakresie pierwszej pozycyi. Łatwe ćwiczenia i mniejsze utwory do wprawy. Zwroty smyczka (ze struny na strunę). Gama C-dur, G-dur, D-dur, A-dur, E-dur, H-dur, F-dur, B-dur, Es-dur, As-dur; ćwiczenia interwalowe. Odpowiednie melodye ludowe i małe duety. Ćwiczenia z pamięci.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Ćwiczenia w prowadzeniu smyczka. Ciąg dalszy ćwiczeń interwalowych. Gama A-moll, E-moll, H-moll, Fis-moll, D-moll, G-moll. C-moll, E-moll. Odpowiednie utwory do wprawy; ozdobniki i tryle. Pieśni ludowe i kościelne; niektórych należy wyuczyć na pamięć.

Kurs III.

1 godzina tygodniowo.

Powtórzenie materyału z kursu II. Gama E-dur, Cis-moll; H-dur, Gis-moll; Cis-dur, Dis-moll; Des-dur, B-moll; Ges-dur, Es-moll; Cis-dur, As-moll (utwory do wprawy w tych gamach zbyteczne). Trzecia pozycya. Utwory do wprawy w trzeciej pozycyi i duety. Gamy przez dwie oktawy aż do szóstej pozycyi. Pieśni ludowe i kościelne.

Kurs IV.

1 godzina tygodniowo.

Metodyczne wskazówki do używania skrzypców przy nauce śpiewu. W razie sprzyjających warunków ćwiczenia w transponowaniu, oraz ze zmianą pozycyi. Ćwiczenia w gamach i akordach rozłożonych. Pieśni ludowe i kościelne.

Roboty ręczne kobiece.

§ 69. Cel nauki: Gruntowna znajomość robót kobiecych, niezbędnych w gospodarstwie domowem. Uzdolnienie do udzielania nauki robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Roboty szydełkowe. Rodzaje ściegów: ułożenie kilku rodzajów ściegów we wzornik podług wzorów szydełkowych i opisów z pomocą czasopism z wzorami. Szydełkowanie gwiazdek. Ścieg Wiktorya (tuneski). Wykonywanie robót szydełkowych do użytku domowego.

Nauka kroju i szycie bielizny. Rzymska zapaska (fartuszek). Rozmaite ściegi i szwy i ich ułożenie w systematycznym porządku na płatku. Mereżowanie.

Przykrawanie zapasek (fartuszków) w kliny, krój koszuli dziecięcej.

Kurs II.

2 godziny, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Krój i szycie bielizny. Rysowanie, przykrawanie i szycie koszuli kobiecej (krojem t. zw. wiedeńskim).

Dzierganie; znaczenie bielizny z uwzględnieniem liter; znaczenie chustek do nosa.

Ciąg dalszy ćwiczeń w zastosowaniu rozmaitych ściegów i szwów. Łatanie i cerowanie bielizny.

Kurs III.

2 godziny, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Krój i szycie bielizny. Szycie na maszynie. Szycie bielizny domowej i do ubrania. Krój spodnicy i poszewki.

Haft biały. Siatkowanie (kwadrat, prostokąt).

Kurs IV.

2 godziny, w zakładach utrakwistycznych 1 godzina tygodniowo.

Wskazówki metodyczne do udzielania nauki robót ręcznych kobiecych podług planów, przepisanych dla szkół ludowych w Galicyi.

Powtórzenie i przerobienie całego materyału naukowego ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb nauczania w szkołach ludowych pospolitych.

Na wszystkich stopniach nauki powinna teorya pozostawać w bezpośrednim związku z praktyką. Nauce towarzyszy ciągle pouczanie o materyałach, używanych do robót (pod względem rodzaju, jakości i pochodzenia), jak również o używanych do wykonywania robót przyborach.

Przy wszystkich robotach należy kształcenie poczucia piękna szczególniej mieć na oku.

Osobliwszą uwagę zwracać należy na poprawność rysunku, tej podstawy gustownych robót, na prawidłowe i dokładne wykonanie, na trafność doboru i zestawienia barw.

Uwaga. Na miejscowe właściwości należy również zwracać uwagę. Rozszerzenie nauki na inne roboty albo zmiana planu naukowego, odpowiadająca miejscowym potrzebom, nastąpić może na wniosek grona nauczycielskiego za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Nauka ma być udzielana grupami od 20 do 25 uczenic.

Gimnastyka.

§ 70. Cel nauki: Uzdolnienie do udzielania nauki gimnastyki dziewczętom szkół ludowych, tudzież do urządzania i prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży.

Zaznajomienie z pedagogicznem zadaniem gimnastyki szkolnej wogóle, następnie z istotą i materyałem ćwiczeń gimnastycznych dla dziewcząt, a w szczególności z zasadami traktowania go przy nauce.

Pouczenie o budowie przyrządów gimnastycznych i przyborów do gier i zabaw, tudzież o urządzeniu boisk gimnastycznych, oraz miejsc do gier i zabaw.

Kurs I.

2 godziny tygodniowo.

Materyał ćwiczeń, objęty planem normalnym dla dziewcząt niższych i średnich stopni nauki w szkołach ludowych, ma się stać teoretycznie i praktycznie pewną i zupełną własnością uczenic. Gry i zabawy dla młodzieży.

Kurs II.

2 godziny tygodniowo.

Materyał ćwiczeń, objęty planem normalnym dla dziewcząt wyższych stopni nauki w szkołach ludowych, ma się stać teoretycznie i praktycznie pewną i zupełną własnością uczenic.

Pouczenie o budowie najbardziej używanych przyrządów gimnastycznych i przyborów do gier i zabaw, tudzież o urządzeniu boisk gimnastycznych, oraz miejsc do gier i zabaw. Gry i zabawy dla młodzieży.

Kurs III.

2 godziny tygodniowo.

a) Teorya: Wskazówki metodyczne do udzielania nauki gimnastyki na różnych stopniach nauki w szkołach ludowych ze wskazaniem dotyczącej literatury.

b) Ćwiczenia praktyczne: Poruczanie prowadzenia ćwiczeń poszczególnym kandydatkom i wskazówki do urządzania gier i zabaw dla młodzieży.

Kurs IV.

2 godziny tygodniowo.

a) Teorya: Nieco o istocie i wychowawczem zadaniu gimnastyki w szkołach ludowych, a gimnastyki dla dziewcząt w szczególności. Hygiena gimnastyki, gier i zabaw.

b) Ćwiczenia praktyczne w gimnastyce, gry i zabawy z uczenicami szkoły ćwiczeń. Ciąg dalszy ćwiczeń gimnastycznych.

Uwolnień od nauki gimnastyki i od prowadzenia zabaw dla młodzieży udziela Dyrektor jedynie na podstawie świadectwa lekarskiego, a i to tylko chwilowo i w ten sposób, że kandydatki mogą być uwolnione od ćwiczeń, muszą jednakże

przypatrywać się im i brać udział w dotyczących pouczeniach na godzinach wyznaczonych.

Wybierać należy ćwiczenia o ruchach miarowych, działających bardziej ożywiająco, aniżeli zbyt natężająco, a unikać wszystkiego, coby raziło pod względem estetycznym.

Na wszystkich stopniach nauki należy zdążać do wyrobienia wprawy gimnastycznej u kandydatek zapomocą ćwiczeń, zastosowanych do ich wieku, następnie do zrozumienia techniki ruchów ciała ludzkiego i do poprawnego używania wyrażeń gimnastycznych.

Języki obce.

§ 71. Język francuski może być przedmiotem nauki nadobowiązkowej. Uczenice, które z niej chcą korzystać, należy podzielić odpowiednio do ich przygotowania na dwie lub trzy grupy, z których każda może mieć najwyżej 4 godziny nauki tygodniowo. Plan ustanawia Rada szkolna krajowa na wniosek grona nauczycielskiego.

Celem, do którego przy tej nauce zmierzać należy, jest poprawne używanie języka w mowie i piśmie.

Inne przedmioty nauki.

§ 72. Jako przedmiotów nadobowiązkowych uczy się gry na fortepianie i na organach.

Uczenice tych seminaryów nauczycielskich, z któremi połączone są ogródki dziecięce, mogą się ubiegać o uzdolnienie na kierowniczki ogródków. W tym celu mają one w półroczu zimowem pobierać na kursie IV. osobno naukę o formach froeblowskich w dwu nadzwyczajnych godzinach tygodniowo. Uzdolnienie na kierowniczki ogródków dziecięcych należy przyznawać tylko takim uczenicom, które nie były uwolnione od nauki gimnastyki, egzamin dojrzałości zdały ze skutkiem pomyślnym, w nauce o formach froeblowskich brały skutecznie udział i zdobyły sobie praktyczną i teoretyczną znajomość ogródków dziecięcych. Uzdolnienie zaznacza się w świadectwie dojrzałości.

Uczenice tych seminaryów nauczycielskich, przy których niema ogródków froeblowskich, należy zaznajomić z organizacyą zakładów dla dziatwy w wieku przedszkolnym. To samo dotyczy zakładów wychowawczych dla ciemnych, umysłowo upośledzonych, głuchoniemych i moralnie zaniedbanych dzieci.

Ma wreszcie władza szkolna krajowa, o ile to rzecz możliwa, poczynić starania, ażeby wszystkie uczenice w czasie swych studyów mogły pobierać naukę pływania.

Zaprowadzenie innych nadobowiązkowych przedmiotów może nastąpić za osobnem zezwoleniem Ministra oświaty.

Wykaz godzin.

Liczba porz.	Przedmiot naukowy	W seminaryach nauczycielskich żeńskich z językiem wykładowym polskim				W seminaryach nauczycielskich żeńskich z językiem wykładowym polskim i ruskim			
		I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1	Religia	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Pedagogika z ćwiczeniami praktycznemi	.	2	4	9	.	2	4	9
3	Język polski	4	4	4	4	3	3	3	3
4	Język ruski	.	.	.	.	3	3	3	3
5	Język niemiecki	4	3	3	3	3	3	3	3
6	Geografia	2	2	2	1	2	2	2	1
7	Historya	2	2	2	1	2	2	2	1
8	Arytmetyka i nauka form geometrycznych	3	3	2	Półr. I. 1 Półr. II. 2	3	3	2	Półr. I. 1 Półr. II 2
9	Historya naturalna	2	2	2	Półr. I. 2 Półr. II. 1	2	2	2	Półr. I. 2 Półr. II. 1
10	Fizyka	2	2	2	1	2	2	2	1
11	Kaligrafia	1	.	.	.	1	.	.	.
12	Rysunki odręczne	2	2	2	2	2	2	2	1
13	Nauka muzyki i śpiewu . . .	1	1	1	1	1	1	1	1
14	Roboty ręczne kobiece	2	2	2	2	2	1	1	1
15	Gra na skrzypcach	2	2	1	1	1	1	1	1
16	Gimnastyka	2	2	2	2	2	2	2	2
	Godzin . . .	31	31	31	32	31	31	32	32

B. Podział godzin.

§ 73. Przy rozkładzie godzin nauki na dni tygodnia należy zachować następujące zasady:

1. Dwa popołudnia, albo cały dzień w tygodniu są wolne od nauki przedmiotów obowiązkowych.

2. W innych dniach ma się odbywać wszędzie nauka ranna i popołudniowa, o ile nie stoją temu na przeszkodzie warunki miejscowe lub klimatyczne. Wyjątki pod tym względem mogą nastąpić za zezwoleniem władzy szkolnej krajowej.

3. Po pierwszej godzinie ma następować we wszystkich oddziałach seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich, oraz w połączonych z niemi szkołach ćwiczeń, pauza pięciominutowa; po drugiej godzinie, jeżeli po niej następuje trzecia, pauza 15-minutowa; między godziną trzecią, a czwartą należy dać przerwę 10-minutową; jeżeli po godzinie czwartej nauki następuje piąta, ma być między niemi przerwa również 10-minutowa.

Początek pauz między godzinami ma być tak uregulowany, żeby z każdej godziny była odliczona równa ilość czasu.

4. Przedmioty, wymagające największego skupienia i natężenia umysłowego ze strony młodzieży, przypadać powinny na pierwsze godziny przedpołudniowe. Na przedmioty, które wymagają silniejszego i ciągłego natężenia wzroku, n. p. na roboty ręczne kobiece, kaligrafię i rysunki, należy przeznaczać, o ile to rzecz możliwa, tylko najświetlejsze pory dnia, a zaniechać zupełnie, o ile tylko można, uczenia tych przedmiotów przy sztucznem oświetleniu sal szkolnych.

5. Jeżeli na którym kursie są uczniowie różnych wyznań, należy na naukę religii przeznaczać, o ile można, godziny skrajne.

C. Metoda i podręczniki.

§ 74. Przy wyborze materyału z poszczególnych przedmiotów naukowych należy troskliwie baczyć na specyalne zadanie seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich (§ 1).

Pod względem formalnym ma być nauka ze względu na przyszły zawód kandydatów wzorowa. Jak najtroskliwiej powinien mianowicie każdy nauczyciel dbać o poprawne metodyczne prowadzenie nauki i zważać na związek pokrewnych przedmiotów.

Czysto wykładowego sposobu nauki, tudzież mechanicznego uczenia się na pamięć należy zupełnie unikać. Dyktowanie materyału naukowego jest bezwarunkowo wzbronione.

Przy nauce należy tak postępować, żeby nauczyciel pozostawał w ciągłym kontakcie z młodzieżą, zniewalał ją do współmyślenia i współdziałania, zmierzał u niej do możliwie samodzielnej reprodukcyi tego, czego uczy i żeby skutkiem tego każda godzina stawała się dla młodzieży nietylko godziną u c z e n i a, ale i u c z e-

nia się. Z końcem godziny poleci nauczyciel opracowany materyał zwięźle zebrać, a każde powtórzenie ma traktować jako naukę całości. Zwięzłe powtarzania opracowanego materyału z każdego teoretycznego przedmiotu mają się odbywać w czasie roku szkolnego po ukończeniu każdej większej całości, a z końcem roku szkolnego, całego materyału naukowego.

Nauczyciele specyalnej metodyki powinni przy objaśnianiu metodycznego postępowania przy nauce każdego poszczególnego przedmiotu w szkołach ludowych pospolitych trzymać się ściśle przepisanych planów i zatwierdzonych książek szkolnych.

Przy każdej nauce należy troskliwie baczyć na poprawny język, wolny od naleciałości dyalektycznych. Usterki językowe należy w każdym poszczególnym przypadku bezzwłocznie usuwać.

Wypracowania piśmienne z poszczególnych przedmiotów należy ze świadomością celu w zakresie przepisanych terminów tak rozłożyć, ażeby ferye w ciągu roku były dla młodzieży rzeczywiście wypoczynkiem. W jednym dniu można dać tylko jedno wypracowanie szkolne. Poprawianie wypracowań piśmiennych powinno się odbywać z największą troskliwością.

§ 75. O dopuszczaniu książek do nauki i do czytania rozstrzyga Rada szkolna krajowa. Wybór z pomiędzy zatwierdzonych książek do nauki przysługuje gronom nauczycielskim i ma być corocznie zawczasu podany do wiadomości Rady szkolnej krajowej. Nauczyciele powinni naukę przystosować do zaprowadzonych książek szkolnych i pouczyć młodzież, żeby umiała z nich należycie korzystać.

D. Środki naukowe.

§ 76. O dopuszczaniu środków naukowych rozstrzyga Rada szkolna krajowa.

Każdy zakład powinien posiadać niezbędne środki naukowe, a rzeczą jest gronom nauczycielskiego utrzymywać je w dobrym stanie i starać się o ich pomnożenie stosownie do postępu metody nauczania.

§ 77. Naczelny nadzór nad środkami naukowymi ma Dyrektor; bezpośredni zaś nadzór nad poszczególnymi zbiorami naukowymi: nad gabinetem fizykalnym, nad zbiorami do historyi naturalnej, geografii, muzyki, rysunków i t. d. porucza Dyrektor poszczególnym nauczycielom (zawiadowcom); to samo dotyczy biblioteki (bibliotekarzowi); nadzór nad środkami naukowymi, związanymi z salami szkolnemi, wykonywa gospodarz kursu; w sali rysunkowej, muzycznej i gimnastycznej nauczyciel fachowy.

Zawiadowca ma prowadzić osobny inwentarz powierzonych sobie środków naukowych, ma je oznaczać, przechowywać, utrzymywać w dobrym stanie i starać się o ich naprawę; ma w porozumieniu z dotyczącymi fachowymi nauczycielami przedstawiać wnioski o ich uzupełnienie i pomnożenie, tudzież na polecenie Dyrektora uskuteczniać zakupna.

Tak przy zakładaniu biblioteki, jakoteż później przy jej uzupełnianiu należy w odpowiednim stosunku baczyć na potrzeby nauczycieli i uczniów. Przy zakupnie trzeba mieć na oku przedewszystkiem dzieła pedagogiczne i metodyczne, w szczególności książki, które zawierają wzorowe lekcye próbne, tudzież celniejsze czasopisma pedagogiczne; z innych gałęzi wiedzy należy szczególniej takie dzieła nabywać, których nauczyciele potrzebują do dalszej nad sobą pracy, tudzież takie, które naukę w poszczególnych przedmiotach mogą rozszerzać, użyźniać i ożywiać. Powinna także posiadać biblioteka zbiór książek szkolnych, aprobowanych dla publicznych szkół ludowych, tudzież książki dla młodzieży.

Wszelkie druki i illustracye, które mają przejść do biblioteki dla uczniów, należy poddać ścisłej rewizyi, a takich, których treść budziłaby jakąś wątpliwość pod względem patryotycznym, religijnym lub moralnym, nie należy do biblioteki przyjmować.

Dyrektor ma prawo używać podwładnych sobie nauczycieli do tej rewizyi. Każdy zaś nauczyciel, kładąc swój podpis i datę rewizyi, ma w katalogu bibliotecznym stwierdzić co do każdej przez siebie zbadanej książki, że treść jej jest bez zarzutu pod każdym z wyżej zaznaczonych względów. Bibliotekarz ma obowiązek prowadzić katalogi, zamawiać mające się zakupić książki i czasopisma, starać się o ich stampiliowanie, oprawę i wcielenie do biblioteki, wydawanie ich nauczycielom i uczniom i coroczne przeprowadzanie rewizyi biblioteki celem sprawdzenia jej inwentarza.

W razie potrzeby można ustanowić drugiego bibliotekarza.

§ 78. Do pomocy przy nauce przyrody i gospodarstwa dodany będzie seminaryom nauczycielskim męskim i żeńskim o g r ó d s z k o l n y, odpowiednio urządzony; tym zaś seminaryom męskim, które przeznaczone są do kształcenia sił nauczycielskich dla szkół wiejskich, dodane będzie nadto p o l e, odpowiednio położone i w odpowiednim wymiarze, dla nauczania i ćwiczenia kandydatów w pracach rolniczych.

Prowadzenie gospodarstwa w ogrodzie szkolnym, jeżeli nie zarządzono inaczej, należy do obowiązków nauczyciela gospodarstwa wiejskiego, w seminaryach nauczycielskich żeńskich do nauczyciela historyi naturalnej. Prowadzi on rachunki dochodów i rozchodów, stosując ostatnie do zatwierdzonego preliminarza.

§ 79. W seminaryach żeńskich z o g r ó d k i e m d z i e c i ę c e m kierowniczka ogródka ma bezpośredni nadzór nad nim i nad jego środkami naukowymi, utrzymuje je w dobrym stanie i przedkłada wnioski o ich naprawę lub pomnożenie.

§ 80. Dyrektor ma zarządzić, ażeby poszczególne lokalności szkolne były dostępne dla młodzieży i poza godzinami szkolnemi celem dokonywania prac i ćwiczeń, tudzież dla lektury prywatnej.

Gdzie po temu nadarza się sposobność, należy umożliwić młodzieży zwiedzanie naukowych zbiorów, tudzież przemysłowych i rolniczych zakładów pod przewodnictwem nauczycieli.

IV. Młodzież.

Karność szkolna.

§ 81. Seminarya nauczycielskie mają mieć nieustannie przed oczyma przyszły zawód swoich uczniów jako nauczycieli młodzieży i ludu.

Istotnem zadaniem tych zakładów jest wychować młodzież w przywiązaniu do Cesarza i w miłości ojczyzny, wyrobić w niej samodzielność myślenia i działania, przyzwyczaić do ścisłości w spełnianiu obowiązków i poszanowania prawa, a wogóle do życia wiernego obowiązkom, opartego na podstawie religijno-moralnej.

§ 82. W sprawie ćwiczeń religijnych dla młodzieży ma grono nauczycielskie wejść w porozumienie z dotyczącemi władzami kościelnemi, a gdyby do porozumienia nie przyszło, zasięgnąć decyzyi władzy szkolnej krajowej.

Uczniowie mają brać udział w zaprowadzonych dla ich wyznania ćwiczeniach religijnych. Zwolnień w wypadkach godnych uwzględnienia udziela Dyrektor w porozumieniu z nauczycielem religii.

Jest obowiązkiem seminaryum czuwać za pośrednictwem nauczycieli nad karnością młodzieży w czasie ćwiczeń religijnych.

§ 83. Każdy uczeń powinien punktualnie i bez przerwy uczęszczać na przepisane planem lekcye szkolne i ćwiczenia i wykonywać przepisane prace w ogrodzie szkolnym i na polu doświadczalnem; bez uzasadnionej przyczyny nie powinna być opuszczona ani jedna godzina.

W razie przewidzianej przeszkody na jeden dzień ma uczeń prosić o uwolnienie gospodarza klasy, o uwolnienie na dłuższy czas, Dyrektora.

W razie nieprzewidzianej przeszkody przybycia do szkoły ma uczeń w ciągu 24 godzin podać to do wiadomości gospodarza klasy, a po przybyciu do szkoły nieobecność swą w sposób wystarczający usprawiedliwić. Wszelkie nieuzasadnione zaniedbanie godzin szkolnych będzie karane i jako nieusprawiedliwione w świadectwie zaznaczone.

Zgłaszanie się do pobierania nauki przedmiotu nadobowiązkowego odbywa się z początkiem roku szkolnego i obowiązuje na cały rok, o ile samo grono nauczycielskie nie wzbroni dalszego udziału w tej nauce. Zaniedbane godziny traktuje się na równi z godzinami przedmiotów obowiązkowych.

§ 84. Z reguły nie wolno uczniom należeć do żadnych stowarzyszeń. W wyjątkowych wypadkach udziela zezwoleń Rada szkolna krajowa. Nie wolno także uczniom zawiązywać stowarzyszeń i urządzać między sobą składek.

§ 85. Co się tyczy zachowania się uczniów w zakładzie i poza nim, grono nauczycielskie układa projekt przepisów dyscyplinarnych i przedkłada go Radzie szkolnej krajowej do zatwierdzenia.

§ 86. Środkami dyscyplinarnymi są:

a) skarcenie przez nauczyciela;
b) upomnienie przez gospodarza klasy;
c) nagana, udzielona przez Dyrektora;
d) nagana, udzielona wobec konferencyi;
e) wstrzymanie stypendyum;
f) utrata stypendyum;
g) wykluczenie z seminaryum;
h) wykluczenie z seminaryów w kraju;
i) wykluczenie ze wszystkich zakładów.

Do zastosowania środków dyscyplinarnych, wymienionych pod *d)* aż do *i)*, potrzeba konferencyjnej uchwały grona nauczycielskiego. Utratę stypendyum i wykluczenie z seminaryum, oraz ze seminaryów w kraju zarządza Rada szkolna krajowa. Wykluczenie ze wszystkich zakładów wymaga zatwierdzenia Ministra oświaty.

Tylko w razie cięższych przewinień może konferencya nauczycielska zakazać dalszego uczęszczania do zakładu aż do postanowienia władzy wyższej.

O każdej karze ucznia z wyjątkiem wymienionych pod *a), b)* i *c)* należy zawiadomić rodziców, albo jego opiekuna.

§ 87. Uczniowie, którzy chcą opuścić zakład przed zupełnem ukończeniem nauki, powinni wykazać się przed Dyrektorem zezwoleniem rodziców lub ich zastępców.

Zapomogi.

§ 88. Kandydaci biedni a zdolni mogą otrzymywać stypendya z funduszu państwowego lub krajowego, o ile przyjmą zobowiązanie oddania się po złożeniu egzaminu dojrzałości zawodowi nauczycielskiemu przynajmniej przez sześć lat w szkołach publicznych.

Korzystanie ze stypendyum z funduszu krajowego jest zależne od warunku sześcioletniej służby nauczycielskiej w publicznych szkołach ludowych w kraju.

Stypendya nadaje Rada szkolna krajowa.

Ubiegający się o stypendya wnoszą podania do Dyrekcyi zakładu, a grono nauczycielskie przedkłada wnioski Radzie szkolnej krajowej.

Stypendyści, którzy zasłużyli na dalsze korzystanie ze stypendyów tak przez dobre zachowanie się, jak i dostateczne postępy, korzystają z nich nadal; w razach wątpliwych rozstrzyga Rada szkolna krajowa na podstawie opinii konferencyi nauczycielskiej.

Wypłata stypendyów odbywa się w 10 ratach miesięcznych z dołu za kwitami, przez dyrekcyę potwierdzonymi.

Korzystanie ze stypendyum może także w ten sposób nastąpić, że odpowiednie kwoty wypłacone będą kierownictwu internatów dla kandydatów nauczycielskich, do tego przez Radę szkolną krajową upoważnionych, a to za mieszkanie i utrzymanie kandydatów.

Bliższe postanowienia o wydawaniu i wypłacaniu stypendyów wydaje Rada szkolna krajowa.

Jeżeliby stypendysta przed wypełnieniem wziętego na siebie zobowiązania miał porzucić zawód nauczycielski, winien otrzymaną w formie stypendyów kwotę zwrocić kasie państwowej, względnie krajowej.

Uczniom klasy przygotowawczej może Rada szkolna krajowa udzielać zapomóg.

Klasyfikacya i świadectwa.

§ 89. Przy końcu każdego półrocza otrzymuje każdy uczeń świadectwo. Świadectwa mają się opierać na zdaniu, jakie sobie o uczniach w toku nauki wyrobili nauczyciele. Przy klasyfikacyi z drugiego półrocza decyduje w wątpliwych razach wynik urządzonego w razie potrzeby egzaminu promocyjnego, który ma się odbyć pod przewodnictwem Dyrektora i wobec gospodarza dotyczącego kursu.

Skala cenzur, których należy używać, jest następująca:

Obyczaje: bardzo dobre, dobre, odpowiednie, nieodpowiednie.

Pilność: bardzo dobra, dobra, dostateczna, niedostateczna.

Postęp: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny.

Postępy w specyalnej metodyce ze wszystkich przedmiotów należy przy klasyfikowaniu uwzględnić w cenzurze dla „specyalnej metodyki i ćwiczeń praktycznych“.

Cenzurę z kaligrafii należy umieszczać także w świadectwach półrocznych kursu II., III. i IV., a klasyfikować na podstawie kaligraficznych wypracowań domowych (§§ 32, 49 i 65), tudzież na podstawie domowych wypracowań piśmiennych z innych przedmiotów.

Jeżeli uczeń otrzymał cenzurę niedostateczną z przedmiotu, który wyczerpuje się w półroczu I. a w II. półroczu na mocy przepisanego planu już się do wziętego materyału nie wraca, należy go przypuścić do egzaminu poprawczego z tego przedmiotu w pierwszych sześciu tygodniach drugiego półrocza, a w razie potrzeby jeszcze raz z końcem roku szkolnego, jednakże pod warunkiem, że w innych przedmiotach poczynił dostateczne postępy.

W świadectwach z drugiego półrocza kandydatów trzech niższych kursów należy na podstawie klasyfikacyi za I. i II. półrocze i na podstawie osobnej uchwały konferencyi zaznaczyć, czy uznaje się ucznia za przysposobionego do przejścia na kurs wyższy.

Jeżeli przy klasyfikacyi za II. półrocze uczeń otrzymał z większości obowiązkowych przedmiotów, biorąc przy tem w rachubę i cenzury z tych przedmiotów. które się wyczerpuje zupełnie w I. półroczu, cenzurę bardzo dobrą, z żadnego przedmiotu cenzury niższej od dobrej, a z obyczajów bardzo dobrą, należy go uznać za „przysposobionego z odznaczeniem“ do postąpienia na kurs wyższy.

Jeżeli przeszkodą przejścia na kurs wyższy jest niedostateczny postęp z jednego przedmiotu obowiązkowego, należy przypuścić ucznia do egzaminu powtór-

nego z tego przedmiotu z początkiem nowego roku szkolnego; od pomyślnego wyniku tego egzaminu zależy przejście na kurs wyższy.

Uczniów (uczenice), którzy z końcem roku szkolnego otrzymali z jednego lub obu obowiązkowych przedmiotów muzycznych, albo też z gimnastyki lub robót ręcznych kobiecych cenzurę niedostateczną, należy przypuścić do egzaminu powtórnego z początkiem następnego roku szkolnego z tych przedmiotów, choćby mieli składać egzamin powtórny także z innego przedmiotu obowiązkowego.

Ustalona ostateczna cenzura niedostateczna z jednego przedmiotu obowiązkowego pociąga za sobą powtórzenie kursu. Powtarzanie kursu jest tylko raz dozwolone.

Świadectwa semestralne podpisuje Dyrektor i gospodarz kursu.

Uczeń, występujący z zakładu przed końcem roku szkolnego, albo też wykluczony, otrzymuje na żądanie świadectwo frekwentacyjne, w którem należy zaznaczyć, jak się zachowywał, stwierdzić uczęszczanie do zakładu i podać przyczynę, dla której zakład opuszcza.

O uzyskanie duplikatu zagubionego świadectwa półrocznego należy się zwracać do Dyrekcyi zakładu; za wydanie duplikatu składa się taksę w kwocie 2 K, która wpływa do funduszu, przeznaczonego na środki naukowe zakładu.

Egzamin dojrzałości.

§ 90. Po zupełnem ukończeniu studyów poddają się uczniowie (uczenice) egzaminowi ścisłemu ze wszystkich przedmiotów, udzielanych w seminaryum, pod przewodnictwem delegata Rady szkolnej krajowej i jeżeli sprostali przepisanym wymaganiom, otrzymują świadectwo dojrzałości.

Uczniowie kursu IV., którzy z końcem drugiego półrocza otrzymali cenzurę niedostateczną z dwu lub więcej przedmiotów obowiązkowych, nie mogą przed upływem następującego roku szkolnego przystąpić do egzaminu dojrzałości. Uczniowie zaś, których z powodu niedostatecznych postępów z jednego przedmiotu przeznaczono do egzaminu powtórnego po wakacyach, przy zachowaniu postanowienia zawartego w § 89 al. 12 o tym egzaminie, mogą być w razie pomyślnego wyniku egzaminu powtórnego przypuszczeni na własne żądanie do egzaminu dojrzałości już w terminie jesiennym tegoż roku.

Piśmienny egzamin tych uczniów, o ile się mu poddali, zachowuje ważność na termin jesienny.

Egzamin dojrzałości ma okazać, czy uczeń w rzeczach istotnych osiągnął cel, zakreślony nauce seminaryalnej.

Egzamin ten nie jest publicznym, przewodniczący może jednak dozwolić wstępu osobom interesowanym; inspektorowie szkolni okręgowi mają wstęp każdego czasu dozwolony.

Przygotowujący się prywatnie lub w innych zakładach mogą po ukończeniu 19. roku życia poddać się egzaminowi dojrzałości w któremkolwiek publicznem seminaryum nauczycielskiem. O przypuszczenie do tego egzaminu należy się postarać w Dyrekcyi zakładu.

Dotyczące podania, ostemplowane według skali, należy wnosić do Dyrekcyi po koniec lutego każdego roku.

Do prośby trzeba dołączyć metrykę urodzenia, świadectwo moralności i fizycznego uzdolnienia do zawodu nauczycielskiego, tudzież przebieg studyów, stwierdzony dostatecznie zapomocą dołączonych allegatów. Co do świadectwa fizycznego uzdolnienia obowiązują przepisy, dotyczące przyjęcia do seminaryów (§ 18).

Dyrekcye seminaryów powinny przedłożone dokumenta dokładnie zbadać, ażeby sobie wyrobić przekonanie, czy ubiegający się o przypuszczenie do egzaminu ma po temu warunki, czy też należy mu pozwolenia odmówić. Przeciw odmowie przysługuje prawo odwołania się do Rady szkolnej krajowej, względnie do Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

Dyspenza od przepisanego wieku jest wykluczona; kandydaci (kandydatki), którzy dla braku przepisanego wieku w terminie letnim nie mogli przystąpić do egzaminu dojrzałości, jednakże przed rozpoczęciem następnego roku szkolnego ukończyli 19. rok życia, mogą wyjątkowo za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej przystąpić do tego egzaminu w terminie jesiennym.

Prywatyści mogą się poddawać egzaminowi dojrzałości tylko w jednem z państwowych seminaryów nauczycielskich męskich lub żeńskich. Egzamin taki odbywa się albo wspólnie z uczniami zakładu, albo też w osobnym terminie, wyznaczonym przez Radę szkolną krajową.

Uczniowie zakładu nie opłacają żadnej taksy egzaminacyjnej.

Prywatyści składają przy zgłoszeniu się do egzaminu dojrzałości taksę 15 K, która przypada egzaminatorom i Dyrektorowi podług ilości egzaminowanych przedmiotów naukowych z doliczeniem osobnej części dla Dyrektora.

Komisya egzaminacyjna składa się z Delegata władzy szkolnej krajowej jako przewodniczącego, z Dyrektora i nauczycieli, zajętych na kursie IV. Lekarze jako docenci somatologii i hygieny szkolnej biorą udział w egzaminie dojrzałości jako współegzaminatorowie i głosują przy ustaleniu cenzur z historyi naturalnej, nie będąc jednak zwyczajnymi członkami Komisyi egzaminacyjnej. Są przeto obowiązani być obecnymi przy egzaminie dojrzałości z historyi naturalnej.

Ze względu na stosunki miejscowe i zajęcia lekarskie docenta może Rada szkolna krajowa na jego żądanie zezwolić na odbycie osobnego egzaminu z somatologii i hygieny. Świadectwo dojrzałości podpisuje także docent lekarski.

Egzamin składa się z części piśmiennej, praktycznej i ustnej.

Egzamin piśmienny dla uczniów seminaryum składa się z wypracowań klauzurowych z pedagogiki, z języka wykładowego, względnie z języków wykładowych i z języka niemieckiego.

Prywatyści (prywatystki) odbywają prócz tego egzamin piśmienny z matematyki.

Pewną ilość tematów do tych wypracowań klauzurowych proponują dotyczący nauczyciele fachowi na 8 tygodni przed końcem roku szkolnego (dla języka wykładowego, względnie języków wykładowych dwie grupy z trzema odrębnymi tematami). Temata mają być tak dobrane, aby nie wychodziły poza zakres wyobrażeń i pojęć kandydatów, a dawały możność okazania biegłości i poprawności gramatycznej

w używaniu języka. Projektowane temata wręcza się Dyrektorowi, który je przejrzy, w razie potrzeby omówi z dotyczącym nauczycielem fachowym, następnie zapieczętuje i prześle bezpośrednio Inspektorowi krajowemu szkół, którego nadzorowi zakład podlega. Inspektor krajowy szkół wyznacza temata do wypracowań klauzurowych i przesyła je pod pieczęcią zakładowi. Odpieczętowanie odbywa się w lokalu egzaminacyjnym bezpośrednio przed egzaminem. Dla wypracowania z jednego przedmiotu wyznacza się najwyżej cztery godziny. Z tematów do wypracowań z języka wykładowego (z języków wykładowych) opracowuje kandydat podług własnego wyboru tylko jeden, winien jednak w pół godziny po ogłoszeniu trzech tematów wybór tematu podać piśmiennie do wiadomości nadzorującemu nauczycielowi. To oznajmienie piśmienne kandydata należy potem dołączyć do jego elaboratu. Wspomniane pół godziny nie wlicza się do czasu, przeznaczonego na wypracowanie tematu. Używanie środków pomocniczych jest niedopuszczalne.

W tym samym lokalu nie może równocześnie pracować więcej, jak 30 maturzystów. Jeżeli liczba większa, trzeba ich podzielić na oddziały, nieprzekraczające owej liczby, w ten sposób, ażeby oddziały mogły równocześnie w oddzielnych ubikacyach pracować, każdy pod osobnym nadzorem. W tym celu można w razie potrzeby na czas trwania egzaminu piśmiennego przerwać naukę na jednym lub na kilku kursach seminaryum. Opuszczanie sali egzaminacyjnej w czasie wypracowań piśmiennych może być dozwolone maturzystom tylko w razach koniecznych.

Kandydatów, którzyby się okazali winnymi fałszerstwa lub używali środków pomocniczych, należy od egzaminu wykluczyć.

Nadzór w czasie prac klauzurowych wykonują nauczyciele podług porządku, ustanowionego przez Dyrektora. W protokole powinien każdy nauczyciel zaznaczyć, jak długo nadzorował, kiedy który z kandydatów oddał wypracowanie i ewentualne wydarzenia, godne zanotowania.

Wypracowania klauzurowe poprawiają starannie dotyczący nauczyciele fachow i opatrują cenzurą.

Wszyscy członkowie komisyi egzaminacyjnej powinni przejrzeć wypracowania piśmienne.

Jeżeli wypracowania prywatysty (prywatystki) z języka wykładowego, ewentualnie z obu języków wykładowych, z matematyki i jeszcze jednego przedmiotu okażą się niedostatecznemi, należy go (ją) usunąć od egzaminu dojrzałości w bieżącym terminie.

Dla wykazania nabytej wprawy metodycznej w nauczaniu mają kandydaci odbyć lekcye praktyczne w szkole ćwiczeń. Temata do tego e g z a m i n u p r a k t y c z n e g o otrzymują kandydaci na trzy dni naprzód.

Celem przeprowadzenia egzaminu praktycznego wzmacnia się komisya przez dobranie nauczycieli szkoły ćwiczeń i dzieli się na sekcye, złożone najmniej z trzech członków, których wyznacza przewodniczący.

Kandydatów, którzy w obu półroczach kursu IV. otrzymali ze specyalnej metodyki i ćwiczeń praktycznych najmniej notę „d o b r y“, należy od egzaminu praktycznego uwolnić.

Gdzie ze względu na stosunki szkolne zajdzie tego konieczność, może egzamin praktyczny odbyć się przed egzaminem piśmiennym.

Bezpośrednio przed egzaminem ustnym należy kandydatów kursu IV. uwolnić od nauki szkolnej na 6 dni, nie wliczając w to dni świątecznych.

Egzamin ustny obejmuje wszystkie teoretyczne przedmioty obowiązkowe, udzielane w seminaryum.

Jeżeli cenzury półroczne z dwu wyższych kursów w czasie studyów są w jakimś przedmiocie przeciętnie bardzo dobre, należy kandydata uwolnić od egzaminu ustnego z dotyczącego przedmiotu, z wyjątkiem jednak języka wykładowego (języków wykładowych) i matematyki. W przedmiotach, z których składa się także egzamin piśmienny, powinien wynik piśmiennego egzaminu zgadzać się z powyższą cenzurą przeciętną, ażeby uwolnienie od egzaminu ustnego mogło nastąpić.

Od egzaminu ustnego z geografii, historyi naturalnej i fizyki, a w seminaryach o kierunku językowo-rysunkowym z nauki gospodarstwa wiejskiego, może nastąpić uwolnienie także wtedy, jeżeli cenzury przeciętne z dwu wyższych kursów są przynajmniej dobre, a kandydat daje rękojmię, że ma odpowiednią wiedzę i uzdolnienie w tych przedmiotach.

Prywatystów egzaminuje się ze wszystkich przedmiotów; egzamin z gospodarstwa wiejskiego należy z nimi, o ile to rzecz możliwa, odbyć w ogrodzie szkolnym, przyczem może przewodniczącego zastąpić zawodowy delegat, wyznaczony przez Radę szkolną krajową.

Wszyscy członkowie komisyi egzaminacyjnej mają obowiązek być obecni przez cały czas egzaminu.

Zadawane pytania należy notować w protokole.

Przy egzaminie ustnym mogą być dawane kandydatom pytania na piśmie i może im być pozostawiony jakiś czas do namysłu.

Egzamin ustny nie może przekraczać czterech godzin i w czasie tym ma być dla egzaminowanej seryi kandydatów zupełnie ukończony.

Miarą przy ocenie tak piśmiennego, jak i ustnego egzaminu, ma być wogóle cel wytknięty nauce w seminaryum.

Główny nacisk należy kłaść na gruntowne rozumienie rzeczy istotnych, tudzież na uzdatnienie kandydata do zawodu nauczycielskiego.

Nie należy żądać mniej ważnych szczegółów, tudzież pamięciowej reprodukcyi materyału naukowego.

Pod względem formalnym pożądaną jest rzeczą, żeby egzaminowany na zadawane pytania dawał jasne i pewne, a pod względem języka poprawne odpowiedzi.

Należy zwracać uwagę i na to, czy maturzysta przyswoił sobie i należycie zrozumiał materyał, zawarty w książkach dla szkół ludowych.

Egzamin z geografii dla uczniów seminaryum ogranicza się głównie do znajomości najważniejszych faktów z orografii i hydrografii, z klimatologii i politycznej geografii, dających razem obraz Monarchii austryacko-węgierskiej, a w szczególności kraju ojczystego tak pod względem fizyograficznym, jak i ekonomicznym. Również egzamin z historyi należy dla uczniów seminaryum ograniczyć do znajomości historyi austryacko-węgierskiej Monarchii pod względem jej powstania, rozrostu i wewnętrznego rozwoju, tudzież pod względem stosunków do dziejów innych krajów i państw, wreszcie do znajomości historyi kraju ojczystego.

Zaraz po ukończeniu egzaminu ustnego każdej egzaminowanej seryi kandydatów następuje narada, jakie cenzury mają egzaminowani otrzymać z każdego przedmiotu, a następnie bezzwłoczne ogłoszenie wyniku.

Przy ustalaniu tych cenzur dla uczniów seminaryum należy uwzględnić także postępy, okazane w czasie studyów, zwłaszcza na dwu najwyższych kursach.

Wynik egzaminu z poszczególnych przedmiotów wyraża się zapomocą cenzur: b a r d z o d o b r y, d o b r y, d o s t a t e c z n y, n i e d o s t a t e c z n y.

Cenzury z kaligrafii, rysunków odręcznych, z przedmiotów muzycznych, tudzież gimnastyki, względnie także z robót ręcznych kobiecych ustanawia dla uczniów seminaryum Komisya egzaminacyjna na podstawie cenzur semestralnych, otrzymanych na dwu najwyższych kursach. Dla prywatystów rostrzygają o cenzurze i w tych przedmiotach wyniki egzaminu.

Jeżeli egzaminowany otrzymał ze wszystkich przedmiotów co najmniej cenzurę d o s t a t e c z n y, należy mu przyznać świadectwo dojrzałości. Prywatystom może być przyznane świadectwo dojrzałości tylko za zgodą przewodniczącego. Jeżeli egzaminowany otrzymał z pedagogiki, specyalnej metodyki z ćwiczeniami praktycznemi, z języka wykładowego (języków wykładowych) i z większości innych obowiązkowych przedmiotów cenzurę b a r d z o d o b r y, a z żadnego przedmiotu cenzury niższej, jak d o b r y, a przytem z zachowania się b a r d z o d o b r y, należy mu przyznać świadectwo dojrzałości z o d z n a c z e n i e m.

Świadectwo dojrzałości powinno zawierać:

1. Całkowity rodowód egzaminowanego.
2. Cenzurę z zachowania się.
3. Cenzury z poszczególnych przedmiotów naukowych.
4. Ocenę dojrzałości.
5. Wymienienie ogólnej kwoty pobranych ewentualnie stypendyów z funduszów państwowych lub krajowych, tudzież połączonego z tem zobowiązania.

Świadectwo dojrzałości ma być podpisane przez wszystkich członków komisyi egzaminacyjnej i opatrzone pieczęcią urzędową.

Wyjątek od powyższych postanowień zachodzi co do tych kandydatów (kandydatek), którzy poprzednio uzyskali świadectwo dojrzałości w szkołach średnich (w gimnazyum lub szkole realnej) albo też w liceach żeńskich. Tacy kandydaci (kandydatki) składają egzamin dojrzałości tylko z tych przedmiotów, których nie uczono jako przedmiotów obowiązkowych w najwyższych klasach dotyczącej szkoły średniej, względnie liceum żeńskiego. Mają oni tedy przedłożyć świadectwa z trzech najwyższych klas szkoły średniej, względnie liceum żeńskiego; z hygieny szkolnej, gospodarstwa domowego, względnie z sadownictwa i ogrodnictwa, tudzież z gry na skrzypcach i prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży należy takich kandydatów (kandydatki) bezwarunkowo egzaminować.

W świadectwie dojrzałości dla szkół ludowych należy w takich razach zamiast cenzur z przedmiotów, których nie pytano, zamieścić uwagę: Egzamin nie odbył się ze względu na świadectwo dojrzałości z (nazwa dotyczącej szkoły średniej, albo liceum żeńskiego, z daty . . . . . . l. . . . .).

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem można przyznać takim kandydatom (kandydatkom) tylko w takim razie, jeżeli w szkole średniej, albo liceum uznano ich także za dojrzałych z odznaczeniem, jeżeli przytem z języka wykładowego (języków wykładowych) cenzury semestralne z dwu najwyższych klas szkoły średniej, albo liceum są przeciętnie co najmniej bardzo dobre i jeśli zresztą odpowiadają obowiązującym w tym względzie przepisom dla seminaryów nauczycielskich.

Takim kandydatom, którzy nie uczynili zadość wymaganiom, należy wystawić świadectwo z egzaminu dojrzałości, zawierające wszystkie cenzury.

Jeżeli przeszkodą do uzyskania dojrzałości jest cenzura niedostateczna tylko z jednego przedmiotu, może Komisya zezwolić, żeby kandydat z początkiem roku szkolnego poddał się egzaminowi powtórnemu tylko z tego przedmiotu przed tą samą Komisyą egzaminacyjną.

Kandydatom, którym zezwolono na powtórzenie egzaminu z jednego przedmiotu, wystawia się świadectwo dopiero po złożeniu egzaminu powtórnego.

Egzamin dojrzałości można tylko dwa razy powtarzać. Powtórzenie może nastąpić tylko z końcem roku szkolnego w zwyczajnym terminie i egzamin musi za każdym razem odbyć się w całej rozciągłości. Kandydatów, którzy egzamin powtarzają nie przed tą samą Komisyą, lecz w innym zakładzie, obowiązują te same przepisy, co prywatystów. Kandydaci więc i kandydatki, którzy jako uczniowie (uczenice) kursu IV. seminaryum przy egzaminie dojrzałości byli reprobowani i egzamin ten bądź w tem samem, bądź w innem seminaryum, nie będąc jego uczniami (uczenicami) powtarzają, składają egzamin w całej rozciągłości, nie mogą przeto uzyskać uwolnienia od egzaminu z poszczególnych przedmiotów.

Świadectwo dojrzałości uprawnia do prowizorycznej służby nauczycielskiej we wszystkich szkołach ludowych bez względu na to, w którem seminaryum je uzyskano, o ile kandydat ze względu na znajomość języków, świadectwem tem wykazaną, odpowiada wymaganiom szkoły, do której ma być przeznaczony.

Przeprowadzenie dalszych egzaminów kwalifikacyjnych regulują osobne przepisy.

Kandydaci, którzy posiadają już świadectwo dojrzałości i chcą uzyskać świadectwo dojrzałości z drugim językiem wykładowym, mają się poddać egzaminowi przed Komisyą, uprawnioną do odbywania egzaminów dojrzałości w dotyczącym języku.

Przy egzaminie tym ma kandydat okazać zapomocą wypracowania klauzurowego z drugiego języka wykładowego, tudzież zapomocą egzaminu ustnego z przedmiotów przez Komisyę wyznaczonych, że tym drugim językiem wykładowym włada zupełnie tak ustnie, jak i piśmiennie. Te same wymagania należy stawiać także w wypadkach, kiedy kandydat pragnie na podstawie jednego egzaminu uzyskać świadectwo dojrzałości z dwoma lub więcej językami wykładowymi.

Wyniki egzaminu z dwu lub więcej języków wykładowych wyraża się w świadectwie dojrzałości tylko wtedy, kiedy wypadły pomyślnie. Kandydatom, którzy już uzyskali świadectwo dojrzałości i egzamin dojrzałości dodatkowo (ze względu na drugi język wykładowy zdali z pomyślnym wynikiem, poświadcza się tylko ogólny wynik egzaminu na świadectwie dojrzałości, poprzednio uzyskanem.

O uzyskanie duplikatu zagubionego świadectwa dojrzałości winien interesowany zwrócić się do Rady szkolnej krajowej, uzasadniając w podaniu swą prośbę. Za wystawienie duplikatu należy się taksa w kwocie 6 koron. które wpływają do funduszu na środki naukowe zakładu.

V. Nauczyciele.

A. Mianowanie, stosunki służbowe i obowiązki nauczycieli.

§ 91. Grono nauczycielskie seminaryum składa się z Dyrektora, nauczycieli (nauczycielek) głównych, nauczycieli religii, nauczycieli (nauczycielek) szkoły ćwiczeń i nauczycieli (nauczycielek) pomocniczych w miarę potrzeby. W każdem seminaryum nauczycielskiem żeńskiem, z którem połączony jest ogródek dziecięcy, jest nadto kierowniczka ogródka dziecięcego, a jeżeli z zakładem połączony jest kurs dla kształcenia nauczycielek robót ręcznych kobiecych, nauczycielka tego przedmiotu. Wszystkich tych nauczycieli mianuje Minister wyznań i oświaty na wniosek Rady szkolnej krajowej. Postępowanie przy obsadzeniu tych posad regulują osobne przepisy.

Nauczyciele (nauczycielki) szkoły ćwiczeń są obowiązani współdziałać przy kształceniu kandydatów (kandydatek) jako nauczyciele pomocniczy.

Przy seminaryach, przeznaczonych do kształcenia kandydatów na nauczycieli w szkołach typu wiejskiego, powinien przynajmniej jeden z nauczycieli szkoły ćwiczeń wykazać się kwalifikacyą do nauczania gospodarstwa wiejskiego.

Mianowanie zastępców nauczycieli, o ile okaże się potrzeba, należy do Rady szkolnej krajowej.

Dla każdego seminaryum męskiego i żeńskiego będzie zamianowany lekarz szkolny, któremu poruczony będzie nadzór nad ogólnymi stosunkami zdrowia wychowanków i nad hygienicznem utrzymaniem lokalów szkolnych. Lekarz szkolny będzie prócz tego udzielał nauki somatologii i hygieny. W miejscowościach, w których jest seminaryum męskie i żeńskie, może być jeden lekarz ustanowiony dla obu zakładów.

§ 92. Rangi służbowe, płace, stosunki służbowe i przenoszenie w stan spoczynku personalu nauczycielskiego w seminaryach nauczycielskich normują osobne przepisy. Nauczyciele muzyki i gimnastyki, tudzież kierowniczki ogródków dziecięcych i nauczycielki robót ręcznych kobiecych są pod względem praw i obowiązków w razie stałego zamianowania zrównani z nauczycielami szkoły ćwiczeń. Nauczycielom pomocniczym, niestale ustanowionym, wymierza się wynagrodzenie podług liczby godzin.

§ 93. Dyrektor obowiązany jest do 10, nauczyciel główny do 20, nauczyciele (nauczycielki) szkoły ćwiczeń i każdy równy im rangą nauczyciel do 25 godzin tygodniowej nauki.

Czas, zużyty na konferencye (§§ 22, 39, 56), liczy się dyrektorowi za 2, w zakładach z oddziałami równorzędnymi na wszystkich kursach za 3 godziny, a nauczycielom głównym, mającym w nich udział, tudzież innym nauczycielom za 1 godzinę. Czas, zużyty na ćwiczenia praktyczne z gospodarstwa wiejskiego (§ 31, 48), oznacza się podług planu nauki, obowiązującego w dotyczącem seminaryum męskiem lub żeńskiem.

Władza szkolna krajowa ma prawo zmniejszyć poszczególnym nauczycielom na wniosek Dyrektora przepisaną liczbę tygodniowych godzin o 2 lub 3 godziny, a to ze względu na udzielany przedmiot naukowy, korrekturę wypracowań piśmiennych, tudzież ze względu na potrzebę nauki. Nauczycielom religii wlicza się exhorty do obowiązkowych zajęć w wymiarze po 2 godziny za 1 exhortę.

§ 94. W razie potrzeby, może Dyrektor być zobowiązany aż do 12 godzin tygodniowo, nauczyciel główny do 24, a inni nauczyciele do 30 za przepisanem wynagrodzeniem substytucyjnem.

Do chwilowego zastępowania siły nauczycielskiej bez prawa do wynagrodzenia są zobowiązani wszyscy zamianowani ze stałymi poborami członkowie grona nauczycielskiego, jeżeli to zastępstwo nie trwa dłużej nad dwa miesiące.

§ 95. Każdy nauczyciel jest obowiązany do punktualnego i sumiennego udzielania nauki podług planu naukowego, tudzież do udziału w konferencyach; o każdej przeszkodzie należy na czas zawiadomić Dyrektora.

Urlopów do dni 8 udziela Dyrektor, ponad ten czas Rada szkolna krajowa.

Każdy nauczyciel jest obowiązany przykładem i wpływem bezpośrednim oddziaływać w kierunku utrzymania karności i umoralnienia młodzieży, tudzież czuwać nad jej zachowaniem się w zakładzie i poza nim.

Nauczyciele powinni się starać o rozwój, podniesienie i udoskonalenie zakładu pod każdym względem; w szczególności zadaniem ich jest wpływać wychowawczo na uczniów, utrzymywać kontakt pomiędzy szkołą a domem, starać się o najlepszą metodę i jednolitość nauczania, o koleżeńskie współdziałanie, interesować się żywo sprawami szkolnictwa i wychowania, mieć znajomość literatury pedagogicznej i korzystać ze wszystkich dostępnych środków celem rozszerzenia tak ogólnego wykształcenia, jakoteż zawodowego, a mianowicie pod względem pedagogicznym i metodycznym.

Każdy nauczyciel jest obowiązany do udziału w prowadzeniu protokołów, inwentarzy, katalogów i innych peryodycznych aktów zakładu.

Za każdy wydatek, uczyniony bez zezwolenia Dyrektora, jest odpowiedzialny dotyczący nauczyciel i obowiązany ewentualnie do zapłacenia.

B. Gospodarz klasy.

§ 96. Z początkiem roku szkolnego wyznacza Dyrektor dla każdego kursu gospodarza, którego zadaniem na kursie, powierzonym jego osobnej pieczy, jest strzeżenie jednolitości w nauce i karności.

Zadaniem gospodarza klasy jest:

a) Czuwać nad zewnętrznym porządkiem sali naukowej, w której się mieści jego kurs.

b) Mieć na oku ochronę, utrzymanie i uzupełnienie inwentarza kursu.

c) Uważać na należyte prowadzenie dziennika klasowego.

d) Prowadzić katalog klasy i pisać świadectwa.

e) Czuwać nad uczęszczaniem do szkoły i udzielać dyspenzy od nauki szkolnej aż do jednego dnia.

f) Mieć w ciągłej i dokładnej ewidencyi prowadzenie się uczniów i postępy ich w naukach.

g) Podjąć, co należy, ewentualnie wystąpić z wnioskami w sprawie zakresu prac domowych, wzajemnego stosunku poszczególnych przedmiotów nauki do siebie, tudzież jednolitego utrzymania karności.

h) Pozaszkolnym sprawom swych uczniów poświęcać życzliwą i troskliwą uwagę.

i) Dawać rodzicom lub ich zastępcom wyjaśnienia o zachowaniu się i postępach wychowanków.

k) Wymierzać kary w swoim zakresie działania.

l) Na konferencyach nauczycielskich zdawać sprawę z wewnętrznego i zewnętrznego stanu swego kursu, tudzież z zajść godnych uwagi.

Do swej pomocy wyznacza gospodarz klasy co tydzień dwu uczniów na dyżurnych.

C. Dyrektor.

§ 97. Dyrektor jest bezpośrednim przełożonym całego zakładu: ma nim bezpośrednio kierować i odpowiada za jego pomyślność tak pod względem nauki, jak i karności. Reprezentuje zakład na zewnątrz, komunikuje się z władzami przełożonemi, wykonuje obowiązujące przepisy.

Dyrektor ma obowiązek mieć zawsze dokładną znajomość zakładu, zwłaszcza pod względem karności i nauki i czuwać nad jednolitością toku nauki i wychowania.

W szczególności obowiązkiem Dyrektora jest:

1. Wykonywać bezpośredni nadzór nad lokalnościami zakładu, tudzież zwierzchniczy nadzór nad środkami naukowymi i biblioteką.

2. Rozdzielać przedmioty naukowe pomiędzy poszczególnych nauczycieli i ustanawiać podziały godzin.

3. Czuwać nad udzielaniem nauki i nad karnością.

4. Kierować konferencyami nauczycielskiemi.

5. Udzielać urlopów nauczycielom najwyżej do 8 dni.

6. Zarządzać zastępstwa nieobecnych nauczycieli.

7. Zarządzać egzamina, w szczególności kierować egzaminami promocyjnymi i powtórnymi.

8. Przedkładać peryodyczne wykazy i składać doroczne sprawozdania Radzie szkolnej krajowej o wszystkich stosunkach zakładu.

Przy rozdzielaniu przedmiotów powinien Dyrektor, o ile możności, mieć szczególniej na oku ich związek wewnętrzny.

Dyrektor prowadzi następujące akta:

1. Protokół czynności.

2. Księgę normaliów.

3. Wszystkie akta, podług lat uporządkowane.

4. Inwentarz główny całej własności zakładu.

5. Historyę zakładu, obejmującą zmiany personalne i inne wydarzenia, dotyczące zakładu.

6. Wykaz uczniów wykluczonych.

Zakupno środków naukowych i wogóle wydatki dla zakładu mogą nastąpić dopiero po wyjednaniu dotyczących kredytów. Dyrektor odpowiada za przekroczenie kredytu, ewentualnie płaci wydatek.

Każdą swą nieobecność w czasie feryi, dłuższą nad jeden dzień, powinien Dyrektor, wyznaczając zastępcę z pomiędzy członków grona nauczycielskiego, podać do wiadomości władzy szkolnej krajowej; jeżeli nieobecność nie przypada na czas przepisanych feryi, ma u tejże władzy prosić o urlop.

D. Konferencye nauczycielskie.

§ 98. Ilość zwyczajnych konferencyi nauczycielskich, mających się odbyć w każdem półroczu, oznaczy Rada szkolna krajowa osobnem rozporządzeniem.

Konferencye nauczycielskie odbywają się poza godzinami szkolnemi.

Nadzwyczajne konferencye mają się odbywać, jeżeli Dyrektor uzna to za potrzebne lub dwaj członkowie grona nauczycielskiego z takim wystąpią wnioskiem.

Dyrektor zwołuje konferencye i kieruje niemi; w razie przeszkody zastępuje go najstarszy służbą nauczyciel główny.

Członkami tych konferencyi są wszyscy nauczyciele, zajęci w zakładzie. Nauczyciele pomocniczy, ustanowieni za wynagrodzeniem za pewną ilość godzin w tygodniu, mają tylko głos doradczy.

Wszyscy nauczyciele powinni regularnie brać udział w konferencyach, każdoczesną nieobecność notuje się w protokole. Protokół powinien być na konferencyi zakończony i przez wszystkich obecnych podpisany.

Odpis protokołu konferencyjnego, którego wierzytelność stwierdza Dyrektor, przedkłada się Radzie szkolnej krajowej.

Przedmiotem konferencyi są w szczególności:

1. Uchwały, a w razie potrzeby wnioski w sprawie przeprowadzenia planu naukowego zakładu, w szczególności także w sprawie ustanowienia dni i terminów dla piśmiennych prac szkolnych i domowych dla poszczególnych przedmiotów,

kursów i klas; wreszcie ustanowienie i przedłożenie władzy szkolnej krajowej planu naukowego dla szkoły ćwiczeń.

2. Wnioski w sprawie zaprowadzenia nowych środków naukowych.

3. Uchwały w sprawie nabycia środków naukowych w granicach przyzwolonej na to dotacyi.

4. Decyzya w sprawie przyjęcia nowo zgłaszających się uczniów do zakładu.

5. Wnioski w sprawie rozdawnictwa stypendyów.

6. Porozumiewanie się co do stanu nauki i karności, co do uobyczajenia i postępów kandydatów i uczniów w naukach.

7. Zastosowanie środków dyscyplinarnych.

8. Powzięcie uchwał w sprawie przejścia kandydatów na wyższe kursa i w sprawie przypuszczenia do egzaminów powtórnych.

9. Badanie i ocenianie wszelkich spraw, przez władze przekazanych.

Prócz tego ma każdy członek konferencyi prawo i obowiązek poddać pod rozwagę sprawy zakładu.

Konferencye zwyczajne mają się odbywać podług następującego porządku dziennego:

a) Sprawozdanie o wykonaniu powziętych dawniej uchwał.

b) Podanie do wiadomości nadeszłych aktów urzędowych.

c) Sprawozdania gospodarzy klas o klasach, im powierzonych.

d) Wykaz opracowanego materyału naukowego ze wszystkich przedmiotów.

e) Sprawy, dotyczące planu naukowego.

f) Środki naukowe i pomocnicze.

g) Osobne wnioski członków.

W razie równości głosów rozstrzyga Dyrektor.

Gdyby zachodziła konieczność wystąpienia przeciw opinii większości grona nauczycielskiego, ma Dyrektor prawo wykonanie uchwały powstrzymać i poczynić prowizorycznie niezbędne zarządzenia; jest wszakże jego obowiązkiem zdać zaraz o tem sprawozdanie Radzie szkolnej krajowej, a dołączając umotywowane wnioski większości, zażądać decyzyi.

Do odpisu protokołu konferencyi nauczycielskiej, który się ma przedłożyć Radzie szkolnej krajowej, należy dołączyć wykaz po ten czas wziętego materyału naukowego ze wszystkich przedmiotów.

VI. Szkoła ćwiczeń.

§ 99. Celem praktycznego kształcenia kandydatów istnieje przy każdem seminaryum nauczycielskiem szkoła ludowa jako szkoła ćwiczeń i zarazem szkoła wzorowa (przy seminaryach żeńskich ewentualnie także ogródek dziecięcy) z osobnemi siłami nauczycielskiemi.

Przy seminaryach nauczycielskich, urządzonych pod względem języka wykładowego utrakwistycznie, istnieć będzie dla każdego z dwóch języków wykładowych osobna szkoła ćwiczeń.

Z reguły utrzymuje szkołę ćwiczeń Państwo; inne szkoły publiczne mogą tylko wyjątkowo i przy wzorowem urządzeniu zastąpić szkołę ćwiczeń.

§ 100. Na ogół obowiązuje zasada, żeby do szkoły ćwiczeń przy seminaryum męskiem uczęszczali chłopcy, a do szkoły ćwiczeń przy seminaryum żeńskiem dziewczęta; nie jest wszakże rzeczą wykluczoną, żeby niższe klasy szkoły ćwiczeń nie były pod względem płci mieszane.

Szkoła ćwiczeń liczy zwyczajnie cztery klasy, może jednak być zorganizowaną także jako więcej- lub mniejklasowa.

Każda klasa szkoły ćwiczeń ma swego własnego nauczyciela.

Jeżeli szkoła ćwiczeń składa się z więcej, aniżeli dwu klas, należy się postarać o to, ażeby przez łączenie dzieci różnych klas szkoły ćwiczeń na poszczególne godziny ćwiczeń praktycznych można było kandydatów zaznajomić ze sposobem nauczania dziatwy w szkołach jedno- i dwuklasowych.

§ 101. Praca naukowa i wychowawcza w szkole ćwiczeń jest przedewszystkiem zadaniem nauczycieli szkoły ćwiczeń. Współdziałać jednak mają w tem także: Dyrektor, uczniowie kursu III. i IV. i pośrednio nauczyciele specyalnej metodyki.

§ 102. Do Dyrektora należy nadzór nad szkołą ćwiczeń i kierownictwo: on przyjmuje i uwalnia uczniów, reprezentuje szkołę wobec władz i rodziców, ustanawia podział godzin i wyznacza nauczycielom klasy.

§ 103. Do obowiązków nauczycieli szkoły ćwiczeń oprócz zajęć w szkole ćwiczeń należy także: na polecenie Dyrektora uczyć metodyki specyalnej, omawiać z kandydatami w szczegółach temata do ćwiczeń praktycznych i podawać im wskazówki, żeby się mogli do lekcyi praktycznej należycie przygotować, tudzież lekcye te kontrolować, brać udział w lekcyach próbnych i w ocenianiu ich, tudzież w zwiedzaniu innych szkół ludowych, iść na rękę kandydatom słowem i czynem we wszystkich sprawach, dotyczących praktyki szkolnej.

§ 104. Jeżeli szkoła ćwiczeń jest szkołą ludową pospolitą, udzielają całej nauki w swej klasie nauczyciele (nauczycielki) klasowi. Jeżeli tego wymaga ogólne dobro zakładu, mogą zachodzić wyjątki tylko co do rysunków, śpiewu, gimnastyki i robót kobiecych, o czem rozstrzyga Dyrektor.

Nauczyciele klasowi odpowiadają za utrzymanie inwentarza klasowego w dobrym stanie, za czystość i porządek w sali szkolnej, za poprawne prowadzenie aktów szkolnych; mają mieć na oku ciągle utrzymanie, uzupełnianie i udoskonalanie środków naukowych; utrzymywać dobre stosunki między szkołą a domem rodzicielskim; troszczyć się nieustannie o dobro i pomyślność swych uczniów pod względem moralnym, intellektualnym i zdrowotnym. W szczególności powinni się starać być we wszystkiem wzorowymi nauczycielami i wywierać zbawienny wpływ na praktyczne wykształcenie powierzonych sobie kandydatów we wszystkich kwestyach zawodu nauczycielskiego.

§ 105. Dyrektor wyznacza z pomiędzy uczniów kursu IV. podług określonego porządku pomocników klasowych dla każdego nauczyciela klasowego szkoły ćwiczeń. Pomocnicy ci mają się ćwiczyć podług wskazówek nauczycieli klasowych we wszystkich ich powinnościach; należy do nich w szczególności nadzór nad uczniami przed rozpoczęciem nauki, prowadzenie ich w czasie przerw między godzinami i na przechadzkach, towarzyszenie im przy ćwiczeniach religijnych i peryodyczna rewizya wszystkich książek, przyborów do pisania i t. d.

Każdy uczeń III. i IV. kursu powinien mieć nieustannie w pamięci, że współdziała w nauczaniu i wychowaniu dziatwy ze szkoły ćwiczeń, że zatem powinien być we wszystkiem dobrym przykładem.

§ 106. Plan naukowy dla szkoły ćwiczeń układa konferencya nauczycielska z uwzględnieniem planu normalnego, przepisanego dla szkół ludowych w kraju i przedkłada go Radzie krajowej do zatwierdzenia.

Pod względem zewnętrznego i wewnętrznego porządku w szkołach ćwiczeń obowiązują normy, wydane dla szkół ludowych publicznych, o ile nie będą wydane specyalne przepisy.

VII. Kursa dla kształcenia nauczycielek robót ręcznych kobiecych.

§ 107. Celem kształcenia nauczycielek robót kobiecych, o ile do tego celu nie służą seminarya publiczne jako takie, urządza się przy pewnych seminaryach lub w połączeniu ze szkołami żeńskiemi, które Minister oświaty wyznaczy, osobne kursa naukowe.

Kursa te mają dać kandydatkom oprócz technicznej biegłości w robotach kobiecych także ten stopień wykształcenia, który jest potrzebny do udzielania tego przedmiotu z pożytkiem.

§ 108. Warunki przyjęcia są:

a) Ukończony z początkiem roku szkolnego 17-ty rok życia.

b) Moralna nieskazitelność i fizyczne uzdolnienie.

c) Wystarczające przygotowanie z języka wykładowego (języków wykładowych).

d) Niejaka wprawa w robotach ręcznych.

Wymaganiom *c)* i *d)* czyni się zadość zapomocą egzaminu wstępnego.

Przyjęcie kandydatek następuje tylko bezpośrednio przed rozpoczęciem roku szkolnego.

Dyspenzy od wieku nie udziela się.

Uczenice, które w czasie trzech pierwszych miesięcy po przyjęciu okażą się podług opinii grona nauczycielskiego niezdolnemi, usuwa się z zakładu.

§ 109. Kurs trwa jeden rok. Nauki udzielają siły nauczycielskie seminaryum żeńskiego, względnie szkoły żeńskiej.

Przedmiotami nauki są:

a) Religia.

b) Najważniejsze wiadomości z pedagogiki szkolnej.

c) Język wykładowy (języki wykładowe).

d) Rysunki odręczne.

e) Rachunki.

f) Roboty ręczne kobiece.

g) Ćwiczenia praktyczne w szkole ćwiczeń.

h) Najważniejsze wiadomości z hygieny szkolnej.

Plan nauki.

Religia (osobno dla każdego wyznania); 1 godzina tygodniowo.

§ 110. Cel nauki określają zwierzchnicze władze kościelne (dla uczenic izraelickich przełożeństwa gmin wyznaniowych), a przepisuje c. k. Rada szkolna krajowa.

Pedagogika szkolna. 2 godziny tygodniowo.

§ 111. Najważniejsze zasady z pedagogiki i dydaktyki, o ile są potrzebne ze względu na przyszły zawód kandydatek: w szczególności stosunek nauczycielki do dziatwy, prowadzenie szkoły i karność. Zadanie i organizacya publicznych szkół ludowych.

Język wykładowy (języki wykładowe). 3 godziny tygodniowo.

§ 112. Lektura prozaicznych i poetycznych ustępów wzorowych z wypisów z rzeczowem i językowem objaśnianiem, podawanie treści i następstwa myśli. Przedmiotem wypracowań pismiennych są opowiadania i opisy na podstawie lektury, tudzież łatwe pisma ze stylu praktycznego. Memorowanie odpowiednich ustępów.

Miesięcznie dwa wypracowania domowe i jedno szkolne.

Rysunki odręczne. 4 godziny tygodniowo; na kursach z obowiązkową nauką języka ruskiego 2 godziny tygodniowo.

§ 113. Rysowanie płaskich form geometrycznych, oraz ich stopniowe łączenie w ozdoby, dające się zastosować do robót ręcznych kobiecych, tudzież do rysunku krojów.

Rysowanie łatwych figur krzywoliniowych i motywów ornamentu płaskiego w formacie możliwie wielkim.

Rysowanie i malowanie z natury żywych roślin i barwnych przedmiotów, tudzież stopniowe zastosowanie tych studyów z natury do samodzielnego projektowania wzorów w rozmaitych technikach robót kobiecych.

Rysowanie podług ornamentów płaskich, podług haftów i tkanin, jakoteż przekształcanie tych ornamentów.

Objaśnianie najprostszych brył geometrycznych. Rysunek kroju, przyczem należy podług zanotowanej na rysunku podziałki rysować dokładnie rozmaite formy kroju przy pomocy cyrkla, przykładnicy i trójkąta, a to według wymiarów, podanych przez nauczycielkę na tablicy. Ćwiczenia w rysowaniu z pamięci z zakresu przerobionego materyału naukowego, tudzież ćwiczenia w rysowaniu na tablicy.

Rachunki. 2 godziny tygodniowo.

§ 114. Powtórzenie czterech działań rachunkowych na liczbach całych i ułamkach.

Roboty ręczne kobiece i ćwiczenia praktyczne. 12 godzin tygodniowo.

§ 115. Szydełkowanie, nauka kroju i szycia bielizny, znaczenie, dzierganie, haft angielski, francuski, siatkowanie podług toku nauki, przepisanego dla I., II. i III. kursu seminaryów nauczycielskich żeńskich. O ile na to czas pozwoli i zdolność uczenic, dalej idące roboty artystyczne. Wskazówki metodyczne do udzielania nauki robót ręcznych kobiecych (10 godzin tygodniowo).

W pierwszym kwartale hospitacye, następnie ćwiczenia praktyczne kandydatek w szkole ćwiczeń (2 godziny tygodniowo).

Na wszystkich stopniach nauki należy pouczenia teoretyczne łączyć bezpośrednio z praktycznemi robotami. Nauce towarzyszy zawsze pouczenie o materyałach, używanych do robót (pod względem rodzaju, jakości i pochodzenia), jak również o używanych do robót przyborach.

Przy wszystkich robotach należy kształcenie poczucia piękna mieć szczególniej na oku.

Hygiena szkolna. 1 godzina tygodniowo.

§ 116. Zasady hygieny wogóle, w szczególności hygieny szkolnej, a przedewszystkiem tej, która ma znaczenie przy robotach ręcznych kobiecych.

Wykaz godzin.

Religia	1	godzina
Pedagogika szkolna . . .	2	godziny
Język polski	3	„
Język ruski (ewentualnie) .	3	„
Rysunki odręczne	4	(2) godziny
Rachunki	2	godziny
Roboty ręczne kobiece . .	10	godzin
Ćwiczenia praktyczne . .	2	godziny
Hygiena	1	godzina
Razem . . .	25	(26) godzin.

Egzamina i świadectwa.

§ 117. Po ukończeniu kursu naukowego otrzymują kandydatki na podstawie postępów, w ciągu roku szkolnego okazanych, tudzież końcowej klasyfikacyi świadectwa uzdolnienia lub świadectwa frekwentacyjne.

Kandydatki, które uczyniły zadość we wszystkich przedmiotach, udzielanych na kursie, otrzymują świadectwa uzdolnienia „na nauczycielkę robót ręcznych kobiecych dla szkół ludowych pospolitych“. Kandydatki, którym nie przyznano uzdolnienia, otrzymują świadectwa frekwentacyjne.

Tego rodzaju świadectwa uzdolnienia mogą uzyskać i takie osoby, które ukończyły 18-ty rok życia, są moralnie nieposzlakowane i fizycznie uzdolnione, przygotowywały się prywatnie i poddały się osobno egzaminowi teoretyczno-praktycznemu. Egzamina takie można składać z końcem każdego roku szkolnego nie tylko na kursach istniejących, oraz w każdem publicznem seminaryum nauczycielskiem żeńskiem, ale także na zarządzenie władzy szkolnej krajowej w publicznych seminaryach nauczycielskich męskich.

Skład komisyi egzaminacyjnej przy seminaryach męskich ustanawia Rada szkolna krajowa. W świadectwach należy używać cenzur, przepisanych dla świadectw dojrzałości.

Jeżeli świadectwa uzdolnienia nie przyznano z powodu cenzury niedostatecznej z jednego tylko przedmiotu, może kandydatka z początkiem następnego roku szkolnego poddać się egzaminowi z tego jednego przedmiotu przed tą samą komisyą egzaminacyjną.

Prywatystki składają przy zgłoszeniu się do egzaminu taksę w kwocie 10 K, która przypada egzaminującym nauczycielom i Dyrektorowi stosownie do ilości przedmiotów, z których każdy egzaminował, z doliczeniem osobnej części dla Dyrektora. Każdy osobno w świadectwie wyszczególniony rodzaj robót kobiecych należy przytem uważać za osobny przedmiot naukowy.

Świadectwa dojrzałości, wystawiane przez seminarya nauczycielskie żeńskie, zawierają zarazem uzdolnienie „na nauczycielkę robót ręcznych kobiecych dla szkół ludowych pospolitych“.

Nauczycielki robót ręcznych które posiadają już świadectwo uzdolnienia z pewnym oznaczonym językiem wykładowym, mogą na podstawie egzaminu uzupełniającego uzyskać uzdolnienie dla tej samej kategoryi szkół ludowych z innym językiem wykładowym. Egzamin ten składa się przed Komisyą, uprawnioną do wydawania świadectw uzdolnienia z dotyczącym językiem wykładowym, przyczem ma się okazać, że kandydatka tym językiem wykładowym włada należycie ustnie i na piśmie tak wogóle, jak i w zakresie przedmiotu, którego ma uczyć.

Te same wymagania stawia się i wtedy, kiedy kandydatka na nauczycielkę robót ręcznych stara się o uzyskanie uzdolnienia nauczycielskiego z dwu lub więcej języków wykładowych na podstawie jednego egzaminu.

Zresztą mają odpowiednie zastosowanie przepisy, dotyczące świadectw dojrzałości.

VIII. Kursa naukowe dla kształcenia nauczycielek ogródków dziecięcych.

§ 118. Celem kształcenia mistrzyń ogródków dziecięcych, o ile to nie dzieje się za pośrednictwem publicznych seminaryów nauczycielskich żeńskich, z któremi jest połączony ogródek dziecięcy, zakłada się osobne kursa naukowe przy poszczególnych seminaryach żeńskich.

Na kursach tych należy dać kandydatkom to wykształcenie, które jest potrzebne do skutecznego podjęcia pracy w ogródku dziecięcym; potrzebne jest zwłaszcza zrozumienie natury dziecka, dokładna znajomość celów, środków i sposobów wychowania w ogródkach, wprawa i pewność w wykonywaniu obowiązków mistrzyń ogródka dziecięcego.

§ 119. Warunki przyjęcia są:

a) Ukończony z początkiem roku szkolnego 16-ty rok życia.

b) Nieskazitelność moralna i uzdolnienie fizyczne.

c) Przygotowanie naukowe, przepisane do przyjęcia do seminaryum nauczycielskiego.

d) Słuch muzykalny i dobry głos do śpiewu.

Warunki pod *c)* i *d)*, o ile je kandydatka posiada, należy stwierdzić przy egzaminie wstępnym.

Dyspenzy od wieku nie udziela się.

Kandydatki, które w czasie trzech pierwszych miesięcy po przyjęciu okażą się podług opinii grona nauczycielskiego niezdolnemi, należy z kursu usunąć.

§ 120. Kurs jest jednoroczny.

Nauki udzielają siły nauczycielskie seminaryum nauczycielskiego żeńskiego.

Przedmiotami nauki są:

a) Religia.
b) Nauka wychowania i teorya ogródka dziecięcego.
c) Ćwiczenia praktyczne w ogródku dziecięcym.
d) Nauka języka i nauka o rzeczach.
e) Rysunki odręczne.
f) Modelowanie.
g) Roboty ręczne kobiece.
h) Najważniejsze wiadomości z hygieny szkolnej.
i) Śpiew.
k) Gimnastyka.

Plan naukowy.

Religia (dla każdego wyznania osobno 1 godzina tygodniowo).

§ 121. Cel nauki oznacza naczelna władza kościelna (dla izraelitek przełożeństwa gmin wyznaniowych), a przepisuje Rada szkolna krajowa.

Nauka o wychowaniu i teorya ogródka dziecięcego. 3 godz. tygodniowo.

§ 122. Najważniejsze wiadomości o duchowem i fizycznem rozwoju dziecka, cele i środki wychowania w wieku dziecięcym.

Istota i znaczenie ogródka dziecięcego, stosunek jego do rodziny i szkoły; zadanie i specyalne środki wychowania: obowiązki mistrzyni: zewnętrzne urządzenie, historya ogródków dziecięcych i dotycząca literatura. Pouczenie o ochronkach dla dzieci i zakładach dla niemowląt (żłóbkach).

Ćwiczenia praktyczne w ogródku dziecięcym. 8 godzin tygodniowo.

§ 123. Kandydatki mają przez cały rok przy odpowiednich wskazówkach kierowniczki brać udział praktyczny we wszystkich czynnościach w ogródku dziecięcym.

Nauka języka i nauka o rzeczach. 6 godzin tygodniowo.

§ 124. Lektura wzorowych ustępów prozaicznych i poetycznych z wypisów z rzeczowemi i językowemi objaśnieniami. Podawanie treści i następstwa myśli.

Pouczenie o sposobie prowadzenia rozmowy o przedmiotach z natury i na obrazach.

Wyuczenie się materyału do opowiadań, do nauki z poglądu i do memorowania dla użytku w ogródku dziecięcym, tudzież wskazówki do praktycznego traktowania tych przedmiotów.

Ćwiczenia w ustnem opowiadaniu i opisywaniu. Opowiadania podług własnej inwencyi.

Miesięcznie 2 wypracowania domowe i 1 szkolne.

Rysunki odręczne. 2 godziny tygodniowo.

§ 125. Rysowanie figur z uwzględnieniem potrzeb ogródka dziecięcego.

Modelowanie. 2 godziny tygodniowo.

§ 126. Kandydatki należy zaznajomić z materyałami, narzędziami, formami i sposobami wykonania tak dokładnie, żeby mogły dotyczące przedmioty pewnie, wprawnie i z poczuciem piękna wykonywać.

Roboty ręczne kobiece. 2 godziny tygodniowo.

§ 127. Sporządzanie i naprawianie bielizny dziecięcej.

Najważniejsze wiadomości z hygieny szkolnej. 1 godzina tygodniowo.

§ 128. Zasadnicze wiadomości z somatologii i hygieny wieku dziecięcego.

Śpiew. 2 godziny tygodniowo.

§ 129. Kształcenie głosu i słuchu, zaznajomienie z doborowemi piosnkami do zabaw i uzdolnienie do prześpiewywania i wyuczania łatwych pieśni dziecięcych. Memorowanie i śpiewanie na pamięć łatwych pieśni dziecięcych i do gier i zabaw.

Gimnastyka. 1 godzina tygodniowo.

§ 130. Łatwe ćwiczenia wolne i rzędowe, tudzież łatwe ćwiczenia na przyrządach.

Pouczenia, jak należy dzieci w wieku przedszkolnym prowadzić, podnosić, nosić, zajmować zabawami ruchowemi i udzielać trafnych do tego wskazówek.

Wykaz godzin.

Religia	1	godzina
Nauka wychowania i teoryi ogródka dziecięcego	3	godziny
Ćwiczenia praktyczne w ogródku dziecięcym . .	8	godzin
Nauka języka i nauka o rzeczach	6	„
Rysunki odręczne	2	godziny
Modelowanie	2	„
Roboty ręczne kobiece	2	„
Hygiena szkolna	1	godzina
Śpiew	2	godziny
Gimnastyka	1	godzina

Egzamina i świadectwa.

§ 131. Po ukończeniu kursu naukowego otrzymują kandydatki na podstawie postępów z roku szkolnego, tudzież na podstawie końcowej klasyfikacyi świadectwa uzdolnienia, albo też świadectwa frekwentacyjne, jeżeli wymaganiom nie podołały.

Kandydatki, które się wykażą świadectwem dojrzałości z seminaryum, albo też uzyskały patent na nauczycielki szkół ludowych pospolitych i wykażą się trzymiesięczną hospitacyą w dobrze urządzonym ogródku dziecięcym, mogą po zdaniu egzaminu uzupełniającego uzyskać uzdolnienie na kierowniczkę ogródka dziecęcego. Egzamin ten ogranicza się wszakże tylko do tych przedmiotów, których znajomość nie jest stwierdzona świadectwem dojrzałości lub patentem kwalifikacyjnym. W razie pomyślnego wyniku egzaminu należy uzdolnienie na kierowniczkę ogródka dziecięcego zaznaczyć dodatkowo na świadectwie dojrzałości lub patencie nauczycielskim.

Świadectwo uzdolnienia na mistrzynią ogródka dziecięcego mogą uzyskać także takie osoby, które ukończyły 17. rok życia, moralnie są nieposzlakowane i fizycznie uzdolnione, a przez naukę prywatną i przez pięciomiesięczne co najmniej hospitowanie w dobrze urządzonym ogródku dziecięcym, do czego nie potrzeba się wykazywać ukończeniem jakichś ściśle określonych studyów, przygotowały się na mistrzynie ogródka dziecięcego i poddały się ze skutkiem osobnemu egzaminowi teoretyczno-praktycznemu.

Egzamina takie można zdawać z końcem każdego roku szkolnego nie tylko na istniejących kursach, lecz także przy każdem seminaryum żeńskiem bez kursów, jeżeli tylko z niemi połączony jest ogródek dziecięcy.

W świadectwach należy używać cenzur, przepisanych dla świadectw dojrzałości.

Jeżeli nie przyznano uzdolnienia z powodu cenzury niedostatecznej z jednego tylko przedmiotu, może kandydatka z początkiem najbliższego roku szkolnego poddać się egzaminowi tylko z tego przedmiotu przed tą samą Komisyą.

Za egzamin uzupełniający lub prywatny składa się przy zgłoszeniu taksę w kwocie 10 K, która przypada Dyrektorowi i egzaminującym nauczycielom w stosunku do ilości przedmiotów, z których każdy egzaminował, z doliczeniem osobnej części dla Dyrektora.

Mistrzynie ogródków dziecięcych, które już posiadają świadectwo uzdolnienia z pewnym oznaczonym językiem wykładowym, mogą uzyskać uzdolnienie dla ogródków dziecięcych z innym językiem wykładowym zapomocą egzaminu uzupełniającego. Egzamin taki składa się w zakładzie, uprawnionym do egzaminów na mistrzynie ogródków dziecięcych z dotyczącym językiem wykładowym, przyczem ma się okazać, że kandydatka tym językiem włada poprawnie ustnie i piśmiennie, tak wogóle, jako też ze względu na działalność jako mistrzyni ogródka dziecięcego.

Te same wymagania stawia się także w takich razach, kiedy kandydatka pragnie uzyskać na podstawie jednego egzaminu uzdolnienie z dwu lub więcej języków wykładowych w ogródku dziecięcym.

Zresztą mają odpowiednie zastosowanie przepisy, dotyczące świadectw dojrzałości.

IX. Stosunki seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich na zewnątrz.

§ 132. Publiczne seminarya męskie i żeńskie mają być w ciągłej łączności ze szkolnictwem ludowem i jego rozwojem. Władze szkolne krajowe i okręgowe, tudzież inspektorowie szkolni krajowi i okręgowi powinni łączność tę wszystkimi stosownymi sposobami ułatwiać i popierać.

Wszystkie rozporządzenia normatywne, dotyczące szkolnictwa ludowego, podaje się także do wiadomości seminaryom nauczycielskim, jeżeli ich ogłoszenie nie nastąpiło za pośrednictwem dzienników urzędowych.

Okręgowi inspektorowie szkolni, tudzież nauczyciele publicznych szkół ludowych mogą za zezwoleniem Dyrektora zwiedzać seminarya nauczycielskie; Dyrektorowie i nauczyciele seminaryów mają prawo przysłuchiwać się nauce w publicznych szkołach ludowych.

Każde seminaryum nauczycielskie powinno od czasu do czasu urządzać wystawę celniejszych środków naukowych, które mogą mieć zastosowanie w szkołach ludowych pospolitych i wydziałowych, połączoną, o ile można, z objaśnianiem dla szerszych kół. Wytwórcy środków naukowych mogą być do uczestnictwa w takich wystawach zapraszani.

§ 133. Dalszą łączność powinny między sobą utrzymywać seminarya nauczycielskie męskie i żeńskie przez wymianę swych publikacyi. Każdy zakład może co trzeci rok ogłaszać drukiem sprawozdanie, które ma zawierać rozprawy z poszczególnych przedmiotów naukowych, w szczególności zaś z pedagogiki, wiadomości z życia szkolnego, z urządzeń szkolnych, z historyi zakładu, daty statystyczne i t. d. Takie sprawozdania powinny być dostępne za pośrednictwem księgarni i dla publiczności.

Dodatek A.

w sprawie formularzy pism urzędowych.

Co do prowadzenia aktów urzędowych mają szkoły ćwiczeń używać tych samych formularzy, które są przepisane dla publicznych szkół ludowych w kraju

Formularze dzienników klasowych, inwentarzy i wogóle takich aktów urzędowych, które pozostają w seminaryach, ustanawia Rada szkolna krajowa na wniosek gron nauczycielskich.

Co się tyczy świadectw półrocznych i świadectw dojrzałości. tudzież świadectw uzdolnienia na nauczycielki robót ręcznych kobiecych i na mistrzynie ogródka dziecięcego, powinny wszystkie seminarya trzymać się dodanych do niniejszego Statutu formularzy. Katalogi powinny być tak ułożone, żeby poszczególne świadectwa były ich wiernymi odpisami.

I. a.

Formularz świadectw półrocznych dla klasy przygotowawczej (§ 17).

L. . . .

19 . .

Świadectwo

(Stempel)

c. k. Seminaryum nauczycielskiego męskiego w . . . .

. . . . urodzony dnia . . . . 18 . .
w . . . . w . . . . religii . . . .
uczeń klasy przygotowawczej, połączonej z c. k. Seminaryum nauczycielskiem w . . . . otrzymuje za pierwsze półrocze roku szkolnego 1 . . . następujące świadectwo:

Zachowanie się: . . . .
Pilność: . . . .

Postęp w przedmiotach obowiązkowych:

W nauce religii: . . . .
W języku polskim: . . . .
W języku ruskim: . . . .
W języku niemieckim: . . . .
W rachunkach: . . . .
W nauce form geometrycznych: . . . .
W rysunkach odręcznych: . . . .
W kaligrafii: . . . .
W śpiewie: . . . .
W grze na skrzypcach: . . . .
W gimnastyce: . . . .

Postęp w przedmiotach nadobowiązkowych:

. . . .
. . . .

Forma zewnętrzna wypracowań piśmiennych . . . .
Liczba opuszczonych godzin szkolnych . . . usprawiedliwionych
. . . nieusprawiedliwionych.

W . . . . dnia . . . . 19 . .

. . . .

Dyrektor. Gospodarz klasy.

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

I. b.

Formularz świadectw rocznych dla klasy przygotowawczej (§ 17).

L. . . .

19 . .

Świadectwo

(Stempel)

c. k. Seminaryum nauczycielskiego męskiego w . . . .

. . . . urodzony dnia . . . . 18 . .
w . . . . w . . . . religii . . . .
był uczniem klasy przygotowawczej połączonej z c. k. Seminaryum nauczycielskiem w . . . . w roku szkolnym 1 . . . i otrzymał następujące świadectwo:

Zachowanie się: . . . .
Pilność: . . . .

Postęp w przedmiotach obowiązkowych:

W nauce religii: . . . .
W języku polskim: . . . .
W języku ruskim: . . . .
W języku niemieckim: . . . .
W rachunkach: . . . .
W nauce form geometrycznych: . . . .
W rysunkach odręcznych: . . . .
W kaligrafii. . . . .
W śpiewie: . . . .
W grze na skrzypcach: . . . .
W gimnastyce: . . . .

Postęp w przedmiotach nadobowiązkowych:

. . . .
. . . .

Forma zewnętrzna wypracowań piśmiennych . . . .
Liczba opuszczonych godzin szkolnych . . . usprawiedliwionych
. . . nieusprawiedliwionych.

Na tej podstawie uznaje się ucznia tego . . . . przysposobionym do przyjęcia na kurs pierwszy c. k. Seminaryum nauczycielskiego.

W . . . . dnia . . . . 19 . .

. . . .

Dyrektor.   Gospodarz klasy.

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

II.

Formularze świadectw półrocznych c. k. Seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich (§ 89).

L. . . .

19 . .

(Stempel)

Świadectwo

c. k. Seminaryum nauczycielskiego męskiego w . . . .

. . . . urodzony dnia . . . . 1 . . .
w . . . . w . . . . religii . . . .
uczeń kursu . . . c. k. Seminaryum nauczycielskiego w . . . . otrzymuje za (pierwsze) półrocze roku szkolnego 1 . . . następujące świadectwo:

Zachowanie się: . . . .
Pilność: . . . .

Postęp w przedmiotach obowiązkowych:

W nauce religii: . . . .
W pedagogice, a mianowicie w [1]) . . . .
W specyalnej metodyce i w ćwiczeniach praktycznych: . . . .
W języku polskim: . . . .
W języku ruskim: . . . .
W języku niemieckim: . . . .
W geografii: . . . .
W historyi i w znajomości konstytucyi państwa i kraju: . . . .
W matematyce i w rysunkach geometrycznych: . . . .
W historyi naturalnej (. . . . . . .): [2]) . . . .
We fizyce: . . . .
W nauce gospodarstwa wiejskiego: [3]) . . . .
W kaligrafii: . . . .
W rysunkach odręcznych: . . . .
W nauce muzyki i w śpiewie: . . . .
W grze na skrzypcach: . . . .
W gimnastyce: . . . .

---

[1]) Stosownie do wziętego materyału naukowego (§ 22, 39, 56) należy tutaj dodać: w pedagogice ogólnej, w dydaktyce ogólnej, w historyi wychowania i nauczania.

[2]) W świadectwach kursu I. (drugie półrocze) i kursu IV. (pierwsze półrocze) brzmi napis: w historyi naturalnej (somatologii i hygienie).

[3]) W seminaryach o kierunku językowo-rysunkowym należy tu dopisać: a mianowicie w sadownictwie i ogrodnictwie.

Postęp w przedmiotach nadobowiązkowych:

W grze na fortepianie: . . . .
W grze na organach: . . . .
W nauce zręczności: . . . .
W . . . .
W . . . .
Forma zewnętrzna wypracowań piśmiennych: . . . .

Liczba opuszczonych godzin szkolnych . . . usprawiedliwionych
. . . nieusprawiedliwionych.

Pobierał stypendyum z funduszu . . . . w kwocie . . . . K.

W . . . . dnia . . . . 190 .

. . . .

Dyrektor. Gospodarz kursu.

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

W drugiem półroczu obowiązuje ten sam formularz z następującym dodatkiem dla kandydatów kursu I. II. i III.: Na podstawie tych postępów uznaje się ucznia tego przysposobionym „z odznaczeniem“ albo „przysposobionym“ lub „nieprzysposobionym“ do przejścia na kurs . . . .

W świadectwach półrocznych c. k. seminaryów nauczycielskich żeńskich mają zastosowanie te same przepisy z tą tylko odmianą, że imię i nazwisko poprzedza wyraz „Panna“, a przedmiotami obowiązkowymi są: Religia, pedagogika, specyalna metodyka i ćwiczenia praktyczne, język wykładowy, język ruski, język niemiecki, geografia, historya, arytmetyka i nauka form geometrycznych, historya naturalna, fizyka, kaligrafia, rysunki odręczne, nauka muzyki i śpiewu, roboty ręczne kobiece, gra na skrzypcach i gimnastyka.

W świadectwach kursu III. i IV. należy przy tytule: W historyi naturalnej dodać: „warzywnictwie i ogrodnictwie“.

III.

Formularze świadectw dojrzałości dla c. k. Seminaryów nauczycielskich męskich i żeńskich (§ 90).

(Na całym arkuszu).

C. k. Seminaryum nauczycielskie męskie w . . . .

(Stempel) L. . . .

19 . .

Swiadectwo dojrzałości.

Pan . . . . urodzony dnia . . . . w . . . . w . . . . religii . . . . ukończył . . . . był uczniem c. k. Seminaryum nauczycielskiego w . . . . w r. . . poddał się w miesiącu . . . . . 19 . . egzaminowi dojrzałości w c. k. Seminaryum nauczycielskiem męskiem w . . . . i okazał podczas tego egzaminu postępy następujące:

W nauce religii: . . . .
W pedagogice: . . . .
W specyalnej metodyce i ćwiczeniach praktycznych: . . . .
W języku polskim: . . . .
W języku ruskim: . . . .
W języku niemieckim: . . . .
W geografii: . . . .
W historyi i znajomości konstytucyi państwa i kraju: . . . .
W matematyce i rysunkach geometrycznych: . . . .
W historyi naturalnej (somatologii i hygienie): . . . .
W fizyce: . . . .
W nauce gospodarstwa wiejskiego: [1] . . . .
W kaligrafii: . . . .
W rysunkach odręcznych: . . . .
W śpiewie: . . . .
W grze na skrzypcach: . . . .
W gimnastyce: . . . .

---

[1]) W seminaryach o kierunku językowo-rysunkowym należy tu dodać: (w sadownictwie i ogrodnictwie).

Postępy w przedmiotach nadobowiązkowych:

. . . .
. . . .
. . . .

Zachowanie się jego było: . . . .

Na tej podstawie uznaje się kandydata dojrzałym (ewentualnie z odznaczeniem) . . . . do pełnienia obowiązków nauczyciela tymczasowego w publicznych szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .

Kandydat pobrał w czasie studyów stypendyum z funduszu . . . . w łącznej kwocie . . . . i zobowiązał się do sześcioletniej służby w publicznych szkołach ludowych . . . .

W . . . . dnia . . . . 19 . .

. . . . Przewodniczący Komisyi egzaminacyjnej.

. . . . Dyrektor c. k. Seminaryum nauczycielskiego.

Członkowie Komisyi:

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

Dla kandydatów reprobowanych ma świadectwo napis „Świadectwo egzaminu dojrzałości“, a zamiast wyżej podanej klauzuli następującą końcową uwagę:

„Na tej podstawie nie uznaje się kandydata dojrzałym do pełnienia obowiązków nauczycielskich w szkołach ludowych; wolno mu jednakże zgłosić się do powtórnego egzaminu po upływie . . . .“.

Kandydaci, którym pozwolono przystąpić z początkiem roku szkolnego do egzaminu powtórnego z jednego przedmiotu, otrzymują świadectwo dopiero po złożeniu egzaminu powtórnego, a mianowicie przy pomyślnym wyniku świadectwo dojrzałości bez uwagi dotyczącej egzaminu powtórnego; jeżeli zaś wynik był niepomyślny, świadectwo podług formularza dla kandydatów reprobowanych. Kandydaci, którzy nie poddali się egzaminowi powtórnemu z jednego przedmiotu, otrzymują świadectwo podług formularza dla reprobowanych kandydatów. Kandydaci, którzy egzamin dojrzałości powtórzyli w całej rozciągłości, otrzymują w razie pomyślnego wyniku świadectwo dojrzałości bez uwagi, dotyczącej powtórzenia egzaminu.

Formularz *świadectwa dojrzałości z seminaryów nauczycielskich żeńskich* zgadza się z poprzedzającym, wymienia się tylko właściwe przedmioty naukowe. Formuła uzdolnienia ma brzmieć: „Na tej podstawie uznaje się kandydatkę dojrzałą (ewentualnie z odznaczeniem), do pełnienia obowiązków nauczycielki tymczasowej w publicznych szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . . i nauczycielki robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .“. W seminaryach żeńskich, z któremi połączony jest ogródek dziecięcy, dodaje się w świadectwach kandydatek, które otrzymują uzdolnienie na kierowniczki ogródka dziecięcego, dopisek: „tudzież kierowniczki ogródka dziecięcego“.

IV.

Formularz świadectwa uzdolnienia na nauczycielkę robót ręcznych kobiecych (§ 117).

L. . . .
19 . .

(Stempel)

Świadectwo uzdolnienia

na nauczycielkę robót ręcznych w szkołach ludowych pospolitych.

Panna . . . ., urodzona d. . . . . r. . . . w . . . . w . . . ., religii . . . ., ukończyła . . . . poddała się dnia . . . . 19 . . egzaminowi robót ręcznych przed Komisyą, ustanowioną w c. k. Seminaryum nauczycielskiem . . . . w . . . ., i okazała postępy następujące:

W nauce religii: . . . .
W pedagogice szkolnej: . . . .
W języku polskim: . . . .
W języku ruskim: . . . .
W rysunkach: . . . .
W rachunkach: . . . .
W metodyce i ćwiczeniach praktycznych: . . . .
W robotach ręcznych kobiecych, a mianowicie:
a) w szydełkowaniu: . . . .
b) w szyciu i kroju bielizny: . . . .
c) w znaczeniu: . . . .
d) w dzierganiu: . . . .
e) w haftowaniu: . . . .
f) w siatkowaniu: . . . .
W hygienie szkolnej: . . . .
Zachowanie się: . . . .

Na podstawie tych postępów uznaje się kandydatkę uzdolnioną do uczenia robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .

W . . . . dnia . . . . 19 . .

Grono nauczycielskie, względnie egzaminatorowie:

. . . .

Dyrektor. . . . .

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

Zresztą mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące świadectw dojrzałości z seminaryów nauczycielskich żeńskich.

V.

Formularz świadectwa uzdolnienia na mistrzynią ogródka dziecięcego (§ 131).

L. . . .
19 . .

(Stempel)

Świadectwo uzdolnienia
na mistrzynią ogródka dziecięcego.

Panna . . . . , urodzona dnia . . . . 18 . . w . . . . w . . . . , ukończyła . . . . , uczęszczała na kurs froeblowski w c. k. Seminaryum nauczycielskiem żeńskiem w . . . . i poczyniła postępy następujące:

W nauce religii: . . . .
W nauce wychowania i teoryi ogródka dziecięcego: . . . .
W ćwiczeniach praktycznych w ogródku dziecięcym: . . . .
W nauce języka i w nauce o rzeczach: . . . .
W rysunkach odręcznych: . . . .
W nauce modelowania: . . . .
W nauce robót ręcznych kobiecych: . . . .
W hygienie szkolnej: . . . .
W śpiewie: . . . .
W gimnastyce: . . . .
Zachowanie się: . . . .

Na tej podstawie przyznaje się kandydatce uzdolnienie na mistrzynią ogródka zieciącego, w którym używa się języka . . . .

W . . . . dnia . . . . 19 . .

Grono nauczycielskie, względnie egzaminatorowie:

. . . .

Dyrektor.

. . . .

Skala oceny:

Zachowanie się	bardzo dobre	dobre	odpowiednie	nieodpowiednie
Pilność	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna
Postęp	bardzo dobry	dobry	dostateczny	niedostateczny

Zresztą obowiązują odpowiednie postanowienia dotyczące świadectw dojrzałości w seminaryach nauczycielskich żeńskich.

VI.

Formularze dla zakładów prywatnych.

Zakłady prywatne (§ 9) mają używać z odpowiedniemi zmianami formularzy, wyżej podanych. Jeżeli zakład posiada prawo publiczności (§ 10), powinna być na każdym formularzu świadectwa podana liczba i data rozporządzenia ministeryalnego, na mocy którego zakład prawo to otrzymał, a świadectwa uzdolnienia (formularz IV. i V.) podpisuje także Delegat władzy szkolnej krajowej. Jeżeli zakład nie posiada prawa publiczności, to charakter świadectw jako świadectw prywatnych powinien być uwidoczniony.

Statut kursów wydziałowych.

1. Zadaniem kursów wydziałowych jest dalsze wykształcenie do zawodu nauczycielskiego w szkołach ludowych, a mianowicie w przedmiotach nauki szkół wydziałowych.

2. Corocznie odbywać się będą przy seminaryach nauczycielskich lub innych zakładach naukowych dwa kursa wydziałowe dla dwu grup zawodowych.

3. Język wykładowy (języki wykładowe) tych kursów oznacza każdocześnie Rada szkolna krajowa przy ich każdorazowem ustanowieniu.

4. Kursa wydziałowe podlegają organom nadzorczym, ustanowionym dla seminaryów nauczycielskich. Bezpośrednio kieruje kursem za wynagrodzeniem Dyrektor dotyczącego zakładu naukowego. Nauczycieli mianuje Rada szkolna krajowa i wyznacza im za poniesiony trud honoraryum, którego przyzwolenie zastrzeżone jest Ministerstwu oświaty.

5. Liczba słuchaczów kursu nie ma przekraczać 35.

6. Na kurs wydziałowy przyjmować się będzie abituryentów seminaryów nauczycielskich męskich, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości z odznaczeniem, bezpośrednio po ukończeniu seminaryum, oraz nauczycieli ludowych, którzy złożyli egzamin kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych z odznaczeniem.

Pierwszych utrzymuje się na czas trwania kursu w dalszem pobieraniu stypendyum, które w seminaryum nauczycielskiem posiadali; drudzy otrzymują urlopy z pełnymi poborami.

7. Każdy zupełny kurs wydziałowy obejmuje wszystkie przedmioty, które przy egzaminach kwalifikacyjnych dla szkół wydziałowych stanowią dla siebie pewną grupę zawodową.

8. Według potrzeby i w miarę rozporządzalnych środków ze strony Państwa, kraju, gminy lub prywatnych, urządza Rada szkolna krajowa za przyzwoleniem Ministerstwa także kursa dla poszczególnych przedmiotów naukowych szkoły ludowej pospolitej i wydziałowej.

9. Zupełny kurs wydziałowy trwa przez jeden rok szkolny. Czas trwania kursów dla poszczególnych przedmiotów i liczbę tygodniowych godzin dla tych kursów ustanawia Rada szkolna krajowa za każdym razem z przyzwoleniem Ministra oświaty.

10. Bliższe postanowienia i plany naukowe dla kursów nauczycielskich wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty. W szczególności trzeba mieć na względzie:

a) O wyborze grupy zawodowej dla zupełnych kursów wydziałowych rozstrzyga zapotrzebowanie sił nauczycielskich z pewnej grupy w szkołach wydziałowych;

b) przy urządzaniu kursów dla poszczególnych przedmiotów należy uwzględnić przedewszystkiem specyalne potrzeby szkół ludowych pospolitych i wydziałowych danej miejscowości lub danego okręgu szkolnego, stwierdzone ich planem naukowym;

c) cel nauki i wybór materyału naukowego należy nawięzywać do wiadomości, nabytych w seminaryach nauczycielskich. Plany naukowe należy także utrzymać w zgodzie z każdoczesnymi przepisami egzaminacyjnymi;

d) na metodyczne wskazówki w zakresie nauczania należy mieć szczególniejszy wzgląd. W tym celu trzeba, o ile to rzecz możliwa, urządzać lekcye próbne w szkołach.

11. Frekwentanci (frekwentantki), którzy wykraczają przeciw zasadom dyscypliny, albo nie okazują należytej pilności, narażają się na postępowanie dyscyplinarne.

Karami dyscyplinarnemi są:

a) Skarcenie przez profesora.

b) Napomnienie przez Dyrektora.

c) Zagrożenie wykluczeniem.

d) Rzeczywiste wykluczenie.

Kary *c)* i *d)* wymierza grono nauczycielskie, a zatwierdza Rada szkolna krajowa.

Frekwentanta (frekwentantkę), który zaniedbał trzy dni nauki i zaniedbania nie usprawiedliwił, wykreśla się z katalogu.

Odwołanie się przeciw postanowieniom grona nauczycielskiego w sprawach dyscyplinarnych jest niedopuszczalne.

12. Z końcem kursu otrzymują frekwentanci (frekwentantki), którzy na naukę pilnie uczęszczali, świadectwa frekwentacyjne. Świadectwa te podpisuje Dyrektor i dotyczący profesorowie.

13. Nauka na kursach wydziałowych jest bezpłatna. Wydatki na te kursa pokrywane będą z funduszów państwowych.

14. Kursa prywatne tego rodzaju mogą powstawać na powyższych zasadach za zezwoleniem Ministra oświaty.

Statut kursów nauczycielskich rolniczych.

1. Zadaniem kursów nauczycielskich rolniczych jest dalsze wykształcenie do zawodu nauczycielskiego, a w szczególności w przedmiotach nauki dopełniających kursów rolniczych.

2. Kursa takie odbywają się przy szkołach rolniczych co najmniej co drugi rok.

3. Język wykładowy tych kursów oznacza każdorazowo Rada szkolna krajowa przy ich urządzeniu.

4. Kursa nauczycielskie rolnicze podlegają organom nadzorczym szkolnym, ustanowionym dla seminaryów nauczycielskich. Dyrektor szkoły rolniczej sprawuje za remuneracyą bezpośrednie kierownictwo kursu. Nauczyciele ustanawiani będą przez Radę szkolną krajową, a za pracę swoją otrzymują honoraryum, którego przyzwolenie zastrzeżone jest Ministerstwu oświaty.

5. Liczba słuchaczy kursów nie ma przekraczać 20.

6. Na kurs nauczycielski rolniczy przyjmowani będą tacy kandydaci, którzy po złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego do szkół ludowych pospolitych byli czynni na samodzielnem stanowisku w szkołach ludowych wiejskich co najmniej przez trzy lata, a przez troskliwe pielęgnowanie ogrodu lub pola szkolnego okazali osobliwsze zamiłowanie do robót rolniczych.

Frekwentanci otrzymują na czas kursu urlop z pełnymi poborami.

7. Każdy zupełny kurs nauczycielski rolniczy obejmuje te wszystkie przedmioty, które są przepisane dla dopełniających kursów rolniczych, tudzież przy specyalnym egzaminie z gospodarstwa wiejskiego.

8. W miarę potrzeby i rozporządzalnych środków można także urządzać kursa dla poszczególnych przedmiotów naukowych (kursa dla ogrodnictwa, mleczarstwa, hodowli drobiu i inne) przy szkołach zawodowych.

9. Zupełny kurs nauczycielski rolniczy trwa przez jeden rok szkolny.

Czas trwania kursów dla poszczególnych przedmiotów i tygodniową liczbę godzin, przeznaczoną na naukę ćwiczenia na tych kursach, oznacza każdorazowo Rada szkolna krajowa.

10. Plan dla każdego kursu nauczycielskiego rolniczego wydaje Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty.

Zważać przytem na to potrzeba, ażeby oprócz nauki teoretycznej odpowiednia liczba godzin była przeznaczona na ćwiczenia praktyczne dla frekwentantów.

Szczególniejszą uwagę należy zwracać na metodyczne wskazówki w zakresie nauczania gospodarstwa wiejskiego. W tym celu należy urządzać w szkołach ludowych lekcye próbne. Powinni przytem frekwentanci przysłuchiwać się, o ile to rzecz możliwa, nauce w szkole rolniczej.

11. Frekwentanci, którzy wykraczają przeciw zasadom dyscypliny lub nie okazują należytej pilności, narażają się na postępowanie dyscyplinarne.

Kary dyscyplinarne są:

a) Skarcenie przez profesora.

b) Napomnienie przez Dyrektora.

c) Zagrożenie wykluczeniem.

d) Rzeczywiste wykluczenie.

Kary dyscyplinarne *c)* i *d)* wymierza grono nauczycielskie, a zatwierdza Rada szkolna krajowa.

Frekwentanta, który przez trzy dni nie brał udziału w nauce i zaniedbania nie usprawiedliwił, wykreśla się z katalogu.

Odwołanie się od uchwały grona nauczycielskiego w sprawach dyscyplinarnych jest niedopuszczalne.

12. Z końcem kursu otrzymują frekwentanci, którzy pilnie uczęszczali na naukę, świadectwo frekwentacyjne.

Świadectwa te podpisuje Dyrektor i dotyczący profesorowie.

13. Nauka na kursach nauczycielskich rolniczych jest bezpłatna. Wydatek na te kursa pokrywany będzie z funduszów państwowych.

Przepisy

dotyczące egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych w Galicyi.

Na podstawie § 38 ustawy z 2. maja 1883 Dz. u. p. Nr. 53, i §§ 15, 16 i 17 ustawy krajowej z 12. lipca 1907, Dz. u. kr. Nr. 101, wydaje się następujące przepisy, normujące porządek egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych, mające wejść w życie z początkiem roku szkolnego 1909/10.

Przepisy dotyczące egzaminów kwalifikacyjnych na nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych.

Art. 1.

Komisye egzaminacyjne.

1. Do przedsiębrania egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych ustanawia Rada szkolna krajowa z przyzwoleniem Ministra oświaty osobne Komisye, przyczem trzymać się należy zasady, że członkami Komisyi egzaminacyjnych mają być przy egzaminie kwalifikacyjnym do szkół ludowych pospolitych przedewszystkiem inspektorowie szkolni okręgowi i wytrawni nauczyciele szkół ludowych, przy egzaminie zaś do szkół wydziałowych dyrektorowie i nauczyciele seminaryów nauczycielskich, szkół średnich, szkół zawodowych lub wyższych.

Egzaminom przewodniczy Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej, o ile przewodnictwa nie obejmie krajowy Inspektor szkolny.

Urzędowanie Komisyi egzaminacyjnych trwa trzy lata.

Celem przeprowadzenia egzaminu kwalifikacyjnego, mającego wykazać uzdolnienie do pomocniczego (subsydyarnego) udzielania nauki religii, wyznacza doty-

czące władza kościelna lub stowarzyszenie religijne swoich komisarzy i egzaminatorów. Egzaminatorowie ci zasiadają i głosują w Komisyi egzaminacyjnej i mają głos stanowczy w tych wypadkach, które odnoszą się do ogólnych spraw egzaminacyjnych lub też do ich przedmiotu.

2. Rada szkolna krajowa postanawia z przyzwoleniem Ministra oświaty, w jakim języku wykładowym (w jakich językach wykładowych) można składać egzamina kwalifikacyjne przed poszczególnemi Komisyami egzaminacyjnemi.

3. Egzamina odbywają się dwa razy do roku i to z reguły w miesiącu lutym i październiku.

Przed każdą Komisyą odbywają się egzamina dla kandydatów i kandydatek. Tak dla kandydatów, jak i kandydatek odbywają się egzamina w tych samych terminach i, o ile nie ma poniżej odrębnych postanowień, podług tych samych przepisów.

4. Urzędowe akta Komisyi przechowują się w Dyrekcyi dotyczącego seminaryum nauczycielskiego męskiego lub żeńskiego, albo w Radzie szkolnej okręgowej w miejscu siedziby Komisyi egzaminacyjnej.

Komisye egzaminacyjne podlegają bezpośrednio Radzie szkolnej krajowej, która też rozstrzyga wszystkie sprawy sporne lub wątpliwe, jakie się na konferencyach Komisyi mogą wyłonić.

Decyzyi Ministra oświaty należy zasięgać tylko wtedy, gdyby w zastosowaniu jakiego przepisu do specyalnych wypadków zachodziła jakaś wątpliwość, lub gdyby chodziło o normatywną interpretacyę jakiegoś przepisu.

Art. II.

Egzamin kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych.

1. Kandydat, zgłaszający się do egzaminu, ma wnieść do Komisyi egzaminacyjnej własnoręcznie napisane i do niej wystosowane podanie w przepisanej drodze służbowej. W podaniu tem należy dokładnie wymienić, w jakim języku wykładowym (językach wykładowych) chce składać egzamin i czy życzy sobie także uzyskać kwalifikacyę do udzielania drugiego języka krajowego lub języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego.

Aby zapobiedz przeciążeniu poszczególnych Komisyi, przysługuje Radzie szkolnej krajowej prawo ograniczyć odpowiednio liczbę kandydatów w poszczególnych Komisyach na przeciąg jednego terminu egzaminacyjnego.

Do podania o przypuszczenie do egzaminu należy dołączyć:

a) Krótką autobiografię (opisanie przebiegu życia) z podaniem przebiegu studyów odbytych;

b) świadectwo dojrzałości, uzyskane w seminaryum nauczycielskiem;

c) dowody przynajmniej dwuletniej służby (praktyki) nauczycielskiej, odbytej po złożeniu egzaminu dojrzałości przy publicznej szkole ludowej lub prywatnej, posiadającej prawo publiczności.

Kandydatki mają prócz tego udowodnić świadectwem dojrzałości lub świadectwem uzdolnienia na nauczycielkę robót, że posiadają uzdolnienie do zajmowania posady nauczycielki robót ręcznych kobiecych przy szkołach ludowych pospolitych z odpowiednim językiem wykładowym (językami wykładowymi).

Kandydaci, którzy nie pełnią obowiązków nauczycielskich przy żadnej szkole, wnoszą podania, podług przepisów wygotowane i do Komisyi egzaminacyjnej wystosowane, z dołączeniem dokumentów służbowych bezpośrednio do tej Rady szkolnej okręgowej, w której okręgu ostatni raz jako nauczyciele byli zatrudnieni. Do takich podań ma być także dołączone świadectwo, wystawione przez urzędowego lekarza, stwierdzające, że kandydat jest fizycznie uzdolniony do zawodu nauczycielskiego, a w szczególności, że jego organa zmysłowe są zdrowe i że nie ma żadnej uderzającej wady w organie mownym; dołączyć dalej należy świadectwo moralnej nieskazitelności za czas od wystąpienia ze służby nauczycielskiej.

2. O przypuszczeniu do egzaminu rozstrzyga Komisya egzaminacyjna; przypuszczenie jednak nie może nastąpić, jeżeli władza szkolna okręgowa w umotywowanym swym wniosku nie wykaże, że aplikacya kandydata w praktycznej służbie nauczycielskiej była z a d o w a l n i a j ą c a.

Jeżeli aplikacyi kandydata w praktycznej służbie nauczycielskiej nie uznano jako zadowalniającą, zwraca się mu podanie z wymienieniem powodów i z tą uwagą, że wolno mu ponowić prośbę w terminie późniejszym.

W razach wątpliwych należy zasięgnąć decyzyi Rady szkolnej krajowej.

Kandydaci (kandydatki), którzy są zajęci w szkołach ćwiczeń przy seminaryach nauczycielskich lub w ostatnim czasie byli w nich zajęci, wnoszą podania, według przepisów udokumentowane, za pośrednictwem Dyrekcyi do Rady szkolnej krajowej, która rozstrzyga o przypuszczeniu do egzaminu kwalifikacyjnego.

W żadnym razie nie należy zwracać urzędowych opinii o aplikacyi służbowej kandydatom, lecz przechowywać je w aktach egzaminacyjnych.

3. Egzamin kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych ma charakter egzaminu praktycznego.

Kandydat ma przy tym egzaminie okazać, że jest należycie obznajomiony z zasadami pedagogiki szkół ludowych, w szczególności z przepisami karności i hygieny szkolnej, tudzież z metodyką poszczególnych przedmiotów naukowych szkoły ludowej pospolitej; że zdobył sobie potrzebne doświadczenie i zdolność samodzielnego sądu w rzeczach wychowania i sprawach, dotyczących służby nauczycielskiej przy szkołach ludowych; że na ogół opanował materyał naukowy szkoły ludowej pospolitej, przyczem nie należy przykładać wielkiej wagi do szczegółów; że wogóle jest uzdolniony do samodzielnego działania w sprawach wychowania i do udzielania nauki w szkołach ludowych pospolitych.

Egzamin obejmuje pedagogikę, a mianowicie metodykę przedmiotów obowiązkowych w szkołach ludowych pospolitych; materyał naukowy tych szkół, tak co do nauki codziennej, jako też uzupełniającej (z wyjątkiem robót ręcznych kobiecych i gry na skrzypcach); tudzież przepisy praktyki szkolnej (ustawy szkolne, plany naukowe, instrukcye i regulamin, hygienę szkolną).

Kandydaci i kandydatki, którzy w czasie swego zajęcia w praktycznej służbie nauczycielskiej według urzędowego poświadczenia nie udzielali nauki śpiewu i gimnastyki, mają być egzaminowani z tych przedmiotów tylko na własne żądanie. Muszą jednak teoretycznie i praktycznie okazać, że umieją urządzać gry i zabawy dla młodzieży i niemi kierować.

4. Egzamin składa się z części piśmiennej, ustnej i z lekcyi próbnej; wszystkie te części egzaminu mają się odbyć w tym samym terminie.

Celem przeprowadzenia egzaminu ustnego i lekcyi próbnej może Dyrektor Komisyi potworzyć sekcye. Każda z nich musi się składać przynajmniej z trzech członków Komisyi pod przewodnictwem Dyrektora Komisyi lub jego zastępcy i przeprowadza egzamin z kandydatami, którzy jej przypadną przy losowaniu, ze wszystkich przedmiotów.

Pytania, które otrzymują kandydaci, zapisuje się w protokole egzaminacyjnym.

5. Egzamin piśmienny składa się:

a) Z wypracowania na temat pedagogiczny w języku wykładowym. Kandydaci, którzy w tym samym terminie chcą uzyskać patent kwalifikacyjny z dwóch lub więcej języków wykładowych, opracowują osobny temat w każdym z tych języków.

b) Z rozwiązania trzech zagadnień rachunkowych w połączeniu z nauką form geometrycznych.

c) Z odpowiedzi na trzy pytania z realiów (geografii, historyi, historyi naturalnej i fizyki) razem.

Dyrektor Komisyi rozstrzyga każdorazowo, w jakim języku mają rozwiązywać zagadnienia pod *b)* i odpowiedzieć na poszczególne pytania, wymienione pod *c)* ci kandydaci, którzy w tym samym terminie chcą uzyskać patent kwalifikacyjny z dwoma lub więcej językami wykładowymi.

Temata wybierają odpowiedni egzaminatorowie za zgodą Dyrektora Komisyi egzaminacyjnej, a to do wypracowania *a)* z zakresu postępowania pedagogicznego i dydaktycznego w szkole ludowej pospolitej, a do zagadnień *b)* i pytań *c)* z zakresu materyału naukowego szkoły ludowej pospolitej. Temata otrzymują kandydaci bezpośrednio przed rozpoczęciem dotyczącej pracy.

Dla każdego z tych pod *a)*, *b)* i *c)* wymienionych wypracowań piśmiennych wyznacza się najwyżej cztery godziny czasu.

Przy żadnem wypracowaniu piśmiennem nie wolno używać środków pomocniczych.

Wszystkie egzamina piśmienne odbywają się pod dozorem członków Komisyi egzaminacyjnej. W tej samej sali nie powinno pracować więcej kandydatów nad 30.

6. Egzamin ustny odbywa się publicznie; może jednakże Dyrektor Komisyi dla zabezpieczenia porządku i powagi egzaminu ograniczyć odpowiednio jego charakter publiczny.

Egzamin ustny nie może dla jednej seryi kandydatów trwać dłużej nad cztery godziny.

Egzamin ten obejmuje specyalną metodykę przedmiotów obowiązkowych w szkołach ludowych pospolitych, przyczem należy także mieć na oku materyał

naukowy tych szkół, o ile tego cel egzaminu wymaga: obejmuje wreszcie przepisy, dotyczące praktyki szkolnej.

Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej, względnie zastępujący go przewodniczący sekcyi ma prawo brać udział w egzaminowaniu.

Egzaminowanie powinno odbywać się przedewszystkiem na podstawie tych książek do czytania i podręczników naukowych, tudzież tych środków naukowych, które są dozwolone do użytku w szkołach ludowych pospolitych. Co do zakresu wymagań, należy się obracać w granicach praktyki szkolnej, przepisanej dla tej kategoryi szkół; pod względem formalnym wymaga się, ażeby kandydat w potocznej mowie wyrażał się jasno i ściśle.

Kandydatom, którzy pragną w tym samym terminie uzyskać kwalifikacyę nauczycielską z dwóch lub więcej języków wykładowych, należy zadawać pytania i żądać odpowiedzi w każdym z tych języków.

7. Wszyscy kandydaci mają złożyć osobny egzamin ustny dla udowodnienia uzdolnienia do zastępczego udzielania nauki religii swego wyznania.

Kandydaci, którzyby się usunęli od tego egzaminu, musieliby się poddać powtórnemu egzaminowi kwalifikacyjnemu w całości.

Egzamin ten ma się odbyć przed egzaminatorami, wyznaczonymi przez dotyczącą władzę kościelną lub przełożeństwo wyznaniowe w obecności Dyrektora Komisyi egzaminacyjnej lub tegoż zastępcy, tudzież w obecności komisarzy wydelegowanych przez dotyczącą władzę kościelną lub przełożeństwo wyznaniowe.

Ocenienie wyniku egzaminu należy do dotyczących egzaminatorów i komisarzy. Dyrektor Komisyi winien także zwracać całą swą uwagę na egzamin z nauki religii, a to co do metodycznego traktowania tego przedmiotu i zapatrywań swych pod tym względem udzielać reprezentantom kościoła lub wyznania.

Na przyznanie kwalifikacyi z innych przedmiotów nie powinni egzaminatorowie ci i komisarze wywierać żadnego wpływu.

8. P r a k t y c z n a l e k c y a p r ó b n a odbywa się w szkole ludowej pospolitej wobec tych samych komisarzy egzaminacyjnych, którzy przeprowadzali egzamin ustny.

Temat, który ma być przedmiotem lekcyi, podaje do wiadomości kandydata dniem naprzód Dyrektor komisyi za porozumieniem się z kierownikiem szkoły i komisarzami egzaminacyjnemi.

Komisarzom i egzaminatorom, mającym przedsiębrać egzamin uzdolnienia do zastępczego udzielania n a u k i r e l i g i i wolno zarządzić lekcye próbne w obecności Dyrektora Komisyi egzaminacyjnej lub jego zastępcy.

9. Język niemiecki jest przy egzaminach kwalifikacyjnych na nauczycieli szkół ludowych pospolitych przedmiotem obowiązkowym. Kandydaci mają na temat, dany za zgodą Dyrektora komisyi przez dotyczącego egzaminatora, napisać wypracowanie, a przy egzaminie ustnym okazać niejaką wprawę w wyrażaniu się i znajomość regularnych form gramatycznych i budowy zdania w języku niemieckim, tudzież dowieść, że od czasu złożenia egzaminu dojrzałości korzystali ze skutkiem z kilku książek niemieckich dla rozszerzenia swych wiadomości.

10. Kandydaci, którzy przy egzaminie kwalifikacyjnym pragną uzyskać uzdolnienie do nauczania oprócz języka wykładowego także d r u g i e g o j ę z y k a k r a-

jowego lub języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego, składają z każdego z tych języków egzamin piśmienny i ustny.

Temata do zadań, jako też czas trwania egzaminu piśmiennego oznacza egzaminator za zgodą Dyrektora.

Uzdolnienie do nauczania może być tylko wtedy przyznane, jeżeli kandydat dotyczącym językiem tak ustnie jak i piśmiennie włada poprawnie.

Wyniki egzaminu mają być w świadectwie tylko w takim razie i o tyle uwidocznione, o ile wypadły pomyślnie.

Przy egzaminie z języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego w szkołach ludowych pospolitych należy stawiać następujące wymagania:

a) Kandydaci (kandydatki) mają napisać wypracowanie na temat dany przez egzaminatora za zgodą Dyrektora.

b) Przy egzaminie ustnym mają okazać dokładną znajomość książek do nauki języka niemieckiego, używanych w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym polskim i ruskim, dokładną znajomość gramatyki języka niemieckiego, pewne oczytanie i poprawność w używaniu języka niemieckiego w słowie i piśmie.

11. Po ukończeniu egzaminu określa się wynik w protokole, a to tak z lekcyi praktycznej, jako też z każdego przedmiotu egzaminu z osobna.

Kandydatów, którzy w ciągu egzaminu odstąpili, nie bierze się w rachubę; otrzymują oni tylko na żądanie potwierdzenie, że od egzaminu odstąpili.

Wynik egzaminu z poszczególnych przedmiotów wyraża się cenzurami: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny.

Cenzurę z każdego poszczególnego przedmiotu oznacza się większością głosów na wniosek dotyczącego egzaminatora. Przy ocenianiu ustnych odpowiedzi i lekcyi próbnej mają tylko ci członkowie głosować, którzy w akcie egzaminacyjnym brali udział. Przy ocenianiu prac piśmiennych i przy oznaczaniu cenzur, które mają wejść do świadectwa, mają głosować ci członkowie Komisyi, którzy egzaminowali kandydata z poszczególnych przedmiotów.

W razie równości głosów staje się prawomocną ta cenzura, za którą głosuje przewodniczący.

Uzdolnienie kandydatek do udzielania robót ręcznych kobiecych (Art. II., punkt 1 i 3) należy uwydatnić w dotyczącej rubryce, odwołując się do odnośnego świadectwa, słowami: „uzdolniona do szkół ludowych pospolitych“.

W wypadkach, jeżeli kandydat nie składał egzaminu z nauki śpiewu lub gimnastyki (Art. II., punkt 3.), należy stwierdzić ten fakt w odnośnej rubryce słowami: „nie egzaminowany“, a podać tylko wynik egzaminu z prowadzenia gier i zabaw dla młodzieży (§ 3).

Przyznając uzdolnienie z tych przedmiotów, należy ogólny wynik wyrażać słowami: „bardzo dobrze uzdolniony“, „dobrze uzdolniony“, „dostatecznie uzdolniony“.

Jeżeli kandydat z lekcyi próbnej i ze wszystkich tych przedmiotów, z których był egzaminowany, otrzymał co najmniej cenzurę dostateczną, należy mu przyznać kwalifikacyę dla szkół ludowych pospolitych. Jeżeli kandydat z lekcyi pró-

bnej z języka wykładowego (języków wykładowych) i z większości innych przedmiotów, z których był egzaminowany, otrzyma cenzurę bardzo dobrą, a żadnej niższej, aniżeli dobrą, należy go uznać za bardzo dobrze uzdolnionego. Jeżeli zaś z lekcyi praktycznej, z języka wykładowego (języków wykładowych) i z większości przedmiotów, z których był egzaminowany, otrzyma kandydat cenzurę bardzo dobrą lub dobrą, a żadnej niższej, aniżeli dostateczną, należy go uznać za dobrze uzdolnionego.

Jeżeli kandydat przy obowiązkowym egzaminie z języka niemieckiego (Art. II. punkt 9) otrzyma w tym przedmiocie cenzurę „niedostateczną", w takim razie Komisya go nie reprobuje, lecz pozwoli mu poddać się egzaminowi powtórnemu z języka niemieckiego w najbliższym terminie egzaminacyjnym. Taki egzamin powtórny można tylko jeden raz składać. W razie pomyślnego wyniku egzaminu powtórnego przyzna mu się kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych. W razie wyniku niepomyślnego przy egzaminie powtórnym należy kandydata (kandydatkę) reprobować. Taki kandydat (kandydatka) ma powtórzyć egzamin kwalifikacyjny w całej rozciągłości.

W razie niepomyślnego wyniku przy egzaminie z języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego w szkołach ludowych pospolitych (Art. II., punkt 10), rozważy Komisya, czy odpowiedzi kandydata czynią zadość przynajmniej wymaganiom Art. II., punkt 9, t. j., czy można mu przyznać kwalifikacyę nauczycielską bez prawa udzielania języka niemieckiego. Jeżeliby odpowiedzi kandydata i tym wymaganiom nie czyniły zadość, należy zastosować do niego wymienione wyżej postanowienie co do egzaminu powtórnego.

12. Po ukończeniu egzaminu należy kandydatowi wystawić świadectwo, które ma zawierać:

1. Dokładny rodowód egzaminowanego z podaniem przebiegu studyów odbytych, tudzież z wymienieniem miejsc, w których odbywał praktykę szkolną i oznaczeniem czasu jej trwania.

Jeżeli kandydat nie składał egzaminu ze śpiewu lub gimnastyki, należy okoliczność tę w świadectwie wyraźnie stwierdzić, zaznaczyć jednakże wynik egzaminu z gier i zabaw dla młodzieży (Art. II., punkt 3).

W świadectwach kandydatek należy uwidocznić uzyskane uzdolnienie do udzielania robót ręcznych, powołując się na odnośne świadectwo.

2. Ostateczne orzeczenie o przyznaniu lub odmówieniu kwalifikacyi nauczycielskiej, wyrażone słowami: „bardzo dobrze uzdolniony", „dobrze uzdolniony", „dostatecznie uzdolniony", „nieuzdolniony".

3. W razie przyznania kwalifikacyi nauczycielskiej należy podać, w jakim języku wykładowym (w jakich językach wykładowych) kandydat uzdolniony jest udzielać nauki, a ewentualnie, czy kandydat uzdolniony jest do uczenia drugiego języka krajowego, względnie języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego.

Na końcu świadectwa należy orzec, czy i w jakim stopniu jest kandydat uzdolniony do zastępczego udzielania nauki religii, czy też nie jest do tego uzdolniony.

Jeżeli w czasie uzyskania patentu kwalifikacyjnego trwa jeszcze zobowiązanie kandydata do służby w zawodzie nauczycielskim z powodu pobieranego w swoim czasie stypendyum, należy to w świadectwie dodatkowo zaznaczyć.

Świadectwo podpisuje Dyrektor i jeden z członków Komisyi egzaminacyjnej.

13. Kandydat reprobowany musi celem uzyskania kwalifikacyi nauczycielskiej powtórzyć egzamin przed tą samą Komisyą egzaminacyjną w całej rozciągłości, nie wyłączając egzaminu z religii.

Powtórzenie egzaminu jest z reguły tylko raz dozwolone, przyczem należy zachować postępowanie dotyczące przypuszczenia do egzaminu (Art. II., punkt 1 i 2). Egzaminu powtórnego z języka niemieckiego (Art. II., punkt 11) nie uważa się i przy niepomyślnym wyniku za pełny egzamin. Na dalsze powtarzanie egzaminu może zezwolić tylko Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu opinii Rady szkolnej okręgowej i Komisyi egzaminacyjnej.

Takie pozwolenie ważne jest tylko na przeciąg jednego roku.

14. Po upływie każdego terminu egzaminacyjnego sporządza Komisya egzaminacyjna wykaz reprobowanych kandydatów podług następującego formularza:

Wykaz

kandydatów zawodu nauczycielskiego, reprobowanych przez c. k. Komisyę egzaminacyjną dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych w . . . .
w terminie . . . . 19 . .

Imię i nazwisko kandydata lub kandydatki	Urodzony (a)			Pełni obowiązki nauczycielskie	
	dnia	miejsce	kraj	w charakterze	miejscowość

Wykaz ten przedkłada się po każdym terminie egzaminacyjnym Radzie szkolnej krajowej, która znowu wykazy takie rozeszle wszystkim innym Radom szkolnym krajowym bez osobnej odezwy w tylu egzemplarzach, ilu potrzeba do obdzielenia wszystkich Komisyi egzaminacyjnych i Rad szkolnych okręgowych w dotyczącem terytoryum.

Art. III

Egzamin kwalifikacyjny do szkół wydziałowych.

1. Każdy kandydat, który pragnie uzyskać kwalifikacyę do szkół wydziałowych, musi poddać się egzaminowi ze wszystkich przedmiotów, objętych jedną z następujących grup:

a) Grupa zawodowa językowo-historyczna: język wykładowy (języki wykładowe), język niemiecki, geografia i historya.

b) Grupa zawodowa przyrodnicza: historya naturalna, fizyka i matematyka.

c) Grupa zawodowa techniczna: rysunki odręczne i kaligrafia, rysunki geometryczne w połączeniu z geometryą wykreślną, nauka zręczności (dla kandydatów), roboty ręczne kobiece (dla kandydatek).

Przedmiotem egzaminu jest nadto w każdej grupie pedagogika i język wykładowy.

Wolno także kandydatom każdej grupy zawodowej ubiegać się o uzdolnienie do nauczania kaligrafii.

Kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół wydziałowych nie można uzyskać równocześnie z kwalifikacyą do szkół ludowych pospolitych w tym samym terminie.

Kandydatom, którzy uzyskali już kwalifikacyę do szkół wydziałowych z jednej grupy zawodowej, wolno przystąpić w innym terminie do egzaminu z innej grupy, albo z drugiego języka krajowego, albo z języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego.

2. O przypuszczenie do egzaminu wydziałowego wnosi się podanie przepisaną drogą służbową do Rady szkolnej krajowej, która o przypuszczeniu rozstrzyga na wniosek dotyczącego Inspektora szkolnego krajowego.

Na przypuszczenie nie można jednak zezwolić, jeżeli aplikacya kandydata (kandydatki) w praktycznej służbie szkolnej nie jest zupełnie zadowalniająca. W podaniu ma być dokładnie wymieniona grupa zawodowa i język wykładowy (języki wykładowe), z których kandydat pragnie uzyskać kwalifikacyę, również dotycząca Komisya egzaminacyjna, ewentualnie, czy kandydat chce uzyskać także kwalifikacyę do udzielania kaligrafii jako przedmiotu naukowego.

Do podania dołączyć należy:

a) Krótkie przedstawienie przebiegu życia i studyów odbytych, ze szczególnem uwzględnieniem sposobu przygotowania się do egzaminu kwalifikacyjnego do szkół wydziałowych i z podaniem użytych do przygotowania się dzieł naukowych.

b) Patent kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych wraz z kwalifikacyą do uczenia języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego w szkołach ludowych pospolitych.

c) Dowody przynajmniej trzechletniej praktyki nauczycielskiej w szkołach ludowych lub innych zakładach naukowych.

Kandydatki mają prócz tego wykazać się przez dołączenie świadectwa dojrzałości lub świadectwa uzdolnienia na nauczycielkę robót w szkołach pospolitych, że uznane zostały za uzdolnione do nauczania robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych pospolitych z odnośnym językiem wykładowym (językami wykładowymi).

Kandydaci, którzy ukończyli studya na uniwersytecie lub w szkole politechnicznej, dopuszczeni będą do tego egzaminu także bez wykazania się poprzedniem zajęciem w zawodzie nauczycielskim; mogą jednak dopiero wówczas uzyskać stałą nominacyę, jeżeli wykażą się jednorocznem zadowalniającem zajęciem nauczycielskiem w szkole wydziałowej publicznej po uzyskaniu kwalifikacyi do szkół wydziałowych.

Nauczyciele przedmiotów technicznych na kursach specyalnych naukowych, połączonych ze szkołami ludowemi, doświadczeni w zawodzie nauczycielskim, mogą być przez Ministra Oświaty uwolnieni od tego egzaminu.

Zresztą obowiązują postanowienia art. II., punkt 1. i 2. z tą uwagą, że kandydaci, którzy w ostatnim czasie nie byli zajęci w szkole ludowej, lecz w innym zakładzie naukowym, mają wnosić podania za pośrednictwem Dyrekcyi dotyczącego zakładu do Rady szkolnej krajowej, która o przypuszczeniu do egzaminu rozstrzyga. W każdym razie może być udzielone pozwolenie zdawania egzaminu kwalifikacyjnego do szkół wydziałowych tylko na podstawie zupełnie zadowalniającej aplikacyi w praktycznej służbie nauczycielskiej.

3. Przy egzaminie kwalifikacyjnym do szkół wydziałowych ma kandydat dowieść, że posiada w przedmiotach obranej grupy zawodowej wiedzę i wprawę, odpowiadającą pedagogiczno-dydaktycznemu zadaniu szkoły wydziałowej, a w sprawach wychowania i nauczania sąd pewny i samodzielny.

Wymagania przy egzaminach kwalifikacyjnych do szkół wydziałowych są następujące:

a) **Pedagogika.** Znajomość pedagogiki i dydaktyki w związku z empiryczną psychologią i logiką. Ogólna znajomość historyi pedagogiki, szczególniej czasów nowszych, tudzież zdobyta własną lekturą znajomość niektórych ważniejszych dzieł najznakomitszych pedagogów z czasów od r. 1600. Dokładniejsza znajomość historyczna rozwoju austryackiej szkoły ludowej, a w szczególności jej rozwoju w kraju ojczystym, jej zadania i urządzenia w czasach obecnych. Gruntowne obznajomienie z praktyką szkolną, zwłaszcza z przepisami karności szkolnej, z hygieną szkolną i ze specyalną metodyką przedmiotów obranej grupy zawodowej. Znajomość celniejszych pism dla młodzieży w zakresie dotyczących przedmiotów.

b) **Język wykładowy** (języki wykładowe) jako przedmiot naukowy. Znajomość gramatyki współczesnego języka piśmiennego i najzwyklejszych rodzajów i form artystycznych poezyi i prozy. Ogólna znajomość historyi literatury i dokładniejsza niektórych celniejszych dzieł literatury nowszej, oparta na podstawie własnej lektury. Wprawa w układaniu pism z życia praktycznego. Biegłość w wysłowieniu ustnem i piśmiennem.

c) **Język niemiecki i drugi język krajowy jako przedmioty naukowe.** Znajomość gramatyki współczesnego języka piśmiennego i najzwyklejszych rodzajów i form artystycznych prozy i poezyi. Znajomość kilku celniejszych utworów literatury nowszej na podstawie własnej lektury. Ogólna znajomość historyi literatury czasów nowszych. Poprawność w wyrażaniu się ustnem i piśmiennem.

d) **Geografia.** Znajomość geografii fizycznej i matematycznej. Dokładniejsza znajomość geografii politycznej zwłaszcza Europy, a mianowicie środkowej i wschodniej. Ogólna znajomość geografii handlowej. Gruntowna znajomość geografii Monarchii austryacko-węgierskiej, a w szczególności kraju ojczystego. Pewność w porównawczem traktowaniu materyału geograficznego. Biegłość w kartograficznych rysunkach na tablicy.

e) **Historya.** Ogólna znajomość historyi powszechnej ze szczególnem uwzględnieniem stosunków cywilizacyjnych. Znajomość historyi Monarchii austryacko-węgierskiej, a w szczególności kraju ojczystego. Ogólna znajomość konstytucyi i urządzeń państwowych Monarchii austryacko-węgierskiej.

f) **Historya naturalna.** Ogólna, na poglądzie i na wprawie w oznaczaniu oparta znajomość trzech królestw przyrody i znajomość najważniejszych systemów przyrodniczych. Najważniejsze wiadomości o budowie skorupy ziemskiej. Znajomość praktycznego zużytkowania płodów przyrody w przemyśle i gospodarstwie wiejskiem. Znajomość budowy ciała ludzkiego, czynności organów i pielęgnowania zdrowia, tudzież dawania pierwszej pomocy w wypadkach nagłych przy skaleczeniu ciała.

g) **Fizyka.** Na spostrzeżeniach i doświadczeniach (eksperymentach) oparta znajomość sił przyrody i ich praw. Biegłość w objaśnianiu najbardziej w oko wpadających zjawisk przyrody i najważniejszych machin. Wprawa w obchodzeniu się z najzwyklejszymi aparatami fizykalnymi. Znajomość ważniejszych pierwiastków chemicznych, ich związków i zastosowania ich w przemyśle i gospodarstwie wiejskiem.

h) **Matematyka** (rachunki i geometrya). Dokładna znajomość wszystkich arytmetycznych operacyi wraz z ich uzasadnieniem, tudzież najważniejszych twierdzeń algebraicznych, o ile to potrzebne do uzasadnienia operacyi arytmetycznych. Biegłość w wykonywaniu rachunków, wziętych z życia codziennego. Znajomość buchalteryi pojedynczej. Znajomość najważniejszych twierdzeń z planimetryi, stereometryi i trygonometryi płaskiej ze szczególniejszem uwzględnieniem praktycznego jej zastosowania.

Kandydatek nie egzaminuje się z trygonometryi.

i) **Rysunki geometryczne** w połączeniu z geometryą wykreślną. Biegłość w wykonywaniu najważniejszych konstrukcyi geometrycznych i ich uzasadnienie, tudzież w rysowaniu geometrycznych ornamentów płaskich i łatwych planów sytuacyjnych. Najważniejsze zasady nauki o rzutach i jej zastosowanie do nauki o cieniach. Biegłość w rysowaniu prostych brył geometrycznych i w rysowaniu ich siatek.

Kandydatek nie egzaminuje się z rysunku sytuacyjnego i z nauki o rzutach.

k) **Rysunki odręczne.**

1. Sprawność w swobodnem rysowaniu z natury przedmiotów z otoczenia i przemysłu artystycznego z uwzględnieniem ich oświetlenia, a mianowicie cieniów własnych i rzuconych, refleksów, półtonów i punktów świecących,

przyczem granice mas oświetlenia mają być dokładnie oznaczone, a wszelkie odcienia traktowane sposobem płaskim.

2. Biegłość w malowaniu z natury farbami wodnemi, pastelami lub ołówkami kolorowymi: liści, kwiatów, gałązek, owoców, jarzyn, motyli. owadów, ryb, piór, muszli, ptaków i t. p., dążąc do uproszczenia, względnie do uwydatnienia kolorytu kilku tonami.

3. Zdolność tworzenia łatwych ozdób podług danych roślin lub wyżej wymienionych motywów z natury, uwzględniając cel i materyał, z jakiego ozdoba ma być wykonana.

4. Biegłość w swobodnem rysowaniu prostych przedmiotów z otoczenia i z natury, tudzież płaskich kształtów z natury i ornamentów w wielkich rozmiarach kredą na tablicy, węglem w konturze, względnie farbą jako sylwetki na papierze do pakowania.

5. Znajomość najważniejszych stylów w dziedzinie form artystycznych.

6. Znajomość najważniejszych zasad perspektywy.

7. Znajomość najzwyklejszych farb, tudzież najważniejszych zasad nauki o barwach.

8. Dokładna znajomość najzwyklejszych rodzajów techniki rysowania, tudzież metodyki nauki rysunków w szkołach wydziałowych.

l) **Kaligrafia.** Biegłość w zwykłem piśmie polskiem i niemieckiem, względnie także w piśmie ruskiem. Znajomość polskiego, względnie także ruskiego pisma rondowego, pisma gotyckiego, frakturowego, szwabachu, kursywy łacińskiej lub pisma igiełkowego, grubego (blokowego) i niektórych pism ozdobnych. Biegłość w pisaniu na tablicy.

Metodyka kaligrafii ze szczególniejszem uwzględnieniem zastosowanej do każdego rodzaju pisma metody genetycznej.

m) **Nauka zręczności.**

I. Egzamin praktyczny.

aa) Praca ręczna.

1. Wykonanie prostej roboty z kartonu podług szkicu z podaniem kształtu i wymiarów.

2. Wykonanie prostego przedmiotu z drzewa podług szkicu kotowanego, przeważnie w zakresie nauki zręczności w szkołach wydziałowych, przyczem należy zwrócić uwagę na prawidłowe używanie narzędzi, na zrozumienie głównych rodzajów połączeń drzewnych, tudzież na dokładność wykonania.

bb) Rysunek zawodowy: Narysowanie prostego przedmiotu z drzewa lub fragmentu z potrzebnymi do wykonania tegoż widokami i przekrojami.

II. Egzamin teoretyczny.

Systemy i praktyczne przeprowadzenie nauki zręczności w różnych krajach. Dokładna znajomość instrukcyi, wydanych dla tej nauki w szkołach wydziałowych.

Wydobywanie żelaza i najważniejsze jego własności. Własności drzewa. Najważniejsze gatunki drzewa użytkowego. O wykończeniu wyrobów drzewnych, jak: gładzenie, bajcowanie, politura, tudzież opisanie potrzebnych do tego materyałów pomocniczych. Dokładna znajomość wszelkich narzędzi i urządzeń, potrzebnych przy nauce zręczności.

n) **Roboty ręczne kobiece.** Biegłość w wykonaniu planem przepisanych robót kobiecych dla szkół wydziałowych, w szczególności znajomość kroju i szycia bielizny domowej i do ubrania, znajomość haftu białego i różnych ściegów kolorowych.

Najważniejsze wiadomości o materyałach, używanych do robót pod względem rodzaju, jakości i pochodzenia z uwzględnieniem potrzeb gospodarstwa domowego.

Dokładna znajomość instrukcyi wydanej do tej nauki dla szkół wydziałowych.

o) Kandydaci grupy przyrodniczej i technicznej mają prócz tego poddać się egzaminowi ustnemu z języka wykładowego i udowodnić, że nim poprawnie władają, tudzież, że posiadają odpowiednie oczytanie w literaturze dotyczącej grupy zawodowej. Prócz tego powinni kandydaci (kandydatki) udowodnić, że mają dokładną znajomość książek szkolnych, zaprowadzonych w szkołach wydziałowych do poszczególnych przedmiotów z ich grupy zawodowej.

4. Postanowienia Art. II., punkt 4. mają mieć zastosowanie także przy egzaminach dla szkół wydziałowych z tą tylko zmianą, że każda sekcya ma się składać przynajmniej z pięciu członków Komisyi egzaminacyjnej.

5. Egzamin piśmienny należy składać z pedagogiki i z każdego przedmiotu wybranej grupy zawodowej, ewentualnie także z kaligrafii (Art. III., punkt 1). Kandydaci, którzy chcą uzyskać kwalifikacyę z dwoma lub więcej językami wykładowymi w tym samym terminie, mają w każdym z tych języków opracować osobny temat z zakresu pedagogiki. Język, w którym tacy kandydaci mają opracowywać temata z innych przedmiotów egzaminu, oznacza w każdym wypadku poszczególnym Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej.

Jeżeli kandydat (Art. III., punkt 1. ustęp końcowy), posiadający już kwalifikacyę z pewnej grupy zawodowej, pragnie uzyskać kwalifikacyę jeszcze z innej grupy zawodowej, nie zdaje egzaminu piśmiennego z pedagogiki.

Na każdy egzamin piśmienny wyznacza się co najwyżej cztery godziny czasu. Na egzamin klauzurowy z rysunków odręcznych może wymiar czasu być rozszerzony podług uznania Komisarza egzaminacyjnego w porozumieniu z Dyrektorem Komisyi.

Co do wyboru tematów, zagadnień i pytań, przyczem należy dokładnie przestrzegać granic określonych w Art. III., punkcie 3, tudzież co do używania środków pomocniczych (z wyjątkiem tablic logarytmicznych), również co do nadzorowania kandydatów, mają być we właściwy sposób zastosowane postanowienia Art. II., punktu 5.

6. Egzamin ustny odbywa się publicznie: Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej może jednak dla zabezpieczenia porządku i powagi egzaminu ograniczyć odpowiednio publiczny jego charakter.

Egzamin ustny obejmuje pedagogikę, wszystkie przedmioty obranej grupy zawodowej, tudzież język wykładowy (Art. III., punkt 1) przy zachowaniu w wymaganiach granic, określonych w Art. III., punkcie 3. Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej, ewentualnie jego zastępca, który przewodniczy sekcyi, ma prawo brać udział w egzaminowaniu i jeżeli to uzna za stosowne, zarządzić, żeby kandydatom pytania były dane na piśmie (ewentualnie przez losowanie). Kandydatom, pragnącym uzyskać w tym samym terminie kwalifikacyę z dwoma lub więcej językami wykładowymi, zadaje się z każdego przedmiotu egzaminu pytania w każdym z tych języków.

Jeżeli kandydat (Art. II., punkt 1. ustęp końcowy), posiadający już kwalifikacyę z pewnej grupy zawodowej, chce uzyskać kwalifikacyę jeszcze z innej grupy, ogranicza się egzamin z pedagogiki do specyalnej metodyki przedmiotów nowo-obranej grupy zawodowej.

7. Uzyskane dla szkół ludowych uzdolnienie do zastępczego udzielania nauki religii (Art. II., punkt 7) obejmuje zarazem kwalifikacyę do szkół wydziałowych. Kandydaci, nie posiadający tego uzdolnienia, mogą je nabyć, poddając się przy składaniu egzaminu do szkół wydziałowych osobnemu egzaminowi z religii.

Te same postanowienia mają także zastosowanie co do kwalifikacyi ze śpiewu i gimnastyki (Art. II., punkt 3).

8. Co do lekcyi próbnej, należy we właściwy sposób zastosować postanowienia Art. II., punktu 8.

9. Przy ocenianiu postępów, przy wygotowywaniu świadectw, przy wykonywaniu zarządzeń co do kandydatów, którzy od egzaminu odstąpili lub zostali reprobowani, należy zastosowywać we właściwy sposób przepisy Art. II., punktu 11, 12, 13 i 14. W szczególności przestrzegać należy następujących postanowień:

a) Kwalifikacya do szkół wydziałowych nie może być przyznaną, jeżeli kandydat przy lekcyi próbnej otrzymał stopień niższy, aniżeli dobry, albo też z więcej niż jednego przedmiotu egzaminowanego stopień tylko dostateczny. Kwalifikacyę bardzo dobrze uzdolniony przyznaje się, jeżeli kandydat z lekcyi praktycznej i większości innych przedmiotów egzaminowych otrzymał cenzurę bardzo dobry, a z żadnego przedmiotu nie otrzymał cenzury niższej od dobry. Jeżeli z lekcyi praktycznej i z dwu przedmiotów otrzymał stopień bardzo dobry, a z żadnego przedmiotu cenzury niższej od dobry, należy go uznać za dobrze ukwalifikowanego.

b) Wynik ewentualnego egzaminu z religii, z gimnastyki i ze śpiewu, tudzież z drugiego języka wykładowego i z języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego zapisuje się dodatkowo w świadectwie, lecz tylko w razie pomyślnego wyniku, a cenzura ta nie ma wpływu na ogólny wynik egzaminu kwalifikacyjnego do szkół wydziałowych. Także przy tych egzaminach i przy obowiązkowym egzaminie z gier i zabaw dla młodzieży (Art. II., punkt 3) na-

leży na oznaczenie ogólnego wyniku używać wyrażeń: bardzo dobrze uzdolniony, dobrze uzdolniony, dostatecznie uzdolniony, i nieuzdolniony.

c) Kandydaci, którzy przy egzaminie byli reprobowani z pewnej grupy zawodowej, mogą przy egzaminie powtórnym obrać sobie zamiast tej grupy inną grupę zawodową.

Art. IV.

Egzamina uzupełniające.

1. Kandydaci, którzy posiadają prawidłowo wystawione świadectwo kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół średnich, mogą na żądanie uzyskać od Rady szkolnej krajowej pozwolenie zdawania egzaminu do szkół wydziałowych lub pospolitych w terminie zwyczajnym. Do podania mają dołączyć krótkie przedstawienie biegu życia i studyów, świadectwo kwalifikacyjne do szkół średnich, świadectwo lekarskie, stwierdzające, że fizycznie są uzdolnieni do zawodu nauczycielskiego (Art. II., punkt 1), tudzież świadectwo moralności.

Przy każdym takim egzaminie mają kandydaci poddać się tylko egzaminowi uzupełniającemu z pedagogiki i z tych przedmiotów, z których nie posiadają kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół średnich.

W protokołach egzaminacyjnych (Art. II., punkt 11 i Art. III., punkt 9) powołać się należy co do tych przedmiotów, z których kandydaci posiadają kwalifikacyę do szkół średnich, na świadectwo kwalifikacyjne do szkół średnich, nie podając cenzur wyraźnie określonych, a przy ocenie, czy kandydat jest bardzo dobrze uzdolniony, albo dobrze, ewentualnie dostatecznie uzdolniony, należy wziąć pod dokładną rozwagę treść świadectwa kwalifikacyjnego do szkół średnich.

W świadectwach kwalifikacyjnych do szkół wydziałowych albo ludowych pospolitych należy przy końcu wyraźnie nadmienić, że kandydat może dopiero wtedy otrzymać stałą posadę nauczycielską przy szkołach ludowych, gdy się wykaże przynajmniej jednoroczną, zadowalniającą praktyką nauczycielską, odbytą po złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego w szkole ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności.

Zresztą stosują się do takich egzaminów uzupełniających przepisy wymienione w Art. II. i w Art. III.

2. Kandydaci, którzy posiadają kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych lub wydziałowych, a nie mają uzdolnienia do zastępczego udzielania nauki religii, następnie kandydaci, którzy nie zdawali egzaminu z gimnastyki lub śpiewu (Art. II., punkt 3, Art. III., punkt 7), a wreszcie kandydaci, którzy pragną uzyskać kwalifikacyę z drugiego języka krajowego albo z języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego, mogą zdawać egzamin uzupełniający z jednego lub kilku tych przedmiotów naukowych. Przy egzaminach tych należy ocenę ogólną oznaczać wyrażeniami: bardzo dobrze uzdolniony, dobrze uzdolniony, dostatecznie uzdolniony, nieuzdolniony.

Te egzamina uzupełniające odbywają się w zwykłych terminach egzaminacyjnych, a zdawać je można z religii, śpiewu, gimnastyki i z języka niemieckiego

przed każdą Komisyą egzaminacyjną, upoważnioną do egzaminowania w języku wykładowym kandydata; z drugiego języka krajowego jednakże tylko przed Komisyą dla dotyczącego języka wykładowego.

Kwalifikacya uzupełniająca, uzyskana z religii, śpiewu i gimnastyki, ma znaczenie tak do szkół ludowych pospolitych, jako też wydziałowych (Art. III., punkt 7). Uzdolnienie do nauczania drugiego języka krajowego, albo też języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego, może uzyskać każdy kandydat ukwalifikowany do szkół ludowych pospolitych lub wydziałowych, stosownie do różnych wymagań (Art. II., punkt 10 i Art. III., punkt 3 c), albo tylko do szkół ludowych pospolitych, albo też do szkół wydziałowych.

Osobnych świadectw z egzaminów uzupełniających nie wydaje się; wynik egzaminu zapisuje się dodatkowo na uzyskanem już świadectwie kwalifikacyjnem, jednakże tylko w tym razie, jeżeli jest pomyślny.

Takie egzamina uzupełniające wolno powtarzać bez ograniczenia.

Zresztą obowiązują co do tych egzaminów uzupełniających odnośne postanowienia Art. II. i III.

Art. V.

Egzamina specyalne.

1. Kandydaci, którzy posiadają świadectwo kwalifikacyjne do szkół ludowych pospolitych lub wydziałowych, a pragną uzyskać kwalifikacyę do szkół ludowych pospolitych, względnie z tej samej grupy przedmiotów do szkół wydziałowych, ale z drugim językiem wykładowym, mogą się poddać egzaminowi specyalnemu przed Komisyą, upoważnioną do przeprowadzania egzaminów w dotyczącym języku wykładowym (Art. I., punkt 2). W takim razie ma kandydat opracowaniem tematu pedagogicznego i egzaminem ustnym wykazać, że drugi język wykładowy posiada w zupełności tak w mowie, jako też w piśmie, tak w ogóle, jak i w zakresie odnośnych przedmiotów naukowych.

Co do wymagań, które należy stawiać, obowiązują postanowienia Art. II. punkt 5 i 6, względnie Art. III. punkt 5 i 6.

Co do świadectw zastosować należy Art. IV., punkt 2.

2. Kandydaci, którzy posiadają kwalifikacyę nauczycielską do szkół ludowych pospolitych lub wydziałowych, a pragną uzyskać kwalifikacyę z nauki gospodarstwa wiejskiego albo też z jakiegoś technicznego przedmiotu do kursów specyalnych, połączonych ze szkołami ludowemi, następnie do nauki nadobowiązkowej na fortepianie lub skrzypcach w szkołach wydziałowych, wreszcie do nauczania dzieci ciemnych, głuchoniemych, umysłowo upośledzonych i zaniedbanych, mogą się poddać egzaminowi specyalnemu z jednego lub kilku z tych przedmiotów. Tacy kandydaci mogą także zdawać egzamin specyalny z gry na organach. Dotyczące podania należy wnosić do Rady szkolnej krajowej w drodze urzędowej.

Celem przeprowadzenia takich egzaminów wzmacnia się na wniosek Rady szkolnej krajowej w razie potrzeby i ze względu na stosunki miejscowe Komisyę egzaminacyjną osobami fachowymi.

Każdy taki egzamin składa się z części teoretycznej i praktycznej, a ma wykazać, czy kandydatowi na podstawie jego wiedzy i biegłości może być przyznane uzdolnienie, o które się ubiega.

Z takich egzaminów specyalnych, których powtarzanie nie jest ograniczone, wystawia się osobne świadectwa.

Mają zresztą przy tych egzaminach odpowiednie zastosowanie postanowienia Art. II. i III.

3. Nauczyciele (nauczycielki), udzielający na specyalnych kursach, połączonych ze szkołami ludowemi lub też na kursach dopełniających dla dziewcząt nauki takich przedmiotów, które nie są przedmiotami obowiązkowymi w szkołach ludowych, mogą być przez Ministra oświaty uwolnieni od zdawania egzaminu specyalnego, jeżeli pracowali ze skutkiem zadowalniającym przynajmniej dwa lata.

Co do sposobu uzyskania specyalnej kwalifikacyi do nauczania języka francuskiego i angielskiego we wszystkich zakładach w zakresie szkół ludowych (jakimi są szkoły wydziałowe, specyalne kursa naukowe, kursa dopełniające, szkoły języków i seminarya nauczycielskie) obowiązuje nadal rozporządzenie ministeryalne z dnia 1. maja 1871, l. 593, z tą uwagą, że przy tych egzaminach kandydat ma okazać, że odnośnym językiem włada poprawnie i biegle w mowie i piśmie, tudzież że przy przyznaniu kwalifikacyi — co stać się może tylko w razie uzyskania cenzury przynajmniej d o b r e j ze wszystkich przedmiotów — nie należy czynić różnicy ze względu na kategorye szkół; kwalifikacyę przyznaje się tedy lub odmawia do wszystkich tych zakładów naukowych.

Kwalifikacyę z języka francuskiego można uzyskać tylko przed Komisyą egzaminacyjną lwowską lub krakowską.

Art. VI.

Taksy egzaminacyjne.

1. Przed rozpoczęciem egzaminu składa się do rąk Dyrektora Komisyi taksę egzaminacyjną, która w żadnym razie nie może być zwróconą.

Taksa ta za egzamin kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych wynosi 16 K, za egzamin do szkół wydziałowych 20 K, a za egzamin uzupełniający lub specyalny bez względu na to, czy się go zdaje z jednego czy z więcej przedmiotów w tym samym terminie, 10 K.

Jeżeli kandydat w tym samym terminie egzaminacyjnym poddaje się tak egzaminowi uzupełniającemu, jako też specyalnemu, musi za każdy z tych egzaminów złożyć osobną taksę. Za egzamin powtórny z języka niemieckiego (Art. II, punkt 11) nie składa się żadnej taksy.

2. Po ukończeniu egzaminu pokrywa się z taks wszelkie wydatki Komisyi egzaminacyjnej (potrzeby kancelaryjne, koszta podróży członków zamiejscowych, usługę i t. p.), a resztę rozdziela Rada szkolna krajowa na sprawozdanie i wniosek Dyrektora pomiędzy Dyrektora i innych członków Komisyi w stosunku do pracy i zajęcia w Komisyi. Należy przytem w równej mierze uwzględniać egzaminatorów z religii.

Art VII.

Postanowienie przejściowe.

Aż do dalszego zarządzenia mogą osoby, pracujące dłużej, niż trzy lata, w szkołach ludowych publicznych lub prywatnych, posiadających prawo publiczności, z powodów zasługujących na uwzględnienie, uzyskać uwolnienie od wykazania się świadectwem dojrzałości celem przypuszczenia do egzaminu kwalifikacyjnego do szkół ludowych pospolitych (Art. II., punkt 1 b). Zezwolenie na taki wyjątek, które ma ważność na rok jeden, zastrzeżone jest Radzie szkolnej krajowej. Przy egzaminie takich kandydatów należy zwrócić szczególniejszą uwagę na to, czy posiadają wiadomości z materyału naukowego, przepisanego dla szkół ludowych pospolitych (Art. II., punkt 3).

Dodatek,

odnoszący się do formularzy pism urzędowych.

Świadectwa wystawia się na papierze, do tego przeznaczonym, znajdującym się na składzie w c. k. Wydawnictwie książek szkolnych w Wiedniu i Pradze, wszystkie zaś Komisye mają się trzymać umieszczonych poniżej formularzy. Każdy patent kwalifikacyjny ma być wystawiony na całym arkuszu, którego trzecia stronica przeznaczona jest na dopisywanie kwalifikacyi dodatkowych (Art. III., punkt 9 b, Art. IV., punkt 2, Art. V., punkt 1).

Protokoły egzaminacyjne mają być tak ułożone, żeby świadectwa poszczególne były ich odpisami.

Formularze świadectw.

1. Dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych.

C. k. Komisya egzaminacyjna dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych

w . . . .

L. . . . .
19 . .

Patent na nauczyciela szkół ludowych pospolitych.

Pan . . . . urodzony dnia . . . . 18 . . w . . . . w . . . . religii . . . . ukończył . . . . uczęszczał następnie do c. k. Seminaryum nauczycielskiego męskiego . . . . (pobierając stypendyum z funduszu . . . . w łącznej kwocie . . . . K) i otrzymał dnia . . . . 19 . . świadectwo dojrzałości . . . . do pełnienia obowiązków tymczasowego nauczyciela w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .

Odbywszy następnie praktykę przepisaną w charakterze tymczasowego nauczyciela w szkole ludowej w . . . . w latach . . . . zdawał egzamin w miesiącu . . . . 19 . . przed podpisaną Komisyą egzamin nauczycielski do szkół ludowych pospolitych.[1])

Na podstawie tego egzaminu Komisya uznaje Pana . . . . [2]) **uzdolnionym** do samodzielnego sprawowania urzędu nauczycielskiego w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .

---

[1]) Jeżeli kandydat nie zdawał egzaminu ze śpiewu albo gimnastyki (Art. II., punkt 3), należy w uwagach dodać: „przyczem kandydat z nauki . . . . nie był egzaminowany". Ocenę z obowiązkowego egzaminu z gier i zabaw dla młodzieży należy podać.

[2]) Miejsce dla oznaczenia ogólnego wyniku egzaminu. bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie (art. II. punkt 11).

Również uznaje Komisya[1]) Pana . . . . na podstawie złożonego egzaminu . . . . uzdolnionym do uczenia języka . . . . i . . . . uzdolnionym do uczenia języka . . . . jako przedmiotu naukowego w szkołach ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . .

Przy osobnym egzaminie z nauki religii okazał się kandydat . . . . uzdolnionym do zastępowania nauczyciela religii swego wyznania.

Z powodu pobierania stypendyum w czasie studyów seminarzyckich z funduszu . . . . jest Pan . . . . na podstawie rewersu obowiązany jeszcze przez . . . . pełnić obowiązki nauczycielskie w publicznych szkołach ludowych w . . . .

. . . . dnia . . . . 19 . .

C. k. Komisya egzaminacyjna dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych.

Pieczęć.

. . . .

Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej.

. . . .

Członek Komisyi.

2. Dla nauczycielek szkół ludowych pospolitych.

Patenta dla nauczycielek mają być zgodne z formularzem I. z wyjątkiem zmian, które same z siebie wynikają. Przed ustępem: „Na podstawie wyników egzaminu etc.“ należy wpisać uzyskaną już kwalifikacyę z robót ręcznych kobiecych w słowach: „Według świadectwa z daty . . . . jest kandydatka uzdolnioną do udzielania nauki robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych pospolitych“.

---

[1]) Tylko dla Komisyi, w których postanowienie Art. II., punkt 10 przepisów egzaminacyjnych może mieć zastosowanie.

3. Dla nauczycieli szkół wydziałowych.

C. k. Komisya egzaminacyjna dla nauczycieli szkół wydziałowych

w . . . .

L. . . .

19 . .

Patent na nauczyciela szkół wydziałowych.

Pan . . . . urodzony dnia . . . . 18 . . religii . . . . zdawał w miesiącu . . . . 19 . . przed podpisaną Komisyą egzamin nauczycielski do szkół wydziałowych z grupy . . . .

Według dowodów, Komisyi przedłożonych, kandydat odbył studya . . . . i uzyskał patent na nauczyciela szkół ludowych pospolitych z językiem wykładowym . . . . i z uzdolnieniem do uczenia języka niemieckiego jako przedmiotu naukowego w szkołach ludowych pospolitych, wydany przez c. k. Komisyę egzaminacyjną w . . . . z dnia . . . . 19 . . l. . . . . .

Kandydat pełnił obowiązki nauczycielskie w szkołach . . . . w latach . . . .

Na podstawie wyników egzaminu uznaje się Pana . . . .[1]) **uzdolnionym** do samodzielnego sprawowania urzędu nauczycielskiego w szkołach wydziałowych z językiem wykładowym . . . . a to udzielania . . . .

Również przyznaje Komisya Panu . . . . na podstawie złożonego egzaminu uzdolnienia do uczenia języka . . . . jako przedmiotu naukowego w szkołach wydziałowych z językiem wykładowym . . . .

Z powodu pobierania stypendyum w czasie studyów seminarzyckich z funduszu . . . . jest Pan . . . . na podstawie rewersu obowiązany jeszcze przez . . . . lata pełnić obowiązki nauczycielskie w publicznych szkołach ludowych.

---

[1]) Miejsce na oznaczenie ogólnego wyniku egzaminu: bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie.

Uwagi: . . . .
. . . .
. . . .

. . . . dnia . . . . 19 . .

C. k. Komisya egzaminacyjna dla nauczycieli szkół wydziałowych.

. . . .

Dyrektor Komisyi egzaminacyjnej. Członek Komisyi.

4. Dla nauczycielek szkół wydziałowych.

Świadectwa dla nauczycielek są zgodne z formularzem 3 ze zmianami, które same przez się wynikają.

5. Dla kandydatów reprobowanych.

Formularze 1. 2, 3 i 4 mają napis „Świadectwo“ po skreśleniu reszty słów, a w ustępie: „Na podstawie wyników egzaminu etc.“ umieszcza się przed „uzdolniony“ wyraz „nie“. Ustęp dotyczący egzaminu z religii wykreśla się.

6. Dla kandydatów, którzy egzamin powtórzyli.

W razie pomyślnego wyniku używa się formularzy 1, 2, 3 i 4 bez zaznaczania, że egzamin powtórzono.

W razie niepomyślnego wyniku używa się formularza 5 z tą zmianą, że ustęp: „Na podstawie egzaminu etc.“ ma brzmieć: „Na podstawie wyniku egzaminu powtórnego etc.

7. Dla kandydatów, składających egzamina specyalne.

W osobnych świadectwach ze specyalnych egzaminów Art. V., punkt 2) należy wyszczególnić generalia, studya odbyte i złożone egzamina, tudzież miejsca i czas odbytej już służby nauczycielskiej podług formularzy 3 i 4 z odpowiednią zmianą tytułu świadectwa. Wyszczególnienie przedmiotów zdawanych i brzmienie klauzuli uzdolnienia należy stosownie do rodzaju i celu egzaminu sformułować za zgodą Rady szkolnej krajowej.

Dodatek.

W sprawie wydawania duplikatów patentów na nauczycieli obowiązują następujące postanowienia:

1. W celu uzyskania duplikatu zagubionego patentu nauczycielskiego winien poszkodowany zwrócić się z umotywowaną prośbą do władzy szkolnej krajowej i uzasadnić potrzebę żądanego duplikatu.
2. Za wydanie duplikatu na podstawie zezwolenia władzy szkolnej krajowej należy złożyć taksę w kwocie 8 (ośmiu) koron, która służy na potrzeby Komisyi egzaminacyjnej.
3. Komisye egzaminacyjne mają w peryodycznych sprawozdaniach z czynności swoich wykazywać liczebnie także wydane duplikaty patentów, odwołując się przytem do zezwolenia władzy szkolnej krajowej.

Regulamin
dla szkół ludowych wszelkiej kategoryi.

TYTUŁ I.

O szkole ludowej pospolitej.

I. O urządzeniu szkoły ludowej.

§ 1. Każdą szkołę ludową pospolitą należy tak urządzić, aby mogła spełnić zadanie, które wkłada na nią państwowa ustawa szkolna, tudzież ustawy szkolne krajowe.

Rada szkolna krajowa, która z reguły rozstrzyga o urządzeniu szkoły, weźmie przytem pod rozwagę, oprócz ilości dzieci szkolnych i posad nauczycielskich, także potrzeby naukowe i gospodarcze stosunki ludności (11).*)

Jeżeliby z powodu zamierzonego urządzenia szkoły, miały dla stron utrzymujących szkołę, powstać wydatki, do których według ustaw nie byłyby obowiązane, należy zawsze uzyskać ich przyzwolenie.

§ 2. Liczba klas stosuje się do ilości dzieci do nauki szkolnej obowiązanych i w zakresie szkolnym zamieszkałych, oraz do ilości posad nauczycielskich, systemizowanych na podstawie odnośnych postanowień ustawowych (116).

Jeżeli w jednej klasie są połączone dzieci różnego wieku i stopnia nauki, dzieli się ją na oddziały lub grupy.

Które stopnie wieku należy przydzielić do każdej poszczególnej klasy, a w jej obrębie do każdego oddziału i grupy, określa plan naukowy (6. 7).

§ 3. Samoistne szkoły żeńskie zakłada się według postanowień ustawy krajowej.

§ 4. Oznaczenie kategoryi szkoły ludowej zależy z jednej strony od liczby klas następujących po sobie, bez względu na oddziały równorzędne i ekspozytury, z drugiej zaś strony od płci dzieci, dla których się ją przeznaczyło; oznacza się

*) *Cyfry w nawiasach oznaczają będący w związku paragraf niniejszego regulaminu.*

przeto szkołę albo jako szkołę ludową pospolitą mieszaną, albo jako szkołę ludową pospolitą męską lub żeńską, a stosownie do liczby klas, jako szkołę ludową jedno-, dwu-, trzy- i t. d. klasową.

Jeżeli jednak w pewnej szkole urządzono prowizorycznie klasę wyższą i zaprowadzono plan naukowy szkoły ludowej wyższej kategoryi, oznaczenie tej szkoły stosuje się do obowiązującego w niej planu naukowego.

Klasy oznacza się w porządku liczbowym od najniższej w górę.

§ 5. W szkole ludowej pospolitej przydziela się całą naukę w jednej klasie z reguły jednej sile nauczycielskiej, która uczy w swej klasie oddzielnie od klas innych.

Dzieci przydzielone do jednej klasy pobierają naukę wspólnie, o ile plany naukowe nie stanowią inaczej, lub o ile dla poszczególnych obowiązkowych lub nadobowiązkowych przedmiotów naukowych nie wydano osobnych zarządzeń. Jeżeli w jednej klasie jest złączonych więcej oddziałów, należy dla nich urządzić naukę w części głośną, a w części cichą.

Gdzie tego wymagają stosunki, można za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej tworzyć osobne klasy pomocnicze dla dzieci nie posiadających wszystkich zmysłów, jak również dla dzieci słabiej uzdolnionych (26, 83, 173).

§ 6. Rada szkolna krajowa określa w granicach normalnego planu naukowego zasady, według jakich dzieli się dzieci jednej klasy na osobne oddziały lub grupy, tudzież ilość godzin tygodniowej nauki dla każdego oddziału lub grupy (2. 7).

Przy nauce robót ręcznych kobiecych należy przestrzegać, aby nauczycielka o ile możności nie uczyła równocześnie w jednej grupie więcej aniżeli 40 dziewcząt (123).

Rada szkolna krajowa wydaje także zarządzenia w sprawie zawiązywania i zakresu działania komitetu pań, o ile go ewentualnie powołano w celu popierania nauki kobiecych robót ręcznych.

§ 7. Cel nauki dla każdego stopnia nauki i tygodniowy wymiar godzin dla każdego poszczególnego przedmiotu określa plan naukowy, który wskazuje także ogólny tok nauki.

Określenie celu nauki religii i podział materyału naukowego w zakresie tego przedmiotu na poszczególne klasy, oddziały i grupy, są po myśli § 5. państwowej ustawy szkolnej zastrzeżone władzy kościelnej względnie przełożeństwu wyznaniowej gminy izraelickiej (144).

Szczegółowy podział przepisanego materyału naukowego w innych przedmiotach naukowych na poszczególne klasy, oddziały i grupy, uskutecznia okręgowa konferencya nauczycielska, a w obrębie wytkniętych granic, konferencya nauczycielska każdej szkoły ludowej.

Dla żadnego przedmiotu naukowego nie przepisuje się pewnej ściśle określonej metody nauczania; należy jednak nauki udzielać w taki sposób, aby wszystkie dzieci prawidłowo rozwinięte mogły osiągnąć cel nauki (13).

§ 8. O zarządzeniach władzy kościelnej, względnie przełożeństwa wyznaniowej gminy izraelickiej, w sprawie egzaminów z religii i w sprawie praktyk religijnych, zawiadamia po myśli § 5. ustęp 5. państwowej ustawy szkolnej Rada szkolna okręgowa kierownika szkoły i Radę szkolną miejscową.

Władze kościelne, względnie przełożeństwo wyznaniowej gminy izraelickiej, winny zarządzenia swoje podać do wiadomości Rady szkolnej okręgowej w czasie należytym, aby jej umożliwić prawidłowe traktowanie sprawy (9).

§ 9. Zawiadamiając o tem, winna Rada szkolna okręgowa postanowić, w jakiej mierze należy uwolnić od nauki w dniach odnośnych dzieci szkolne, obowiązane do egzaminu z religii i do praktyk religijnych, tudzież, czy z resztą dzieci ma się nauka odbywać (8, 64).

Gdzie i kiedy mają się zgromadzić dzieci obowiązane do uczestniczenia w tym egzaminie i praktykach religijnych i w jaki sposób należy je nadzorować, postanawia odpowiednio do stosunków miejscowych konferencya nauczycielska w porozumieniu z nauczycielem religii (75, 132).

Do nadzorowania dzieci szkolnych w czasie obowiązkowych praktyk religijnych można przeznaczać siły nauczycielskie tylko odnośnego wyznania religijnego, lecz bez różnicy obrządku.

§ 10. W razie, gdyby uznano, że pewnemu celowi szczególnie odpowiada urządzenie szkoły takie, które wymaga wprowadzenia osobnego planu naukowego, odbiegającego zasadniczo od planu normalnego, należy uzyskać zatwierdzenie Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

§ 11. Wszystkie szkoły ludowe istniejące w jednej miejscowości mają z reguły rządzić się tym samym planem naukowym, a mianowicie planem szkoły ludowej kategoryi najwyższej.

Szkoły o mniejszej liczbie klas będą miały plan naukowy zgodny z planem odpowiednich klas szkoły ludowej kategoryi najwyższej, znajdującej się w tej miejscowości.

Rada szkolna krajowa może jednak na wniosek Rady szkolnej miejscowej, względnie okręgowej, zezwolić na wyjątek od tego postanowienia dla szkół istniejących w niektórych dzielnicach miasta, szczególnie zaś na odległych przedmieściach (1).

§ 12. Wprowadzenie nauki przedmiotów nie przepisanych normalnym planem naukowym wymaga zezwolenia Rady szkolnej krajowej. Takie przedmioty mają być uważane za nadobowiązkowe (169).

W razie zaprowadzenia nauki takiego przedmiotu w pewnej szkole winni rodzice albo ich zastępcy, zgłaszając dziecko do wpisu, oświadczyć z początkiem roku szkolnego, czy ono będzie brało udział w tej nauce (40).

Wystąpienie może z reguły nastąpić tylko z końcem roku szkolnego, konferencya nauczycielska może jednak z powodów zasługujących na uwzględnienie zezwolić na wystąpienie także w terminie wcześniejszym (64).

§ 13. Przy każdej szkole ludowej, zwłaszcza na wsi, ma się o ile możności założyć ogród szkolny i gospodarcze pole doświadczalne i urządzić je zgodnie z celem, do jakiego mają służyć.

Utrzymywanie ogrodu szkolnego i uprawa pola doświadczalnego należy z reguły do kierownika szkoły, można jednak za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej poruczyć je także innemu nauczycielowi (148).

Do robót w ogrodzie szkolnym można używać dzieci dwóch najwyższych stopni nauki codziennej i młodzieży uczęszczającej na naukę dopełniającą. Chłop-

ców należy zatrudniać głównie w szkółce drzew owocowych, dziewczęta zaś przy hodowli kwiatów i w oddziale warzywnym, najwłaściwiej grupami w bezpośrednim związku z godzinami nauki szkolnej i to w ten sposób, aby każde dziecko, o ile możności, zajęte było przez jedną godzinę w tygodniu.

Szczegółowe postanowienia wydaje Rada szkolna krajowa, do której należy także wydawanie w porozumieniu ze stronami utrzymującemi szkołę osobnych przepisów co do użycia dochodów z ogrodu szkolnego i pola doświadczalnego, oraz co do wynagrodzenia ich kierowników.

§ 14. W szkole ludowej należy uprawiać gorliwie zabawy ruchowe i jak najusilniej popierać wszelkie pożyteczne ćwiczenia fizyczne, jak pływanie, ślizganie i t. p. Władze szkolne powinny popierać usiłowania nauczycieli na tem polu u stron utrzymujących szkołę.

§ 15. Nauka w szkołach ludowych jest całodzienna, albo półdzienna.

O ile w poszczególnych klasach lub oddziałach szkół ludowych rozmaitych kategoryi ma być zaprowadzona nauka całodzienna czy półdzienna, określają normalne plany naukowe i osobne rozporządzenia Rady szkolnej krajowej (7, 52).

§ 16. Zasady pedagogiczno-dydaktyczne, które mają służyć za wskazówkę przy układaniu podziału godzin, określa Rada szkolna krajowa, przestrzegając przepisów hygieny szkolnej i udzielając w miarę potrzeby wzorów podziału godzin. Zatwierdzenie podziału godzin dla każdej szkoły ludowej należy do Rady szkolnej okręgowej (60—63).

W dwu- lub więcejklasowych szkołach ludowych układa podział godzin dla poszczególnych klas w myśl § 145. Regulaminu kierownik szkoły i po przeprowadzeniu nad nim obrad na konferencyi nauczycielskiej przedkłada go do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej.

Zatwierdzone podziały godzin należy umieścić w izbach szkolnych na miejscu widocznem.

W szkołach, w których drugi język krajowy jest obowiązkowym przedmiotem nauki, należy na żądanie Rady szkolnej miejscowej sporządzić podział godzin w obu językach krajowych.

§ 17. Każda szkoła musi być zaopatrzona we wszystkie najpotrzebniejsze środki i przybory naukowe. O ile możności należy szkołę zaopatrzyć co najmniej w następujące środki naukowe:

a) przyrządy do początkowej nauki czytania,

b) środki do uzmysłowienia początkowej nauki rachunków,

c) obrazy do nauki z poglądu,

d) globus,

e) mapę ścienną planiglobów, kraju ojczystego, monarchii austryacko-węgierskiej, Europy i Palestyny,

f) najpotrzebniejsze środki do nauki rysunków,

g) zbiór okazów przyrody kraju i zwykłych przyrządów fizykalnych,

h) bibliotekę szkolną.

Gdyby się okazała potrzeba dalszych zarządzeń, wyda je Rada szkolna krajowa na podstawie opinii krajowej konferencyi nauczycielskiej.

Dla utrzymania i pomnażania zbiorów środków naukowych i bibliotek używa się corocznych dotacyi z funduszu szkolnego krajowego, przyzwalanych na ten cel przez Sejm krajowy (147).

§ 18. Jakich środków i przyborów naukowych należy używać w poszczególnych klasach, oddziałach i grupach, postanawia okręgowa konferencya nauczycielska. Środków i przyborów naukowych nie aprobowanych przez Radę szkolną krajową nie można używać w szkole.

Każde dziecko musi posiadać podręczniki szkolne, tudzież przybory do pisania i rysowania, przepisane dla odnośnego stopnia nauki.

Aby ułatwić udzielenie potrzebnej ewentualnie informacyi interesowanym przemysłowcom i rodzicom, względnie opiekunom dzieci uczęszczających do szkoły, może znajdować się w szkołach zbiór przepisanych przyborów naukowych.

Jeżeli rodzice lub ich zastępcy nie dopełniają ustawowego obowiązku sprawienia potrzebnych książek szkolnych i innych przyborów naukowych, ma kierownik szkoły zwrócić się o pomoc do Rady szkolnej miejscowej (228).

II. O obowiązku uczęszczania do szkoły.

§ 19. Ustawowy obowiązek uczęszczania do szkoły ludowej rozpoczyna się z ukończeniem szóstego roku życia i trwa w miastach, w których są szkoły wydziałowe, przez lat siedm, w innych zaś miejscowościach przez lat sześć. Dzieci będące w tym wieku są obowiązane uczęszczać na naukę codzienną (171, 173).

Obowiązek uczęszczania na naukę codzienną ustaje jednak po siedmiu, względnie po sześciu latach, jedynie pod warunkiem, że dziecko wykaże dostateczną biegłość w przedmiotach naukowych przepisanych dla nauki codziennej.

Po ukończeniu nauki codziennej obowiązane jest każde dziecko, o ile nie uczęszcza do innego zakładu naukowego, uczęszczać jeszcze przez trzy lata na naukę dopełniającą.

§ 20. Dzieci nie rozwinięte dostatecznie pod względem fizycznym lub umysłowym mogą na żądanie rodziców, względnie ich prawnych zastępców, rozpocząć uczęszczanie do szkoły dopiero z ukończeniem siódmego roku życia. Należy jednak zwrócić uwagę rodziców, względnie ich zastępców, że takiemu dziecku nie skraca się przez to oznaczonego w ustawie obowiązku uczęszczania do szkoły.

Kierownik szkoły utrzymuje wykaz takich zgłoszeń i przedkłada go Radzie szkolnej miejscowej.

§ 21. Władze szkolne mają jak najściślej czuwać nad tem, aby wszystkie dzieci będące w obowiązkowym wieku szkolnym uczyniły zadość ustawowemu obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

W tym celu należy przedewszystkiem wyznaczyć dla każdej szkoły ludowej ściśle określony zakres szkolny i zakresy te od siebie dokładnie odgraniczyć; w s z y s t k i e dzieci, mieszkające w jednym zakresie szkolnym a będące w obowiązkowym wieku szkolnym, winna następnie Rada szkolna miejscowa lub organ, któremu ustawa to poruczy, corocznie przed rozpoczęciem roku szkolnego wciągnąć do j e d n e j metryki szkolnej i utrzymywać je w ciągłej ewidencyi.

§ 22. Przepisy w sprawie zakładania i prowadzenia metryki szkolnej wydaje Rada szkolna krajowa.

Najpewniejszą podstawę do założenia i prowadzenia metryki szkolnej daje coroczna konskrypcya szkolna obejmująca po kolei dom za domem; do sprawdzenia wyników służą wyciągi z metryk urodzin i śmierci, oraz z wykazów obcych, przebywających w gminie.

Stosownie do zachodzących okoliczności jest rzeczą wskazaną porównanie ilości dzieci wciągniętych do metryki szkolnej także z wynikami ostatniej konskrypcyi ludności.

§ 23. Kierownika szkoły nie można zniewolić, aby sam założył i prowadził metrykę szkolną nawet z tego tytułu, że jest członkiem Rady szkolnej miejscowej; winien on jednak współdziałać przy założeniu i prowadzeniu metryki szkolnej, a mianowicie w ten sposób, że zawiadamia w ciągu roku szkolnego Radę szkolną miejscową lub organ, któremu ustawa prowadzenie metryki szkolnej poruczy, o każdem wystąpieniu ze szkoły dziecka mieszkającego w zakresie szkolnym, podając powody wystąpienia ze szkoły; zawiadamia również o każdem uwolnieniu dziecka od nauki codziennej, względnie o wydaniu takiemu dziecku świadectwa uwolnienia i wykonywa ewentualne dalej idące zarządzenia Rady szkolnej krajowej.

Nie wzbrania się jednak kierownikowi szkoły podjąć się dobrowolnie założenia i prowadzenia metryki szkolnej za stosownem wynagrodzeniem.

§ 24. Do metryki szkolnej wpisuje się także i te dzieci, które ustawa uwalnia od uczęszczania do szkoły obowiązkowej z powodu wad umysłowych lub ułomności cielesnych lub też z tego powodu, że uczęszczają do innej szkoły lub pobierają naukę w domu (213).

Oprócz tego powinna Rada szkolna miejscowa lub organ, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej, wciągnąć takie dzieci zaraz na początku roku szkolnego do osobnego wykazu, który należy przedłożyć natychmiast Radzie szkolnej okręgowej.

Rada szkolna okręgowa ma obowiązek przedłożony wykaz zbadać dokładnie i według potrzeby zażądać wyjaśnienia przyczyn uwolnienia wraz z dowodami.

Dyrektorowie i kierownicy wszystkich publicznych i prywatnych zakładów naukowych, znajdujących się w okręgu szkolnym a nie podlegających Radzie szkolnej okręgowej, — o ile do nich uczęszczają dzieci w obowiązkowym wieku szkolnym, ustawowo uwolnione z tego powodu od uczęszczania do szkoły ludowej, — mają celem porównania dostarczyć Radzie szkolnej okręgowej wykazu wszystkich dzieci będących w wieku szkolnym, które świeżo przyjęto do zakładu im podlegającego lub też tych, które z niego wystąpiły.

§ 25. Uczęszczanie do szkół przemysłowych, handlowych, rolniczych lub lasowych i na kursa zawodowe uwalnia dzieci będące w wieku szkolnym tylko wówczas od uczęszczania do szkoły ludowej, jeżeli Ministerstwo Wyznań i Oświaty względnie Rada szkolna krajowa, postanowią, że odnośna szkoła lub kurs zawodowy może ze względu na swe urządzenie zastąpić naukę w szkole ludowej (210).

Rada szkolna krajowa ułoży wykaz takich szkół i kursów zawodowych i ogłosi go publicznie.

§ 26. Czy dziecko będące w wieku szkolnym jest zdolne do uczęszczania do szkoły, czy też z powodu wad umysłowych lub ciężkich ułomności cielesnych musi być uwolnione czasowo lub na zawsze od uczęszczania do niej, rozstrzyga Rada szkolna miejscowa; jeżeli nasuwają się jakie wątpliwości, należy żądać przedłożenia świadectwa lekarskiego (70).

W ogóle należy, w miarę możności, wzywać do nauki szkolnej także dzieci nie posiadające wszystkich zmysłów, zdolne jednak do kształcenia, zwłaszcza ślepe i głuchonieme, o ile nie umieszczono ich w specyalnych zakładach, przeznaczonych dla pielęgnowania i wychowywania takich dzieci; aby umożliwić ich nauczanie należy w szkole ludowej, o ile się to da, wprowadzić osobne urządzenia (5).

§ 27. Na uwolnienie od nauki rysunków, a u dziewcząt od nauki kobiecych robót ręcznych, można zezwalać z reguły tylko ze względu na stan zdrowia dziecka, stwierdzony przez lekarza (70).

Uwolnić tymczasowo poszczególne dzieci od nauki śpiewu, a chłopców także od nauki gimnastyki, może kierownik szkoły, jeżeli ze względu na zdrowie nie mogą brać udziału w nauce odnośnego przedmiotu nawet w mierze ograniczonej. Prośby o takie uwolnienie należy zgłaszać z reguły zaraz przy wpisie dziecka do szkoły ludowej, a kierownik szkoły ma je przedkładać Radzie szkolnej okręgowej do rozstrzygnięcia.

§ 28. Z metryki szkolnej wykreśla się dzieci wówczas, gdy uzyskają świadectwo uwolnienia z publicznej szkoły ludowej, lub szkoły ludowej prywatnej wyposażonej prawem publiczności (113, 182, 183, 205).

Po wydaniu takiego świadectwa dzieciom w tej szkole ludowej, w której zakresie mieszkają, wykreśla się je z urzędu na podstawie doniesienia kierownika szkoły. W celu wykreślenia wszystkich innych dzieci, mają ich rodzice lub tychże zastępcy przedłożyć świadectwo uwolnienia (21, 23, 218, 219).

§ 29. Dzieci uczęszczające bądź do szkoły wyższej, bądź do szkoły przemysłowej, handlowej, rolniczej lub lasowej, względnie na kursa zawodowe, tudzież dzieci uwolnione od uczęszczania do szkoły ludowej z tego powodu, że wada umysłowa lub ciężka ułomność fizyczna uniemożliwia im osiągnięcie celu nauki i uczęszczanie do szkoły, wykreśli się po wyjściu z wieku szkolnego bez dalszego dochodzenia z metryki szkolnej.

Z innych przyczyn nie może nastąpić wykreślenie z metryki szkolnej.

§ 30. Dopóki dziecko nie jest wykreślone z metryki szkolnej, należy je zniewalać do uczęszczania do szkoły.

§ 31. Osobom, oddającym się zajęciu wędrownemu, nie wolno — w myśl art. 30. i 31. ustawy krajowej z d. 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. — odrywać swych dzieci będących w wieku szkolnym od nauki przepisanej dla publicznej szkoły ludowej przez zabieranie ich ze sobą na wędrówkę.

Dzieci takich osób, będące w wieku szkolnym, mają uczynić zadość obowiązkowi szkolnemu z reguły w miejscu swego zamieszkania. Dzieci, które towarzyszą rodzicom w wędrówkach, nie wolno przyjmować na naukę szkolną przy sposobności ich pobytu w pewnej miejscowości, gdzie się znajduje szkoła, ani też potwierdzać im w osobnych książkach szkolnych wędrownych, że uczęszczały do szkoły.

Bliższe zarządzenia wyda Rada szkolna krajowa odpowiednio do stosunków miejscowych.

§ 32. Dzieci cudzoziemców, mieszkające w kraju, należy co do obowiązku uczęszczania do szkoły traktować na równi z dziećmi tutejszemi, o ile w tym względzie nie istnieją odmienne umowy z obcem państwem.

Natomiast dzieciom tutejszym, mieszkającym w kraju, a będącym w obowiązkowym wieku szkolnym, wolno uczęszczać do szkoły publicznej za granicą tylko na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej. Zezwolenia tego można tylko wtedy udzielić, jeżeli urządzenie i specyalne stosunki szkoły zagranicznej nie nasuwają już z góry wątpliwości, czy możliwe w nich będzie osiągnięcie zadania przepisanego państwową ustawą szkolną dla szkół ludowych.

Z końcem obowiązkowego wieku szkolnego winny jednak te dzieci złożyć egzamin końcowy po myśli §§ 218. lub 219. Regulaminu w publicznej szkole ludowej, lub w szkole ludowej prywatnej z prawem publiczności, lub też w jednej z takichże szkół wydziałowych.

III. O przyjęciu do szkoły ludowej.

§ 33. Rodzice, lub ich zastępcy, powinni dzieci, zostające pod ich opieką, a obowiązane do uczęszczania na naukę codzienną, przyprowadzić do wpisu do szkoły w jednym z trzech dni przed rozpoczęciem roku szkolnego.

Jeżeli dziecko nie może z jakiegokolwiek słusznego powodu jawić się osobiście w budynku szkolnym w terminie wpisu, albo jeżeli z powodu przeszkody nie mogą się jawić jego rodzice lub ich zastępcy, można je zgłosić przez inną dorosłą osobę albo na razie także drogą piśmienną.

§ 34. Rada szkolna miejscowa ma obwieścić miejsce, dzień i godzinę wpisu uczniów najpóźniej na ośm dni przed rozpoczęciem roku szkolnego, a zarazem przypomnieć rodzicom i ich zastępcom ciążący na nich obowiązek, oraz zwrócić ich uwagę na ustawowe następstwa jego zaniedbania.

Obwieszczenie to ma nastąpić w sposób zazwyczaj używany w miejscowości, gdzie się znajduje szkoła ludowa, oraz w gminach do związku szkolnego należących.

§ 35. Wpisy przeprowadza z reguły kierownik szkoły w budynku szkolnym; w szkołach więcejklasowych można wezwać także innych nauczycieli do współudziału przy wpisach uczniów (146).

Rada szkolna miejscowa lub organ, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej, jest obowiązana przesłać kierownikowi szkoły w czasie właściwym przed rozpoczęciem wpisów przejrzyście ułożony wykaz wszystkich dzieci, zamieszkałych w zakresie szkolnym, a obowiązanych ustawowo do uczęszczania do szkoły ludowej. Wykaz ten stanowi podstawę do wpisów dziatwy do szkoły (42).

§ 36. Dzieci, zamieszkałe w zakresie szkolnym i będące w obowiązkowym wieku szkolnym, należy w razie zgłoszenia bezwarunkowo przyjąć do szkoły.

Przyjęcie dzieci, będących w wieku przedszkolnym, oraz dzieci z obcych zakresów szkolnych i dzieci, które wyszły już z wieku szkolnego, zależy od rozmiarów poszczególnych izb szkolnych.

§ 37. Dzieci będące w wieku przedszkolnym można wpisać do szkoły, jeżeli niema żadnej wątpliwości co do ich umysłowej i cielesnej dojrzałości i jeżeli osiągną obowiązkowy wiek szkolny najpóźniej przed końcem bieżącego roku kalendarzowego (19).

W przypadkach wątpliwych rozstrzyga Rada szkolna okręgowa po zasięgnięciu opinii lekarza urzędowego (70).

§ 38. Dzieci mieszkające poza zakresem szkolnym, można wpisać do szkoły, jeżeli strony utrzymujące szkołę nie podniosą przeciw temu żadnego zarzutu.

§ 39. Dzieciom, które po ukończeniu nauki codziennej pragną dalej na nią uczęszczać, należy na to z reguły zezwolić.

Dalszego uczęszczania do szkoły może im jednak wzbronić każdego czasu Rada szkolna okręgowa na wniosek konferencyi nauczycielskiej, uzasadniony względami na szkołę, a w szczególności na karność szkolną (107).

§ 40. Przy wpisach należy zbadać: imię i nazwisko dziecka, datę urodzenia, wyznanie religijne, względnie obrządek, wykształcenie przedszkolne i obecne miejsce zamieszkania; nazwisko, stan i miejsce zamieszkania ojca lub odpowiedzialnego opiekuna, albo jeżeli ojciec umarł, tudzież u dzieci nieślubnych, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania matki, jakoteż opiekuna i władzy nadopiekuńczej.

Stosownie do obowiązujących przepisów należy nadto zbadać, czy dziecko jest szczepione i jaki jest stan jego zdrowia.

W razie uzasadnionych wątpliwości co do niektórych dat należy zdać sprawę Radzie szkolnej okręgowej i oczekiwać jej zarządzenia. Nazwiska tych dzieci, które nie mają ustanowionych opiekunów, należy podać do wiadomości przynależnemu sądowi opiekuńczemu (50, 223 i 230).

Jeżeli dziecko uczęszczało w ubiegłym roku do publicznej szkoły ludowej lub do szkoły prywatnej z prawem publiczności, lub złożyło egzamin prywatny w myśl § 215. Regulaminu, należy przedłożyć kierownikowi szkoły ostatnie zawiadomienie szkolne lub świadectwo egzaminu (46).

Dzieci, które w ubiegłym roku pobierały naukę w domu lub uczęszczały do jednej ze szkół prywatnych bez prawa publiczności, mają przy zgłoszeniu do szkoły poddać się egzaminowi wstępnemu po myśli § 217. Regulaminu.

Jeżeli w szkole ludowej zaprowadzono naukę przedmiotu nadobowiązkowego, należy zapytać rodziców lub ich zastępców, czy dziecko będzie brało udział w tej nauce (12).

Zebrane daty można w szkołach więcejklasowych wciągnąć w osobne wykazy wpisów, na podstawie których może być następnie założony katalog główny (146).

§ 41. Po ukończeniu wpisów winien kierownik szkoły wszystkie dzieci, nie zgłoszone do wpisu, uwidocznić w wykazie, który przesłała mu Rada szkolna miejscowa lub organ ustawowo upoważniony do prowadzenia metryki szkolnej (35).

Dzieci wpisane do szkoły, a nie objęte tym wykazem, ma zestawić w wykazie osobnym (36—39).

Oba te wykazy należy w myśl art. 35., 36. i 38. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. przedłożyć wymienionym tam władzom szkolnym, które winny je bezzwłocznie sprawdzić i wystąpić przeciw opieszałym rodzicom lub ich zastępcom w myśl postanowień ustawy.

§ 42. W miastach stołecznych i w innych większych miastach może Rada szkolna krajowa, z przyczyn zasługujących na uwzględnienie, uwolnić Radę szkolną miejscową względnie organ, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej, od obowiązku przesyłania kierownictwom szkół wykazów dzieci będących w wieku szkolnym, polecając natomiast kierownikom szkół publicznych i prywatnych, tudzież szkół ćwiczeń, aby po ukończeniu wpisu uczniów podawali wszystkie dzieci wpisane do szkoły do wiadomości Rady szkolnej miejscowej lub organu, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej (35).

Rada szkolna krajowa wyda jednak zarazem stosowne zarządzenia, aby dzieci nie czyniące zadość ustawowemu obowiązkowi uczęszczania do szkoły wyśledzono szybko i dokładnie, przyczem należy dążyć do tego, aby kierownikom szkół nie mnożyć niepotrzebnie czynności pisarskich, do których są obowiązani.

§ 43. W ciągu roku szkolnego można dzieci przyjmować do szkoły ludowej tylko w razie przesiedlenia rodziców, zresztą zaś tylko na podstawie osobnego zezwolenia lub zarządzenia władzy szkolnej.

Jeżeli dziecko uczęszczało już do publicznej szkoły ludowej, lub do szkoły prywatnej z prawem publiczności, musi być zgłoszenie odejścia u kierownika szkoły poprzedniej potwierdzone na zawiadomieniu szkolnem (95).

Cenzury z ostatniego ćwierćrocza względnie półrocza, zawarte w zawiadomieniu szkolnem, oraz dzień spóźnionego wpisu i powód spóźnienia należy zapisać w katalogach szkolnych.

§ 44. Za wpis do szkoły ludowej nie wolno pobierać żadnej opłaty.

IV. O przydzielaniu dzieci do klas, oddziałów i grup.

§ 45. Po ukończeniu wpisu uczniów przydziela kierownik szkoły dzieci wpisane do szkoły do istniejących klas, oddziałów i grup (2).

§ 46. Dzieci, które w poprzednim roku szkolnym uczęszczały do publicznej szkoły ludowej, lub do szkoły ludowej prywatnej z prawem publiczności tej samej lub wyższej kategoryi, przydziela się na podstawie ostatniego zawiadomienia szkolnego. Jeżeli w niem uznano dziecko za uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej lub najbliższego oddziału wyższego, wówczas należy je przydzielić do tej klasy lub tego oddziału. Jeżeli zaś nie uznano go za uzdolnione, wtenczas ma klasę lub oddział powtórzyć.

Dzieci, które uzdolnienie swe do pewnej oznaczonej klasy lub oddziału udowodniły egzaminem prywatnym lub wstępnym po myśli §§ 215. względnie 217. Regulaminu, ma się przydzielać stosownie do wyniku egzaminu.

§ 47. Jeżeli dzieci w roku poprzednim uczęszczały do szkoły ludowej publicznej albo prywatnej z prawem publiczności, tej samej lub wyższej kategoryi, w której nie udzielano nauki drugiego języka krajowego, to należy je — o ile według ostatniego zawiadomienia (świadectwa) szkolnego są uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej lub najbliższego oddziału wyższego — przydzielić do tej klasy lub tego oddziału bez składania osobnego egzaminu z tego języka.

Przy ocenie wyniku pracy takich dzieci w nauce drugiego języka krajowego winien nauczyciel uwzględniać ich pilność i postęp; nie może jednak uwolnić ich ich od nauki tego obowiązkowego przedmiotu.

§ 48. O przydzieleniu wszystkich innych dzieci wpisanych do szkoły ludowej rozstrzyga konferencya nauczycielska, uwzględniając wiadomości i wiek każdego poszczególnego dziecka.

Jeżeli co do wiadomości pewnego dziecka wyłonią się uzasadnione wątpliwości, można je poprzednio przepytać, za co nie należy jednak pobierać żadnej opłaty (53).

§ 49. Jeżeli w szkole mają być według §§ 5. i 6. Regulaminu utworzone dla nauki poszczególnych przedmiotów osobne grupy, winien kierownik szkoły przydzielić dzieci także do tych grup.

§ 50. Jeżeli w sprawie przynależności dziecka do pewnego kościoła, względnie obrządku lub stowarzyszenia religijnego, lub też co do udziału dziecka w nauce religii wyłonią się jakie wątpliwości lub nieporozumienia, należy o tem zdać natychmiast sprawę Radzie szkolnej okręgowej. Rada szkolna okręgowa winna udzielić potrzebnych wskazówek, a jeżeli przynależność dziecka do pewnego kościoła lub stowarzyszenia religijnego jest wątpliwą, zasięgnąć decyzyi władzy politycznej co do ustawowego wyznania dziecka szkolnego (40).

Aż do prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy mają jedynie rodzice lub ich zastępcy prawo stanowić, jaką naukę religii ma dziecko pobierać. Jeżeliby tej nauki religii nie mogło dziecko pobierać w szkole ludowej wskutek braku odpowiedniego jej zabezpieczenia, winni jego rodzice lub ich zastępcy postarać się o to, aby ono w inny sposób naukę religii pobierało.

W szkole ludowej nie udziela się nauki religii nie uznanego przez państwo stowarzyszenia religijnego.

§ 51. Po ukończeniu rozdziału dzieci należy założyć katalogi klasowe. Kierownik szkoły winien następnie przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej przejrzysty wykaz dzieci przydzielonych do poszczególnych klas i grup. W wykazie tym należy podać ich liczbę i wyznanie religijne, względnie obrządek; w szkołach mieszanych zaś należy zestawić ten wykaz oddzielnie według płci.

Jeżeli zajdzie potrzeba pewnych zmian w urządzeniu szkoły ludowej lub jeżeli okaże się potrzeba pewnych innych zarządzeń, należy przedstawić Radzie szkolnej okręgowej istniejące stosunki i prosić ją równocześnie o zaradzenie.

§ 52. Rada szkolna okręgowa winna natychmiast zbadać dokładnie przedłożony wykaz i wnioski kierownika szkoły.

Gdyby nastąpiło przepełnienie, któremu nie możnaby zapobiedz przez dozwolone zmiany w przydzieleniu dzieci, winna Rada szkolna okręgowa przedstawić stosownie do okoliczności Radzie szkolnej krajowej wniosek, bądź o urządzenie dalszej klasy wyższej lub oddziału równorzędnego, bądź też o przejściowe zaprowadzenie nauki półdziennej, względnie o wydanie innych właściwych zarządzeń, bądź wreszcie winna Rada szkolna okręgowa sama wydać natychmiast potrzebne zarządzenia, o ile to leży w jej zakresie działania.

Jeżeli w szkole ludowej nie zapewniono nauki religii pewnemu kościołowi lub stowarzyszeniu religijnemu, do którego należy pewna ilość dzieci szkolnych,

należy celem zabezpieczenia tej nauki w myśl § 5. państwowej ustawy szkolnej wdrożyć rokowania z właściwą władzą kościelną, względnie z przełożeństwem wyznaniowej gminy izraelickiej.

§ 53. Dzieci, które w ciągu roku szkolnego przechodzą z innej szkoły ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności tej samej lub wyższej kategoryi, należy przydzielić do tej klasy lub oddziału, do którego dotychczas uczęszczały (43).

W innych przypadkach rozstrzyga o ich przydzieleniu w myśl § 48. Regulaminu konferencya nauczycielska.

V. O czasie trwania nauki szkolnej i o feryach.

§ 54. Rok szkolny trwa w szkołach ludowych dziesięć miesięcy, na ferye główne przypada zatem dwa miesiące.

W tych jednak stronach kraju, gdzie z powodu mieszanej co do obrządku ludności, wolne są od nauki w szkołach ludowych dni uroczystych świąt katolickich według kalendarza starego i nowego stylu, trwa rok szkolny dziesięć i pół miesięcy; na ferye główne przypada wtedy półtora miesiąca.

W razie okoliczności nadzwyczajnych, jak z powodu budowlanych robót w budynku szkolnym i t. p., może Rada szkolna krajowa zezwolić na konieczne przedłużenie feryi w poszczególnych szkołach ludowych na przeciąg jednego roku szkolnego.

§ 55. W szkołach ludowych tych miejscowości, w których znajdują się zakłady publiczne lub prywatne z prawem publiczności, sięgające poza granice wskazane planem naukowym szkole ludowej, zaczyna się i kończy rok szkolny w terminie przepisanym dla tych zakładów tak, iż ferye główne w szkołach ludowych i w tych zakładach przypadają równocześnie.

§ 56. We wszystkich innych szkołach ludowych zaczyna się rok szkolny z reguły między 1. września a 1. października.

Termin rozpoczęcia roku szkolnego i feryi głównych ustala Rada szkolna okręgowa po wysłuchaniu Rady szkolnej miejscowej i konferencyi nauczycielskiej, uwzględniając stosunki miejscowe oraz rodzaj zatrudnienia ludności. Radzie szkolnej okręgowej przysługuje również prawo podzielenia feryi głównych w poszczególnych szkołach ludowych, przedewszystkiem po wsiach, na części w ciągu roku szkolnego. O wydanem w tym względzie zarządzeniu należy zawsze zawiadomić Radę szkolną krajową.

W poszczególnych przypadkach wyjątkowych, a mianowicie, jeżeliby taka część feryi szkolnych miała przypaść na czas pilnych robót polnych n. p. zbioru ziemniaków i t. p., a terminu tego nie można było z góry oznaczyć pewną datą kalendarzową, może Rada szkolna okręgowa poprzestać na wydaniu ogólnych zarządzeń o trwaniu feryi, a decyzyę co do zakończenia nauki pozostawić Radzie szkolnej miejscowej. Rada szkolna miejscowa winna natychmiast donieść Radzie szkolnej okręgowej o zamknięciu nauki.

Przesunięcie początku roku szkolnego na termin wcześniejszy zarządza Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu Rady szkolnej okręgowej, która przedtem porozumie się z Radą szkolną miejscową i konferencyą nauczycielską.

§ 57. Dni uroczystych świąt katolickich, przypadających w ciągu roku szkolnego, są powszechnymi dniami feryalnymi. Które dni oprócz tego mają być wolne od nauki szkolnej, postanawia Rada szkolna krajowa osobnemi rozporządzeniami.

Dzieci niekatolickie należy uwolnić od nauki szkolnej także w tych dniach, które oznaczy Rada szkolna krajowa w porozumieniu z właściwemi władzami wyznaniowemi.

Celem przepisanego dokładnego oczyszczenia wszystkich lokalności szkolnych należy wyznaczyć także potrzebne do tego dni powszednie w bezpośrednim związku z jednym z powszechnych dni feryalnych, jako wolne od nauki szkolnej.

§ 58. Rada szkolna miejscowa ma prawo dla pewnych szczególnych powodów uwolnić dzieci od nauki szkolnej jeszcze na jeden dzień w ciągu roku szkolnego, jednak z reguły nie w związku z powszechnym dniem feryalnym. O zarządzeniu takiem należy zawsze donieść Radzie szkolnej okręgowej na trzy dni przedtem.

§ 59. W miejscowościach o kilku publicznych szkołach ludowych (pospolitych lub wydziałowych) należy ferye główne i powszechne dni feryalne wyznaczyć, o ile stosunki na to zezwalają, dla wszystkich szkół równomiernie.

§ 60. We wszystkie inne dni, które nie są dniami feryalnymi, ma się odbywać nauka szkolna.

Przy nauce całodziennej mają z reguły być wolne od nauki szkolnej w każdym tygodniu dwa popołudnia lub wyjątkowo jeden dzień cały. Liczbę tygodniowych godzin nauki, ustanowioną planem naukowym, należy rozdzielić jak najbardziej równomiernie na resztę dni tygodnia, a mianowicie w taki sposób, aby na przedpołudnie przypadała większa, na popołudnie zaś mniejsza liczba godzin nauki (16).

Między nauką przedpołudniową a popołudniową należy zostawić stosowną przerwę obiadową; w tym czasie dzieciom szkolnym, mieszkającym daleko, wolno będzie przebywać w budynku szkolnym (224).

W jaki sposób należy rozdzielić godziny nauki szkolnej przy nauce półdziennej, postanawia Rada szkolna krajowa (15).

§ 61. Rada szkolna krajowa może na uzasadnioną należycie prośbę zastępców gmin wcielonych do zakresu szkolnego lub na prośbę Rady szkolnej miejscowej zezwolić na zaprowadzenie jednorazowej nauki przedpołudniowej w niektórych szkołach ludowych, jeżeli takiego zarządzenia wymagają stosunki zdrowotne i gospodarcze zakresu szkolnego, jego rozległość lub też miejscowe stosunki komunikacyjne i klimatyczne.

W miastach większych może Rada szkolna krajowa upoważnić kierownictwa szkół do zwolnienia młodzieży w upalne dni letnie w miarę potrzeby od poszczególnych godzin szkolnych, ewentualnie także od nauki popołudniowej.

W razie wprowadzenia jednorazowej nauki przedpołudniowej ma odpaść uwolnienie od nauki szkolnej w jednym dniu tygodnia (60).

§ 62. Godziny dnia, w których ma się odbywać nauka szkolna, ustanawia w granicach zakreślonych w §§ 15., 60. i 61. Regulaminu Rada szkolna okręgowa na wniosek Rady szkolnej miejscowej. Rada szkolna okręgowa winna przytem uwzględnić w całej pełni każdoczesne stosunki miejscowe i mniejszą odporność młodszych dzieci szkolnych i stosownie do tego wydać zarządzenia odpowiednie dla każdej pory roku (16).

§ 63. Po każdej godzinie nauki następuje 5-minutowa przerwa dla wypoczynku, po drugiej zaś godzinie przerwa 15-minutowa.

Przy jednorazowej nauce przedpołudniowej trwają przerwy po każdej godzinie nauki 10 minut, po każdej drugiej godzinie 15 minut (61).

Podczas przerw należy izby szkolne dokładnie przewietrzyć; gdzie na to pozwalają stosunki, mają dzieci wtedy opuścić izbę szkolną w oznaczonym porządku i pod nadzorem spędzić przerwy na wolnem powietrzu.

VI. O uczęszczaniu do szkoły.

§ 64. Dzieci wpisane do szkoły mają przez cały czas, przeznaczony na naukę szkolną, uczęszczać regularnie do szkoły, brać regularnie udział w nauce przedmiotów nadobowiązkowych, na które zgłoszono je z początkiem roku szkolnego, tudzież uczestniczyć w ogłoszonych praktykach religijnych swego wyznania (8, 9, 40).

Rodzice lub ich zastępcy są obowiązani zniewalać dzieci do regularnego i punktualnego uczęszczania do szkoły.

§ 65. Dzieci szkolne mają w oznaczonej porze jawić się w budynku szkolnym i udać się natychmiast do swojej izby szkolnej.

Kierownik szkoły ma czuwać nad tem, aby szkołę i izby szkolne otwierano we właściwym czasie przed rozpoczęciem nauki, aby w nich utrzymywała się przepisana temperatura, tudzież, aby tam, gdzie tego potrzeba, zwoływano dzieci przed rozpoczęciem nauki dzwonkiem szkolnym.

Podczas nauki nie wolno żadnemu dziecku bez zezwolenia nauczyciela wydalać się z izby szkolnej. Po ukończeniu nauki winny dzieci opuszczać budynek szkolny w oznaczonym porządku.

W celu przyuczenia dzieci do spiesznego opuszczania budynku szkolnego w razie niebezpieczeństwa pożaru albo w razie innych groźnych wypadków, należy z niemi odbywać od czasu do czasu osobne ćwiczenia (148).

§ 66. Zezwolenie na opuszczenie nauki szkolnej należy z reguły uzyskać naprzód, a mianowicie na poszczególne godziny u dotyczącego nauczyciela, na jeden dzień u gospodarza klasy, na więcej dni u kierownika szkoły. W przypadkach wątpliwych należy zasięgnąć decyzyi Rady szkolnej okręgowej.

Rodzice lub ich zastępcy winni zawiadomić gospodarza klasy o każdej nieprzewidzianej nieobecności dziecka niezwłocznie, ustnie lub pisemnie, podając zgodne z prawdą powody.

§ 67. Następujące powody usprawiedliwiają w szczególności nieobecność dziecka w szkole:

a) choroba dziecka,

b) zakaźna choroba osób żyjących z dzieckiem szkolnem w temsamem mieszkaniu, lub pod pewnymi warunkami także w tym samym domu (69, 148),

c) choroba rodziców lub innych krewnych, o ile potrzebują koniecznie usługi dziecka,

d) wypadek śmierci lub inne nadzwyczajne zdarzenie w rodzinie lub wśród krewnych,

e) niepogoda lub wielkie zimno, narażające zdrowie dziecka na niebezpieczeństwo,

f) zły stan drogi prowadzącej do szkoły.

Używania dziecka do robót domowych, gospodarczych lub przemysłowych nie można uznawać za powód usprawiedliwiający nieobecność.

§ 68. Nauczyciele powinni dążyć ustawicznie do tego, aby dzieci uczęszczały do szkoły regularnie i punktualnie.

Obowiązkiem ich jest jak najściślej nadzorować frekwencyę; powody nieregularnej frekwencyi lub niepunktualności poszczególnych dzieci szkolnych badać, wpływać na usunięcie tych nieprawidłowości, badać dokładnie wiarygodność powodów podanych na usprawiedliwienie, każde samowolne opuszczenie nauki szkolnej lub spóźnienie się dziecka stosownie karać i w celu zaradzenia złemu zawiadamiać o tem rodziców lub ich zastępców (130).

Mają oni współdziałać przy karaniu za opuszczanie nauki szkolnej, przedkładając wykazy absencyi, a w wypadkach wskazanych mają spowodować po myśli IV. tytułu Regulaminu wkroczenie sądu opiekuńczego przeciwko opieszałym rodzicom lub ich zastępcom (41, 71, 225).

§ 69. Nadzorując uczęszczanie do szkoły, winni nauczyciele przestrzegać ściśle przepisów o pielęgnowaniu zdrowia w szkole.

Dzieci, których obecność może obudzić obawę rozszerzenia chorób zaraźliwych, nie należy dopuszczać do szkoły. Na ponowne uczęszczanie do szkoły należy im zezwalać tylko zgodnie z przepisami sanitarnymi.

Również należy wydalać ze szkoły dzieci nawiedzone chorobami budzącemi odrazę, lub dzieci przychodzące do szkoły w stanie wywołującym obrzydzenie; takim dzieciom wolno jawić się w szkole dopiero po ustaniu powodu.

§ 70. Nauczyciele mają we wszystkich sprawach tyczących się zdrowia dzieci szkolnych zasięgać rady lekarza, któremu poruczono pieczę nad stosunkami sanitarnymi w szkole (lekarza szkolnego), oraz popierać wszechstronnie jego działalność (26, 27, 37).

§ 71. Absencye szkolne należy według dni szkolnych, względnie według godzin nauki, zapisywać codziennie w wykazie uczęszczania; gospodarz klasy winien nadto ogólną ilość dzieci nieobecnych w szkole każdego dnia szkolnego zapisać w dzienniku lekcyjnym.

Absencye, przy których powód usprawiedliwiający jest znany, lub które do chwili sporządzenia wykazu absencyi dostatecznie uzasadniono, należy oznaczyć jako usprawiedliwione inne zaś jako nieusprawiedliwione.

Przepisane ustawą wykazy absencyi sporządzają według klas gospodarze klasowi; kierownik szkoły zbiera je, a zestawiwszy razem, przedkłada co miesiąc władzy szkolnej, oznaczonej w art. 35. względnie 38. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. (68).

Jak należy postąpić z doniesionemi i nieusprawiedliwionemi absencyami, normuje Rada szkolna krajowa.

VII. O karności szkolnej.

§ 72. Wychowawcza działalność szkoły zmierza w myśl art. 1. krajowej ustawy szkolnej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. kr. Nr. 57. w ogólności do tego, aby przez celową łączność z nauką i przez zgodne współdziałanie z domem rodzicielskim stworzyć szeroką i silną podstawę do wykształcenia dzielnych ludzi i członków społeczeństwa.

Szkoła winna zatem wychowywać dzieci moralnie i religijnie, a w szczególności winna je wdrażać do bojaźni Bożej, czci dla Cesarza i Najwyższego Domu cesarskiego, do poszanowania ustaw i porządku państwowego, miłości własnej narodowości i wspólnej ojczyzny oraz do toleracyi pod względem wyznaniowym i narodowościowym, a zarazem starać się usilnie o wpajanie w powierzoną swej pieczy młodzież uczuć ludzkości i miłości bliźniego, oraz o wzbudzanie w niej cnót obywatelskich.

§ 73. Szkoła ma pielęgnować zmysł prawdy, dobra i piękna i zmierzać do wyrobienia charakteru otwartego i szlachetnego; w tym celu należy rozwijać w dziecku wszystkie zalety charakteru, jak obowiązkowość, poczucie godności własnej, otwartość, miłość prawdy, przyzwoitość, oszczędność, zaufanie we własne siły, umiarkowanie i panowanie nad sobą.

Zaleca się również przygodne pouczanie dzieci o wartości i znaczeniu kas oszczędności i zachęcanie ich do korzystnego składania drobnych oszczędności; zakładanie własnych kas oszczędności jest jednak dozwolone tylko za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej.

§ 74. Nauczyciele winni oddać się z całem poświęceniem wychowawczemu zadaniu szkoły ludowej i starać się o osiągnięcie dobrej karności szkolnej.

Są oni uprawnieni i obowiązani do stosowania w tym celu wszystkich dopuszczalnych i pedagogicznie wypróbowanych środków, a gdzie to jest wskazane, do wzywania pomocy domu rodzicielskiego i władz szkolnych, a w razie potrzeby także policyi miejscowej i sądu opiekuńczego (83—86, 130, 223 i nstp.).

§ 75. Przedewszystkiem mają nauczyciele wpływać na moralno-religijne zachowanie się dzieci w szkole i poza szkołą, nadzorować je w tym celu ściśle w szkole, tudzież o ile tego wymaga obowiązek wychowawczy szkoły ludowej, zwracać także uwagę na zachowanie się dzieci poza szkołą.

Czuwanie nad dziećmi w szkole obejmuje także ich nadzór przed rozpoczęciem nauki, podczas przerw dla wypoczynku i przy opuszczaniu budynku szkolnego, a także nadzór nad dziećmi podczas obowiązkowych praktyk religijnych.

Jaki sposób nadzorowania dzieci szkolnych ze względu na stosunki miejscowe prowadzi najpewniej do celu, postanawia w szkołach więcejklasowych konferencya nauczycielska.

Używanie dzieci szkolnych jako tak zwanych cenzorów jest wzbronione (9, 132).

§ 76. Karność szkolna wymaga, aby w dzieci wcześnie wpajano przymioty niezbędne do osiągnięcia pomyślnego wyniku nauki, jakoto: uwagę, posłuszeństwo, pilność, wytrwałość, punktualność i zgodliwość, oraz aby zniewalano je do utrzymywania schludności i porządku.

Schludność winna tyczyć się nietylko ciała i odzieży, lecz także środków i przyborów naukowych, sprzętów szkolnych, izb szkolnych, tudzież innych lokalności szkolnego budynku.

§ 77. Nauczyciele mają korzystać z każdej nadarzającej się sposobności, aby zachęcać dzieci do ochrony zabytków sztuki i przyrody, publicznych plantacyi, zasadzonych drzew i kultur, do ochrony pożytecznych zwierząt i roślin, tudzież budzić w nich zamiłowanie przyrody.

Corocznie na wiosnę przed porą wylęgania i w jesieni należy zaznajamiać dzieci z przepisami ustawy o ochronie pożytecznego ptactwa, a także pouczać przy każdej sposobności, jak wstrętne jest dręczenie zwierząt.

Należy im również podawać w sposób przystępny najważniejsze wiadomości o ochronie płodów polnych i gruntów uprawnych przed niszczeniem ich przez gąsienice, chrabąszcze majowe i inne owady szkodliwe.

Ilekroć na to stosunki zezwalają, należy z młodzieżą szkolną urządzać wycieczki pouczające i wspierające cele nauki szkolnej.

§ 78. Dzieci szkolne należy także trzymać zdala od wszystkiego, coby mogło na nie wywrzeć zgubny wpływ i narazić na niebezpieczeństwo ich moralno-religijne wychowanie.

W szczególności należy jak najsurowiej zakazać dzieciom szkolnym odwiedzania domów gościnnych i kawiarń bez towarzystwa rodziców lub ich zastępców, brania udziału w publicznych zabawach tanecznych, żebrania, publicznego sprzedawania rozmaitych przedmiotów, rzucania kamieniami, igrania ogniem, palenia tytoniu, gry o pieniądze lub rzeczy wartościowe.

Nauczyciele nie omieszkają zaznajamiać młodzieży szkolnej z najważniejszymi przepisami o pielęgnowaniu zdrowia, pouczać jej jak najczęściej i jak najdobitniej o szkodliwości używania napojów wyskokowych wszelkiego rodzaju, jak piwa, wina, wódki i t. p. i palenia tytoniu w wieku młodym, wykazując, jak niebezpieczne jest używanie alkoholu i palenie tytoniu.

§ 79. Dzieciom szkolnym nie wolno należeć w charakterze członków do stowarzyszeń lub zawiązywać stowarzyszeń pośród siebie, nie wolno im nosić żadnych odznak ani brać udziału w zgromadzeniach stowarzyszeń i w publicznych zebraniach, nie wolno też brać im udziału w pochodach bez zezwolenia kierownika szkoły.

Nie wolno urządzać z dziećmi szkolnemi wycieczek i pochodów dla celów demonstracyjnych.

Dzieciom szkolnym nie wolno też urządzać między sobą składek pieniężnych dla jakichkolwiek celów.

§ 80. Współudział poszczególnych dzieci szkolnych w publicznych widowiskach, przedstawieniach scenicznych i koncertach jest dozwolony tylko wyjątkowo z tem zastrzeżeniem, że sztuka, którą ma się wystawić, lub program produkcyi jest bez zarzutu tak pod względem obyczajowym, jak religijnym, tudzież, że zachowanie, pilność, postępy i uczęszczanie do szkoły dziecka nie nastręczają powodu do żadnych obaw.

Zezwolenia udziela Rada szkolna okręgowa; rodzice lub ich zastępcy mają zwrócić się z prośbą o zezwolenie do kierownictwa szkoły, które zasięga decyzyi Rady szkolnej okręgowej.

Na urządzenie produkcyi uczniów przez szkołę potrzeba również zezwolenia Rady szkolnej okręgowej.

Współudział poszczególnych uczniów szkół muzycznych lub językowych, do których uczniowie ci uczęszczają obok szkoły ludowej, w popisach urządzanych przez nie a nie obliczonych na zysk, jest wogóle dozwolony bez osobnego zezwolenia, o ile niema żadnych obaw co do lokalu, tudzież jeżeli popis nie odbywa się w późnej porze wieczornej (210).

Uczęszczanie na publiczne widowiska, przedstawienia teatralne i koncerty jest dozwolone w towarzystwie rodziców lub ich zastępców z zastrzeżeniami przewidzianemi w ustępie pierwszym.

§ 81. Nauczyciele winni zachęcać dzieci szkolne do żywego i celowego korzystania z biblioteki szkolnej; mają nadto także według wszelkiej możności wpływać na lekturę domową dzieci szkolnych, aby do ich rąk dostawały się tylko takie książki, które odpowiadają celowi wychowania (149).

O ile znajdą się wystarczające środki pieniężne, można dzieci szkolne obdarzać dobremi książkami i innymi odpowiednimi podarunkami przy stosownych sposobnościach, jak przy rozdawaniu świadectw i zawiadomień szkolnych, przy obchodach patryotycznych i innych uroczystościach szkolnych.

Do tego celu mogą jednak służyć tylko książki zalecone przez Radę szkolną krajową, względnie książeczki do nabożeństwa zatwierdzone przez właściwe władze wyznaniowe.

Przy obdzielaniu podarunkami należy jednak uwzględniać zawsze możliwie największą ilość dzieci, nie trzymając się pewnej z góry oznaczonej kolei, a wykluczając przedewszystkiem tylko dzieci niedbałe i nieobyczajne.

§ 82. Przy doborze środków wychowawczych należy zawsze uwzględniać indywidualność dziecka. Nauczyciele muszą przedewszystkiem starać się o pozyskanie zaufania dzieci przez poważne, lecz serdeczne i sprawiedliwe obchodzenie się z niemi.

Kary należy wymierzać tylko ze spokojną rozwagą, a tak w ich stosowaniu, jak i w surowości przestrzegać roztropnej miary; w żadnym razie nie powinny one naruszać uczuć moralnych dziecka lub narażać jego zdrowia na uszczerbek.

Rozszerzanie kary na całe klasy jest wzbronione.

§ 83. Dozwolonemi karami szkolnemi są: nagana udzielona przez nauczyciela, gospodarza klasy lub kierownika szkoły; stanie poza ławką; wykluczenie od udziału w zabawach i wycieczkach szkolnych; zatrzymanie w szkole po godzinach nauki z wyznaczeniem odpowiedniego zatrudnienia, pod nadzorem nauczyciela; wezwanie przed konferencyę nauczycieli lub przed przewodniczącego Rady szkolnej miejscowej; zagrożenie wykluczeniem lub wreszcie samo wykluczenie (86).

Wszelkie inne kary, a w szczególności chłosta cielesna, są niedopuszczalne.

O wymierzeniu kary zatrzymania w szkole po nauce lub o zagrożeniu wykluczeniem należy zawiadamiać rodziców lub ich zastępców.

W klasach dyscyplinarnych specyalnie urządzonych, tudzież w szkołach istniejących przy zakładach wychowawczych, przytuliskach i domach poprawy dla dzieci zaniedbanych, obowiązuje statut dla nich wydany, a przez odnośne władze zatwierdzony (229).

§ 84. W razie powtarzania się ciężkich przekroczeń przepisów ze strony dzieci szkolnych winni nauczyciele porozumieć się z rodzicami lub ich zastępcami, aby z nimi omówić środki wychowawcze, jakie należałoby w dalszym ciągu zastosować, a w razie potrzeby spowodować ich interwencyę (74).

§ 85. Władze szkolne, a w szczególności Rada szkolna miejscowa, ma we wszystkich sprawach tyczących się karności szkolnej i wychowania popierać nauczycieli szybko i energicznie. Rada szkolna miejscowa jest także uprawnioną w stosownych wypadkach zażądać pomocy naczelnika gminy, który sprawuje policyę miejscową (223 i nstp.).

§ 86. Jeżeli środki wychowawcze szkolne są wobec zepsutego dziecka bezsilne, jeżeli także współdziałanie rodziców lub ich zastępców oraz wystąpienie Rady szkolnej miejscowej pozostanie bez skutku, a pozostawienie dziecka takiego w szkole w wysokim stopniu naraża obyczajność współuczniów, wtedy zachodzi konieczność wykluczenia dziecka ze szkoły.

Wykluczenie zarządza Rada szkolna okręgowa na wniosek konferencyi nauczycielskiej; kierownik szkoły ma jednak prawo w przypadkach naglących wydalić dziecko ze szkoły na własną odpowiedzialność aż do dalszego zarządzenia.

Wykluczając dziecko, winna Rada szkolna okręgowa postanowić, w jaki sposób ma ono w przyszłości uczynić zadość powinności szkolnej. Gdyby rodzice lub ich zastępcy nie zapewnili mu nauki w domu lub w zakładzie prywatnym, Rada szkolna okręgowa przydzieli je, stosownie do okoliczności, bądź do innej szkoły, bądź też poruszy u sądu opiekuńczego sprawę oddania dziecka do zakładu wychowawczego, przytuliska albo domu poprawy (229).

Jeżeli dziecko takie pobiera naukę w domu, ma Rada szkolna okręgowa nadzorować ze szczególną ścisłością tę naukę domową i zawiadomić o tem sąd opiekuńczy celem objęcia nadzoru nad jego wychowaniem (214, 223).

Tak samo należy postąpić, jeżeli sąd lub władza bezpieczeństwa doniesie kierownikowi szkoły o aresztowaniu lub skazaniu dziecka szkolnego lub też o wdrożeniu przeciw niemu śledztwa.

§ 87. Konferencya nauczycielska ma w porozumieniu z Radą szkolną miejscową, ewentualnie także z lekarzem szkolnym (por. § 69. Reg.), ułożyć dla każdej szkoły ludowej własny regulamin szkolny, zawierający przepisy o zachowaniu się dzieci w szkole i poza szkołą, o rozpoczynaniu nauki i jej trwaniu, oraz w ogóle o uczęszczaniu do szkoły.

Zarys regulaminu szkolnego ma się przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej, która zasięgnie opinii lekarza urzędowego.

Ogólne postanowienia własnego regulaminu szkolnego należy odczytać dzieciom na początku roku szkolnego, a poszczególne przepisy utrwalać przy sposobności w ich pamięci.

Ten regulamin szkolny należy według możności wręczyć każdemu dziecku z osobna w celu udzielenia go rodzicom lub ich zastępcom, oraz umieścić w izbach szkolnych obok podziału godzin na miejscu widocznem.

VIII. O klasyfikacyi i świadectwach.

§ 88. We wszystkich pismach urzędowych, w katalogach, świadectwach i zawiadomieniach szkolnych należy używać jednolicie następujących cenzur:

a) *Zachowanie się:*

1. chwalebne,
2. zadowalające,
3. odpowiednie,
4. mniej odpowiednie,
5. nieodpowiednie.

b) *Pilność:*

1. wytrwała,
2. zadowalająca,
3. dostateczna,
4. niejednostajna,
5. mała.

c) *Postęp:*

1. bardzo dobry,
2. dobry,
3. dostateczny,
4. mierny,
5. niedostateczny.

d) *Zewnętrzny porządek ćwiczeń piśmiennych:*

1. bardzo staranny,
2. staranny,
3. mniej staranny,
4. niestaranny,
5. niedbały.

Dla poszczególnych przedmiotów naukowych należy używać nazw ustawą oznaczonych, a postępy w przedmiotach podwójnych oceniać jedną cenzurą; z czytania i pisania należy wpisywać cenzury osobne.

Klasyfikacya porządku zewnętrznego ćwiczeń piśmiennych rozpoczyna się dopiero z trzecim rokiem nauki.

Uczęszczania do szkoły nie klasyfikuje się osobno; należy tylko podawać liczbę opuszczonych dni szkolnych, względnie godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych (71).

§ 89. Nauczyciele winni wyrobić sobie stanowczy sąd o wynikach pracy swoich uczniów w szkołach wiejskich w każdem półroczu, w szkołach miejskich w każdem ćwierćroczu i przed końcem półrocza, względnie ćwierćrocza, wpisywać klasyfikacyę do katalogu klasowego.

Postęp dzieci pierwszego stopnia nauki należy w pierwszem półroczu, względnie ćwierćroczu, klasyfikować jedną cenzurą wspólną dla wszystkich przedmiotów.

Ustalenie cenzury z zachowania się w szkołach dwu- i więcejklasowych jest zastrzeżone konferencyi nauczycielskiej.

Cenzury „mniej odpowiednie“ i „nieodpowiednie“ z zachowania się należy uzasadnić w katalogu klasowym uwagą, której nie wpisuje się do zawiadomienia szkolnego. Cenzurę z pilności ustalają na końcu każdego półrocza, względnie ćwierćrocza, wspólnie siły nauczycielskie, zatrudnione w dotyczącej klasie; odnosi się to także do cenzury z zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych, z tem jednak ograniczeniem, że tę cenzurę ustalają tylko siły nauczycielskie tych przedmiotów, z których odbywają się ćwiczenia piśmienne.

Jeżeli nie osiągnięto porozumienia co do poszczególnych cenzur, rozstrzyga konferencya nauczycielska.

§ 90. Zawiadomienia szkolne wydaje się w szkołach wiejskich dwa razy, w szkołach miejskich cztery razy w ciągu roku szkolnego, w dniach wyznaczonych z góry przez Radę szkolną okręgową i podanych do publicznej wiadomości. Rozdaje je gospodarz klasy na ostatniej godzinie nauki.

Dzieci szkolne mają zawiadomienie przedłożyć rodzicom lub ich zastępcom do przejrzenia; ci zaś są obowiązani stwierdzić swoim podpisem, że zawiadomienie szkolne widzieli i podpisawszy, zwrócić je za pośrednictwem dziecka gospodarzowi klasy.

Jeżeli gospodarz klasy żywi pewne wątpliwości, czy można polecić dziecku, aby zawiadomienie szkolne okazało rodzicom lub ich zastępcom, wówczas może przesłać im zawiadomienie w drodze urzędowej.

Z końcem roku szkolnego pozostawia się zawiadomienie szkolne rodzicom lub ich zastępcom. Przedkładają je oni ponownie dopiero na początku następnego roku szkolnego przy zgłoszeniu dziecka do szkoły.

§ 91. Zawiadomienie szkolne ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły, następnie oznaczenie klasy, oddziału i grupy, do której dziecko uczęszczało;

2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie obrządek dziecka;

3. termin, od którego począwszy dziecko uczęszcza do szkoły ludowej wogóle, tudzież termin przyjęcia do tej szkoły ludowej, do której obecnie uczęszcza;

4. ocenę zachowania się, pilności, postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych w poszczególnych półroczach, względnie ćwierćroczach, po myśli §§ 88. i 89. Regulaminu.

5. liczbę opuszczonych dni szkolnych, względnie godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych;

6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły, nauczyciela religii i gospodarza klasy, oraz pieczęć urzędową.

Przy końcu roku szkolnego należy umieścić w zawiadomieniu szkolnem oświadczenie, czy dziecko jest uzdolnione, lub nie, do posunięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału wyższego.

§ 92. Jeżeli dziecko jest od nauki pewnego obowiązkowego przedmiotu naukowego uwolnione całkowicie, lub jeżeli nie pobiera w szkole nauki religii, ponieważ udzielania tej nauki należycie nie zapewniono, należy zamiast cenzury uwidocznić w zawiadomieniu szkolnem tę okoliczność (27).

Jeżeli jednak rodzice lub ich zastępcy przedłożą świadectwo ustanowionego prawnie nauczyciela religii, stwierdzające, że dziecko naukę religii pobierało, wówczas należy na podstawie tego świadectwa wpisać cenzurę z religii do zawiadomienia szkolnego (50. 101, 201).

§ 93. O tem, czy dziecko jest uzdolnione, czy też nie, do posunięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału, rozstrzyga na końcu roku szkolnego konferencya nauczycielska.

Przy decyzyi w tej sprawie nie byłoby rzeczą słuszną brać pod rozwagę, jako moment jedynie rozstrzygający, pewien całkiem ściśle określony zasób wiadomości w obowiązkowych przedmiotach nauki szkoły ludowej; nie należy przeto także do cenzury „niedostatecznej“ w tym lub owym przedmiocie naukowym przywiązywać w pewnych warunkach znaczenia rozstrzygającego. Należy raczej, uwzględniając w całej pełni okoliczności, a w szczególności wiek dziecka, zwrócić uwagę jedynie na to, czy ono posiada dojrzałość umysłową niezbędną, aby w przyszłym roku szkolnym mogło korzystać z nauki w najbliższej klasie wyższej lub oddziale wyższym.

Czy i o ile na wyższych stopniach nauki w szkołach więcejklasowych są dopuszczalne egzamina poprawcze z poszczególnych przedmiotów nauki, określa osobnemi rozporządzeniami Rada szkolna krajowa.

§ 94. Jeżeli dziecko przyjęto do szkoły dopiero w ciągu roku szkolnego, należy przy prawidłowej klasyfikacyi z końcem półrocza, względnie ćwierćrocza i przy ocenianiu jego uzdolnienia do posunięcia uwzględnić także cenzury szkoły poprzedniej, uwidocznione w przyniesionem zawiadomieniu szkolnem.

§ 95. Jeżeli dziecko ma w ciągu roku szkolnego wystąpić ze szkoły, winni rodzice lub ich zastępcy uwiadomić o tem naprzód kierownika szkoły i gospodarza klasy (43).

Gospodarz klasy zaznacza w katalogu szkolnym i w zawiadomieniu szkolnem termin i powód zgłoszonego odejścia, a w razie jeżeli jest podstawa do całkowitej lub częściowej klasyfikacyi za dotyczące półrocze lub ćwierćrocze, wciąga do zawiadomienia szkolnego cenzury z katalogu klasowego i oddaje następnie zawiadomienie szkolne kierownikowi szkoły, który je doręcza dziecku. W tym wypadku jednak ma odpaść oświadczenie co do uzdolnienia dziecka do posunięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału wyższego

Kierownik szkoły winien zanotować wystąpienie dziecka ze szkoły w katalogu głównym, o ile się go prowadzi, oraz w myśl § 23. Regulaminu zawiadomić o tem Radę szkolną miejscową, a jeżeli dziecko ma pobierać naukę w domu, także Radę szkolną okręgową (214).

§ 96. Dzieci, które uczęszczały na naukę codzienną przez przeciąg czasu ustawą przepisany i udowodniły dostateczną biegłość w przedmiotach naukowych, przepisanych dla szkoły ludowej, otrzymują przy końcu roku szkolnego zawiadomienie szkolne, w którem należy umieścić uwagę, że uczyniły zadość powinności szkolnej co do nauki codziennej i że są jeszcze obowiązane do nauki dopełniającej w myśl art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57. (19).

Oprócz tego ma takie zawiadomienie szkolne zawierać daty podane w § 91. Regulaminu pod 1. do 6.

§ 97. Ustalenie cenzur, które mają wejść do zawiadomienia szkolnego przepisanego w § 96. Regulaminu, tudzież decyzya o tem, czy dziecko odpowiedziało wymaganiom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. kraj. Nr. 57. i czy się je uwalnia od nauki codziennej, należy w szkołach dwu- i więcejklasowych do konferencyi nauczycielskiej.

Gospodarz klasy zapisuje uchwały konferencyi nauczycielskiej w katalogu klasowym. Jeżeli uchwalono uwolnić dziecko od nauki codziennej, gospodarz klasy wygotowuje zawiadomienie szkolne, zapisuje datę wydania w katalogu klasowym i oddaje zawiadomienie kierownikowi szkoły, które je wręcza dziecku ze stosownem pouczeniem.

Kierownik szkoły winien w myśl § 23. Regulaminu uwiadomić Radę szkolną miejscową o wydaniu takiego zawiadomienia szkolnego i uwidocznić to w katalogu głównym, o ile się go prowadzi.

§ 98. Jeżeli konferencya nauczycielska uchwali, że dziecko nie czyni zadość wymaganiom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. kr. Nr. 57., wówczas nie należy wydawać zawiadomienia szkolnego przepisanego w § 96. Regulaminu. Dziecko takie jest obowiązane do dalszego uczęszczania na naukę codzienną (19).

Takie rozszerzenie obowiązku uczęszczania na naukę codzienną nie może jednak w żaden sposób przekraczać tej granicy wieku, do której dziecko wśród normalnych warunków byłoby obowiązane do uczęszczania na naukę dopełniającą.

§ 99. Z rozdawaniem zawiadomień szkolnych przy końcu roku szkolnego można połączyć także uroczystości szkolne lub wystawy robót młodzieży szkolnej.

§ 100. O terminie uroczystości szkolnych należy zawiadomić w porę właściwe władze kościelne. Terminy te należy według możności w ten sposób ustanowić, aby delegaci władzy kościelnej mogli w każdej szkole brać udział w tych uroczystościach.

§ 101. Za wydawanie zawiadomień szkolnych nie należy pobierać żadnej opłaty (114).

Duplikaty świadectw i zawiadomień szkolnych, które na prośbę stron wydaje się za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej, podlegają opłacie należytości stemplowej w kwocie 2 K; świadectwa nauczycieli religii przewidziane w §§ 92. 187. i 201. Regulaminu podlegają — o ile nie wydaje ich szkoła prywatna z prawem publiczności — należytości stemplowej w kwoce 1 K od każdego arkusza (205 i 209).

Wydanie każdego takiego duplikatu należy zapisać w katalogu klasowym, względnie w katalogu głównym.

§ 102. W szkołach, w których drugi język krajowy jest obowiązkowym przedmiotem nauki, należy na żądanie rodziców lub ich zastępców zawiadomienia szkolne tudzież inne świadectwa szkolne wydawać w tym języku.

§ 103. Do drukowania świadectw i zawiadomień szkolnych należy używać papieru, opatrzonego na tle orłem cesarskim. Papier ten znajduje się na składzie w c. k. Wydawnictwach książek szkolnych.

IX. O nauce dopełniającej.

§ 104. Naukę dopełniającą ma się w szkołach ludowych wszelkiej kategoryi urządzić w taki sposób, aby mogła spełnić zadanie wskazane jej art. 15. do 23. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57.

Co się tyczy czasu trwania nauki dopełniającej w ciągu roku szkolnego, liczby tygodniowych godzin nauki, planu naukowego, podziału młodzieży szkolnej na stopnie nauki, względnie oddziały, oraz przepisów klasyfikacyjnych, winna każda szkoła stosować się do zarządzeń Rady szkolnej krajowej, wydanych w granicach przepisów ustawowych.

§ 105. Dni tygodnia i pory dnia w których ma odbywać się nauka dopełniająca, ustanawia dla każdej szkoły Rada szkolna miejscowa ; przytem należy mieć wzgląd na to, aby młodzież szkolna wskutek przeznaczenia pewnych godzin na tę naukę nie doznawała przeszkody w swych praktycznych zajęciach, oraz w nabożeństwie i katechizacyi (110).

Jeżeliby jednak nauka dopełniająca miała się odbywać także w dni świąteczne, ma Rada szkolna miejscowa porozumieć się w tym względzie z miejscowym duszpasterzem.

§ 106. Po ukończeniu nauki codziennej jest każde dziecko, które nie pobiera nauki w żadnym innym zakładzie naukowym, obowiązane do uczęszczania jeszcze przez trzy lata na naukę dopełniającą.

Obowiązek ten tyczy się młodzieży w obowiązkowym wieku szkolnym, mieszkającej w zakresie szkolnym, w którym urządzony jest kurs nauki dopełniającej, bez względu na przynależność i miejsce zamieszkania rodziców lub ich zastępców, tudzież bez względu na kategoryę szkoły, w której dziecko ukończyło naukę codzienną.

§ 107. Osoby, które przekroczyły obowiązkowy wiek szkolny, mogą za zezwoleniem kierownika szkoły korzystać z tej nauki aż do ukończenia dwudziestego roku życia. Wykluczone od przyjęcia są takie osoby, co do których zachodzi obawa że mogłyby wywierać niekorzystny wpływ na młodzież uczęszczającą na naukę.

W przypadkach wątpliwych lub spornych ma kierownik szkoły zasięgnąć rozstrzygnięcia Rady szkolnej okręgowej (39).

§ 108. Przy wpisach na naukę dopełniającą należy postępować w ten sam sposób, jak przy wpisach na naukę codzienną.

Termin wpisów ma ogłosić Rada szkolna miejscowa w sposób stosowny najpóźniej na ośm dni przed rozpoczęciem kursu nauki dopełniającej.

§ 109. Dla nauki dopełniającej należy założyć osobny dziennik lekcyjny, oraz utrzymywać inne akta szkolne, przepisane Regulaminem dla nauki codziennej.

§ 110. Młodzież szkolna uczęszczająca na naukę dopełniającą winna brać udział w praktykach religijnych, jakie miejscowa władza kościelna dla niej zarządzi, a władza szkolna przepisze.

Jeżeli miejscowy duszpasterz objawi życzenie, aby katechizacya dla młodzieży szkolnej, uczęszczającej na naukę dopełniającą, odbywała się w budynku szkolnym, ma kierownik szkoły wydać potrzebne zarządzenia i umieścić w podziale godzin nauki dopełniającej godziny umówione z duszpasterzem (105).

W razie jakichkolwiek w tym względzie wątpliwości lub przeszkód odniesie się kierownik szkoły o rozstrzygnięcie do Rady szkolnej okręgowej (145).

§ 111. Z końcem każdego kursu rocznego nauki dopełniającej należy przeprowadzić klasyfikacyę młodzieży szkolnej i do udziału w niej zaprosić nauczyciela religii, względnie miejscowego duszpasterza.

Po pierwszym i drugim kursie rocznym należy młodzieży szkolnej wydać zawiadomienia szkolne, a po ukończeniu trzeciego kursu rocznego świadectwa uwolnienia na przepisanych formularzach (113).

§ 112. W zawiadomieniach szkolnych o nauce dopełniającej należy podać termin, w którym dziecko ukończyło naukę codzienną, oraz oznaczyć kurs roczny nauki dopełniającej.

Postępy dzieci szkolnych klasyfikuje się jedną cenzurą wspólną dla wszystkich przedmiotów naukowych.

§ 113. Świadectwo uwolnienia ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły;
2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie obrządek dziecka;
3. oznaczenie szkoły, w której dziecko ukończyło naukę codzienną i czas trwania nauki wogóle;
4. ocenę zachowania się, pilności, oraz jedną cenzurę wspólną z postępu we wszystkich przedmiotach nauki dopełniającej;
5. oświadczenie, że dziecko szkolne uczyniło zadość postanowieniom art. 31. ust. kraj. z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57. i że wskutek tego uwalnia się je od obowiązku szkolnego;
6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły i wszystkich nauczycieli zajętych na kursie dopełniającym, oraz pieczęć urzędową.

§ 114. Cenzury z zachowania się, pilności i postępów w przedmiotach naukowych należy w szkołach dwu- i więcejklasowych ustalać na konferencyi nauczycielskiej.

Na cenzurę z zachowania się ma wpływ nauczyciel religii, względnie miejscowy duszpasterz nawet w tym razie, jeżeli katechizacya nie odbywała się w budynku szkolnym.

Przy ustaleniu cenzur w świadectwie uwolnienia należy w odpowiedniej mierze uwzględniać zachowanie się i postępy dziecka na wszystkich trzech kursach rocznych nauki dopełniającej.

Uchwały konferencyi nauczycielskiej zapisuje nauczyciel, względnie kierownik szkoły we właściwym katalogu, o wydaniu świadectwa uwolnienia zawiadamia w myśl § 23. Regulaminu Radę szkolną miejscową i równocześnie zaznacza je w katalogu.

Za wydawanie zawiadomień szkolnych i świadectw uwolnienia nie uiszcza się żadnej opłaty (101).

§ 115. Postanowienia Regulaminu, tyczące się nauki codziennej, należy stosować także do nauki dopełniającej ze zmianami, które wynikają z natury rzeczy.

X. O siłach nauczycielskich.

§ 116. Grono nauczycielskie szkoły ludowej składa się z kierownika szkoły, oraz sił nauczycielskich i nauczycieli religii, ustanowionych dla klas i ekspozytur, tudzież dla udzielania nauki religii; nadto należą do grona potrzebni ewentualnie nauczyciele pomocniczy, a w szkołach żeńskich i mieszanych także nauczycielki robót ręcznych kobiecych.

Rada szkolna krajowa ustala na podstawie § 11. państwowej ustawy szkolnej i art. 3. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57. lub w porozumieniu ze stronami utrzymującemi szkołę, ile sił nauczycielskich ma być ustanowionych w każdej szkole ludowej. Radzie szkolnej krajowej służy także prawo wydawania specyalnych zarządzeń co do kwalifikacyi i obowiązkowego zajęcia nauczycieli z uwzględnieniem potrzeb, wynikających z urządzenia każdej poszczególnej szkoły ludowej, oraz prawo wydawania zasadniczego postanowienia, czy posada nauczycielska ma być obsadzoną siłą męską, czy też żeńską (2, 123).

Przy systemizowaniu posady osobnego nauczyciela religii należy się porozumieć z właściwą zwierzchniczą władzą wyznaniową, względnie z przełożeństwem izraelickiej gminy wyznaniowej (120).

§ 117. Osoby, nie posiadające prawa obywatelstwa w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa, nie mogą sprawować urzędu nauczycielskiego w szkołach ludowych publicznych.

Również nie wolno dopuszczać do urzędu nauczycielskiego w szkole ludowej osób, które skutkiem sądowo-karnego wyroku są wykluczone od wybieralności do reprezentacyi gminnej, lub na których ciążą poważne postępki niemoralne lub zdrożności tego rodzaju, że mogłyby spowodować orzeczenie, wydalające ze służby mianowaną już siłę nauczycielską.

§ 118. Siły nauczycielskie, które wydalono z zawodu nauczycielskiego skutkiem sądowo-karnego wyroku, połączonego z utratą wybieralności do reprezentacyi gminnej, lub skutkiem prawomocnie uznanej przez sąd karny niezdolności do sprawowania urzędu nauczycielskiego, nie mogą być ponownie zatrudnione w szkołach ludowych. Jeżeli przyczyny wydalenia ustaną, ponowne ich użycie w zawodzie zależy od zezwolenia Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

Od zezwolenia Ministerstwa Wyznań i Oświaty zależy także ponowne zatrudnienie sił nauczycielskich, wydalonych z zawodu na podstawie orzeczenia dyscyplinarnego.

Władze szkolne krajowe i okręgowe utrzymują na podstawie ogłoszeń Dziennika rozporządzeń Ministerstwa Wyznań i Oświaty dokładny wykaz sił nauczycielskich, wydalonych ze służby szkolnej i zapisują w nim każde ogłoszone zezwolenie na ponowne przyjęcie do zawodu.

Siły nauczycielskie, którym odjęto urzędowanie, nie mogą tak długo pełnić obowiązków w szkole ludowej, dopóki nie zniesiono suspenzyi.

§ 119. Osoby, które nie mogą się wykazać świadectwem dojrzałości z seminaryum nauczycielskiego lub patentem nauczycielskim, nie mogą być zatrudnione w publicznych szkołach ludowych. Jeżeli jednak na opróżnioną posadę brak egzaminowanej siły nauczycielskiej, może Rada szkolna krajowa zezwolić wyjątkowo na

zatrudnienie pomocniczej siły nauczycielskiej i oznaczyć zarazem stopień wykształcenia, jakiem ma się wykazać każda siła pomocnicza (189, 199).

Osoby posiadające patent nauczycielski, które dłużej aniżeli przez trzy lata nie były czynne w publicznej szkole ludowej lub też w prywatnej szkole ludowej z prawem publiczności, mogą być zamianowane stale w publicznej szkole ludowej dopiero po ponownem złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego lub po uzyskaniu dyspenzy przewidzianej w § 40. ustęp 2. państwowej ustawy szkolnej.

§ 120. Jako osobni nauczyciele religii w szkołach ludowych mogą być ustanowione tylko osoby, uznane za uzdolnione do udzielania nauki religii przez właściwą zwierzchniczą władzę wyznaniową, względnie przełożeństwo wyznaniowej gminy izraelickiej tego okręgu, w którym znajduje się szkoła (139).

§ 121. Stałego obsadzenia posad nauczycielskich w publicznych szkołach ludowych dokonywa Rada szkolna krajowa w drodze mianowania lub przeniesienia ze względów służbowych lub też w drodze zamiany służbowej; natomiast tymczasowe obsadzenie posad nauczycielskich, ustanawianie nauczycieli pomocniczych i zastępczych sił nauczycielskich należy z reguły do Rady szkolnej okręgowej.

Rada szkolna krajowa ma czuwać nad tem, aby każda opróżniona posada była ponownie stale obsadzona, o ile możności jak najrychlej, tudzież aby dotrzymywano jak najściślej terminów określonych przepisami ustawy o postępowaniu przy obsadzaniu posad; stara się też o to, aby mogła zrobić w właściwym czasie użytek z przysługującego jej ewentualnie na mocy ustawy prawa bezpośredniego obsadzania posad nauczycielskich.

§ 122. Przepisy o postępowaniu przy obsadzaniu posad i o wprowadzaniu w służbę nauczycielską wydaje Rada szkolna krajowa, przestrzegając zasady, że przed każdem s t a ł e m mianowaniem w służbie szkolnej powinno się ogłosić prawidłowo konkurs i dać możność ubiegania się o posadę.

W dekrecie mianowania należy podać, od którego terminu należą się mianowanej sile nauczycielskiej pobory przywiązane do nadanej posady i gdzie będą wypłacane.

Przy pierwszem stałem mianowaniu w pewnej kategoryi służbowej mają siły nauczycielskie złożyć przysięgę służbową według przepisanej roty przysięgi; po każdej późniejszej nominacyi w tej kategoryi służbowej następuje przypomnienie przysięgi w miejsce osobnej przysięgi służbowej.

Tymczasowo mianowane siły nauczycielskie i nauczyciele pomocniczy składają ślubowanie zastępujące przysięgę służbową.

Dzień złożenia przysięgi, przypomnienia przysięgi lub ślubowania, tudzież dzień rozpoczęcia służby należy uwidocznić na dekrecie mianowania.

Siły nauczycielskie, zatrudnione w publicznej szkole ludowej innego kraju, otrzymują dekret mianowania za pośrednictwem swej przełożonej władzy szkolnej okręgowej, z reguły najmniej na ośm tygodni przed terminem uwolnienia. Uwolnienie ich następuje bądź z końcem stycznia, bądź też z końcem lipca a mianowicie tak, aby mogli zgłosić się do służby pierwszego dnia najbliższego miesiąca.

§ 123. Przed każdem stałem obsadzeniem posady nauczycielskiej w szkole żeńskiej może Rada szkolna krajowa, ze względu na każdoczesne potrzeby szkoły, postanowić po wysłuchaniu Rady szkolnej okręgowej — jednak bez naruszenia wy-

danego ewentualnie przy systemizowaniu tej posady zasadniczego zarządzenia — czy posadę tę ma się obsadzić siłą żeńską, czy męską, czy też ma się dopuścić do ubiegania się siły nauczycielskie bez różnicy płci (116).

W szkołach mieszanych można celem zapewnienia dziewczętom nauki kobiecych robót ręcznych lub gimnastyki dopuścić do ubiegania się o posadę nauczycielską tylko żeńskie siły nauczycielskie (6).

§ 124. Wymiar obowiązkowych godzin nauki stosuje się do potrzeb szkoły w granicach obowiązków przyjętych w myśl dekretu nominacyjnego. Wymiar obowiązkowych godzin nauki dla kierowników szkół należy zniżyć do koniecznej granicy, aby im zostało dosyć wolnego czasu do spełnienia ich specyalnych obowiązków.

Za godziny nadobowiązkowe w tej szkole, w której siłę nauczycielską zamianowano, należy ją według art. 18. ustawy krajowej z 25. maja 1907 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 49. osobno wynagradzać.

Natomiast czynności służbowe w innej szkole ludowej pospolitej lub w szkole wydziałowej musi się zawsze osobno wynagradzać, nawet wtedy, jeżeli obie szkoły są pod wspólnem kierownictwem, o ile nauczyciel nie zobowiązał się do nich przy swem mianowaniu.

§ 125. Jeżeli nauczyciel z powodu niezdolności do służby lub z innych ważnych powodów nie może udzielać nauki lub wypełniać innych obowiązków służbowych, winien bezzwłocznie zawiadomić o tem kierownika szkoły i podać zarazem przyczynę, oraz, o ile to możliwe, także przypuszczalny czas trwania przeszkody.

Kierownik szkoły winien w razie przeszkody własnej zawiadomić o niej Radę szkolną okręgową i Radę szkolną miejscową, a w szkołach więcejklasowych także swego zastępcę (141).

Urlopów do trzech dni udziela kierownikowi szkoły Rada szkolna miejscowa, innym siłom nauczycielskim kierownik szkoły. O każdorazowem udzieleniu urlopu należy donieść Radzie szkolnej okręgowej.

O urlop dłuższy mają siły nauczycielskie prosić Rady szkolnej okręgowej, która o jego udzieleniu zawiadamia także Radę szkolną miejscową.

Rada szkolna krajowa postanawia, czy do podania o urlop, do prośby o zniżenie obowiązkowego wymiaru godzin lub o uwolnienie od udzielania nauki pewnych poszczególnych przedmiotów, wniesionych z powodu niezdolności do służby, należy dołączać świadectwo lekarskie lub też świadectwo lekarza urzędowego. Rada szkolna krajowa może także ograniczyć prawo udzielania urlopów służące Radzie szkolnej miejscowej, względnie kierownikowi szkoły, do pewnej oznaczonej ilości dni w ciągu roku szkolnego i zastrzedz sobie udzielanie dłuższych urlopów w szczególności wtedy, jeżeli z tego wynikają koszta zastępstwa, remuneracyi lub w ogólności jakiegokolwiek wynagrodzenia.

Do wykonywania mandatu na posła do Rady państwa lub na Sejm krajowy nie potrzebują nauczyciele urlopu.

Kierownik szkoły ma nauczycieli uwolnić na czas potrzebny do wykonania prawa wyborczego do publicznych ciał reprezentacyjnych.

§ 126. Rada szkolna krajowa postanawia, w jaki sposób należy zarządzać zastępstwo sił nauczycielskich w razie ich przeszkody lub urlopu i wydaje również przepisy o odnośnem postępowaniu.

Zanim w każdym poszczególnym przypadku nadejdzie zarządzenie władzy szkolnej, winien w szkołach więcejklasowych kierownik szkoły, a w razie jego przeszkody zastępca, starać się, aby nauka nie doznała przerwy.

Stać się to może albo przez użycie sił nauczycielskich wolnych od służby, albo przez przesunięcie godzin nauki nieobecnej siły nauczycielskiej na porę późniejszą z równoczesnem pomnożeniem godzin nauki innych sił nauczycielskich, albo przez zaprowadzenie nauki półdziennej, lub też przez wydanie innych odpowiednich zarządzeń (52).

§ 127. Podczas feryi szkolnych, w dniach i półdniach wolnych od nauki, tudzież po zakończeniu nauki codziennej, może nauczyciel wydalić się z siedziby szkoły bez urlopu, o ile inne obowiązki służbowe nie są temu na przeszkodzie.

Kierownik szkoły winien także podczas feryi szkolnych zawiadomić Radę szkolną okręgową o każdem wydaleniu się, przekraczającem 8 dni, podając zarazem swoje miejsce pobytu i zamieszkania (148).

§ 128. Siły nauczycielskie, zajęte w publicznych szkołach ludowych, mają spełniać obowiązki swego publicznego urzędu wiernie i sumiennie; w wypełnianiu swego zadania znajdą poparcie u swych przełożonych, mają prawo domagać się współdziałania domu rodzicielskiego i jako osoby urzędowe korzystają z ustawowej ochrony władz w całej pełni (130, 143, 225).

Winny one jednak unikać wszelkiego zachowania się sprzecznego z obowiązkami służbowymi i uwłaczającego powadze stanu nauczycielskiego lub też ich działalności wychowawczej i nauczycielskiej, oraz wystrzegać się wszelkiego nadużywania swego urzędowego stanowiska, w szczególności zaś wszelkich wichrzeń politycznych, narodowościowych, społecznych lub wyznaniowych.

§ 129. Nauczyciele winni stosować się chętnie i ściśle do ustaw i rozporządzeń jakoteż poleceń władz szkolnych, nadzorczych organów szkolnych i kierownika szkoły, udzielonych im napomnień i wskazówek sumiennie przestrzegać, tudzież zastosowywać je skutecznie przy nauce i przy spełnianiu innych swych obowiązków.

Jeżeli nauczyciel sądzi, że pewne zarządzenie kierownika szkoły sprzeciwia się ustawie lub Regulaminowi, albo też zagraża interesom szkoły, może o tem donieść Radzie szkolnej okręgowej, co jednak nie zwalnia go od obowiązku zastosowania się do polecenia kierownika szkoły.

Nauczyciele są obowiązani zachowywać się uprzejmie wobec członków władz szkolnych i innych członków grona nauczycielskiego, tudzież przez zgodne współdziałanie podnosić powagę szkoły u publiczności i utrwalać zaufanie ku niej.

Starszeństwo w gronie sił nauczycielskich równej kategoryi zależy od terminu stałego mianowania w służbie szkolnej, przy równym czasie stałej służby od terminu złożenia egzaminu kwalifikacyjnego do szkół ludowych; w razach wątpliwych przysługuje pierwszeństwo sile nauczycielskiej starszej wiekiem.

§ 130. Nauczyciele są obowiązani w interesie nauki i frekwencyi szkolnej, przedewszystkiem zaś w interesie wychowania, utrzymywać z wszelką usilnością konieczną styczność z domem rodzicielskim. Dla omawiania dotyczących kwestyi można za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej urządzać zebrania rodzicielskie. W obcowaniu z rodzicami młodzieży szkolnej i w urzędowych stosunkach ze stronami wogóle winni nauczyciele postępować uprzejmie i uprzedzająco, udzielać

z wszelką gotowością potrzebnych rad i pouczeń, oraz starać się wszelkimi sposobami o pozyskanie zaufania ludności.

Z drugiej strony są rodzice lub ich zastępcy obowiązani popierać czynnie szkołę ludową w wypełnianiu jej zadania, stosować się do odnośnych przepisów i wskazówek władz szkolnych, zważać na rady nauczycieli tyczące się nauki lub wychowania dzieci i jawić się w budynku szkolnym, jeżeli kierownik szkoły wezwie ich w interesie nauki lub wychowania dzieci, względnie pupilów (68, 214, 224—226).

§ 131. Celem osiągnięcia pomyślnego stanu nauki winni nauczyciele przygotowywać się starannie do lekcyi, poprawiać sumiennie ćwiczenia piśmienne dzieci szkolnych, stosować się ściśle do planu naukowego, nie odstępować od podziału godzin i poszczególnych godzin nauki nie używać inaczej, jak tylko na spełnienie każdoczesnego zadania nauki.

O ile nie zajdą żadne nadzwyczajne okoliczności, jest każdy nauczyciel odpowiedzialny za osiągnięcie przepisanego celu nauki (7).

Nauczyciele winni zapisywać codziennie do dziennika lekcyjnego przerobiony materyał naukowy, domowe ćwiczenia piśmienne i wypracowania szkolne, tudzież z należytą pilnością i starannością utrzymywać akta urzędowe, oraz wygotowywać świadectwa i zawiadomienia szkolne.

Winni oni także starać się ciągle o dalsze kształcenie się własne (150).

§ 132. Nauczyciele mają ściśle przestrzegać przepisanego czasu nauki i mają wogóle celem zapewnienia spokojnego rozpoczęcia nauki jawić się w izbie szkolnej na kwadrans przed nauką, o ile nie zaprowadzono wspólnego nadzoru kilku klas; mają wykonywać ściśle uchwały konferencyi nauczycielskiej co do nadzorowania dzieci; winni też wszyscy brać udział w oficyalnych uroczystościach szkolnych (9, 75).

§ 133. Nauczyciele winni ściśle czuwać nad tem, aby do izb szkolnych wchodziły podczas nauki tylko osoby do tego uprawnione, tudzież aby prawidłowy tok nauki nie doznawał przeszkody.

Winni oni unikać użytkowania lokalności szkolnych w sposób niezgodny z ich przeznaczeniem i zachowywać ściśle przepisy hygieny szkolnej (69).

§ 134. Nauczycielom zakazuje się jak najsurowiej używać dzieci szkolnych do załatwiania spraw i czynności, które są niezgodne z karnością szkolną, nie są w żadnym związku z celem nauki lub zagrażają zdrowiu dzieci; w szczególności nie wolno używać dzieci szkolnych do robót we własnem gospodarstwie domowem nauczyciela, do czyszczenia budynku szkolnego lub do wywiadywania się o podejrzanych zasłabnięciach współuczniów.

Tylko w razie koniecznym i to jedynie wtedy, jeżeli przeciw temu nie przemawiają żadne względy zdrowotne, wolno poruczyć dzieciom szkolnym udzielanie wiadomości rodzicom współuczniów.

§ 135. Nauczycielom z reguły nie wolno sprzedawać dzieciom szkolnym książek szkolnych lub przyborów do pisania i rysowania, jakoteż innych potrzebnych artykułów, ani też zalecać im pewnych oznaczonych sklepów z przyborami do pisania i rysowania. Gdzie jednak stosunki miejscowe koniecznie tego wymagają, może Rada szkolna okręgowa zezwolić, aby kierownik szkoły bez żadnego zysku

postarał się dla dzieci szkolnych o potrzebne książki szkolne, przybory naukowe i inne artykuły (18).

Nauczyciele winni nadto wystrzegać się wszelkich kroków, zmierzających do rozpowszechniania książek szkolnych, tudzież przyborów i środków naukowych, gdyby powodu tego dopatrywać się można raczej w interesie nakładcy lub autora, niż w ich wartości pedagogicznej; winni unikać zachęcania dzieci do kupna własnych lub obcych utworów literackich, lub też zbierania na nie abonentów wśród młodzieży szkolnej.

§ 136. Jakie zajęcia uboczne nie dadzą się pogodzić z urzędem nauczycielskim, tudzież, czy do objęcia ubocznego zatrudnienia musi się uzyskać zezwolenie władz szkolnych, postanawia Rada szkolna krajowa na podstawie ustawy krajowej.

Nauczycielom nie wolno udzielać w szkole nauki dodatkowej po godzinach szkolnych, oraz urządzać na sposób szkolny jakiejkolwiek ubocznej nauki dla dzieci szkolnych, za którą one płaciłyby wynagrodzenie (212).

§ 137. Nauczycielom nie wolno przyjmować podarunków od dzieci szkolnych lub od ich rodziców, ani też zbierać pieniędzy między młodzieżą szkolną celem ofiarowania przy jakiejś sposobności podarunku kierownikowi szkoły lub innej sile nauczycielskiej.

Inne składki pieniężne można urządzać w szkole tylko za wyraźnem zezwoleniem Rady szkolnej krajowej, jeżeli cel jest dobroczynny lub powszechnej użyteczności, tudzież jeżeli przytem ominie się wszelki niewłaściwy sposób zbierania składki i wykluczy jakikolwiek przymus bezpośredni lub pośredni.

Nauczyciel ma jedynie w ten sposób swój wpływ zaznaczyć, że szlachetny cel zaleci sercom dzieci szkolnych.

§ 138. Prośby o uwolnienie ze służby z powodu dobrowolnego zrzeczenia się posady należy wnosić u kierownictwa szkoły z reguły conajmniej na trzy miesiące przed końcem półrocza, względnie roku szkolnego; kierownictwo szkoły ma ją przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej.

W żadnym razie nie wolno nauczycielowi opuścić służby szkolnej prędzej, dopóki nie zostanie od niej prawidłowo uwolniony.

§ 139. Stosunki służbowe nauczycieli religii, ustanowionych osobno przez władze szkolne w publicznych szkołach ludowych należy wogóle, nie naruszając praw właściwych zwierzchniczych władz wyznaniowych, oceniać według przepisów obowiązujących resztę nauczycieli (120).

Nauczyciele religii ustanowieni przez kościoły lub stowarzyszenia religijne mają przy wypełnianiu swych czynności nauczycielskich stosować się do ustaw szkolnych i do wydanych w ich granicach rozporządzeń, a w szczególności do postanowień Regulaminu, na równi z innymi nauczycielami.

Przed przedsięwzięciem jakichkolwiek urzędowych kroków należy jednak w poszczególnych przypadkach nawiązać wedle możności rokowania z właściwą władzą kościelną, względnie z przełożeństwem izraelickiej gminy wyznaniowej.

§ 140. Hospitanci lub tak zwani praktykanci szkolni mogą być w szkołach ludowych dopuszczani tylko wyjątkowo za osobnem zezwoleniem Rady szkolnej krajowej.

W celu swego wykształcenia mogą oni przysłuchiwać się nauce różnych sił nauczycielskich; zabrania się jednak jak najsurowiej poruczać im samodzielnego udzielania nauki.

XI. O prawach i obowiązkach kierownika szkoły.

§ 141. Bezpośrednim przełożonym każdej więcejklasowej szkoły ludowej jest nauczyciel zamianowany jej kierownikiem lub dyrektorem (kierowniczka, dyrektorka).

W razie jego przeszkody obejmuje zastępstwo jedna z sił nauczycielskich według starszeństwa, dopóki Rada szkolna okręgowa nie poruczy zastępstwa innej sile nauczycielskiej (129).

Kierownik szkoły zarządza całym zakładem; on jest w pierwszej linii odpowiedzialny za ścisłe wykonywanie ustaw i rozporządzeń oraz wskazówek władz szkolnych i nadzorczych organów szkolnych, tudzież za prawidłowy stan szkoły.

§ 142. Kierownik szkoły zastępuje szkołę na zewnątrz, pośredniczy w stosunku urzędowym z władzami szkolnemi i przechowuje pieczęć urzędową.

Podania wystosowane do władz szkolnych winni nauczyciele wnosić za pośrednictwem kierownictwa szkoły; kierownik szkoły przyjmuje te podania i przedkłada je bezzwłocznie z odpowiedniem przedstawieniem właściwej władzy szkolnej.

Zażalenia na kierownika szkoły można wnosić bezpośrednio do Rady szkolnej okręgowej.

§ 143. Kierownik szkoły ma wdrażać podwładne mu siły nauczycielskie do wiernego wypełniania obowiązków i wspierać je wedle sił w wykonywaniu ich zawodu. Ma on przyświecać im dobrym przykładem, pomagać radą i czynem przy udzielaniu nauki, we wszystkich sprawach dotyczących karności szkolnej i w stosunku ze stronami, oraz w sposób poważny wpływać na ich zachowanie się, ilekroć to się okaże potrzebne (128).

§ 144. Kierownik szkoły winien czuwać nad tem, aby uchwalone na konferencyi nauczycielskiej jednolite zasady nauczania, karności szkolnej i urządzenia szkoły stosowano i przeprowadzano równomiernie; z tego też powodu ma być z reguły obecnym w budynku szkolnym podczas trwania nauki, zwracać jak największą uwagę na skuteczność wychowania i nauczania, hospitować często naukę wszystkich sił nauczycielskich w szkole zatrudnionych i dążyć do usunięcia ewentualnych nieporządków i nadużyć (150).

Nie wolno mu czynić uwag siłom nauczycielskim w obecności dzieci szkolnych, lub w inny sposób naruszać ich powagi.

Bezpośredni nadzór nad stanem i postępem nauki religii służy właściwemu kościołowi lub stowarzyszeniu religijnemu.

§ 145. Na początku roku szkolnego układa kierownik szkoły podział godzin, przeznacza, o ile to nie nastąpiło już z końcem ubiegłego roku szkolnego, dla każdej klasy gospodarza i przydziela w razie potrzeby poszczególne przedmioty nauki w klasach innym siłom nauczycielskim (16, 105).

Przy tem winien on uwzględniać według możności uzasadnione życzenia sił nauczycielskich i w ogólności uważać na to, aby one stosownie do swej kwalifikacyi

nauczycielskiej i w zakresie obowiązkowego wymiaru godzin były zajęte jak najrównomierniej.

Jeżeli szkoła niema własnego nauczyciela religii, należy godziny nauki religii wyznaczać w porozumieniu z urzędem parafialnym, względnie z przełożeństwem izraelickiej gminy wyznaniowej. Gdyby nie można w tym względzie osiągnąć zgody, należy odnieść się do Rady szkolnej okręgowej. Urząd parafialny, względnie przełożeństwo izraelickiej gminy wyznaniowej, ma w należytym czasie przed rozpoczęciem roku szkolnego podać kierownikowi szkoły do wiadomości swoje życzenia co do wyznaczenia godzin na naukę religii, tudzież nazwiska osób, którym poruczono jej udzielanie (110).

Ustalony podział godzin należy w szkołach ludowych dwu- i więcejklasowych, po przeprowadzeniu nad nim obrad na konferencyi nauczycielskiej, przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej wraz z zarządzeniami, wydanemi co do rozdziału klas i przedmiotów naukowych.

§ 146. W każdej szkole ludowej należy utrzymywać następujące akta urzędowe: kronikę szkolną, inwentarz szkolny, protokół czynności, indeks normaliów, księgę wizytacyjną, katalogi biblioteczne, spis książek dla ubogich dzieci, spis książek zaleconych do bibliotek młodzieży szkolnej, katalogi klasowe, względnie katalog główny, wykazy uczęszczania, dzienniki lekcyjne, nadto szczegółowe plany naukowe, a w szkołach dwu- i więcejklasowych protokół konferencyjny.

Akta urzędowe prowadzi kierownik szkoły; inne siły nauczycielskie mają w razie potrzeby pomagać mu w tej czynności (35).

Dziennik lekcyjny i katalog klasowy prowadzi gospodarz klasy; inne siły nauczycielskie zajęte w klasie czynią w nich zapiski tyczące się ich przedmiotów naukowych i godzin nauki. Jeżeli w jednej klasie są połączone dwa stopnie nauki, należy prowadzić dziennik lekcyjny osobno dla każdego stopnia (131).

Kierownik szkoły czuwa nad należytem prowadzeniem tych aktów urzędowych.

Szczegółowe postanowienia co do urządzenia, prowadzenia i przechowania aktów urzędowych wydaje Rada szkolna krajowa.

§ 147. Kierownik szkoły winien poznać dokładnie wpływające rozporządzenia władz szkolnych i wszystkie inne normalia, oraz zaznajamiać z niemi podwładne siły nauczycielskie; winien notować wszystkie przepisy i rozporządzenia po porządku w indeksie normaliów i przechowywać według roczników. Nauczycielowi wolno w każdej chwili korzystać z indeksu normaliów i zbioru normaliów.

Nieznajomość ogłoszonych przepisów nie stanowi w danym razie żadnej podstawy do usprawiedliwienia (150).

§ 148. Kierownik szkoły sprawuje nadzór nad budynkiem szkolnym i porządkiem domowym. Winien on przestrzegać, aby w budynku szkolnym były ściśle zachowywane przepisy sanitarne, aby w budynku oraz na boisku przeznaczonem na zabawy i gimnastykę panowały czystość i porządek, aby izby szkolne, urządzenie i sprzęty szkolne, zbiory i biblioteki znajdowały się w stanie odpowiadającym celowi nauki i hygienie, tudzież aby budynek szkolny wraz ze wszystkiemi przynależnościami nie był ani przez siły nauczycielskie ani przez kogokolwiek innego używany w sposób sprzeczny z jego przeznaczeniem. Zezwolenie na używanie ubi-

kacyi szkolnych do innych celów, aniżeli szkolnych, przysługuje w każdym poszczególnym przypadku Radzie szkolnej krajowej.

Jeżeli mają być wydane jakie zarządzenia ze względu na stan budowlany lub sanitarny budynku szkolnego lub w sprawie sprzętów i urządzeń szkolnych, winien kierownik szkoły zwrócić się natychmiast o pomoc do władz szkolnych.

Kierownik szkoły ma nadto utrzymywać w należytym stanie ogród szkolny i doświadczalne pole gospodarcze; nie wolno mu tych nieruchomości używać na cele odmienne lub też wydzierżawiać (13).

Przy oddawaniu budynku szkolnego wraz z przynależnościami następcy należy sporządzić protokół w dwóch równobrzmiących egzemplarzach, z których jeden zostaje w aktach szkolnych, a drugi przedkłada się Radzie szkolnej okręgowej.

§ 149. Bezpośredni nadzór nad środkami naukowymi i nad bibliotekami, oraz prowadzenie katalogów bibliotecznych może konferencya nauczycielska przekazać jednej lub więcej siłom nauczycielskim pod zwierzchniczym nadzorem kierownika szkoły.

Bezpośredni nadzór nad poszczególnemi izbami szkolnemi i nad znajdującem się w nich urządzeniu i sprzętami sprawuje gospodarz klasy.

XII. O konferencyi nauczycielskiej.

§ 150. W dwu- lub więcejklasowych szkołach ludowych ma się odbywać regularnie co miesiąc konferencya nauczycielska.

Konferencya nauczycielska służy do wspólnego omówienia wszystkich pedagogicznych i administracyjnych spraw szkolnych wogóle, oraz do dalszego kształcenia się nauczycieli. Konferencya nastręcza nauczycielom sposobność omówienia zasad nauczania, tudzież każdoczesnego stanu nauki, karności szkolnej i urządzeń szkolnych, a przez wzajemną wymianę myśli i poglądów ułatwia osiągnięcie niezbędnej zgodności i jednolitości postępowania.

Do konferencyi nauczycielskiej należy powzięcie uchwał w sprawie sprawozdań, opinii i wykazów, jakoteż wniosków, które kierownictwo szkoły ma przedkładać. Na niej ma się także omawiać sposób wykonania urzędowych rozporządzeń, które kierownik otrzymał (147).

Dla osiągnięcia równomiernego postępu i jednolitego traktowania nauki w poszczególnych klasach, a zwłaszcza w odziałach równorzędnych, winna konferencya nauczycielska ustalić dokładnie cel nauki w poszczególnych klasach, tudzież tok nauki, jakiego ma się przestrzegać na każdym stopniu nauki w granicach planu naukowego i w zakresie wytkniętym przez okręgową konferencyę nauczycielską. Na konferencyi należy również omawiać spostrzeżenia ogólnej natury, poczynione przez kierownika szkoły przy hospitacyi klas wraz z odnośnemi wskazówkami (7, 144).

Konferencya nauczycielska rozstrzyga także w myśl postanowień Regulaminu o klasyfikacyi dzieci szkolnych i o uwolnieniu ich ze szkoły (89, 93, 97 i 114).

Konferencya nauczycielska rozstrzyga wreszcie w sprawie nabywania środków naukowych w miarę przyzwolonych na ten cel zasiłków pieniężnych i czyni wnioski o sprawienie nowych środków naukowych i dzieł do biblioteki.

Sposób udzielania nauki religii nie należy do obrad i uchwał konferencyi nauczycielskiej.

§ 151. Przewodniczącym konferencyi nauczycielskiej jest kierownik szkoły, a w razie przeszkody jego zastępca (141).

Członkami konferencyi są wszyscy nauczyciele zajęci w szkole i w należących do niej ewentualnie ekspozyturach, łącznie z nauczycielami religii (116).

§ 152. Nauczyciele religii, ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne, nauczyciele pomocniczy i wszystkie siły nauczycielskie, udzielające nauki w osobnych oddziałach szkolnych lub udzielające przedmiotów nadobowiązkowych, mają głos stanowczy tylko wtedy, gdy chodzi o ich przedmiot naukowy lub o ich uczniów.

Nauczyciele religii, ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne i udzielający nauki religii klasami, mają głos stanowczy także we wszystkich sprawach ogólnych tyczących się karności szkolnej, uczęszczania do szkoły i urządzeń szkolnych, tudzież w sprawach szczegółowych, tyczących się dzieci ich wyznania religijnego.

W innych sprawach mają wszystkie te siły nauczycielskie tylko głos doradczy.

§ 153. Członkowie grona nauczycielskiego każdej szkoły są obowiązani brać regularnie udział w konferencyach nauczycielskich; w razie przeszkody mają zawiadomić kierownika szkoły lub jego zastępcę, podając powód nieobecności.

§ 154. Rada szkolna okręgowa może na prośbę urzędu parafialnego, względnie przełożeństwa izraelickiej gminy wyznaniowej, zezwolić, aby nauczyciele religii ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne brali udział tylko w konferencyach obradujących nad sprawami, w jakich przysługuje im głos stanowczy. Rada szkolna okręgowa może zezwolić, aby w tych konferencyach, na których omawia się sprawy ogólne, brał udział tylko jeden z pośród kilku nauczycieli religii czynnych w tej samej szkole, a ustanowionych przez pewien kościół lub stowarzyszenie religijne.

Rada szkolna okręgowa ma w tych razach w porozumieniu z urzędem parafialnym, względnie przełożeństwem izraelickiej gminy wyznaniowej, ustalić wszystkie bliższe szczegóły co do odbywania konferencyi nauczycielskich, co do zapraszania i udziału nauczycieli religii.

§ 155. Konferencyę nauczycielską zwołuje przewodniczący na godzinę oznaczoną poza czasem nauki szkolnej, jenakże nie na dzień feryalny.

Nadzwyczajną konferencyę nauczycielską należy odbyć, jeżeli kierownik sam uzna nagłą jej potrzebę, lub jeżeli dwaj członkowie grona nauczycielskiego przedstawią taki wniosek, podając powód i porządek dzienny.

Wyznaczając termin konferencyi, ma przewodniczący zważać na to, aby wszyscy członkowie grona razem z nauczycielami religii mogli wziąć w niej udział bez osobnych wydatków.

Konferencya nauczycielska ma trwać z reguły nie dłużej aniżeli trzy godziny; jeżeli nie można wyczerpać porządku dziennego, należy obrady przerwać i prowadzić je dalej w jednym z dni najbliższych.

Przewodniczący zaprasza członków na konferencyę pisemnie, podając porządek dzienny.

We wszystkich obradach, tyczących się hygieny szkolnej lub stanu zdrowia poszczególnych dzieci szkolnych, winien brać udział z głosem doradczym lekarz, któremu poruczono czuwanie nad sprawami zdrowotnemi szkoły (lekarz szkolny) (70).

§ 156. Przewodniczący otwiera obrady i kieruje niemi; on jest odpowiedzialny za regularne odbywanie się konferencyi i za prawidłowy tok obrad. Szczególnie winien on dbać o to, aby obrady konferencyi odbywały się w sposób zgodny z powagą szkoły a z wykluczeniem wszelkich wycieczek osobistych.

Jeżeli zauważy, że sprawa poruszona na konferencyi nauczycielskiej przekracza jej zakres działania, powinien nie dopuścić do dalszego jej omawiania; jeżeli okaże się potrzebnem, aby w obradach wziął udział członek grona nieobecny na konferencyi, należy sprawę tę odroczyć do konferencyi najbliższej. Kierownik jest uprawniony i obowiązany wstrzymać wykonanie każdej takiej uchwały, która według jego przekonania sprzeciwia się przepisom lub zagraża dobru szkoły.

§ 157. Uchwały konferencyi zapadają zwykłą większością głosów. Przewodniczący głosuje również; przy równości głosów jego głos rozstrzyga.

Członkowie, którzy nie zgadzają się z zapadłą uchwałą, mają prawo podać swoje zdanie odmienne do protokołu i zażądać, aby protokół przedłożono Radzie szkolnej okręgowej.

Nie odracza to jednak wykonania uchwały, powziętej prawidłowo a nie zawieszonej; członkowie są obowiązani także i wtedy stosować się do tej uchwały, chociażby zgłosili przeciw niej sprzeciw.

§ 158. Z obrad spisuje się protokół, w którym należy zwięźle i jasno przedstawić przebieg obrad, wnioski, głosowanie i uchwały; należy w nim także wymienić nieobecnych członków grona i podać powód ich nieobecności.

Protokół spisują kolejno członkowie konferencyi z wyjątkiem nauczycieli religii, ustanowionych przez kościół lub stowarzyszenie religijne, tudzież z wyjątkiem członków, nie posiadających pełnego prawa głosowania; protokół ma być najpóźniej do trzech dni po konferencyi zamknięty i przez wszystkich na niej obecnych podpisany (152).

Członkowie, którzy byli nieobecni, winni dodatkowo protokół przeczytać i stwierdzić to swym podpisem.

Na żądanie poszczególnych członków, tudzież w razie wstrzymania pewnej powziętej uchwały przez przewodniczącego należy protokół bezzwłocznie przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej, która po zbadaniu sprawy wyda stosowne zarządzenia.

§ 159. Członkowie i uczestnicy konferencyi nauczycielskiej są obowiązani do ścisłego dochowania tajemnicy urzędowej co do wszystkich spraw na niej omawianych, które przewodniczący uznał za poufne.

§ 160. Bliższe przepisy o konferencyach nauczycielskich oraz o założeniu, prowadzeniu i przechowywaniu protokołu wydaje Rada szkolna krajowa, która może także w tym celu wydać osobny regulamin czynności.

§ 161. W szkole jednoklasowej przechodzą uprawnienia konferencyi nauczycielskiej na samoistnego nauczyciela sprawującego zarząd szkoły; winien on jednak sprawy wymienione w § 152. Regulaminu omówić poprzednio z nauczycielem religii tudzież z innemi siłami nauczycielskiemi, czynnemi ewentualnie w szkole.

TYTUŁ II.

O szkole wydziałowej.

§ 162. W szkołach wydziałowych muszą być dzieci we wszystkich klasach rozdzielone według płci: każda szkoła wydziałowa jest zatem przeznaczoną wyłącznie tylko dla chłopców lub tylko dla dziewcząt.

§ 163. Zadaniem szkoły wydziałowej męskiej jest danie wykształcenia sięgającego poza cel naukowy wskazany szkole ludowej pospolitej, a przedewszystkiem przysposabianie do zawodu praktycznego w przemyśle i handlu, następnie zaś do tych szkół zawodowych, do których nie wymaga się przy wstępie ukończenia szkoły średniej. Szkoły wydziałowe przygotowują też młodzież do seminaryów nauczycielskich.

W szkołach wydziałowych żeńskich winna nauka uwzględniać potrzeby i właściwe uzdolnienie kobiety, jakoteż przyszłe jej stanowisko w rodzinie i w życiu.

Wykaz zakładów naukowych, do których mogą wstępować absolwenci szkoły wydziałowej, będzie się ogłaszać od czasu do czasu w Dzienniku rozporządzeń Ministerstwa Wyznań i Oświaty. Rada szkolna krajowa postara się o rozpowszechnienie tych ogłoszeń.

§ 164. Szkoły wydziałowe są połączone pod wspólnem kierownictwem z czterema niższemi klasami szkoły ludowej pospolitej i obejmują trzy klasy, z których każda stanowi osobny stopień nauki.

Szkoły wydziałowe żeńskie mogą być rozszerzone przez dodanie dwóch lub trzech klas wyższych.

Takie rozszerzone szkoły wydziałowe żeńskie mogą być urządzone także oddzielnie od szkoły ludowej pospolitej.

§ 165. Normalne plany naukowe dla szkół wydziałowych wydaje Rada szkolna krajowa po ich zatwierdzeniu przez Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

Ze względu na miejscowe stosunki i potrzeby mogą dla poszczególnych szkół wydziałowych być ułożone specyalne plany naukowe w granicach wytkniętych ustawą krajową.

W miejscowościach, w których istnieje więcej szkół wydziałowych, można w planach naukowych poszczególnych szkół uwzględnić rozmaite kierunki.

W takich przypadkach mogą się odbyć na zarządzenie Rady szkolnej krajowej osobne narady przedwstępne.

§ 166. W celu przedwstępnych narad nad tym planem naukowym winna Rada szkolna okręgowa zwołać osobne konferencye, któremi ma kierować inspektor szkolny okręgowy lub ustanowiony przez Radę szkolną krajową zastępca.

Do udziału w takich konferencyach należy zaprosić, oprócz grona nauczycielskiego szkoły wydziałowej, dyrektorów wyższych zakładów naukowych, znajdujących się w okręgu szkolnym, do których szkoła wydziałowa ma przygotowywać, tudzież przedstawicieli interesów przemysłowych, handlowych i rękodzielniczych w siedzibie szkoły i powiatu, a wreszcie reprezentantów stron utrzymujących szkołę.

Do przedwstępnego omówienia planów naukowych dla szkół wydziałowych żeńskich można także powołać panie doświadczone w praktycznych zawodach lub znane z tego, że zajmują się kwestyami, tyczącemi się nauczania i popierania dobrobytu.

W miejscowościach, w których już istnieją szkoły wydziałowe, można powołać do obrad przedwstępnych także przedstawicieli gron nauczycielskich innych szkół wydziałowych.

§ 167. Podstawę przedwstępnych obrad stanowią normalne plany naukowe, wspomniane w § 165. Regulaminu.

§ 168. Plany naukowe wypracowane na podstawie wyniku obrad przedwstępnych należy przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej krajowej.

§ 169. Oprócz przedmiotów naukowych obowiązkowych i nadobowiązkowych, wyliczonych w art. 12. 13. i 14. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57, można w porozumieniu ze stronami utrzymującemi szkołę zaprowadzić w szkołach wydziałowych jeszcze inne nadobowiązkowe przedmioty naukowe (12).

W szkołach wydziałowych żeńskich należy tam, gdzie na to zezwalają stosunki miejscowe, dać uczenicom klas wyższych sposobność uczestniczenia grupami w zatrudnieniach i zabawach ogródka dziecięcego. Gdzie jest urządzona własna kuchnia szkolna, można przy nauce gospodarstwa domowego zaznajmiać uczenice tych klas także z robotami kuchennemi.

§ 170. Zezwalanie na ulgi w obowiązku uczęszczania do szkoły w szkołach wydziałowych należy ograniczać do przypadków przewidzianych w art. 30. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57.

Wprowadzenie nauki półdziennej jest w szkołach wydziałowych niedopuszczalne.

§ 171. Do uczęszczania do trzyklasowej szkoły wydziałowej obowiązane są wszystkie dzieci, będące w wieku szkolnym, a mieszkające w zakresie szkolnym szkoły wydziałowej, które uczyniły zadość wymaganiom przepisanym celem przyjęcia do szkoły wydziałowej. Te dzieci muszą być przyjęte do szkoły wydziałowej; szkoła wydziałowa jest dla nich szkołą obowiązkową (19).

Pod względem utrzymywania ewidencyi dzieci, obowiązanych do uczęszczania do szkoły wydziałowej, stosują się dotyczące przepisy, wydane dla szkół ludowych pospolitych (21 i nstp.).

§ 172. Szkoła wydziałowa łączy się bezpośrednio z czwartą klasą szkoły ludowej pospolitej.

Do pierwszej klasy szkoły wydziałowej przyjmuje się zatem te dzieci, które wykażą się zawiadomieniem szkolnem, że ukończyły z pomyślnym skutkiem cztery niższe klasy jakiejkolwiek szkoły ludowej publicznej lub prywatnej wyposażonej prawem publiczności, albo też udowodnią przez złożenie egzaminu prywatnego w takiejże szkole, że posiadają odpowiednie wiadomości wstępne.

§ 173. Dzieci, które w zawiadomieniu szkolnem z czwartej klasy publicznej szkoły ludowej pospolitej lub szkoły prywatnej z prawem publiczności uznano wprawdzie za uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej, które jednak

nie odpowiedziały wymogom § 172. ustęp 2. Regulaminu, są obowiązane do dalszego uczęszczania do szkoły ludowej pospolitej (19).

Dla nauki takich dzieci należy w szkołach ludowych pospolitych wydać potrzebne zarządzenia (5).

§ 174. Dzieci, które nie mogą wykazać się dowodem ukończenia z pomyślnym wynikiem czwartej klasy publicznej szkoły ludowej pospolitej lub prywatnej z prawem publiczności (172), które jednak ukończyły już 10. rok życia lub ukończą go przed upływem bieżącego roku kalendarzowego, mają w celu przyjęcia do pierwszej klasy szkoły wydziałowej złożyć w tejże szkole egzamin wstępny z materyału naukowego czwartej klasy szkoły ludowej pospolitej w myśl § 217. Regulaminu (37).

Celem przyjęcia do wyższej klasy wydziałowej wymaga się odpowiedniego wieku i udowodnienia dostatecznych wiadomości przygotowawczych. Dowód stanowi świadectwo publicznej szkoły wydziałowej lub prywatnej z prawem publiczności, albo też złożenie egzaminu prywatnego, względnie wstępnego, w szkole wydziałowej w myśl §§ 215. względnie 217. Regulaminu.

Za egzamin wstępny nie należy się żadna opłata; za egzamin prywatny składa się opłata w kwocie 12 K.

Co do tej opłaty obowiązują postanowienia § 221. Regulaminu.

§ 175. Przy wpisach dzieci do szkoły wydziałowej stosuje się przepisy tytułu I. rozdziału III. Regulaminu.

O przyjęciu do poszczególnych klas szkoły wydziałowej na podstawie egzaminu wstępnego, wspomnianego w § 174. Regulaminu, rozstrzyga konferencya nauczycielska.

W razie odmówienia przyjęcia dziecka ma dyrektor szkoły zawiadomić o tem rodziców lub ich zastępców.

§ 176. Dzieci, które w ciągu roku szkolnego przechodzą z publicznej szkoły wydziałowej lub prywatnej szkoły wydziałowej posiadającej prawo publiczności i przedłożą świadectwo uczęszczania, wydane przez tę szkołę, należy przydzielić do tej samej klasy szkoły wydziałowej (181).

W innych przypadkach należy przy przyjmowaniu postąpić w myśl §§ 174. i 175. Regulaminu.

§ 177. W szkołach wydziałowych należy pod względem oceny zachowania się, pilności i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych używać cenzur ustalonych w § 88. Regulaminu.

Natomiast postęp oznacza się jak następuje:

1. celujący,
2. chwalebny,
3. zadowalający,
4. dostateczny,
5. niedostateczny.

§ 178. W szkołach wydziałowych otrzymują dzieci świadectwa półroczne z końcem każdego półrocza, a mianowicie w dniach oznaczonych naprzód przez Radę szkolną okręgową i podanych do wiadomości publicznej.

Z końcem pierwszego półrocza są po rozdaniu świadectw następne dwa dni powszednie wolne od nauki szkolnej.

§ 179. W szkołach wydziałowych nie wydaje się zawiadomień szkolnych. Nauczyciele winni jednak w każdym kwartale wyrobić sobie stanowczy sąd o postępach swych uczniów w poszczególnych przedmiotach naukowych i klasyfikacyę wciągnąć do katalogu klasowego.

W razie potrzeby winien gospodarz klasy przy końcu pierwszego i trzeciego ćwierćrocza zawiadomić rodziców dziecka lub ich zastępców o jego zachowaniu się, pilności, postępach w nauce i zewnętrznym porządku ćwiczeń piśmiennych za pomocą zwykłych wyciągów z katalogu klasowego.

§ 180. Świadectwo półroczne ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły wydziałowej, następnie oznaczenie klasy, do której dotyczące dziecko uczęszcza;

2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie religijne, względnie obrządek dziecka; (40)

3. ocenę zachowania się, pilności, postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych;

4. liczbę opuszczonych godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych; (71)

5. miejsce i datę wydania, podpis dyrektora, nauczyciela religii i gospodarza klasy, tudzież pieczęć urzędową.

W niższych klasach wydziałowych należy z końcem roku szkolnego w świadectwie uwidocznić, czy dziecko jest uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej, czy też nie.

§ 181. Jeżeli dziecko występuje ze szkoły wydziałowej w ciągu roku szkolnego, należy po zgłoszeniu wystąpienia wydać mu świadectwo uczęszczania (176).

W świadectwie tem oprócz dat podanych w § 180. pod 1 do 5 Regulaminu należy także podać termin, od którego dziecko uczęszczało do szkoły ludowej pospolitej, termin przyjęcia do szkoły wydziałowej, tudzież termin i powód odejścia.

§ 182. Dzieci, które przed ukończeniem trzyklasowej szkoły wydziałowej osiągnęły wiek, do którego obowiązane są uczęszczać tak na naukę codzienną, jak i na naukę dopełniającą, mogą na żądanie rodziców lub ich zastępców otrzymać świadectwo uwolnienia. Świadectwo to zawierać ma oprócz dat podanych w § 180. pod 1, 2 i 5 Regulaminu, tylko ocenę zachowania się i pilności, oznaczenie terminu, od którego dziecko uczęszczało do szkoły ludowej pospolitej, oraz terminu, w którym przyjęto je do szkoły wydziałowej, a nadto uwagę następującą:

„Przyjęcie do szkoły wydziałowej jest dowodem posiadania niezbędnych wiadomości, wymaganych celem uwolnienia z publicznej szkoły ludowej.

Uczeń ten (uczenica ta) uczynił(a) przeto zadość wymogom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57., a więc mocą niniejszego świadectwa uwalnia się go (ją) od uczęszczania do szkoły“.

Z reguły jednak nie wolno występować ze szkoły przed końcem roku szkolnego.

§ 183. Dzieci szkolne, które ukończyły z pomyślnym wynikiem trzecią klasę trzyklasowej szkoły wydziałowej, a których wskutek przekroczenia obowiązkowego wieku szkolnego nie można już zniewolić do uczęszczania na naukę dopełniającą, otrzymują zamiast świadectwa z drugiego półrocza trzeciej klasy świadectwo uwol-

nienia. Świadectwo to zawierać ma oprócz dat podanych w § 180. pod 1, 2. 3 i 5 Regulaminu podpisy wszystkich sił nauczycielskich zajętych w trzeciej klasie wydziałowej, a nadto uwagę:

„Uczeń ten (ta uczenica) uczęszczał(a) do szkoły ludowej pospolitej od . . . . do . . . . , do szkoły wydziałowej od . . . . do . . . . i ukończył(a) ją z wynikiem pomyślnym.

. . . . uzyskał(a) przeto w myśl § 11. (względnie 13.) ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. wykształcenie sięgające poza cel naukowy, wskazany szkole ludowej pospolitej, przeto uwalnia się go (ją) od obowiązku dalszego uczęszczania do szkoły“.

Takiego świadectwa uwolnienia nie wolno wydawać dziecku, które z jednego z obowiązkowych przedmiotów naukowych otrzymało stopień niedostateczny. Wtedy należy wydać świadectwo uwolnienia w myśl § 182. Regulaminu.

§ 184. Tym dzieciom, które ukończyły ze skutkiem pomyślnym trzecią klasę trzyklasowej szkoły wydziałowej, a nie wyszły jeszcze z obowiązkowego wieku szkolnego w myśl art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. należy wydać świadectwo z drugiego półrocza III. klasy wydziałowej z następującą uwagą:

„Na podstawie powyższych postępów uwalnia się tego ucznia (tę uczenicę) od obowiązku uczęszczania do szkoły na naukę codzienną, a przenosi się go (ją) do wykazu dzieci obowiązanych do uczęszczania na naukę dopełniającą w myśl art. 31. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57“.

§ 185. Jeżeli dziecko uzyskało ulgę w obowiązku uczęszczania do szkoły w myśl art. 30. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57., należy w odnośnem półrocznem świadectwie szkolnem umieścić z powołaniem się na dotyczący artykuł ustawy i odnośne rozporządzenie Rady szkolnej krajowej odpowiednią uwagę, zawierającą zastrzeżenie, że dziecko jest jeszcze obowiązane do uczęszczania na naukę dopełniającą.

§ 186. Bliższe zarządzenia co do formularzy świadectw szkolnych i świadectw uwolnienia dla 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich wyda Rada szkolna krajowa, uwzględniając powyższe przepisy Regulaminu.

§ 187. Jeżeli dziecko było uwolnione zupełnie od nauki jednego z obowiązkowych przedmiotów naukowych, należy mu zamiast cenzury uwidocznić to w półrocznem świadectwie szkolnem (27, 92).

Jeżeli dziecko nie pobierało w szkole wydziałowej nauki religii z powodu, że nauka ta nie była zapewniona, winni rodzice lub ich zastępcy przedłożyć przy końcu każdego półrocza świadectwo ustanowionego prawidłowo nauczyciela religii na dowód, że dziecko pobierało naukę religii; na podstawie takiego świadectwa wciąga się cenzurę z nauki religii w dotyczące świadectwo (50, 101).

Jeżeli rodzice lub ich zastępcy nie mogą dostarczyć takiego świadectwa, należy w półrocznem świadectwie szkolnem zamiast cenzury uwidocznić okoliczność zachodzącą co do tej nauki.

§ 188. Liczba sił nauczycielskich w trzyklasowej szkole wydziałowej wynosi, oprócz dyrektora (dyrektorki), nauczycieli religii i potrzebnych nauczycieli pomoc-

niczych, przynajmniej trzy; te trzy siły nauczycielskie reprezentują trzy grupy fachowe.

Ustanowienie dalszych sił nauczycielskich następuje na podstawie dotyczących przepisów ustawowych.

Jakiem uzdolnieniem winna się wykazać każda z sił nauczycielskich, która ma być zamianowaną dla szkoły wydziałowej, oznacza Rada szkolna krajowa, bądź przy sposobności systemizowania posady nauczycielskiej, bądź też stosownie do potrzeby przed każdem jej obsadzeniem.

W konkursie na posadę dyrektora należy z reguły zaniechać oznaczania grupy fachowej.

§ 189. Nieegzaminowanych sił nauczycielskich nie można używać w publicznych szkołach wydziałowych ani do udzielania nauki przedmiotów obowiązkowych, ani nadobowiązkowych.

Siły nauczycielskie, posiadające świadectwo dojrzałości z seminaryum nauczycielskiego lub patent kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych, mogą za osobnem zezwoleniem Rady szkolnej krajowej udzielać nauki w publicznych szkołach wydziałowych czasowo i w charakterze pomocniczym.

§ 190. Siły nauczycielskie kwalifikowane do szkół wydziałowych są obowiązane bez osobnego wynagrodzenia udzielać czasowo nauki we własnej szkole wydziałowej także i takich obowiązkowych przedmiotów naukowych, do których nie posiadają formalnej kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół wydziałowych.

Natomiast należy zawsze wynagradzać osobno czynności służbowe spełniane w innej szkole wydziałowej lub w szkole ludowej pospolitej nawet wtedy, gdy obie szkoły są pod wspólnem kierownictwem, o ile nauczyciela nie zobowiązano do tego przy nominacyi.

§ 191. Odpowiedzialny kierownik (kierowniczka) szkoły wydziałowej ma tytuł „dyrektora (dyrektorki)".

Siła nauczycielska mianowana w szkole wydziałowej a posiadająca uzdolnienie nauczycielskie z jednej lub więcej grup fachowych, nosi nazwę nauczyciela wydziałowego (nauczycielki wydziałowej).

Starszeństwo w gronie nauczycieli szkoły wydziałowej zależy od terminu złożenia egzaminu kwalifikacyjnego do szkół wydziałowych, a w razie złożenia egzaminu w tym samym terminie, od okoliczności określonych w § 129. Regulaminu.

§ 192. Przy rozdziale przedmiotów naukowych należy według wszelkiej możliwości dążyć do równomiernego zatrudnienia wszystkich sił nauczycielskich w zakresie ich kwalifikacyi nauczycielskiej i obowiązkowego wymiaru godzin; siłom nauczycielskim, które mają poprawiać wiele ćwiczeń piśmiennych lub spełniać inne czynności służbowe, należy przydzielać mniej godzin nauki.

Gospodarzem klasy należy z reguły ustanowić tę siłę nauczycielską, która w dotyczącej klasie ma objąć największą ilość godzin nauki.

Gospodarz klasy ma w ogólności te same obowiązki, co gospodarz klasy w szkole ludowej pospolitej.

§ 193. W trzyklasowej szkole wydziałowej, połączonej pod wspólnem kierownictwem ze szkołą ludową pospolitą, należy z reguły odbywać konferencye wspólne dla całego grona nauczycielskiego.

Dla odrębnych spraw szkoły wydziałowej mogą się także odbywać osobne konferencye grona nauczycielskiego, zajętego w szkole wydziałowej.

Co do konferencyi nauczycielskich w 5- i 6-klasowych szkołach wydziałowych żeńskich obowiązują osobne rozporządzenia wydane przez Radę szkolną krajową.

§ 194. Konferencya nauczycielska w szkołach wydziałowych przedstawia Radzie szkolnej krajowej wnioski co do wyboru z pośród podręczników szkolnych dozwolonych do użytku szkolnego; stawia także wnioski o zaprowadzenie nowych podręczników (18).

§ 195. Zresztą mają analogiczne zastosowanie także w szkołach wydziałowych przepisy, obowiązujące w myśl tytułu I. Regulaminu w szkołach ludowych pospolitych.

TYTUŁ III.

O nauce prywatnej.

I. O prywatnych zakładach naukowych.

§ 196. Założenie prywatnej szkoły ludowej jest dozwolone każdemu, kto wykaże się potrzebnem ku temu uzdolnieniem.

Podanie o zezwolenie na założenie takiego zakładu należy wnieść do tej Rady szkolnej okręgowej, w której okręgu zakład ma powstać.

Do podania należy dołączyć:

1. Świadectwa kwalifikacyjne przełożonego i nauczycieli, a ewentualnie reskrypty władz szkolnych, którymi przyznano poszczególnym siłom nauczycielskim w myśl § 70. p. 1. państwowej ustawy szkolnej kwalifikacyę nauczycielską do szkół ludowych prywatnych;

2. świadectwa moralności przełożonego i nauczycieli;

3. plan naukowy lub wykaz zmian, jakie ma się wprowadzić w zakładzie w planie naukowym przepisanym dla szkół ludowych publicznych, oraz dowód, że postarano się o zapewnienie nauki religii, a w szkołach żeńskich lub mieszanych także nauki kobiecych robót ręcznych;

4. dokładne daty i dokumenty tyczące się umieszczenia zakładu.

Rada szkolna okręgowa ma podanie zbadać i w miarę potrzeby przeprowadzić dalsze dochodzenia; lokalności upatrzone należy oglądnąć na miejscu, przy współudziale rzeczoznawcy technicznego, pedagogicznego i lekarskiego.

Podanie należy następnie przedłożyć ze stosownem zaopiniowaniem Radzie szkolnej krajowej do rozstrzygnięcia.

§ 197. Przed udzieleniem zezwolenia nie wolno otwierać prywatnej szkoły ludowej.

W zakładach już istniejących należy każdą zmianę tak w personalu nauczycielskim, jak w planie naukowym lub umieszczeniu szkoły, przed jej wykonaniem podać do wiadomości Rady szkolnej okręgowej, która winna zbadać, czy wydane zarządzenie odpowiada przepisom.

Przy szkołach ludowych prywatnych nie wolno otwierać klas eksponowanych stale lub chwilowo; każdą w ten sposób zorganizowaną klasę należy uważać jako samoistną szkołę ludową prywatną.

§ 198. Przełożeni i nauczyciele, zatrudnieni w prywatnych szkołach ludowych, mają w ogólności wykazać się taką samą kwalifikacyą nauczycielską, jak nauczyciele publicznych szkół ludowych równej kategoryi.

Osób, których zatrudnienie w zawodzie nauczycielskim w szkołach ludowych jest według § 117. ustęp 2. i § 118. Regulaminu wogóle niedopuszczalne, nie wolno również dopuszczać do udzielania nauki w prywatnych szkołach ludowych tak długo, dopóki Ministerstwo Wyznań i Oświaty na to nie zezwoli.

§ 199. Osoby, które nie mogą się wykazać przepisaną kwalifikacyą nauczycielską, nie mogą być zajęte w prywatnych szkołach ludowych: tylko w przypadkach wyjątkowych może Ministerstwo Wyznań i Oświaty udzielić na to zezwolenia. Podania w tym celu należy, podobnie jak podania o przyznanie kwalifikacyi nauczycielskiej do prywatnych szkół ludowych w myśl § 70. ustęp 1. państwowej ustawy szkolnej, wnosić do Rady szkolnej okręgowej z dołączeniem dowodów stwierdzających wykształcenie przygotowawcze, studya i dotychczasowe zatrudnienie petenta. Rada szkolna okręgowa przedkłada je Radzie szkolnej krajowej, która przedstawia odpowiednie wnioski Ministerstwu Wyznań i Oświaty.

§ 200. Plan naukowy prywatnej szkoły ludowej musi co najmniej odpowiadać wymogom przepisanym dla publicznej szkoły ludowej równej kategoryi. Przepisy o planach naukowych, urządzeniu i zapewnieniu nauki religii oraz o praktykach religijnych, wydane dla publicznych szkół ludowych, mają zatem analogiczne zastosowanie także w szkołach ludowych prywatnych. W prywatnych szkołach ludowych ma się odbywać nauka również tylko na podstawie aprobowanych książek szkolnych (18).

§ 201. W prywatnych szkołach ludowych, założonych przez pewien kościół lub pewne stowarzyszenie religijne własnymi środkami dla dzieci swego wyznania można zaniechać starania o zapewnienie nauki religii i o praktyki religijne dla dzieci szkolnych innego wyznania przyjętych do tej szkoły.

Rodzice tych dzieci lub ich zastępcy są wtedy obowiązani w myśl § 50. Regulaminu postarać się w inny sposób o naukę religii dla swych dzieci lub pupilów. Jeżeli przedłożą świadectwo prawidłowo ustanowionego nauczyciela religii, stwierdzające, że dziecko pobierało naukę religii, należy na tej podstawie wciągnąć cenzurę z religii do świadectwa lub zawiadomienia szkolnego (92, 101, 187).

§ 202. Przepisy, zawarte w rozdziale VI. tytułu I. Regulaminu co do nadzoru nad uczęszczaniem do publicznych szkół ludowych, należy w analogiczny sposób stosować w prywatnych szkołach ludowych.

Wykazy absencyi szkolnych należy jednak przedkładać co miesiąca Radzie szkolnej okręgowej, która nadzoruje frekwencyę w prywatnych szkołach ludowych (71).

Rada szkolna okręgowa jest w myśl § 214. Regulaminu uprawniona wystąpić przeciw rodzicom lub ich zastępcom, którzy dzieci, powierzonych ich pieczy, a zapisanych do prywatnej szkoły ludowej, nie zniewalają do regularnego i punktualnego uczęszczania do szkoły. W danym razie może ona zażądać pomocy sądu opiekuńczego po myśli tytułu IV. Regulaminu (225).

§ 203. Przepisy o pielęgnowaniu zdrowia, obowiązujące w publicznych szkołach ludowych, obowiązują także w szkołach ludowych prywatnych; a więc także przepisy o urządzaniu lokalności szkolnych mają w prywatnych szkołach ludowych analogiczne zastosowanie.

§ 204. Podania o nadanie prawa publiczności należy wnosić do przełożonej Rady szkolnej okręgowej. Oprócz załączników wyliczonych w § 196. Regulaminu, należy dołączyć do nich także bliższe dane o urządzeniu i celu naukowym szkoły, wykazy istniejących środków naukowych, katalogi biblioteczne i wykaz liczebny dzieci, które uczęszczały do szkoły w ostatnim roku szkolnym, a jeżeli szkoła istnieje już dłużej, wykazy liczebne dzieci z ostatnich trzech lat szkolnych, zestawione według klas, oddziałów i grup.

Rada szkolna okręgowa ma każde podanie zbadać i w miarę potrzeby wdrożyć dalsze dochodzenia; podanie wraz z ostatniemi sprawozdaniami wizytacyjnemi należy następnie przedłożyć Radzie szkolnej krajowej, która przedkłada je z odpowiednim wnioskiem do rozstrzygnięcia Ministerstwu Wyznań i Oświaty.

§ 205. Wskutek udzielenia prawa publiczności uzyskuje szkoła ludowa prywatna prawo wydawania świadectw i zawiadomień szkolnych z ważnością dokumentów publicznych, które są pod każdym względem równoważne ze świadectwami wydawanemi przez publiczną szkołę ludową.

Czy to prawo ma ograniczać się jedynie do dzieci szkolnych własnego zakładu, czy także ma rozciągać się i na inne dzieci, rozstrzyga na wniosek Rady szkolnej krajowej w każdym poszczególnym przypadku Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

Dzieci innych prywatnych szkół ludowych muszą celem uzyskania świadectw, któreby miały ważność dokumentów publicznych, poddać się egzaminowi w myśl §§ 215. i 216., względnie 218. i 219. Regulaminu.

W świadectwach i zawiadomieniach szkolnych należy podawać reskrypt ministeryalny, którym udzielono szkole prawa publiczności.

§ 206. Jak długo prywatna szkoła ludowa składa się tylko z poszczególnych klas i nie tworzy pełnego zakładu po myśli planu naukowego, nie może uzyskać prawa publiczności; natomiast powiększenie lub zmniejszenie liczby klas nie narusza udzielonego już prawa publiczności, jeżeli istnieją dalej warunki ustawowe.

Jeżeli prywatna szkoła ludowa zmienia swego właściciela, należy prosić ponownie o udzielenie prawa publiczności.

§ 207. W prywatnych szkołach ludowych wyposażonych prawem publiczności należy jak najściślej stosować przepisy co do urządzenia i celu naukowego

publicznych szkół ludowych równej kategoryi: w tych szkołach obowiązują przy analogicznem zastosowaniu także wszystkie inne przepisy, zawarte w poprzednich tytułach Regulaminu, o ile nie tyczą się wyraźnie szkół ludowych publicznych.

Zatrudnianie sił nauczycielskich, które posiadają tylko świadectwo dojrzałości z seminaryum nauczycielskiego, jest dozwolone w prywatnych szkołach ludowych z prawem publiczności jedynie w stosunku, dopuszczalnym w myśl § 13. państwowej ustawy szkolnej.

§ 208. O zwinięciu prywatnej szkoły ludowej mają utrzymujący ją zawiadomić Radę szkolną okręgową w należytym czasie przed zwinięciem.

Jeżeli prywatna szkoła ludowa posiadała prawo publiczności, utrzymujący ją są obowiązani wszystkie w szkole prowadzone akta urzędowe i katalogi oddać Radzie szkolnej okręgowej, która winna je przechowywać i na ich podstawie udzielać na uzasadnioną prośbę wyjaśnień, oraz wygotowywać duplikaty świadectw (101).

§ 209. Poprzedzające postanowienia obowiązują analogicznie także we wszystkich innych prywatnych zakładach naukowych i wychowawczych, wchodzących w zakres szkoły ludowej.

Jeżeli ma się otworzyć zakład na podstawie własnego statutu, należy przed jego zatwierdzeniem zasięgnąć opinii lekarza urzędowego.

Gdyby w poszczególnych przypadkach powstała wątpliwość, czy zakład należy do zakresu szkoły ludowej, czy też nie, należy w tej kwestyi zasięgnąć decyzyi Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

§ 210. Dzieci, uczęszczające do prywatnej szkoły ludowej urządzonej na podstawie powyższych postanowień, a będące w obowiązkowym wieku szkolnym, są uwolnione od uczęszczania do swej obowiązkowej szkoły ludowej.

Dzieciom uczęszczającym do szkoły ludowej wolno wogóle uczęszczać równocześnie także do innych zakładów, szkół i kursów zawodowych, jak do szkół muzycznych, językowych, rysunkowych i modelowania, na kursa rolnicze, handlowe, przemysłowe i nauki zręczności, do szkół tańców i gimnastyki, z tem jednak ograniczeniem, że nie będą przez to przeciążone, tudzież że nie wpłynie to w jakikolwiek sposób niekorzystnie ani na regularne ich uczęszczanie do szkoły ludowej, ani na osiągnięcie jej celu. Uczęszczanie do takich zakładów nie uwalnia jednak dzieci od obowiązku uczestniczenia w nauce wszystkich przedmiotów obowiązkowych w szkole ludowej (25, 80).

§ 211. Rada szkolna okręgowa sprawuje nadzór nad prywatnemi szkołami ludowemi i nad wszystkimi innymi prywatnymi zakładami naukowymi i wychowawczymi, należącymi do zakresu szkoły ludowej.

Jeżeli inspektor szkolny okręgowy nie może już przy samej wizytacyi usunąć dostrzeżonych sprzeczności z ustawą i braków, albo gdy przy odbywaniu egzaminów końcowych w myśl §§ 218. i 219. Regulaminu zdarzają się nadużycia, wówczas ma Rada szkolna okręgowa prawo pociągnąć do odpowiedzialności kierownika i właściciela prywatnego zakładu naukowego, oraz, jeżeli zachodzi potrzeba, przedstawić Radzie szkolnej krajowej wniosek o odjęcie prawa publiczności lub zamknięcie zakładu.

§ 212. Nikomu nie wolno bez zezwolenia władzy szkolnej uczyć przedmiotów naukowych szkoły ludowej obowiązanych do uczęszczania do szkoły dzieci kilku rodzin wspólnie i na sposób szkolny. Przeciw tego rodzaju urządzeniom (szkołom pokątnym) można użyć pomocy władzy politycznej (136).

II. O nauce domowej.

§ 213. Rodzice lub ich zastępcy mają prawo urządzić dla swoich dzieci, będących w obowiązkowym wieku szkolnym, naukę w domu i żądać z tego powodu uwolnienia ich od uczęszczania do szkoły ludowej publicznej.

Rodzice lub ich zastępcy są jednak obowiązani starać się o to, aby dzieci pobierały w dostatecznej mierze taką przynajmniej naukę, jaka jest przepisana dla ich szkoły obowiązkowej (szkoły ludowej, pospolitej lub wydziałowej).

Zresztą wybór nauczycieli domowych, wychowawców lub ochmistrzów, tudzież sposób udzielania nauki domowej, nie podlega żadnym ograniczeniom.

§ 214. Naukę domową dzieci obowiązanych do uczęszczania do szkoły nadzoruje Rada szkolna okręgowa: jest ona obowiązana utrzymywać przegląd dzieci uczących się w domu: ma prawo przekonywać się od czasu do czasu w stosowny sposób o ich wiadomościach, a jeżeli wyłonią się jakie wątpliwości, zarządzić egzamin dziecka w wyznaczonej w tym celu szkole ludowej (24, 95, 221).

Rodzice lub ich zastępcy są obowiązani zastosować się do wskazówek Rady szkolnej okręgowej. W razie gdyby się wzbraniali uczynić zadość zarządzeniom wydanym w celu usunięcia niewłaściwości, lub gdyby te zarządzenia pozostały bezowocne, ma wówczas Rada szkolna okręgowa prawo zarządzić oddanie dziecka do szkoły ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności.

W razie rażącego zaniedbania nauki i wychowania dziecka należy w myśl tytułu IV. Regulaminu zażądać od sądu opiekuńczego pomocy przeciw rodzicom lub ich zastępcom (222, 225).

§ 215. Rodzice lub ich zastępcy mogą żądać, aby ich dzieci będące w obowiązkowym wieku szkolnym, a pobierające naukę w domu lub szkole ludowej prywatnej bez prawa publiczności, były dopuszczane w szkole ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności, albo w takiejże szkole wydziałowej, do składania egzaminu prywatnego z obowiązkowych przedmiotów naukowych i zaprowadzonych w tej szkole przedmiotów nadobowiązkowych (46).

Egzamin prywatny należy składać z reguły tylko w ostatnich czterech tygodniach przed końcem półrocza względnie roku szkolnego; ma on, o ile nie nastąpią uwolnienia w myśl § 27. Regulaminu, obejmować materyał naukowy tego stopnia nauki, który odpowiada wiekowi dziecka zdającego egzamin (19, 174).

§ 216. Świadectwo egzaminu prywatnego odbytego w myśl § 215. Regulaminu wydaje się tylko wtedy, jeżeli egzamin składano ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów naukowych odnośnego stopnia nauki.

Świadectwo ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły;

2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie obrządek dziecka;

3. oznaczenie tej klasy lub tego oddziału, z których materyału naukowego dziecko pytano;

4. ocenę postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych w myśl § 88. i 89., względnie § 177. Regulaminu;

5. oświadczenie konferencyi nauczycielskiej, czy dziecko uczyniło zadość wymaganiom dotyczącej klasy, względnie stopnia nauki;

6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły i wszystkich sił nauczycielskich, biorących udział w egzaminie, oraz pieczęć urzędową.

Świadectwo ma wygotować gospodarz tej klasy, z której materyału naukowego odbył się egzamin; on też przeprowadza z reguły egzamin wraz z innemi siłami nauczycielskiemi tej klasy. Wydanie świadectwa, tudzież klasyfikacyę należy zanotować w osobnym katalogu.

§ 217. Jeżeli dziecko poddaje się egzaminowi w celu przyjęcia do publicznej szkoły ludowej pospolitej lub wydziałowej, względnie do takiejże szkoły prywatnej należy ten egzamin uważać za egzamin wstępny.

Egzamin wstępny można składać tylko w tej szkole, do której dziecko zamierza uczęszczać; egzamin taki ma obejmować materyał naukowy tej klasy (tego stopnia nauki), która odpowiada wiekowi egzaminowanego dziecka, o ile nie nastąpią uwolnienia w myśl § 27. Regulaminu (46, 48).

Z egzaminu wstępnego, który z reguły odbywa się w pierwszych dwóch tygodniach każdego roku szkolnego, nie wydaje się żadnego świadectwa. Wynik egzaminu należy wciągnąć do osobnego protokołu, względnie osobnego katalogu, wraz z oświadczeniem, do której klasy lub na który stopień nauki należy według oceny konferencyi nauczycielskiej dziecko przydzielić. O wyniku egzaminu zawiadamia się w sposób odpowiedni rodziców dziecka lub ich zastępców.

Za taki egzamin wstępny nie uiszcza się żadnej opłaty, o ile nie składa się go w celu przyjęcia do dwóch, względnie trzech najwyższych klas 5- lub 6-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej. W tym ostatnim przypadku należy złożyć opłatę według § 221. Regulaminu.

§ 218. Dzieci, które pobierają naukę w domu lub w prywatnej szkole ludowej bez prawa publiczności, muszą, wychodząc z obowiązkowego wieku szkolnego, składać e g z a m i n k o ń c o w y w szkole ludowej publicznej lub upoważnionej do przeprowadzania takich egzaminów szkole ludowej prywatnej, posiadającej prawo publiczności.

Egzamin ma obejmować wszystkie obowiązkowe przedmioty naukowe szkoły ludowej łącznie z nauką religii, oraz zaprowadzone w szkole przedmioty nadobowiązkowe, które wskażą rodzice lub ich zastępcy (12, 169).

Zresztą obowiązują tu analogiczne postanowienia §§ 97. i 113. Regulaminu. W świadectwach mają jednak odpaść daty wymienione w punkcie 3. paragrafu 113., tudzież końcowa ocena zachowania się i pilności.

Świadectwa uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego można odmówić tylko wówczas, jeżeli dziecko nie zdoła wykazać, że posiada najniezbędniejsze

wiadomości z religii, czytania, pisania i rachunków, przepisane dla szkoły ludowej pospolitej.

Świadectwa wygotowuje kierownik szkoły, a podpisują je oprócz niego wszystkie siły nauczycielskie biorące udział w egzaminie.

Wydanie świadectwa uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego wraz z ostateczną oceną, albo też uchwałę odmówienia świadectwa, ma kierownik szkoły zanotować w katalogu klasowym klasy najwyższej, o ile dla tego celu nie prowadzi się osobnego katalogu (28).

§ 219. Egzamin końcowy w szkole wydziałowej obejmuje wszystkie obowiązkowe przedmioty naukowe trzeciej klasy szkoły wydziałowej, w zakresie celów, ustanowionych dla tej klasy planem naukowym. W razie, gdyby dziecko przy tym egzaminie otrzymało cenzurę „niedostateczną" z jednego przedmiotu, nie można mu wydać świadectwa uwolnienia po myśli § 183. Regulaminu. Jeżeli jednak dziecko wykaże, że posiada przynajmniej najniezbędniejsze wiadomości wymagane dla szkół ludowych pospolitych w myśl § 218. Regulaminu, należy mu wydać świadectwo uwolnienia po myśli tegoż paragrafu.

§ 220. Osoby, które przekroczyły już wiek szkolny, mogą na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej, względnie okręgowej, być dopuszczone do składania egzaminu nadzwyczajnego w wyznaczonej przez tę władzę publicznej szkole ludowej pospolitej lub wydziałowej.

Sposób, w jaki mają się odbywać takie egzamina, określa odnośne rozporządzenie Rady szkolnej krajowej.

§ 221. Za przeprowadzenie egzaminów w jedno- i dwuklasowych szkołach ludowych pospolitych należy uiścić opłatę w kwocie 5 K, w szkołach więcejklasowych 10 K, w szkołach wydziałowych 12 K.

Jeżeli egzamin odbywa się na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej tylko z jednego przedmiotu naukowego, wynosi opłata 4 K.

Opłatę należy złożyć przed rozpoczęciem egzaminu. Rozdziela się ją w równych częściach między kierownika szkoły i wszystkich nauczycieli egzaminujących; jeżeli kierownik szkoły także egzaminował, otrzymuje dwie części. W razie wykazanego ubóstwa może konferencya nauczycielska, a w drodze odwołania Rada szkolna okręgowa, uwolnić całkowicie lub częściowo od opłaty.

Za egzamina wstępne, o których mowa w § 217. Regulaminu, tudzież za egzamin dziecka, przeprowadzony w myśl § 214. Regulaminu na polecenie Rady szkolnej okręgowej, nie należy uiszczać żadnej opłaty.

§ 222. Kierownicy szkół ludowych publicznych i szkół ludowych prywatnych z prawem publiczności, tudzież dyrektorowie szkół wydziałowych są obowiązani zawiadomić Radę szkolną okręgową, jeżeli przy egzaminie odbytym w myśl §§ 215., 217., 218. i 219. Regulaminu okaże się rażące zaniedbanie nauki domowej lub wychowania dziecka.

Rada szkolna okręgowa ma na podstawie tego doniesienia wdrożyć natychmiast stosowne kroki przeciw rodzicom dziecka lub ich zastępcom (214, 225).

TYTUŁ IV.

O opiece nad dziećmi.

§ 223. Opieka nad osobistymi stosunkami pupilów jest przedewszystkiem rzeczą sądu opiekuńczego. Jemu przysługuje także prawo nadzorowania powołanych do bezpośredniej opieki i wychowywania dzieci rodziców lub ich zastępców, jakoto: opiekunów, kuratorów i osób, które dziecko adoptowały lub wzięły na wychowanie.

Jednakowoż publiczne stanowisko szkoły ludowej i wytknięte jej zadanie wkładają także na władze szkolne i nauczycieli obowiązek zwracania uwagi na duchowe i fizyczne dobro dzieci szkolnych, oraz dążenia do usunięcia dostrzeżonych braków.

W wielu zatem przypadkach okaże się w dziedzinie opieki nad dziećmi, będącemi w obowiązkowym wieku szkolnym i ich ochrony konieczność współdziałania szkoły ze sądem opiekuńczym.

§ 224. Jeżeli chodzi o wypełnienie zadania włożonego na szkołę ludową, jest rzeczą władz szkolnych i nauczycieli zarządzić z własnej pobudki wszystko, co jest potrzebne do osiągnięcia przepisanego celu i użyć środków, jakimi rozporządzają.

Władze szkolne i nauczyciele mają przeto zająć się szczególnie wychowaniem takich dzieci, których wychowanie domowe jest zaniedbane. Gdy dzieci szkolne nie doznają odpowiedniej opieki ze strony domu rodzicielskiego, lub gdy poza szkołą narażone są na szczególne niebezpieczeństwa, mają wtedy baczniejszą zwracać uwagę na ich zachowanie się poza szkołą. Będą starać się gorliwie o tworzenie zakładów dla ochrony i zatrudnienia dzieci poza szkołą, w szczególności ochronek, domów pracy, przytulisk dla dzieci i boisk dla młodzieży, oraz dawać inicyatywę i popierać zakładanie tanich kuchni, w których biedne a daleko mieszkające dzieci szkolne mogłyby otrzymywać w południe ciepłą zupę, następnie urządzanie choinek z podarunkami w czasie świąt Bożego Narodzenia celem obdarzania biednych dzieci szkolnych ciepłą odzieżą, a wreszcie zakładanie stowarzyszeń zapomogowych i kolonii wakacyjnych dla ubogich dzieci szkolnych.

Należy spodziewać się, że nauczyciele będą popierali wszelkimi sposobami zbawienną działalność takich stowarzyszeń i takich przedsiębiorstw, podejmując się przytem także nadzorowania dzieci.

§ 225. Jeżeli jednak rodzice lub ich zastępcy mimo kilkakrotnego ukarania nie wypełniają swych obowiązków co do uczęszczania do szkoły ich dzieci lub pupilów, albo jeżeli mimo kilkakrotnego wkroczenia Rady szkolnej okręgowej zaniedbują naukę i wychowanie dziecka nie uczęszczającego do szkoły pod pozorem nauki domowej, wtedy powstaje dla władz szkolnych konieczność wezwania pomocy sądu opiekuńczego (68, 214).

Pomocy sądu opiekuńczego należy zażądać także wówczas, gdy rodzice lub ich zastępcy usuwają się od swego obowiązku popierania szkoły w spełnianiu jej zadania, zwłaszcza gdyby się okazało, że wpływ ojca, matki lub opiekuna przeciw

działa wychowaniu szkolnemu, tudzież, że usunięcie dziecka z pod szkodliwego wpływu domu rodzicielskiego lub rodziny, u której jest umieszczone, jest nieodzownym warunkiem jego poprawy (130).

§ 226. Należy również donieść natychmiast sądowi opiekuńczemu, jeżeli rodzice, ich zastępcy lub inne powołane osoby lub korporacye nie wypełniają innych swych ustawowych obowiązków względem dziecka szkolnego, lub swych praw nadużywają, jeżeli tak dalece zaniedbują odżywiania i przyodziewania dziecka, że ono nie może uczynić zadość obowiązkowi uczęszczania do szkoły lub jeżeli wzbraniają się w przypadkach wspomnianych w § 69. Regulaminu starać się odpowiednio do swych stosunków o leczenie dziecka lub jego zewnętrzny wygląd.

§ 227. We wszystkich sprawach, tyczących się opieki lub ochrony dzieci, mają nauczyciele swe spostrzeżenia omawiać przedewszystkiem na konferencyi nauczycielskiej.

Jeżeli konferencya nauczycielska dojdzie do przekonania, że wskazanem jest poczynić odpowiednie kroki, wówczas porozumie się kierownik szkoły naprzód z Radą szkolną miejscową.

Gdyby nie osiągnięto spodziewanego skutku, lub gdyby sprawa była nagłą, należy o tem donieść Radzie szkolnej okręgowej z prośbą o pomoc.

W przypadkach szczególnie nagłych, mianowicie wtedy, gdy zdrowie dziecka jest w domu rodzicielskim lub w rodzinie, u której jest umieszczone, poważnie zagrożone, może kierownik szkoły donieść o tem także bezpośrednio właściwemu sądowi opiekuńczemu; winien jednak zawiadomić o tem Radę szkolną okręgową.

§ 228. Rada szkolna miejscowa ma we wszystkich przypadkach dochodzących do jej wiadomości wezwać najpierw rodziców dziecka lub ich zastępców i na nich wpływać. Jeżeli oni wzbraniają się wypełnić swe obowiązki lub w razie, jeżeli nie mogą nic zaradzić, tudzież gdy i z innej strony, zwłaszcza od czynników obowiązanych do tego według ustawy o przynależności, nie można uzyskać żadnej pomocy, ma Rada szkolna miejscowa przedłożyć sprawozdanie Radzie szkolnej okręgowej z prośbą o pomoc.

W celu zaopatrzenia ubogich dzieci w odzież, książki i przybory szkolne, może Rada szkolna miejscowa w myśl art. 11. i 14. ustawy krajowej z dnia 24. kwietnia 1894 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 49. użyć funduszów pochodzących z grzywien szkolnych (18).

§ 229. Rada szkolna okręgowa ma na podstawie takich doniesień zbadać dokładnie stosunki i wejść w razie potrzeby w rokowania z sądem opiekuńczym celem osiągnięcia właściwych zarządzeń.

Zarządzenia te mogą polegać w szczególności na ograniczeniu lub odjęciu władzy ojcowskiej lub praw matki, na ustanowieniu innego opiekuna, umieszczeniu dziecka przy innej rodzinie lub w odpowiednim zakładzie, albo na oddaniu dziecka do zakładu poprawczego (83).

§ 230. Należy wreszcie spodziewać się, że kierownicy szkół i nauczyciele także we wszystkich innych sprawach, tyczących się wychowania i opieki nad dziećmi, o ile chodzi o ich uczniów lub uczenice, będą iść na rękę i z całą gotowością udzielać wszelkich potrzebnych wyjaśnień sądom opiekuńczym, tudzież publi-

cznym i prywatnym instytucyom dla ochrony dzieci, jak radom sierocym, związkom rad sierocych, komitetom sierocym i towarzystwom dla ochrony dzieci (40).

§ 231. Wszelkie bliższe zarządzenia co do współdziałania władz szkolnych i nauczycieli ze sądami opiekuńczymi w dziedzinie opieki nad dziećmi wydaje Rada szkolna krajowa w porozumieniu z prezydyum wyższego sądu krajowego.

Postanowienia końcowe.

§ 232. Bliższe zarządzenia tyczące się wykonania przepisów niniejszego Regulaminu wydaje Rada szkolna krajowa która wydaje także postanowienia co do formularzy rozmaitych aktów urzędowych, świadectw i zawiadomień szkolnych.

§ 233. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z początkiem najbliższego roku szkolnego po jego ogłoszeniu.

Z tym terminem przestaje obowiązywać Regulamin prowizoryczny z dnia 10. grudnia 1876 L. 9272, tudzież wszystkie inne rozporządzenia i reskrypty, tyczące się spraw objętych Regulaminem niniejszym, o ile sprzeciwiają się postanowieniom niniejszego rozporządzenia, lub o ile to rozporządzenie je zastąpi.

Rozporządzenie

c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 31. maja 1909 l. 24.854

w sprawie przepisów dotyczących klasyfikacyi uczniów i uczenic szkół ludowych wszelkiej kategoryi, tudzież w sprawie formularzy zawiadomień, świadectw i katalogów szkolnych.

Wskutek wprowadzenia nowego Regulaminu szkolnego tracą moc obowiązującą dotychczasowe przepisy dotyczące klasyfikacyi uczniów w szkołach ludowych wszelkiej kategoryi, tudzież przepisy o formularzach świadectw, zawiadomień i katalogów szkolnych, ogłoszone rozporządzeniami Rady szkolnej krajowej z dnia 8. stycznia 1894 l. 294, z dnia 30. marca 1899 l. 6236 (Dz. urzęd. Nr. 12) i z dnia 15. listopada 1902 l. 7487 (Dz. urzęd. Nr. 41), a na ich miejsce wstępują postanowienia nowego Regulaminu.

Ponieważ niektóre zmiany, wprowadzone nowym Regulaminem, odbiegają znacznie od przepisów dotychczasowych, a są natury zasadniczej, przeto celem usunięcia możliwych wątpliwości przy zastosowaniu ich w praktyce szkolnej, tudzież celem ułatwienia przeglądu postanowień odnoszących się do tej sprawy, podaje się poniżej uwagi wyjaśniające poszczególne postanowienia regulaminowe, zestawiając dotyczące paragrafy Regulaminu w porządku, jak one po sobie następują.

Dla uniknienia jednak zbędnego powtarzania, pomija się w tem zestawieniu te postanowienia regulaminowe, które nie nasuwają żadnych wąpliwości, a zamiast nich podaje się tylko odsyłacze do odpowiednich paragrafów Regulaminu.

I. Przepisy dotyczące klasyfikacyi w szkołach ludowych pospolitych.

§ 1. W skali oceny zachowania się, pilności, postępu i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych wprowadza nowy Regulamin w § 88. pięć stopni zamiast używanych dotychczas czterech, zmieniając częściowo także ich brzmienie.

Cenzury te należy w katalogach i zawiadomieniach (świadectwach) szkolnych wpisywać w brzmieniu podanem w Regulaminie, w formie przymiotnikowej, całymi wyrazami, bez skróceń. Skrobanie lub wycieranie raz wpisanej cenzury jest stanowczo wzbronione. W razie wyjątkowej potrzeby można cenzurę przekreślić tak, aby pierwotna nota pozostała czytelna i nad nią napisać notę sprostowaną; stać się to może atoli tylko na konferencyi za zezwoleniem kierownika, który poprawkę powinien podpisać wraz z nauczycielem zmieniającym notę.

§ 2. Stopień „mierny" w skali oceny postępu w poszczególnych przedmiotach należy uważać jako cenzurę pośrednią między najniższym stopniem dodatnim, a stopniem ujemnym i przyznawać go w razie gdy nauczyciel, oceniając postęp ucznia, ma pewne wątpliwości czy uczeń ten przyswoił sobie w mierze wystarczającej wiadomości wymagane planem naukowym, z drugiej zaś strony nie może mu z całą stanowczością odmówić pewnych dodatnich wyników pracy. W razie gdyby uczeń w dwóch lub kilku przedmiotach otrzymał cenzurę „mierny", należy z wszelką ścisłością wziąć pod rozwagę, czy uczeń ten, ze względu na swe ogólne zdolności i przysposobienie, da sobie radę w klasie wyższej (na stopniu wyższym). W razie ujemnego wyniku narad należy takiego ucznia uznać jako nieuzdolnionego do klasy wyższej (stopnia wyższego) i odmówić mu promocyi. W szkołach o większej liczbie nauczycieli decyduje o tem konferencya nauczycielska.

§ 3. Jako przedmioty podwójne (§ 88.), z których wpisuje się jedną wspólną cenzurę, należy uważać te, dla których w katalogach, zawiadomieniach i świadectwach szkolnych jest przeznaczona tylko jedna rubryka; np. „wiadomości z dziejów i przyrody" (w szkołach typu wiejskiego), „wiadomości z geografii i historyi" (w szkołach 5- i 6-klasowych), „rachunki w połączeniu z nauką o formach geometrycznych" (w szkołach obu typów).

§ 4. Ocenę zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych (§ 88) wpisuje się uczniom dopiero począwszy od trzeciego roku nauki (III. stopnia — III. klasy).

§ 5. Uczęszczanie do szkoły (§ 88) określa się w szkołach miejskich w sposób dotychczas praktykowany, t. j. przez wpisanie liczby godzin opuszczonych, z osobnem wyszczególnieniem ilości godzin usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych. Natomiast w szkołach typu wiejskiego wpisuje się do katalogów i zawiadomień szkolnych tylko liczbę opuszczonych dni szkolnych, również z osobnem wyszczególnieniem ilości dni usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych.

Jeżeli zatem w szkole typu wiejskiego uczeń opuścił naukę przedpołudniową i popołudniową należy mu to policzyć za jeden opuszczony dzień szkolny, jeżeli zaś opuścił tylko naukę przedpołudniową lub popołudniową należy mu to policzyć jako pół dnia szkolnego.

§ 6. Dzieciom I. klasy (stopnia) wpisuje się w katalogach i zawiadomieniach szkolnych za I. półrocze względnie ćwierćrocze jedną wspólną cenzurę ze wszystkich przedmiotów, a więc łącznie z nauką religii (§ 89). Z tego powodu decyzya co do stopnia cenzury ma nastąpić w porozumieniu z nauczycielem religii, względnie duszpasterzem.

§ 7. Osobna ocena „postępu ogólnego", a więc i odnośna rubryka w katalogach i zawiadomieniach (świadectwach) szkolnych, odpada w zupełności we wszystkich klasach (stopniach) szkół ludowych wszelkiej kategoryi (§ 91). Natomiast

z końcem roku szkolnego ma konferencya nauczycielska (w szkołach jednoklasowych nauczyciel w porozumieniu z duszpasterzem, a ewentualnie i z pomocniczemi siłami nauczycielskiemi) orzec, czy uczeń jest uzdolniony do przejścia do klasy wyższej (stopnia wyższego), czy też nie (§ 39. al. 1). Orzeczenie to wpisuje się w odpowiednią rubrykę katalogu i zawiadomienia (świadectwa) szkolnego. Postępy w przedmiotach nadobowiązkowych nie wpływają na ocenę uzdolnienia ucznia do przejścia do klasy wyższej (stopnia wyższego).

§ 8. Zasadniczą zmianę w przepisach klasyfikacyjnych wprowadza postanowienie § 93. al. 2. Regulaminu, po myśli którego uczeń nawet w razie otrzymania cenzury niedostatecznej w jednym z przedmiotów obowiązkowych, może otrzymać promocyę do klasy wyższej (stopnia wyższego), skoro konferencya nauczycielska uzna, że posiada wymaganą dojrzałość umysłową, aby w klasie wyższej (stopniu wyższym) mógł ze skutkiem korzystać z dalszej nauki. Postanowienie to nie jest wprawdzie w przepisach klasyfikacyjnych nowością, gdyż było już dotychczas w pewnej mierze przewidziane w modle klasyfikacyjnej dla szkół typu wiejskiego; — wobec rozszerzenia jego atoli na szkoły ludowe pospolite wszelkiej kategoryi należy przy jego stosowaniu postępować z wszelką oględnością, opierając się na należytem poznaniu indywidualności i uzdolnienia ucznia.

Niewłaściwe stosowanie tego postanowienia mogłoby łatwo przyczynić się do wprowadzenia do klas (stopni) wyższych młodzieży nie posiadającej odpowiedniego umysłowego rozwoju, która stałaby się ciężarem dla nauczycieli, oddziaływałyby ujemnie na postęp w naukach reszty młodzieży i tym sposobem przyczyniła się do obniżenia poziomu naukowego całej klasy (stopnia). Uczniom, którzyby z dwóch lub więcej przedmiotów nauki obowiązkowej otrzymali postęp niedostateczny, należy odmówić promocyi do klasy wyższej (stopnia wyższego).

§ 9. Przy posuwaniu uczniów na wyższe stopnie nauki obowiązują w szkołach typu wiejskiego wszelkiej kategoryi te same przepisy, co przy promocyi do klas wyższych w szkołach typu miejskiego. Natomiast przy przeznaczaniu uczniów do wyższej grupy w obrębie tego samego stopnia nauki należy zastosować odmienne postępowanie w szkołach jedno- i dwuklasowych z jednej, a trzy- i czteroklasowych z drugiej strony.

W szkołach jedno- i dwuklasowych między 3. i 4., a względnie 5. i 6. rokiem nauki niema żadnej różnicy co do zakresu nauki. Wobec tego postęp niedostateczny w poszczególnych przedmiotach naukowych po 3. a względnie 5. roku nauki nie przeszkadza zaliczeniu ucznia w następnym roku szkolnym do 4. względnie 6. roku nauki, ponieważ uczeń przerabiając powtórnie tensam materyał naukowy, może się poprawić i okazane poprzednio braki uzupełnić.

W szkołach trzy- i czteroklasowych stopień III. i IV. mają również kurs dwuletni, o różnym jednak częściowo zakresie nauki. Postęp niedostateczny w jednym przedmiocie nie przeszkadza przejściu ucznia z grupy niższej do wyższej tego samego stopnia. Jeżeli zaś uczeń otrzymał w 3. a względnie 5. roku nauki postęp niedostateczny z więcej niż jednego przedmiotu, będzie rzeczą konferencyi nauczycielskiej orzec stosownie do okoliczności, czy ucznia tego w następnym roku szkolnym można zaliczyć do grupy wyższej. Tak samo należy postąpić w razie jeżeli uczeń z większej liczby przedmiotów naukowych otrzyma postęp „mierny“.

§ 10. Postanowienie § 93. al. 2. Regulaminu (§ 8. niniejszych przepisów) nie ma atoli zastosowania w razie przejścia ucznia ze szkoły ludowej pospolitej do szkoły wydziałowej. Po myśli § 172. Regulaminu, opartego na art. 10. ustawy krajowej z d. 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57, warunkiem przyjęcia do szkoły wydziałowej jest ukończenie czterech niższych klas publicznej szkoły ludowej pospolitej (lub takiejże szkoły prywatnej wyposażonej prawem szkoły publicznej) ze skutkiem pomyślnym, a względnie złożenie w niej egzaminu prywatnego z takimże skutkiem.

Do szkoły wydziałowej zatem może być uczeń (uczenica) przyjęty tylko wówczas, kiedy ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych otrzyma w klasie IV. postęp co najmniej dostateczny. Nadto może być przyjęty do szkoły wydziałowej uczeń, który co najwięcej z dwóch przedmiotów otrzymał postęp „mierny", z tem jednak zastrzeżeniem, że z nauki religii, języka wykładowego, a względnie także drugiego języka krajowego i z rachunków wykazał postęp co najmniej dostateczny. W razie, gdyby uczeń z jednego przedmiotu otrzymał postęp niedostateczny, może konferencya nauczycielska ewentualnie zastosować do niego postanowienie zawarte w § 11. niniejszych przepisów.

W jaki sposób należy postąpić z uczniami (uczenicami), którzy nie odpowiedzieli postanowieniu § 172. al. 2. Regulaminu, a mimo to zostali uznani uzdolnionymi do przejścia do wyższej klasy szkoły ludowej pospolitej, określa § 173. Regulaminu. Tego rodzaju przypadki będą bez wątpienia należały do bardzo rzadkich; w razie potrzeby będą dla takich uczniów urządzone osobne klasy pomocnicze po myśli § 5. Regulaminu lub też będą wydane inne zarządzenia.

§ 11. Jeżeli uczeń (uczenica) z końcem roku szkolnego otrzymał z jednego przedmiotu postęp niedostateczny, a konferencya nauczycielska nabierze przekonania że uczeń (uczenica) ten bez pewnego uzupełnienia swych wiadomości w tym przedmiocie nie mógłby z korzyścią brać udziału w nauce w klasie wyższej, a więc w chwili klasyfikacyi nie mógłby otrzymać promocyi, może konferencya nauczycielska zezwolić mu na złożenie po feryach letnich egzaminu poprawczego z tego przedmiotu. Do egzaminu takiego nie należy jednak przeznaczać uczniów z gimnastyki i śpiewu, uczenice zaś ze śpiewu.

Egzamina poprawcze powinny atoli należeć w szkołach ludowych do przypadków wyjątkowych, można zaś na nie zezwalać tylko w szkołach typu miejskiego począwszy od klasy IV. i to w takich jedynie razach, jeżeli konferencya nauczycielska nabierze przekonania, że uczeń (uczenica) będzie mógł przez ferye letnie przy pewnej pomocy domowej, a bez szkody dla swego zdrowia, uzupełnić brakujące mu wiadomości.

Uczniowi przeznaczonemu do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach letnich zapisuje się podczas konferencyi klasyfikacyjnej w odnośnej rubryce katalogu notę niedostateczną, na dole zaś w uwadze zaznacza się: „przeznaczony (na) do egzaminu poprawczego z . . . ." Jeżeli uczeń (uczenica) po feryach złoży egzamin poprawczy ze skutkiem pomyślnym, należy w katalogu poprawić cenzurę niedostateczną na lepszą z uwagą: „przy egzaminie poprawczym". Zawiadomienie szkolne wydaje się takiemu uczniowi (uczenicy) dopiero po odbyciu egzaminu poprawczego i wpisuje stosowną cenzurę bez żadnej wzmianki o egzami-

nie poprawczym; jedynie późniejsza data wydania zawiadomienia będzie wskazywała, że uczeń ten miał poprawkę.

O przeznaczeniu ucznia (uczenicy) do egzaminu poprawczego zawiadamia kierownik rodziców lub ich prawnych zastępców przed feryami. Egzamin poprawczy odbywa się zawsze w obecności kierownika szkoły; po egzaminie orzeka konferencya nauczycielska, czy uczeń jest uzdolniony do przejścia do klasy wyższej, lub czy winien poprzednią klasę powtórzyć, poczem nauczyciel wpisuje stosowną cenzurę w katalogu, a kierownik ją koramizuje.

Egzamin poprawczy może uczeń (uczenica) składać tylko w tej szkole, do której uczęszczał przed feryami. Egzamin odbywa się z reguły w trzech ostatnich dniach feryi letnich; jeżeli zaś uczeń (uczenica) w ciągu dziesięciu dni po upływie feryi letnich nie zgłosi się do egzaminu poprawczego, należy w katalogu wpisać uwagę: „nie zgłosił się do egzaminu poprawczego“ i donieść o tem właściwej władzy szkolnej, która zniewoli go (ją) do dalszego uczęszczania do szkoły, do tej samej klasy.

§ 12. W jakich przypadkach może być uczeń (uczenica) uwolniony od nauki niektórych przedmiotów obowiązkowych (śpiew, gimnastyka, rysunki, kobiece roboty ręczne) i jak w razie takich uwolnień należy postępować przy klasyfikacyi, określają §§ 27. i 92. Regulaminu; co do nauki religii zaś — jeżeli jej udzielanie nie jest zapewnione — §§ 50. i 92. Świadectwo lekarskie, na podstawie którego następuje uwolnienie, powinno orzekać stanowczo, że uczeń (uczenica) ze względów zdrowotnych potrzebuje niezbędnie uwolnienia od nauki tych przedmiotów, z wyraźnym dodatkiem, czy uwolnienie to jest niezbędne raz na zawsze, czy tylko na pewien czas ograniczony, a przy kobiecych robotach ręcznych, czy uwolnienie jest niezbędne wogóle, czy tylko od robót wymagających większego natężenia wzroku.

§ 13. Przy wpisywaniu uczniowi cenzury z gimnastyki i śpiewu, a uczenicy ze śpiewu, należy zważać na to, o ile postęp w tych przedmiotach zależy od ich pilności. W szczególności zaś należy przy tem mieć na względzie tę okoliczność, czy powodem słabszych postępów w tych przedmiotach nie jest ewentualnie brak głosu lub niewyrobienie muzykalnego słuchu, względnie niedostateczny rozwój sił fizycznych, wskutek czego uczeń (uczenica) nie może postępować w nauce tych przedmiotów równomiernie z innymi.

§ 14. W szkołach dwu- i więcejklasowych odbywa się klasyfikacya na konferencyi nauczycielskiej, w której biorą udział wszyscy członkowie grona (§§ 150—154). Jeżeli który z nich, bądź to wskutek choroby, bądź też z innej ważnej przeszkody, nie może brać udziału w klasyfikacyi, jest obowiązany do wpisania cenzury z przedmiotu przez się udzielanego przed konferencyą klasyfikacyjną.

W szkołach jednoklasowych zaprasza nauczyciel do udziału w klasyfikacyi duszpasterzy, udzielających nauki religii, ewentualnie także zajęte w szkole pomocnicze siły nauczycielskie. Nawet w razie, jeżeli nauczyciel sam w zastępstwie duszpasterza udziela nauki religii, winien go zaprosić, aby był obecny przy wpisywaniu cenzur z nauki religii i zachowania.

Tak samo należy postąpić w tych szkołach więcejklasowych, w których niema osobno ustanowionego katechety (nauczyciela religii).

§ 15. Termina i sposób rozdawania zawiadomień (świadectw) szkolnych są określone w § 90. Regulaminu. Obowiązkiem kierownika szkoły jest czuwać nad

tem, aby zawiadomienia (świadectwa) szkolne były wiernym odpisem dat i cenzur zawartych w katalogach klasowych, za co odpowiada swoim podpisem.

§ 16. Jak należy postępować w razie przejścia ucznia (uczenicy) z jednej szkoły do drugiej w ciągu roku szkolnego, wskazują §§ 94. i 95. — jak zaś w razie ukończenia obowiązkowej nauki codziennej, §§ 96., 97. i 98. Regulaminu, tudzież odstęp III. 3. i IV. 4. niniejszych przepisów.

II. Przepisy dotyczące klasyfikacyi w szkołach wydziałowych męskich i żeńskich.

O ile przepisy te są zgodne z przepisami klasyfikacyjnymi, obowiązującymi w szkołach ludowych pospolitych, lub o ile od nich się różnią, wykazuje poniższe zestawienie według paragrafów, podanych w odstępie I. niniejszego rozporządzenia.

§ 1. Postanowienia zawarte w tym paragrafie obowiązują także w szkołach wydziałowych z tą jednak różnicą, że po myśli § 177. Regulaminu stopnie oceny postępu w poszczególnych przedmiotach naukowych mają odmienne brzmienie, tudzież, że zamiast zawiadomień wydaje się w szkołach wydziałowych półroczne świadectwa szkolne (§ 178). Mimo to atoli przeprowadza się także z końcem I. i III. ćwierćrocza klasyfikacyę uczniów (uczenic), lecz cenzury wpisuje się tylko w katalogach klasowych. W razie potrzeby winien jednak gospodarz klasy po upływie I. i III. ćwierćrocza podać do wiadomości rodziców ucznia (uczenicy) lub ich zastępców wypis z katalogu sporządzony na zwykłym papierze (§ 179). Tyczy się to także 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich.

§ 2. w szkołach wydziałowych nie obowiązuje, gdyż w skali oceny postępu niema w tych szkołach cenzury „mierny“.

§ 3. ma zastosowanie także w szkołach wydziałowych; np. postęp z języka wykładowego z nauką stylu praktycznego klasyfikuje się jedną cenzurą.

§ 4. Ocenę zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych wpisuje się uczniom (uczenicom) we wszystkich klasach szkoły wydziałowej.

§ 5. Uczęszczanie do szkoły określa się w szkołach wydziałowych w taki sposób, jak w szkołach pospolitych typu miejskiego.

§ 6. nie ma tu zastosowania.

§§ 7. i 8. obowiązują bez zmiany także w szkołach wydziałowych.

§ 9. nie ma tu zastosowania.

§ 10. obowiązuje w szkołach wydziałowych o tyle, o ile dotyczy przyjmowania uczniów (uczenic) do klasy I. wydziałowej na podstawie świadectwa szkolnego lub świadectwa egzaminu prywatnego z klasy IV. Uczniowie, którzy nie uczęszczali do szkoły publicznej lub prywatnej z prawem publiczności, lecz pobierali naukę domową lub uczęszczali do szkoły prywatnej bez prawa publiczności, mogą uzyskać przyjęcie do szkoły wydziałowej na podstawie egzaminu wstępnego złożonego z wynikiem pomyślnym (§ 174. Regul.).

§ 11. obowiązuje bez zmiany także w szkołach wydziałowych.

§ 12. obowiązuje bez zmiany; dotyczą tej sprawy §§ 27. i 187. Regulaminu.

§ 13. obowiązuje bez zmiany.

§ 14. Klasyfikacya odbywa się na konferencyi nauczycielskiej, podobnie jak w więcejklasowej szkole ludowej pospolitej.

§ 15. O terminie rozdawania świadectw półrocznych postanawia § 178. Regulaminu. Uczniowie świadectw nie zwracają, lecz zatrzymują je na własność.

§ 16. W razie przejścia ucznia (uczenicy) w ciągu roku szkolnego z jednej szkoły wydziałowej do innej, wydaje się mu po myśli § 181. Regulaminu „Świadectwo uczęszczania“ na przepisanym formularzu.

Jak należy postępować w razie, gdy uczeń (uczenica) ukończy naukę codzienną w szkole wydziałowej, wskazują §§ 182.—185. Regulaminu, tudzież ustęp IV. 11.—14. niniejszych przepisów.

Wykaz formularzy świadectw, używanych w szkołach wydziałowych, jest podany w odstępie IV. niniejszego rozporządzenia. Dyrektor (dyrektorka) szkoły wydziałowej stwierdza swoim podpisem na świadectwach ich zgodność z katalogami.

III. Przepisy dotyczące klasyfikacyi na kursach nauki dopełniającej w szkołach ludowych wszelkiej kategoryi.

1. Postanowienia, dotyczące klasyfikacyi młodzieży uczęszczającej na naukę dopełniającą, bez względu na typ tudzież kategoryę szkoły, są podane w §§ 111., 112. i 114. Regulaminu. Zresztą należy tu stosować analogicznie przepisy odnoszące się do nauki codziennej z tą różnicą, że w katalogu, zawiadomieniach szkolnych i świadectwach uwolnienia (formularze Nr. 23—26 w odstępie IV. niniejszego rozporządzenia) nie wyszczególnia się przedmiotów, lecz postęp ucznia (uczenicy) ocenia jedną cenzurą, wspólną według skali przepisanej dla nauki codziennej.

Nadto dodaje się tu następujące uwagi:

2. Każdy rok nauki dopełniającej uważa się za jeden kurs, bez względu na to, czy trwa sześć miesięcy czy też dłużej, tudzież bez względu na tygodniowy wymiar czasu nauki. Zawiadomienia szkolne wydaje się tylko tym uczniom (uczenicom), którzy na naukę dopełniającą byli zapisani i na nią uczęszczali. Zawiadomień tych uczniowie (uczenice) nie zwracają, lecz zatrzymują je na własność. Uczniowi (uczenicy), który przez trzy lata uczęszczał na naukę dopełniającą wydaje się po ukończeniu trzeciego kursu „Świadectwo uwolnienia“ na przepisanym formularzu (Nr. 25. względnie 26.). Świadectwo to, uwalniające od dalszego uczęszczania do szkoły, pozostaje również własnością ucznia (uczenicy). Tak samo wyda kierownik świadectwo uwolnienia uczniowi (uczenicy), który z powodu pozostawania na nauce codziennej ponad okres normalny (§ 98. Regul.) krócej wprawdzie uczęszczał na naukę dopełniającą, lecz uczynił zadość obowiązkowi szkolnemu po myśli § 19. Regulaminu, a przez ukończenie nauki codziennej wykazał, że posiada wiadomości ustawą przepisane.

3. Wreszcie wydaje się świadectwo uwolnienia na formularzu 25. względnie 26. także takiemu uczniowi (uczenicy) szkoły ludowej pospolitej, który z powodu słabszych postępów ukończył naukę codzienną dopiero z chwilą przekroczenia wieku szkolnego (§ 98. Regul.), o ile konferencya nauczycieli (w szkołach jednoklasowych nauczyciel w porozumieniu z duszpasterzem i czynnemi ewentualnie w szkole pomocniczemi siłami nauczycielskiemi) przekona się, że uczeń ten (uczenica) przyswoił sobie wiadomości niezbędne, przepisane dla szkoły ludowej pospo-

litej (§ 218. Regul.). Klasyfikacya takiego ucznia (uczenicy) odbywa się w sposób przepisany dla młodzieży z nauki dopełniającej, a w formularzu świadectwa uwolnienia skreśla się wzmiankę o uczęszczaniu na naukę dopełniającą.

4. Jeżeli uczeń w ciągu roku szkolnego przesiedli się do innej miejscowości, należy mu wydać zawiadomienie szkolne na tym samym formularzu, wypełniając uwagę, podaną na odwrotnej stronie formularza.

IV. Wykaz formularzy

zawiadomień i świadectw, używanych w szkołach ludowych wszelkiej kategoryi.

1. W szkołach ludowych pospolitych.

A) W szkołach typu wiejskiego:

1. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenic z nauki codziennej. Formularz Nr. 1. (Regul. § 91).
2. Świadectwo egzaminu prywatnego dla uczniów i uczenic. Formularz Nr. 2. (Regul. § 216. i 96).
3. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego dla uczniów i uczenic. Formul. Nr. 3. (Regul. § 218).
4. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego dla mężczyzn i kobiet. Formul. Nr. 4. (Regul. § 220).

B) W szkołach typu miejskiego:

5. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenic z nauki codziennej. Formul. Nr. 5. (Regul. § 91).
6. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenic w szkołach ćwiczeń c. k. seminaryów nauczycielskich. Formul. Nr. 6. (Regul. § 91).
7. Świadectwo egzaminu prywatnego dla uczniów i uczenic. Formularz Nr. 7. (Regul. § 216. i 96).
8. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego dla uczniów i uczenic. Formul. Nr. 8. (Regul. § 218).
9. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego dla mężczyzn i kobiet. Formul. Nr. 9. (Regul. § 220).

2. W szkołach wydziałowych.

A) W szkołach wydziałowych męskich:

10. Świadectwo szkolne za I. i II. półrocze klasy I. i II. tudzież za I. półrocze klasy III. Formul. Nr. 10. (Regul. § 180).
11. Świadectwo szkolne za II. półrocze klasy III. Formul. Nr. 11. (Regul. § 184).

12. Świadectwo uczęszczania do szkoły. Formul. Nr. 12. (Regul. § 181).
13. Świadectwo egzaminu prywatnego z I. i II. półrocza klasy I. i II., tudzież z I. półr. klasy III. Formul. Nr. 13. (Regul. § 216).
14. Świadectwo egzaminu prywatnego z II. półrocza klasy III. Formul. Nr. 14. (Regul. § 216. i 184).
15. Świadectwo uwolnienia po myśli § 182. Regul. Formul. Nr. 15.
16. Świadectwo uwolnienia po myśli § 183. Regul. Formul. Nr. 16.
17. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego. Formul. Nr. 17. (Regul. § 219).
18. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego. Formul. Nr. 18. (Regul. § 220).

B) *W szkołach wydziałowych żeńskich trzyklasowych:*

Świadectwa mają taki sam tekst jak w szkołach męskich, z uwzględnieniem jedynie płci i przedmiotów naukowych.

Formularze 10a — 18a.

C) *W szkołach wydziałowych żeńskich pięcio- i sześcioklasowych:*

19. Świadectwo szkolne za I. i II. półrocze. Formul. Nr. 19. (Regul. § 180).
20. Świadectwo uczęszczania do szkoły. Formul. Nr. 20. (Regul. § 181).
21. Świadectwo egzaminu prywatnego. Formul. Nr. 21. (Regul. § 216).
22. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego. Formul. Nr. 22. (Regul. § 220).

3. Na kursach nauki dopełniającej.

23. Zawiadomienie szkolne dla uczniów. Formul. Nr. 23. (Regul. § 112).
24. Zawiadomienie szkolne dla uczenic. Formul. Nr. 24. (Regul. § 112).
25. Świadectwo uwolnienia dla uczniów. Formul. Nr. 25. (Regul. § 113).
26. Świadectwo uwolnienia dla uczenic. Formul. Nr. 26. (Regul. § 113).

W sprawie używania wymienionych powyżej formularzy podaje się następujące uwagi:

1. Każda szkoła ludowa może używać tylko formularzy, przepisanych dla szkół tej kategoryi, do której ona należy.

2. W szkołach publicznych wolno wydawać zawiadomienia tudzież wszelkie świadectwa szkolne tylko na formularzach, drukowanych w c. k. Wydawnictwach książek szkolnych, a mianowicie z tekstem polskim w Zakładzie narodowym im. Ossolińskich, z tekstem ruskim w gmachu c. k. Namiestnictwa. W którym z tych języków mają być wydawane zawiadomienia i świadectwa szkolne, określa § 102. Regulaminu.

3. Szkoły prywatne, posiadające prawo publiczności, obowiązane są również do używania tych samych formularzy, jakie są przepisane dla szkół publicznych równej kategoryi; charakter szkoły powinien jednak być wyraźnie oznaczony w na-

główku zawiadomienia (świadectwa), a nadto powinien być podany reskrypt ministeryalny, którym szkole tej przyznano prawo szkoły publicznej. Zarządy takich szkół mogą się ewentualnie porozumieć z Zarządem c. k. Wydawnictwa książek szkolnych w Zakładzie narodowym im. Ossolińskich, względnie w gmachu c. k. Namiestnictwa co do tego, aby nagłówek formularzy zamawianych dla szkoły mieścił już w sobie charakter szkoły prywatnej z prawem publiczności, a ewentualnie także nazwę instytucyi, fundacyi lub osoby prywatnej, która szkołę utrzymuje.

4. Rubrykę górną, znajdującą się na odwrotnej stronie „zawiadomień szkolnych" (formularz Nr. 1. dla szkół typu wiejskiego i Nr. 5. i 6. dla szkół typu miejskiego), należy wypełniać z końcem roku szkolnego (Reg. § 91. i 93). Na odwrotnej stronie tych zawiadomień są nadto umieszczone dwie uwagi, z których pierwsza wypełnia się w razie przejścia ucznia (uczenicy) do innej szkoły (Reg. § 95), druga w razie gdy uczeń (uczenica) ukończy obowiązkową naukę codzienną (Reg. § 96). Poniżej rubryk przeznaczonych dla przedmiotów naukowych, wymienionych w zawiadomieniu szkolnem, znajduje się rubryka wolna, w której wpisuje się przedmiot nadobowiązkowy, wprowadzony ewentualnie w jakiejś szkole w myśl § 12. Regulaminu, przyczem należy zaznaczyć wyraźnie, że ten przedmiot jest nadobowiązkowy.

5. „Świadectwo egzaminu prywatnego" (formularz Nr. 2. dla szkół typu wiejskiego i Nr. 7. dla szkół typu miejskiego), ma u dołu dwie uwagi, z których drugą wypełnia się w razie, gdy uczeń (uczenica) z końcem roku szkolnego złoży z wynikiem pomyślnym egzamin prywatny z klasy najwyższej (względnie ze stopnia IV.) pewnej szkoły, — pierwszą zaś w tym razie, gdy uczeń (uczenica) w tym samym terminie składa egzamin prywatny z przedmiotów naukowych jednej z klas (stopni) niższych pewnej szkoły. Uwagę, której się nie wypełnia, należy skreślić. Jeżeli zaś uczeń (uczenica) składa egzamin prywatny z półrocza I., wówczas skreśla się obie dolne uwagi. (Reg. § 216. i 96).

Rubryka wolna poniżej rubryk dla przedmiotów naukowych jest przeznaczona na przedmiot nadobowiązkowy, wprowadzony ewentualnie w pewnej szkole.

6. W szkołach wydziałowych męskich tudzież żeńskich trzyklasowych używa się dwojakich formularzy „Świadectw egzaminu prywatnego", a mianowicie: w szkołach męskich formularzy 13. i 14. w żeńskich 13a i 14a. Świadectwo na formularzu 14 (względnie 14a) wydaje się uczniom (uczenicom), którzy z końcem roku szkolnego złożyli z wynikiem pomyślnym egzamin prywatny z klasy III., — w każdym zaś innym razie wydaje się świadectwo na formularzu 13. (względnie 13a) Jeżeli uczeń (uczenica) składa egzamin prywatny z I. półrocza, wówczas w formularzu Nr. 13. (13a) należy uwagę dolną skreślić, jeżeli z II. półrocza należy ją wypełnić stosownie do wyniku egzaminu (Reg. § 216. i 184).

7. „Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego" (formularz Nr. 3. dla szkół typu wiejskiego i Nr. 8. dla typu miejskiego) wydaje się uczniom (uczenicom), którzy pobierali naukę w domu lub zakładzie prywatnym bez prawa publiczności i kończąc obowiązkowy wiek szkolny, zgłaszają się do egzaminu w myśl § 218. Regulaminu szkolnego.

8. W szkołach wydziałowych męskich tudzież żeńskich trzyklasowych służy ku temu celowi formularz Nr. 17 (względnie 17 a), na którym u dołu są dwie uwagi. W świadectwie uwolnienia, wydawanem takim uczniom (uczenicom), którzy

przy egzaminie końcowym otrzymali ze wszystkich przedmiotów III. klasy wydziałowej postęp co najmniej dostateczny, skreśla się uwagę drugą; w razie zaś, gdy uczeń (uczenica) okazał przy tym egzaminie tylko wiadomości najniezbędniejsze, przepisane dla szkół ludowych pospolitych, wydaje mu się świadectwo uwolnienia na tym samym formularzu po skreśleniu uwagi pierwszej (Regul. §§ 219. i 218).

9. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego" formularz Nr. 4. dla szkół pospolitych typu wiejskiego, Nr. 9. dla szkół pospolitych typu miejskiego, Nr. 18. dla szkół wydziałowych męskich, Nr. 18a dla trzyklasowych szkół wydziałowych żeńskich wydaje się osobom, które wyszły już z obowiązkowego wieku szkolnego i składają egzamin w myśl § 220. Regulaminu.

10. W szkołach wydziałowych męskich, względnie żeńskich trzyklasowych, uczniowie (uczenice) klasy I. i II., tudzież uczniowie (uczenice) klasy III. otrzymują w I. półroczu świadectwo szkolne półroczne na tym samym formularzu a mianowicie w szkołach męskich na formularzu Nr. 10, w szkołach żeńskich Nr. 10a. W półroczu II. wypełnia się dolną uwagę stosownie do tego, czy ucznia (uczenicę) uznano uzdolnionym do przejścia do klasy wyższej, czy też nie, w półroczu I. zaś skreśla się uwagę dolną. (Regul. § 180).

11. Uczniowie (uczenice), którzy ukończyli III. klasę wydziałową z wynikiem pomyślnym, a jeszcze nie wyszli z obowiązkowego wieku szkolnego, otrzymują za II. półrocze III. klasy świadectwo szkolne na formularzu Nr. 11 (11a) (Regul. § 184). W razie gdyby konferencya nauczycieli orzekła, że uczeń (uczenica) III. klasy wydziałowej nie odpowiedział wymaganiom planu naukowego, wydaje mu się za II. półrocze III. klasy świadectwo szkolne na tym samym formularzu (Nr. 11. względnie 11a), lecz skreśla się dolną uwagę. Takiego ucznia (uczenicę) należy pociągnąć do dalszego uczęszczania na naukę codzienną, ewentualnie aż do osiągnięcia wieku, wskazanego w § 98. Regulaminu.

12. Uczniowie (uczenice), którzy w chwili ukończenia III. klasy wydziałowej z wynikiem pomyślnym przekroczyli już obowiązkowy wiek szkolny, wskutek czego nie można ich już zniewolić do uczęszczania na naukę dopełniającą, otrzymują za II. półrocze III. klasy wydziałowej „Świadectwo uwolnienia" na formularzu Nr. 16. (16a) (Regul. § 183). W razie zaś gdyby konferencya nauczycieli orzekła, że uczeń taki (uczenica) nie odpowiedział wymaganiom planu naukowego, wydaje mu się „Świadectwo uwolnienia" na formularzu Nr. 15 (15a) (Regul. § 182). Gdyby atoli uczeń taki (uczenica) pragnął powtórzyć klasę III. wydziałową, celem ukończenia jej z wynikiem pomyślnym, nie należy mu tego wzbraniać z zastrzeżeniem podanem w § 39. Regulaminu, a świadectwo z II. półrocza III. klasy wydać na formularzu Nr. 11 (11a), skreśliwszy dolną uwagę.

13. Jeżeli uczeń (uczenica) przekroczy obowiązkowy wiek szkolny (tak ze względu na naukę codzienną jak i dopełniającą) przed ukończeniem całej szkoły wydziałowej (trzyklasowej), a rodzice, względnie ich zastępcy, nie chcą go nadal do szkoły posyłać, wydaje mu się z końcem roku szkolnego — bez względu na to, do której klasy szkoły wydziałowej (trzyklasowej) uczęszczał — „Świadectwo uwolnienia" na formularzu Nr. 15 (15a) (Regul. § 182). Gdyby atoli rodzice ucznia (uczenicy) lub ich zastępcy pragnęli, aby on nadal do szkoły uczęszczał, nie należy mu tego wzbraniać z zastrzeżeniem podanem w § 39. Regulaminu, a zamiast „Świa-

dectwa uwolnienia“ wydać z końcem roku szkolnego zwyczajne „Świadectwo szkolne“ za II. półrocze klasy, do której uczęszczał.

14. W razie uwolnienia ucznia (uczenicy) od uczęszczania na naukę codzienną w siódmym roku nauki po myśli trzech końcowych ustępów art. 30. ustawy z dnia 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. należy postąpić według § 185. Regulaminu: odpowiednią uwagę wpisuje się na odwrotnej stronie świadectwa szkolnego i stwierdza ją podpisem dyrektora i gospodarza klasy, tudzież pieczęcią urzędową.

15. W razie przejścia ucznia (uczenicy) do innej szkoły wydziałowej w ciągu roku szkolnego, wydaje się „Świadectwo uczęszczania do szkoły“ na formularzu Nr. 12 (12 a) (Regul. § 181).

16. Szkoły wydziałowe żeńskie 5- i 6-klasowe, w których trzy niższe klasy wydziałowe planem swym nie różnią się niczem od planu naukowego szkół wydziałowych trzyklasowych, wydają w tych trzech klasach uczenicom swoim świadectwa szkolne na formularzach przepisanych dla trzyklasowych szkół wydziałowych żeńskich.

Uczenicom, które ukończyły III. klasę wydziałową z wynikiem pomyślnym i pragną uczęszczać do wyższych klas wydziałowych, należy wydać świadectwo na formularzu Nr. 11 a. Tym zaś uczenicom, które na życzenie rodziców lub ich zastępców zamierzają zaprzestać uczęszczania do klas wyższych, wydaje się świadectwo na formularzu 11 a lub 16 a stosownie do tego, czy uczenica w chwili ukończenia klasy III. pozostaje jeszcze w wieku szkolnym, czy też już go przekroczyła, tak ze względu na naukę codzienną jak i dopełniającą (porównaj punkt 11. i 12. niniejszych przepisów).

W wyższych klasach wydziałowych (IV., V. i VI.) wydaje się uczenicom świadectwa półroczne na osobnym formularzu (Nr. 19.); przez stosowny dopisek należy w nich wyraźnie oznaczać przedmioty nadobowiązkowe (Regul. § 180). W świadectwach wydawanych za półrocze I. skreśla się uwagę dolną. Uczenicom składającym z tych klas egzamina prywatne wydaje się świadectwa na formularzu Nr. 21. (Regul. § 216); osobom zaś, które wyszedłszy już z obowiązkowego wieku szkolnego, składają egzamin nadzwyczajny po myśli § 220. Regulaminu, wydaje się świadectwo na formularzu Nr. 22. (Regul. § 220). W razie przejścia uczenicy do innej szkoły w ciągu roku szkolnego, wydaje się „Świadectwo uczęszczania do szkoły“ na formularzu Nr. 20. (Regul. § 181).

17. O użyciu formularzy zawiadomień szkolnych i świadectw uwolnienia na kursach nauki dopełniającej była już wzmianka w ustępie III. niniejszego rozporządzenia.

V. Wykaz formularzy katalogów szkolnych, tudzież protokołów egzaminacyjnych.

Katalogi klasowe tudzież protokoły egzaminacyjne powinny być tak sporządzone i takie zawierać rubryki i uwagi, aby zawiadomienia tudzież świadectwa szkolne wszelkiego rodzaju mogły być ich wiernym odpisem. Wskutek tego układ katalogów i protokołów egzaminacyjnych będzie odmienny dla poszczególnych ka-

tegoryi szkół ludowych pospolitych i wydziałowych, a mianowicie będą następujące ich rodzaje:

1. *„Katalog klasowy"* wraz z wykazem klasyfikacyjnym dla młodzieży szkolnej z nauki codziennej (nazywany dotychczas zazwyczaj katalogiem głównym):

a) dla szkół ludowych pospolitych typu wiejskiego (wspólny dla młodzieży obu płci),

b) dla szkół ludowych pospolitych typu miejskiego (wspólny dla obu płci),

c) dla szkół wydziałowych męskich,

d) dla szkół wydziałowych żeńskich trzyklasowych,

e) dla 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich.

2. *„Protokół egzaminu prywatnego"*, osobny dla każdej z wymienionych powyżej kategoryi szkół.

3. *„Protokół egzaminu nadzwyczajnego"*, osobny dla każdej z wymienionych powyżej kategoryi szkół.

4. *„Katalog uczniów (uczenic) z nauki dopełniającej"*, wspólny dla wszystkich kategoryi szkół ludowych pospolitych i wydziałowych trzyklasowych. W szkołach wydziałowych trzyklasowych mogą być używane osobne katalogi dla uczniów, osobne zaś dla uczenic, lecz z zachowaniem tego samego zresztą tekstu.

Na każdej stronicy wymienionych katalogów i protokołów powinny być u dołu umieszczone uwagi, znajdujące się na pierwszej, względnie także na drugiej stronie zawiadomień tudzież świadectw szkolnych, przepisanych dla dotyczącej szkoły. Katalogi uczniów i uczenic z nauki codziennej w szkołach wydziałowych powinny zawierać rubryki na wszystkie cztery ćwierćrocza (podobnie jak w szkołach pospolitych typu miejskiego), stosownie do postanowienia § 179. Regulaminu: w świadectwach półrocznych, wydawanych młodzieży tych szkół, należy wpisywać tylko cenzury, podane w 2. względnie 4. kolumnie katalogów.

Dla egzaminów wstępnych (§ 217. Regulaminu), z których świadectw się nie wydaje, mogą być założone protokoły egzaminacyjne podobne jak dla egzaminów prywatnych; można atoli także wpisywać je w osobnej księdze, zaopatrując każdy egzamin wstępny liczbą bieżącą, datą, podpisem kierownika i egzaminatorów, tudzież pieczęcią urzędową. Po przyjęciu ucznia na podstawie pomyślnego wyniku egzaminu, należy wpisać go do katalogu klasowego dotyczącej klasy (stopnia nauki) i przy nazwisku jego podać datę i liczbę bieżącą protokołu egzaminacyjnego.

Dla tak zwanych egzaminów końcowych (§ 218. i 219. Regulaminu) można również założyć osobne protokoły egzaminacyjne, podobnie jak dla egzaminów prywatnych, lub też można wynik egzaminu wpisywać do katalogu klasowego klasy najwyższej (stopnia najwyższego), umieszczając u dołu uwagę, znajdującą się na formularzu „Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego".

Nadto może być założony w szkołach wszelkiej kategoryi tak zwany „Katalog główny" (§ 40. Regulaminu); w tym celu mogą posłużyć wykazy wpisów dzieci szkolnych, odpowiednio zestawione i uporządkowane według klas (stopni nauki).

Przepisy dotyczące prowadzenia i utrzymywania katalogów szkolnych są podane w rozporządzeniu Rady szkolnej krajowej z dnia 26. lutego 1909 l. 3396 (Nr. 8. Dz. urz.).

Wydawanie druków na wyszczególnione powyżej katalogi i protokoły egzaminacyjne pozostawia się przedsiębiorstwu prywatnemu; zastrzega się jednak, że druki te powinny odpowiadać niniejszym przepisom o formularzach zawiadomień i świadectw szkolnych wszelkiego rodzaju, tudzież katalogów i protokołów egzaminacyjnych. Rady szkolne okręgowe mają bacznie czuwać nad tem, a w razie dostrzeżenia jakichkolwiek nieprawidłowości, usuwać druki nieodpowiednie i zabraniać szkołom dalszego ich używania.

Nakładem funduszu szkolnego krajowego.

Z drukarni Władysława Łozińskiego we Lwowie, pod zarządem J. Niedopada.